

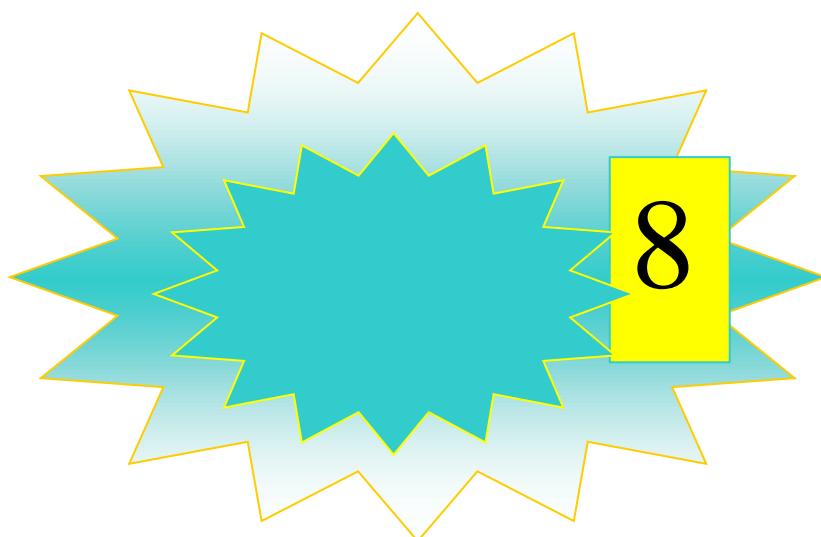

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON GORAŽDE
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU,
KULTURU I SPORT

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
BOSNIAN-PODRINJE CANTON GORAZDE
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE,
CULTURE AND SPORT

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
БОСАНСКО-ПОДРИЊСКИ КАНТОН ГОРАЖДЕ
МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКУ,
КУЛТУРУ И СПОРТ

NASTAVNI PLAN I PROGRAM za OSMI razred devetogodišnje osnovne škole

Avgust, 2012.godine

SADRŽAJ

1. Nastavni plan	
2. Maternji jezik i književnost	5-18
3. Engleski jezik – prvi strani jezik	19-23
4. Njemački jezik – drugi strani jezik	24-30
5. Turski jezik – drugi strani jezik	31-34
6. Matematika	35-48
7. Fizika	49-53
8. Hemija/kemija	54-60
9. Biologija	61-71
10. Geografija/zemljopis	72-80
11. Historija/povijest	81-83
12. Tehnička kultura	84-87
13. Informatika	88-98
14. Likovna kultura	99-111
15. Muzička/glazbena kultura	112-119
16. Tjelesni i zdravstveni odgoj	120-124
17. Islamska vjeronomadstvo	125-150
18. Odjeljenska zajednica	151-157
19. Profil	158

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON GORAŽDE
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU,
KULTURU I SPORT

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
BOSNIAN-PODRINJE CANTON GORAZDE
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE,
CULTURE AND SPORT

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
БОСАНСКО-ПОДРИЊСКИ КАНТОН ГОРАЖДЕ
МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКУ,

КУЛТУРУ И СПОРТ

Na osnovu člana 11.Zakona o kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima kantonalne uprave („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 05/03, 6/09), te na osnovu člana 27. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 05/04, 6/09), Ministrica za obrazovanje ,nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, *d o n o s i :*

Nastavni plan za osmi razred devetogodišnje osnovne škole

I

Od školske 2012/13 godine u svim osnovnim školama na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde u osmim razredima devetogodišnje osnovne škole primjenjivat će se Nastavni plan za osmi razred devetogodišnje osnovne škole kako slijedi:

NASTAVNI PLAN ZA OSMI RAZRED DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE

REDNI BROJ	OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	SEDMIČNI BROJ NASTAVNIH SATI	GODIŠNJI BROJ NASTAVNIH SATI
1.	Bosanski,Hrvatski i Srpski jezik i književnost	4	140
2.	Engleski jezik	2	70
3.	Drugi strani jezik	2	70
4.	Matematika	4	140
5.	Fizika	2	70
6.	Hemija/kemija	2	70
7.	Biologija	1	35
8.	Geografija / zemljopis	2	70
9.	Historija / povijest	1	35
10.	Tehnička kultura	1	35
11.	Informatika	1	35
12.	Likovna kultura	1	35
13.	Muzička / glazbena kultura	1	35
14.	Tjelesni i zdravstveni odgoj	2	70
UKUPNO REDOVNE NASTAVE		26	910
Izborno-obavezujući predmeti: -Vjeronauka -Drugi predmet		2	70
Odjeljenska zajednica		1	35
UKUPNO OPTEREĆENJE UČENIKA		29	1015

Sastavni dio ovog nastavnog plana je program iz svih gore navedenih nastavnih predmeta u kojima su integrirana zajednička jezgra.

II

Nastavni plan za osmi razred devetogodišnje osnovne škole bit će objavljen u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

III

Stupanjem na snagu ovog Nastavnog plana prestaje da važi Nastavni plan za VIII razred devetogodišnje osnovne škole („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 10/11).

**Broj: 10-38- /12

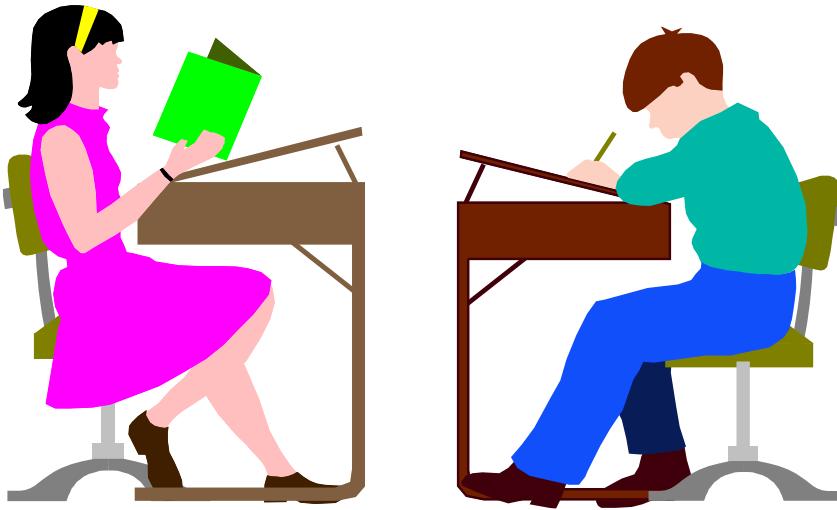
2012.godine
Goražde**

M I N I S T R I C A

Alma Delizaimović, mr.sci.

PROGRAMI

**NASTAVNIH PREDMETA
ZASTUPLJENIH U OSMOM RAZREDU
DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE**

**BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI
JEZIK I KNJIŽEVNOST**

BOSANSKI/HRVATSKI/ SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

VIII RAZRED

4 sata sedmično

140 sati godišnje

PRIJEDLOG PROGRAMA ZA VIII. RAZRED DEVETOGODIŠNJE OBRAZOVANJA				
Književni tekstovi	Književno – teorijski pojmovi	Odgojno – obrazovni zadaci	ISHODI UČENJA	
			MINIMALNI	MAKSIMALNI
Narodna književnost				
1. Lirska narodna pjesma (Ljubavni rastanak, Nesretna djevojka ili Majka Fatu kroz tri godine viče)	Motivi, slike, glazbeni/muzički elementi stiha, stilski obilježja lirske narodne pjesme	Uočavanje obilježja lirske narodne pjesme Poticati osjećaje i umjetanje i slušanjem narodnih pjesama	Uočavanje stilskih sredstava i osnovnog osjećaja u pjesmi	Mogućnost shvaćanja idejne suštine
Umjetnička poezija				
2. Dobriša Cesarić: Oblak	Kompozicija, likovi, idejno – tematska svojstva, stilski postupci, jezik Odlike epskog i lirskog	Buđenje plemenitih osjećaja i potrebe da se prevladavaju nepravedni ljudski odnosi koji guše slobodu ličnosti, pravo na samostalno odlučivanje i opredjeljenje	Mogućnost sažetog prepričavanja pjesme Izražavanje doživljaja i dojmova	Uočavanje faza u razvoju radnje Uočavanje ponavljanja, sintaksičkog ustrojstva stiha Obrazlaganje i dokumentiranje tvrdnjai citatima iz teksta
3. Vesna Parun: Kad sunce umiva				
4. D. Bajezidagić: Gazel o Starom mostu				Otkrivanje povezanosti jezično-stilističkih elemenata i osjećaja u pjesmi
5. R.M. Rilke: Na uglu				
6. H. Humo, Akvarel	Misaona (refleksivna) pjesma	Uočavanje teme i motiva u misaonim i duhovnim pjesmama	Uočava i izdvaja gradaciju i hiperbolu Razlikuje pjesme prema obliku	
7. Sergej Jesenjin: Pismo majci				
8. D. Sekulić: Majka	Misaoni motivi	Razlikovati tematsku i vrstovnu podjelu pjesama Primijeniti znanja o strofi, stihu, lirskoj pjesmi i stilskim		Razumije sadržaj misaonog motiva (osjećaj, misao) Objašnjava alegoriju
9. S. Kulenović: Stećak				
10. A. Sidran: San o	Forma gazela; pjesništvo na			

Bašeskiji 11. A. Matoš: Noturno 12. A. Šantić, Veče na školju 13. Nerkesi, Pjesma Peru	orientalnim jezicima Ljubavna pjesma Podjela pjesama prema obliku: oda, himna, elegija, idila Sonet i haiku pjesma Rima i njezina uloga u oblikovanju stiha (obgrljena rima) Pjesnička sredstva: alegorija, gradacija, hiperbola	sredstvima u interpretaciji soneta		
<u>Prozni tekstovi</u> 14. Slavko Kolar: Breza (odломак) 15. J. Kozarac: Moj djed 16. Z. Kolarić: Suze kojih se studio (odломак) 17. Svetozar Ćorović: Špijun (odломак) 18. M. Kovač: Sjećanje na šarenu pticu (odломак) 19. E. Koš: Ujka Filip 20. Ivo Andrić: Knjiga 21. E. Čolaković: Legenda o Ali-paši (odломак iz romana)		Uočavanje kompozicije, pripovjednih tehnika i njihove uloge u proznom djelu Fabula – razvijena u romanu i pripovijetci; sažeta u basni i anegdoti (uočavanje uz interpretaciju teksta) Glavni dijelovi epskog teksta (funkcija preokreta) Kompozicija fabule – odnos pojedinih	Iznosi redoslijed događaja i određuje naslov svakoj kompozicijskoj jedinici Razumijevanje sadržaja i sposobnost sažeta formuliranja Razvrstavanje likova prema mjestu i važnosti u djelu i prema socijalnim kriterijima Zapažanje postupka u karakterizaciji likova	Određivanje faza u razvoju radnje i uočavanje epizoda koje ulaze u pojedine faze Uočava i izdvaja lirske epizode u proznom djelu, statične i dinamične elemente Mogućnost praćenja unutrašnjeg razvoja lika

22. A. Nametak: Tuturza i šeh Meco (odlomak iz romana)	događaja u fabuli, odnos narativnih i ostalih dijelova priče			
23.B. Ćopić: Bašta sljezove boje	Lik – unutrašnji monolog kao sredstvo slikanja lika			
24. E. Hemingvej: Starac i more (odlomak iz romana)	Psihološka analiza lika: posebna funkcija opisnih, dijaloskih i monoloških mjesa Uloga opisa u pripovijedanju	Prepoznavanje uloge opisa u pripovijedanju (statičan, dinamičan opis, zaustavljanje i pokretanje radnje)		
25. S. O'Dell: Otok plavih dupina (odlomak)	Humor, ironija i satira u proznom djelu			
26. Arthur C. Clarke: Odiseja u svemiru 2001. (odlomak)	Karakterizacija glavnog lika (fizička, psihološka)			
27. Dž. Selindžer: Lovac u raži (odlomak)	Naučno – fantastični roman	Uočavanje motiva u putopisnom djelu, objektivnog i subjektivnog stava pisca i načina stvaranja ugodžaja	Otkrivanje zanimanja za putopisne teme Opisivanje jednog svog putovanja	Uočava obilježja putopisa i asocijativnosti kao važan postupak u nastajanju putopisa
28. Isidora Sekulić: Oslo pod snijegom (odlomak iz putopisa Pisma iz Norveške)	Roman odrastanja			
29. Z. Džumhur: Nekrolog jednoj čaršiji (odlomak iz putopisa)	Obilježja putopisa: granične književne vrste	Analiziranje bitnih problema dramskog djela	Uočava ustrojstvo dramske radnje Izdvaja protagoniste i antagoniste i određuje temeljni sukob	Iznosi osobna zapažanja o dramskom djelu Ocjenuje postupke
	Kompozicija i	Čitanje i razumijevanje		

	značajke drame Protagonist, antagonist Dramatizacija	dramskog djela Scensko oblikovanje dramskog djela		likova s etičkog, društvenog ili idejnog stajališta
--	---	---	--	---

Lektira

1. Ć. Sijarić: Zapisi o gradovima
2. N. Bazdulj: Ruža I-II
3. H. Bašić: Izbor pripovjedaka
4. V. Krmpotić: Pisma iz Indije
5. D. Cesarić: Lirika (izbor poezije)
6. S. Čuić: Pripovijetke (izbor)
7. B. Nušić: Sumnjivo lice / (izabrane komedije)
8. P. Kočić: Jazavac pred sudom / Izabrane pripovijetke
9. I Andrić, Aska i vuk
10. E. Kestner: Leteći razred
11. A.P. Čehov: Šala / Višnjik (izbor pripovjedaka i drama)
12. Dnevnik Ane Frank
13. I Samokovlija, Nosač Samuel

RJEČNIK, GRAMATIKA			
Programski zahtjevi	Odgojno – obrazovni ciljevi	ISHODI UČENJA MINIMALNI	MAKSIMALNI
Značenje riječi Sinonimi; istoznačnice, sličnoznačnice Homonimi / istozvučnice Polisemija i homonimija Antonimi – riječi suprotna značenja Arhaizmi – zastarjelice	Značenje i prepoznavanje sinonima, antonima, homonima i arhaizama	Svojim riječima zna objasniti pojmove: sinonim, antonim, homonim, arhaizam	Stvaranje razrednog rječnika sinonima, homonima, antonima i arhaizma Rad u skupinama i svaka skupina zapisuje abecednim redom ono što je dobila za zadatku Antonime zapisivati u parovima

Vrste riječi			
Zamjenice i njihova uloga u rečenici (upitne, odnosne i neodređene zamjenice)	Pravilno rabiti/upotrebljavati padežne oblike upitnih, odnosnih i neodređenih zamjenica u govorenju i pisanju Razumjeti uloge povratne i povratno – posvojne zamjenice u rečenici	Prepoznaće i pravilno piše neodređenu zamjenicu s prijedlogom Pravilno piše složene zamjenice s česticom god (nekoliko najčešćih primjera)	Razumijeti tvorbu neodređenih zamjenica Razumije kad se čestica god piše sastavljeni, a kada rastavljeno uz zamjenicu
Pisanje i izgovor prijedloga, priloga, veznika i čestica Pravilan uporaba prijedloga uz pojedine padeže Jednostavnii složeni prijedlozi Prilozi i prijedlozi – pisanje (iz daleka svijeta i izdaleka)	Prepoznati priloge, prijedloge, veznike i čestice u rečenici Pravilno rabiti veznike, čestice, usklike u govorenju i pisanju	Mogućnost prepoznavanja i imenovanja nepromjenjivih vrsta riječi	Mogućnost razlikovanja priloga i prijedloga te priloga i pridjeva u primjerima istoobličnih riječi
Odnosne zamjenice i nepromjenjive riječi u vezničkoj službi u rečenici Glagolski prilozi	Prepoznati i razlikovati glagolski prilog prošli Razumjeti njihovo značenje i službu u rečenici	Pravilno rabi glagolske priloge	Mogućnost preoblike zavisne rečenice glagolskim prilozima i obratno Uočava popridjevljene glagolske priloge
REČENICA Jednostavna neproširena, jednostavna proširena, besubjektna i neoglagoljena rečenica	Upoznati strukturu neproširene i proširene rečenice Prepoznati i imenovati besubjektnu i neoglagoljenu	Prepoznaće subjekt i riječi koje ga dopunjaju Prepoznaće predikat i riječi koje ga dopunjaju	Uočava neoglagoljenu i

<p>Članovi rečenice: samostalni (glavni) i nesamostalni (sporedni)</p> <p>Samostalni članovi: predikat, subjekt, objekt i priložne oznake</p> <p>Sintagma – pojam i značenje</p> <p>Gramatička svojstva predikata i subjekta</p> <p>Slaganje predikata i subjekta</p> <p>Objekt (bespredložni i predložni)</p> <p>Priložne oznake (namjera, pogodba, dopuštenje, posljedica)</p> <p>Nesamostalni rečenični članovi: atribut i apozicija</p> <p>Složena rečenica – nezavisna i zavisna</p> <p>Stvaranje složene rečenice nizanjem, povezivanjem i uvrštavanjem</p>	<p>rečenicu</p> <p>Utvrditi znanje o glagolskom i imenskom predikatu</p> <p>Imenica, pridjev, zamjenica, broj i prilog kao dio imenskog predikata</p> <p>Izricanje subjekta svim vrstama riječi</p> <p>Sročnost predikata i subjekta</p> <p>Ponavljanje i produbljivanje znanja o objektu i priložnim oznakama</p> <p>Prepoznavanje atributa i apozicije i njihovih gramatičkih svojstava</p> <p>Atribut i apozicija kao članovi subjektnog, objektnog ili priložnog skupa</p> <p>Razumjeti načine sklapanja jednostavnih rečenica u složenu</p> <p>Udruživati jednostavne rečenice u složenu nizanjem i povezivanjem</p> <p>Razumjeti značenje različitih vrsta</p>	<p>Mogućnost uočavanja gramatičkih svojstava subjekta i predikata</p> <p>Prikladno slaže subjekt i predikat</p> <p>Uočava vrste objekta i priložnih oznaka</p> <p>Uočava vrste riječi kojima izričemo objekt i priložne oznake</p> <p>Razlikuje imenički i pridjevski atribut</p> <p>Prepoznaće apoziciju i prikladno rabi atribut i apoziciju ugovorenju i pisanju</p>	<p>besobjektnu rečenicu</p> <p>Uočava dijelove imenskog predikata: spona ili kopula (pomoćni glagol biti u bilo kojem obliku) i imenska riječ</p> <p>Mogućnost izricanja predložnog objekta</p> <p>Otkrivanje priložnih oznaka upitnim prilozima</p> <p>Uočava predložni atribut; atributni i apozicijski skup</p> <p>Zaključuje u kojem je skupu atribut i apozicija u rečenici / objektnom, subjektnom ili priložnom</p>
--	---	---	---

<p>Nezavisno složena rečenica: vezničke i nevezničke rečenice (rečenični niz)</p> <p>Vrste nezavisno složenih rečenica: sastavna, rastavna, suprotna, isključna i zaključna</p> <p>Zavisno složena rečenica</p> <p>Izricanje predikata, subjekta, objekta i atributa rečenicom</p> <p>Vrste priložnih rečenica: mjesna, vremenska, načinska, namjerna, uzročna, posljedična, dopusna rečenica</p> <p>Izricanje pogodbe, mogućnosti i želje složenim rečenicama</p>	<p>nezavisno složenih rečenica</p> <p>Prepoznati zavisno složenu rečenicu Prepoznati glavnu i zavisnu rečenicu u zavisno složenoj rečenici Razumjeti značenje predikatne, subjektne, objektne i atributne rečenice</p> <p>Prepoznavati priložne rečenice i razumjeti njihovo značenje</p> <p>Prepoznati i razumjeti pogodbu, mogućnost i želju izrečene kondicionalima Izricati pogodbu i uvjet pogodbenom zavisnom rečenicom</p>	<p>Uočava kako udruživanjem jednostavnih rečenica nastaje složena</p> <p>Prepoznaje vrste nezavisno složenih rečenica i zna tipične veznike Uočava da je nezavisno složena rečenica složena od rečenica koje ne ovise jedna o drugoj</p> <p>Uvrštava jednostavne rečenice u složenu Uočava veznička sredstva Prepoznaje glavnu i zavisnu surečenicu u zavisno složenoj rečenici Razumije da se subjekt, predikat, objekt i atribut može izreći rečenicom</p>	<p>Prepoznaće veznička sredstva: veznike, vezničke skupove, priloge i zamjenice kao vezničke riječi</p> <p>Razlikuje vrste veznika u nezavisno složenim rečenicama i pravilno piše zarez</p> <p>Uočava zavisne umetnute rečenice Uporaba složene rečenice u govorenoj i pisanoj komunikaciji</p> <p>U jednostavnijim primjerima zamjenjuje imenski predikat predikatnom rečenicom,</p>
--	--	---	--

		<p>Prepoznaće priložne rečenice i razumije njihovo značenje Mogućnost preoblike zavisne rečenice glagolskim prilozima</p>	<p>subjekt subjektnom rečenicom, objekt objektnom rečenicom i atribut atributnom rečenicom Zamjenjivanje priložnih oznaka zavisnim surečenicama Pisanje zareza u zavisno složenoj rečenici s obzirom na različita mesta zavisne surečenice Uočavanje razlika između rečenica s veznicima da i kako</p>
--	--	---	--

PRAVOGOVOR I PRAVOPIS			
Programski zahtjevi	Odgojno – obrazovni ciljevi i zadatci	ISHODI UČENJA	
		MINIMALNI	MAKSIMALNI
Veliko početno slovo u imenima društava, organizacija, udruga i ustanova, društvenih i stilski pokreta, povijesnih događaja i javnih skupova	Pravilno pisati veliko slovo u najčešćim primjerima	Veliko slovo u jednostavnijim i češće rabljenim primjerima	Primjena pravopisne norme u svakodnevnom pisanju i čitanju
Pisanje neodređenih zamjenica i prijedloga, zamjenica i čestice god	Pravilno pisati neodređene zamjenice s prijedlogom i česticom god	Pravilno pisanje i govorenje u skladu s pravopisnom pravogovornom i	Razvijena sposobnost primjene stečenih znanja u novonastalim situacijama

Zarez u jednostavnoj i složenoj rečenici (suprotnost, naknadno dodani dio, modalne riječi, isticanje i nabrojanje) Pisanje zareza u nezavisno složenim rečenicama Pisanje zareza u zavisno složenim rečenicama Upravni i neupravni govor u pisanju	Uvježbati pisanje i izgovor riječi u kojima se pojavljuju glasovi č, č, dž, đ, ije, je Produbljivanje znanja o uporabi zareza u jednostavnoj i složenoj rečenici Pisati upravni govor u rečenicama s različitim odnosima rečenice objašnjenja i rečenice upravnog govora	gramatičkom normom Pravilo piše zarez u jednostavnoj rečenici Zarezom odvaja vokativ, apoziciju i apozicijski skup iza imenice, naknadno dodane i istaknute riječi i skupove riječi Zarezom odvaja rečenice u nizu Pisanje upravnog govora u skladu s pravopisom	(slušanje, govorenje, razgovaranje, čitanje i pisanje) Zarezom odvaja zavisnu surečenicu umetnutu među dijelove glavne surečenice Pravilna uporaba zareza kada je zavisna surečenica u inverziji Mogućnost preoblike upravnog u neupravni govor i obratno
---	--	--	--

KULTURA USMENOOGA I PISMENOGA IZRAŽAVANJA				
Oblici izražavanja	Programski sadržaji	Odgojno – obrazovni ciljevi i zadaci	Očekivana postignuća u usmenom i pismenom izražavanju	
			MINIMALNA	MAKSIMALNA
NARACIJA	Stvaranje zamišljene priče Odabratи zanimljivu, neobičnu i orginalnu temu iz fantastičnog, računalnog, životinjskog i biljnog svijeta ili iz dječje svakodnevnice	Poticati maštu i objediniti znanje iz teorije književnosti Pričanje u 1. ili 3. licu	Sposobnost stvaranja priče koja ima naslov, temu, kompoziciju (dijelove fabule), likove Likovi imaju imena (obična i neobična), vlastite osobine, jezik i međusobno su povezani.	Sposobnost uvođenja u priču stvarnik personificiranih likova U oblikovanju priče upotrebljava pri povijedanje, opisivanje, dialog i monolog U portretiranju i karakterizaciji likova

				koristi se humorom
DESKRIPCIJA	Opis zatvorenog prostora (interijera)	Uočavanje pojedinosti i ostvarivanje prostornih i drugih veza među njima Njegovanje slikovitosti u izražavanju	Kompozicija sastava ostvarena, pazi na redoslijed pojedinosti u interijeru Opisuje stvarno, nepristrano, objektivno	Subjektivno, pristrano, na temelju vlastitih dojmova opisuje doživljaj zatvorenog prostora
	Pisanje putopisa	Uočavanje obilježja putopisa i mogućnost opisa osobnog putovanja	Mogućnost pisanja putopisa o vlastitom zavičaju Putopis ima elemente slikovitosti ostvarene epitetom i usporedbom	Izražena maštovitost, slikovitost i subjektivnost u putopisu Piše putopis o udaljenim krajevima
RASPRAVLJANJE	Problemski članak Odabratи temu koja predstavlja neki problem iz oblasti sporta, znanosti, stanovanja, zabave, čuvanja okoliša itd.	Uočiti da je problemski članak vrsta raspravljanja i da se zasniva na mišljenju i prosuđivanju pojava, stvari, bića i događaja	Sposobnost stvaranja kompozicije problemskog članka: najava problema (tvrđnja), traganje za rješenjima problema, predlaganje najboljeg rješenja i zaključak	Mogućnost samostalnog izbora teme i pisanja problemskog članka prema shemi: NASLOV TVRDNJA DOKAZI I PRIJEDLOZI ZAKLJUČAK
	Pisanje scenarija (uočavanje obilježja scenarija)	Uspoređivanje literarnog djela i scenarija	Mogućnost preoblike nekog kraćeg književnog teksta iz čitanke u scenarij	Pokušaj stvaranja vlastitog scenarija

			Scenarij ima dva tekstovna dijela: video i audio	
ČITANJE	Provođenje artikulacijskih akcenatskih i intonacijskih govornih vježbi	Prepisati sve glasove s kojima učenici imaju problema pri izgovoru - napraviti školsku razlikovnu gramatiku Razvijati vještinu interpretativnog čitanja	Pravilno čita naglasnu ili akcenatsku cjelinu Pravilno čita prozne, lirske i dramske tekstove Zamjećuje ulogu rečeničnih znakova i njihovu vezu s govornim vrijednotama	Interpretativno čitanje lirskih, pripovjednih i dramskih tekstova
PISANJE	Dramatizacija neke priče iz čitanke Pisanje diktata: kontrolni diktat, diktat sa sprječavanjem grešaka, izborni diktat Pisanje dviju školskih zadaća tijekom školske godine.	Preoblikovati pripovjedni tekst u dramski	Vrši dramatizaciju na kratkim primjerima	Dramatizira opširniji tekst

MEDIJSKA KULTURA			
Programski zahtjevi	Odgajno – obrazovni ciljevi i zadatci	ISHODI UČENJA MINIMALNI	ISHODI UČENJA MAKSIMALNI
Igrani film Vrste igranog filma Literarni elementi filma (scenarij)	Prepoznati i objasniti obilježja igranoga filma i filmske priče Razumjeti nastanak filma – od priče do snimanja	Prepoznaće i imenuje obilježja igranoga filma: postojanje glumaca i izmišljene filmske priče Pokušaj stvaranja scenarija prema književnom djelu (priča iz čitanke)	Uočava ideju te odnose među likovima i izražajna sredstva Razlikuje vrste igranoga filma; uspoređuje film i književno djelo Pokušaj stvaranja vlastitog scenarija
Radio Zvuk – radijsko izražajno sredstvo Vrste radijskih emisija: obavijesne, obrazovne, zabavne	Prepoznati radijska izražajna sredstva Razlikovati vrste radijskih emisija	Uočava obavijesnu, obrazovnu i zabavnu ulogu radija	Razvijena kultura slušanja, razmišljanja, govorenja i prosuđivanja
Televizijske emisije (informativne, obrazovne, dokumentarne, zabavne)	Razlikovati vrste televizijskih emisija s obzirom na njihovu namjenu	Mogućnost iznošenja doživljaja jedne obavijesne i jedne zabavne televizijske emisije	Uočava ulogu televizijskoga programa u životu suvremenoga čovjeka Razvijen selektivni pristup televizijskom programu
Knjižnica / biblioteke– knjižna građa	Samostalno se služiti rječnikom, enciklopedijom i pravopisom	Mogućnost pronalaženja pojma u rječniku i enciklopediji	Enciklopedija na računalu – način nalaženja podataka

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Nastavni program za predmet Bosanski,hrvatski,srpski jezik i književnost u VIII razredu devetogodišnje osnovne škole strukturiran je od slijedećih nastavnih područja:

1. Jezik (gramatika, pravopis, pravogovor, rječnik, razvoj standardnog jezika);
2. Književnost (interpretacija književnih tekstova, čitanačkih i lektirskih);
3. Kultura izražavanja (oblici izražavanja u nastavi i vježbe usmenog i pismenog izražavanja, te dvije školske pismene zadaće);
4. Film(povijest i osnove filmske umjetnosti);
5. Scenske umjetnosti (dramski igrokazi, poetske recitacije i dramatizacije tekstova);
6. Medijska kultura (strip, periodika, radio, televizija, internet, biblioteka).

Prijedlog Nastavnog programa uključuje jezičke, umjetničke,stvaralačke i medijske sadržaje zasnovane na međusobnom prožimanju (korelativnost i integrativnost) nastavnih područja i nastavnih disciplina i predmeta (interdisciplinarnost i povezanost sa drugim nastavnim predmetima: historijom, likovnom kulturom, muzičkom kulturom i dr.)

Također,prijedlog Nastavnog programa temelji se na:

- a) izboru umjetničkih i znanstvenih sadržaja na principima primjerenosti, reprezentativnosti, egzemplarnosti, odgojnosti, tekstualne adekvatnosti itd.;
- b) rasporedu, odnosno organizaciji nastavnih sadržaja po principima kontinuiteta i vertikalno-spiralnog slijeda,kao i principima integracije i korelacije.

Osnovni ciljevi, zadaci, složenost i svrha nastave po pojedinim nastavnim područjima trebaju biti zasnovani na usvajanju osnovnih pojmoveva iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbi usmenog i pismenog izražavanja, stvaranja vlastitih tekstova (pismenih sastavaka), te ovladavanju osnovnim elementima i tehnikama iz filmske i scenskih umjetnosti,te medijske kulture.

Prilikom izrade Nastavnoga programa iz književnosti vodilo se računa o estetskim,etičkim i nacionalnim kriterijima u izboru književnih djela i pisaca,što je uzrokovalo relativno veći broj obaveznih tekstova za čitanku. Zato je važno naglasiti da sami nastavnici prilikom izrade globalnih i operativnih nastavnih planova i programa mogu vršiti određenu selekciju obaveznih književnih tekstova, ali svi tekstovi moraju biti zastupljeni u čitankama.

Vrlo je važno naglasiti da ovaj Nastavni program treba biti popraćen adekvatnom udžbeničkom i priručničkom literaturom (Čitanka, Naš jezik, Kultura izražavanja, priručnici za nastavnike, priručnici za učenike(radne sveske), Vodič kroz lektiru,Videočitanka, Medijska čitanka.

Knjige lektire moraju biti opremljene standardiziranim kritičko-metodičkom aparaturom (predgovor,biografija i bibliografija,metodička studija) koju trebaju uraditi stručno kvalificirana lica (kritičari, pisci, metodičari).

S T R A N I J E Z I K

ENGLESKI

NJEMAČKI

TURSKI

ENGLESKI JEZIK
ŠESTA GODINA UČENJA, 8. RAZRED OSNOVNE ŠKOLE
(2 sata sedmično/tjedno – 70 sati godišnje)

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

U nastavi engleskog kao prvog stranog jezika u osmom razredu osnovne škole treba težiti **potpunom dostizanju nivoa A2.1 i djelimičnom dostizanju nivoa A2.2** Zajedničkog evropskog okvira za jezike – CEFR.

Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenik</p> <ul style="list-style-type: none"> može uz znatan napor razumjeti jednostavan formalan i neformalan razgovor o temama koje su za njega od neposredne važnosti. može razumjeti glavnu poentu u kratkim jednostavnim porukama (uputstva, objave) i pratiti promjenu teme na TV vijestima. može razumjeti iskaz ukoliko je jasno artikuliran standardnim jezikom i brzinom sporijom od normalne. Često mora zahtijevati da mu se nešto ponovi.
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenik</p> <ul style="list-style-type: none"> može razumjeti kratke jednostavne tekstove koji sadrže najfrekventniji vokabular (privatna pisma, kratke vijesti, jednostavna uputstva). može razumjeti glavne ideje i neke detalje u tekstu koji se sastoji od nekoliko pasusa. može locirati, komparirati, kontrastirati jednu ili više određenih informacija u nešto širem tekstu. Ponekad je u stanju da pogodi iz konteksta značenje nepoznatih jezičkih jedinica. još uvijek sporo čita.
Govor	<p>Učenik</p> <ul style="list-style-type: none"> može dati kratak jednostavan opis u okviru poznate teme za koju je lično vezan. može razumjeti kratke informacije društvenog tipa, te obavljati dosta transakcija (kupiti poštanske marke na pošti, pitati za cijenu, u restoranu tražiti pomoć konobara i sl.). može nakratko povesti razgovor, ali je rijetko u stanju da ga dragovoljno nastavi jer ne razumije dovoljno.

	<ul style="list-style-type: none"> izgovara bez poteškoća neke poznate nizove, ali pravi mnogo veoma primjetnih pauza i grešaka kod započinjanja. Izgovor učenika je općenito dovoljno jasan i razumije se, iako sagovornici mogu zahtijevati da im ponešto ponovi. <p>vlada osnovnim vokabularom, fondom jednostavnih naučenih fraza i osnovnim gramatičkim strukturama u proširenoj usmenoj produkciji, ali još uvijek pravi osnovne greške.</p>
Pisanje	<p>Učenik</p> <ul style="list-style-type: none"> može pismeno opisati nekolicinu svakodnevnih situacija. zna napisati kratke jednostavne poruke (lična pisma, bilješke) u vezi sa svakodnevnim potrebama. zna popuniti jednostavne formulare ličnim podacima. Zna pisati jednostavne opise i sastave na poznate teme (stvarne i izmišljene ličnosti, događaji, vlastiti planovi i planovi članova porodice). zna koristiti neke izvedene oblike osnovnih riječi i osnovna glagolska vremena, prostoraširene rečenice i rečenice spojene jednostavnim veznicima (i, ali). zna dosta tačno pisati najčešće riječi ali često pravi osnovne greške (vremena, afiksi) i daje nespretnе formulacije.
Znanje o jeziku	Učenici svjesno stiču znanje o jeziku primjenjujući različite strategije učenja.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Nivo	Teme	Funkcije i vještine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
8. razred Osnovna škola	• Škola •Priateljstvo	Učenici će moći da: - opišu nešto opširnije: - osobe, predmete, mesta - događaje u prošlosti - neki izum, proces - osjećanja - postavljaju i daju odgovore na lična pitanja, kao i pitanja u vezi sa mišljenjima drugih	RECEPCIJA a) SLUŠANJE I REAGIRANJE: Učenici će slušati izgovoren i tekst i reagirat će: - davanjem kratkih i nešto dužih odgovora - uočavanjem opšte i posebne informacije - spajanjem pitanja i odgovarajućih odgovora, te spajanjem stubaca - predviđanjem osnovnog sadržaja teksta - popunjavanjem praznina i tabela	Učenici će obnavljati i učiti: Imenice: - brojive i nebrojive, u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: <i>some, any, i</i> konstrukcijom <i>There is /There are</i> - Složenice u množini (npr. <i>grandmothers</i> , ...	Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme: <ul style="list-style-type: none"> Školski predmeti i prostorije u školi, nešto proširen rječnik, npr. <i>crafts room, assembly hall, computer room, gymnasium, laboratory, library</i>, itd. Prijateljstvo, nešto proširen rječnik, npr.
6. godina učenja engleskog jezika	• Nauka i tehnologija • Zdravlje i				

Prvi nivo osnovnog znanja	dobra kondicija • Praznici i tradicija	<ul style="list-style-type: none"> - traže, daju i slijede uputsva (npr. kako da koriste neku napravu) - izraze u usmenom ili pisanim obliku: <ul style="list-style-type: none"> - svoje stavove u vezi sa datim temama, pri čemu će iznositi razloge za i protiv - koriste javne usluge (npr. banka, željeznička /autobuska stanica/aerodrom, telefon) - porede ljudi i predmete - govore/pišu o dobrom i lošim stranama, na datu temu pišu ili izlažu u obliku usmene prezentacije (npr. uticaj nauke i tehnologije na svakodnevni život) - intervjuišu svog para, susjeda, poznatu ličnost itd. 	<ul style="list-style-type: none"> - bilježenjem ključnih riječi i izraza - rješavanjem zadataka: <ul style="list-style-type: none"> - tačno/netačno - višestrukog izbora <p>b) ČITANJE I REAGIRANJE: Učenici će čitati kratke tekstove u sebi ili naglas i reagirat će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočavanjem opšte ili posebne informacije <ul style="list-style-type: none"> - predviđanjem sadržaja ili suštine teksta - rješavanjem zadatka <ul style="list-style-type: none"> - tačno/netačno - višestrukog izbora <p>PRODUKCIJA:</p> <p>a) GOVOR</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u jednostavnim: <ul style="list-style-type: none"> - razgovorima i diskusijama iz svakodnevnog života (npr. izražavajući slaganje i neslaganje uz obrazloženje) - aktivnostima u kojima se igra po ulogama - raditi zajednički na projektu, rješavajući problem kako bi podnijeli izvještaj o rezultatima - igrati po ulogama - izraziti mišljenje u vezi sa datom temom, pri čemu će navesti prednosti i loše strane onoga što obrazlažu - prepričavati priču, događaj ili davati uzroke/posljedice - održati usmeno prezentaciju koja se zasniva na prethodnom čitanju, slušanju, sprovedenom istraživanju ili intervjuiranju nekolicine ljudi (<i>integrated skills</i>) 	<p><i>grandfathers)</i></p> <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične - Pokazne - Upitne - Prisvojne - Neodređene - odnosne zamenice: <i>who, which, that</i> <p>Pridjeve:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Determinatore: Članove: <i>a/an, the, zero</i> Prisvojne pridjeve Pokazne pridjeve Pridjeve za neodređenu količinu i broj, npr. <i>some, any, much, many, all, (a) few, (a) little</i>, itd. Upitne pridjeve: <i>what, which, whose</i> - Opisne pridjeve, koji se odnose na date teme - Nepravilnu komparaciju <p>Glagole:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple i Past Simple - Past Continuous vs. Past Simple - Present Perfect (sa <i>for, since, just, yet, already</i>) - Present Perfect vs. Past Simple 	<p><i>good friend, best friend, close friend, old friend</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nauka i tehnologija i njihov uticaj na naš svakodnevni život, uglavnom osnovni rječnik, npr. <i>home appliances, camera, telephone, computers</i>, itd. • Zdravlje i dobra kondicija, osnovni rječnik, npr. <i>smoking, drinking, fast food</i>, itd. • Kultura i umjetnost, osnovni rječnik, npr. <i>music, drama, literature, musician, guitarist, orchestra, painter, actor</i>, itd. • Nacionalni praznici i proslave u različitim zemljama, npr. <i>weddings, birthday parties, marriages, births, funerals, carnivals</i>, itd. <p>Pored stalnog izgradivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>Afikse, koji se odnose na date teme i gramatiku, npr. <i>friendship, discussion</i>, itd.</p> <p>Antonime, koji se odnose na date teme, npr. <i>popular, unpopular; obedient, disobedient</i>;</p>
---------------------------	---	--	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - rade zajednički na rješavanju nekog problema 	<p>b) PISANJE:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisati: <ul style="list-style-type: none"> - kratke poruke - kraću priču, radove u kojima se iznosi mišljenje - različite opise - lična pisma, razglednice, (aktivnosti koje vodi nastavnik, ili koje se zasnivaju na prethodnom čitanju, slušanju ili korištenju bilježaka) - ključne riječi i izraze - svoje bilješke - diktate - ispravljati greške - popunjavati i pisati upitnike - praviti postere, raspored časova itd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Modalni glagoli: <i>must, have to, may, might, can, could, should</i> - Pasiv, najbitnije Priloge, raznih oblika i značenja, u vezi sa datim temama - Komparaciju priloga <p>Prijedloge u konstrukcijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>pridjev + prijedlog</i> (npr. <i>afraid of, ready for</i>, itd.) <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>If</i> - rečenice (prvi tip i drugi tip) - Vremenske (koje započinju sa <i>when</i>) <p>Direktni i indirektni govor (izjave, zapovijesti, molbe)</p>	<p>sensitive, insensitive; considerate, inconsiderate itd.</p> <p>Složenice, koje se odnose na date teme, npr. <i>schoolday, power station, petrol pump, portrait painter, landscape painter</i> itd.</p> <p>Homofone, koji se odnose na date teme, npr. <i>sun, son; here, hear; new, knew; no, know</i> itd.</p> <p>Kolokacije, koje se odnose na date teme, npr. <u>take up</u> an activity, <u>do</u> a sport, <u>go for</u> a walk, <u>go on</u> a diet</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih riječi i izraza, pri čemu se vrši odabranje poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima</p> <p>Napomena</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	--	---	---	---

NJEMAČKI JEZIK
TREĆA GODINA UČENJA, VIII RAZRED OSNOVNE ŠKOLE
(2 sata sedmično/tjedno – 70 sati godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRZOZOVNOG RADA

U nastavi njemačkog jezika u osmom razredu osnovne škole treba težiti **potpunom dostizanju nivoa A1.3 i djelimičnom postizanju nivoa A2.1** Evropskog okvira za strane jezike.

Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik može razumjeti jednostavne i često korištene rečenice (npr. kratke informacije o nekoj osobi, obitelji, poslu, bližoj okolini). • Razumije bitne stvari iz kratkih jednostavnih obavijesti i priča. • Može dati informacije o kratkim tekstovima koje je slušao. <p>Učenik može pratiti standardan govor ukoliko se govori tempom sporijim od normalnog i ako mu se neko obraća direktno. Često mora zahtijevati da mu se nešto ponovi.</p>
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik zna pročitati poznate i neke nepoznate riječi i pasuse iz kratkih tekstova, koji govore o svakodnevnom životu, rutinskim događanjima ili koji sadrže jednostavna uputstva. • U svakodnevnim tekstovima (npr. oglasi, prospekti, jelovnici, red vožnje) zna pronaći konkretnе informacije i može razumjeti kratka jednostavna pisma. <p>Na javnim mjestima razumije natpise koji se često pojavljuju.</p>
Govor	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik zna opisati obitelj, druge ljudi, čime se bavi, vlastito porijeklo, izobrazbu. • Može razgovarati na zadanoj temi. Komunikacija može biti otežana i može doći do nesporazuma. • Razgovor o svakodnevnim temama još je ograničen zbog malog fonda riječi te se služi uglavnom jednostavnim strukturama. • Poteškoće kod izgovora mogu povremeno otežati komunikaciju. Još uvijek se primjećuje strani naglasak. • Vlada najosnovnijim fondom jednostavnih, naučenih izraza, osnovnim vokabularom i osnovnim gramatičkim strukturama. Pravi često greške i kod veoma jednostavnog nešto produženog razgovora.
Pisanje	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik zna dosta tačno pisati najčešće riječi ali stalno pravi osnovne greške i daje mnogo nespretnih formulacija (iz konteksta možemo zaključiti šta je učenik htio reći). • Učenik može pisati jednostavne tekstove lične prirode u okviru predvidivih svakodnevnih potreba i iskustva (jednostavan tekst na razglednici, lične podatke, jednostavan diktat). <p>Kod slobodnog pismenog izražavanja pravi brojne greške različite prirode.</p>
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici svjesno usvajaju znanje o jeziku.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Tematske cjeline:

1. Život u porodici/obitelji
2. Slobodno vrijeme (odlazak u kino, na koncert, u muzej, posjeta prijatelju...)
3. Nastavne i vannastavne aktivnosti i školske proslave
4. Život u gradu
5. Bavljenje sportom
6. Jelo i piće, odlazak u restoran
7. Zemlje njemačkog govornog područja
8. Moja domovina

Funkcije i sposobnosti	Vještine	Gramatika	Vokabular
<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> -govoriti o svojoj porodici i odnosu sa roditeljima , podjeli poslova u porodici -imenovati predmete u domaćinstvu - opisati vlastitu sobu -govoriti o interesovanjima - voditi intervju - opisati jedan dan - navesti datum - naručiti nešto u restoranu - čitati jelovnik -govoriti o vlastitim navikama kada je jelo u pitanju -davati prijedloge -prihvativi ili odbiti nečiji poziv -opisati neki predio -nešto poređiti - popuniti formular 	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE: Učenici će slušati izgovoren i reagirati - povezivanjem slike i slušanog teksta, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji - davanjem kratkih odgovora na nastavnikaova pitanja ili pitanja koja su čuli sa kasetofona i sl. - popunjavanjem praznina u tekstu, - popunjavanjem tabela, - rješavanjem zadatka višestrukog izbora</p> <p>ČITANJE I RAZUMIJEVANJE : Učenici će - čitati rečenice i kraće tekstove, - tražiti osnovne informacije u tekstu pritom rješavajući zadatke poput: pridruživanja slike tekstu, pridruživanja podnaslova dijelovima teksta, označavanja tačnih i netačnih tvrdnji, odgovaranja na postavljena pitanja, dopunjavanja teksta, popunjavanja tabela i sl.</p>	<p>Učenici će učiti o tome i koristiti :</p> <p>Imenice: Dativ množine</p> <p>Zamjenice: - Lične zamjenice u u dativu - Pokazne zamjenice dieser, diese, dieses - Neodređene zamjenice viele, nichts, etwas, man - Upitna zamjenica welcher, welche, welches</p> <p>Pridjevi: - Komparacija pridjeva (pravilna i nepravilna) - glagol werden + pridjev</p> <p>Glagoli: - prezent gлагola werden, - prezent modalnih gлагola dürfen, sollen, - prezent gлагola sa razdvojivim prefiksom - futur I, - preterit pomoćnih gлагola, - ich hätte za izražavanje želje</p>	<p>Učenici će usvajati novi i proširivati već usvojeni vokabular koji se odnosi na date teme, npr. :</p> <p>Život u porodici / obitelji: im Haushalt helfen, das Zimmer aufräumen, auf die Geschwister aufpassen, den Müll wegbringen</p> <p>Slobodno vrijeme: ins Konzert gehen, gute Musik genießen, der Zirkus, das Publikum, die Artistennummer, der Clown, auftreten, ein Museum besichtigen</p> <p>Nastavne i vanna stavne aktivnosti i školske proslave: die Projektarbeit, an einem Projekt teilnehmen, ein Thema bearbeiten, sich mit einem Thema beschäftigen, eine Schulfreier organisieren, ein Theaterstück aufführen, ...</p> <p>Život u gradu</p>

<ul style="list-style-type: none"> - napisati razglednicu - davati savjete - imenovati zgrade u gradu - opisati put - opisati mjesto stanovanja - imenovati vrste sportova - iskazati mišljenje o nečem - opisati omiljenu muzičku grupu, sportaša i sl. - osnovne informacije o Njemačkoj i Austriji - znati govoriti o znamenitostima u zemljama njemačkog govornog područja i svojoj domovini 	<p>GOVOR:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - govoriti kratke iskaze sa mnogo pauza i tražeći odgovarajuće izraze, - postavljati jednostavna pitanja, - davati važne informacije o sebi i neposrednom okruženju, - riječi i grupe riječi i rečenice povezivati jednostavnim veznicima i, ili, onda - igrati uloge, - pripremati i sprovoditi jednostavne dijaloge, - voditi dijaloge prema datoj skici, <p>PISANJE</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepisivati rečenice i kraće tekstove, - rekonstruirati riječi i rečenice, - dopunjavati izostavljene riječi, dijelove rečenice ili cijele rečenice, - pisati kratki jednostavan tekst prema datom tekstuallnom modelu - samostalno napisati kratki tekst (vođeno pisanje) 	<ul style="list-style-type: none"> - perfekt slabih glagola <p>Brojevi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - redni brojevi za iskazivanje datuma <p>Prijedlozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prijedlozi sa dativom <p>Rečenica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Red riječi u zavisnosloženoj rečenici - Zavisnosložena rečenica sa veznikom weil - Indirektni govor u indikativu bez veznika dass <p>Učenici će koristiti ali ne i učiti o sljedećem:</p> <p>Priloge najfrekventnije priloge za mjesto i vrijeme</p>	<p>der Bahnhof, die Kirche, die Brücke, die Post, das Schwimmbad, Wie komme ich zum Schwimmbad?, die erste Straße links, geradeaus, an der Ampel....</p> <p>Bavljenje sportom Sportarten, Sport treiben, trainieren, die Sporthalle, das Stadion, der Leistungssportler, ...</p> <p>Jelo, piće, odlazak u restoran Hunger haben, Durst haben, bestellen, die Speisekarte, der Nachtisch, zahlen, die Lieblingsspeise...</p> <p>Zemlje njemačkog govornog područja: Wo liegt...? grenzen an, die Einwohnerzahl, die Hauptstadt, der Fluss, das Gebirge...</p> <p>Napomena: Navedena leksika je samo prijedlog moguće leksičke te se ne smije shvatiti kao obavezan leksički minimum.</p>
--	---	--	---

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE (1. strani jezik) ZA VII, VIII I IX RAZRED

Savremena nastava stranog jezika treba da proizlazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave stranog jezika i u ovoj trijadi (VII, VIII i IX razred osnovne škole) treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče slobodu i kreativnost ideja, te razvija njegove kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduvjet za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou (šesta godina učenja) treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom djeteta, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturnih elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- upoznavanje učenika sa kriterijima učenja itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici svjesno stiču kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti finu ravnotežu.

Po pitanju slušanja postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga, a prije njihovih slušanja nastavnik odgovarajućim aktivnostima priprema učenike za uspješno prihvatanje sadržaja.

Mada komunikativan pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri vještine, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se rad u parovima ili u manjim grupama kako bi se svi uključili. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja učenika ne treba prekidati niti ispravljati, već mu nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikidan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji nastavnih sadržaja, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja veštine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti kontrolirano (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, diktati) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta.

Korelacija među predmetima

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz geografije historije i umjetnosti, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Određeni nastavni sadržaji koji se obrađuju u ovom razredu povezani su sa bilogijom (okolina, životna sredina), fizikom i hemijom. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih nastavnih planova.

Provjeravanje znanja i ocjenjivanje

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom rada u parovima, individualnog izlaganja, tumačenja i razumijevanja. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, upitnika, diktata (10-15 min) nakon svake obradene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo, produbljuje, proširuje ili mijenja pedagoški pristup. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja provedeno prema unaprijed utvrđenim kriterijima, sa insistiranjem na pozitivnim stranama učenja, predstavlja pomoći učeniku i nastavniku.

Tokom školske godine rade se dva pismena zadatka, u svakom polugodištu po jedan. Ocjena na pismenom zadatku treba da bude jedan od ključnih faktora za formuliranje konačne ocjene.

Rad sa djecom sa posebnim potrebama

Ukoliko se ukaže prilika rad sa ovom djecom treba da se odvija prema prilagođenom programu.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE ZA VII, VIII I IX RAZRED (2. strani jezik)

Savremena nastava stranog jezika treba da proizlazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave stranog jezika i u ovoj trijadi (VII, VIII i IX razred osnovne škole) treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče slobodu i kreativnost ideja, te razvija njegove kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduvjet za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou (treća godina učenja) treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom djeteta, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturnih elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- upoznavanje učenika sa kriterijima učenja itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici svjesno stiču kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti finu ravnotežu.

Po pitanju slušanja postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga, a prije njihovih slušanja nastavnik odgovarajućim aktivnostima priprema učenike za uspješno prihvatanje sadržaja.

Mada komunikativan pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri vještine, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se rad u parovima ili u manjim grupama kako bi se svi uključili. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja učenika ne treba prekidati niti ispravljati, već mu nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikidan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji nastavnih sadržaja, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja veštine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti kontrolirano (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, diktati) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta.

Korelacija među predmetima

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz geografije historije i umjetnosti, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Određeni nastavni sadržaji koji se obrađuju u ovom razredu povezani su sa bilogijom (okolina, životna sredina), fizikom i hemijom. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih nastavnih planova.

Provjeravanje znanja i ocjenjivanje

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom rada u parovima, individualnog izlaganja, tumačenja i razumijevanja. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, upitnika, diktata (10-15 min) nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo, produbljuje, proširuje ili mijenja pedagoški pristup. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja provedeno prema unaprijed utvrđenim kriterijima, sa insistiranjem na pozitivnim stranama učenja, predstavlja pomoć i učeniku i nastavniku.

Tokom školske godine rade se dva pismena zadatka, u svakom polugodištu po jedan. Ocjena na pismenom zadatku treba da bude jedan od ključnih faktora za formuliranje konačne ocjene.

Rad sa djecom sa posebnim potrebama

Ukoliko se ukaže prilika rad sa ovom djecom treba da se odvija prema prilagođenom programu.

**NASTAVNI PLAN PROGRAM
za OSMI razred
devetogodišnje osnovne škole
- Turski jezik -**

TREĆA GODINA UČENJA VIII razred osnovne škole

(2 časa sedmično- 70 časova godišnje)

Cilj nastave turskog jezika kao drugog stranog jezika u osmom razredu osnovne škole je omogućiti razvoj jezične kompetencije učenika, što predstavlja središnji, nezamjenjiv vid učenja jezika, a naročito je potrebno razviti komunikacijske sposobnosti. Učenike treba bolje upoznati sa elementima civilizacije i kulture zemlje čiji jezik uče, kao i sa njihovom vlastitom kulturom te, kad god je to moguće, i u okviru njihovih sposobnosti, vršiti poređenja između kulture zemlje čiji jezik uče i kulture njihove zemlje.

Na taj način bi bilo, između ostalog, moguće kod učenika razviti pozitivnu radoznalost, samostalnost i kreativnost. Također, učenjem turskog jezika u ovom uzrastu trebalo bi usaditi učenicima ljubav prema prirodi i svijest o potrebi ekološke zaštite. Izučavanje još jednog stranog jezika treba da posporješi kontinuitet i povezanost učenja kao cjeloživotnog procesa. U nastavi turskog jezika kao drugog stranog jezika, u osmom razredu osnovne škole, treba težiti potpunom dostizanju nivoa **A 1.3** i djelimično **A 2.1** Evropskog okvira za strane jezike.

Jezičke vještine	Očekivani rezultati / ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none"> Učenici razumiju, uz znatan napor, jednostavan formalan i neformalan razgovor o temama koje su za njih od neposredne važnosti Mogu da razumiju glavnu poentu u kratkim jednostavnim porukama (uputstva, objave) i mogu da prate promjenu teme na TV vijestima Mogu da razumiju iskaz ukoliko je jasno artikulisan standardnim jezikom i brzinom sporijom od normalne. Često zahtijevaju da im se nešto ponovi U stanju su da razumiju kratke, jednostavne tekstove koji sadrže najfrekventniji vokabular Mogu da razumiju glavne ideje i neke detalje u kraćem tekstu Mogu locirati i komparirati jednu ili više određenih informacija u nešto širem tekstu. Ponekad su u stanju da pogode iz konteksta značenje nepoznatih jezičkih jedinica
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none"> Sporije čita i teže razumije duže odlomke teksta Učenici mogu dati kratak, jednostavan opis u okviru poznate teme Mogu razmjenjivati kratke informacije društvenog tipa (npr. pri kupovini ili obavljanju nekih usluga). Mogu nakratko povesti razgovor, ali su rijetko u situaciji da ga nastave jer ne razumiju dovoljno
Govor	<ul style="list-style-type: none"> Izgovaraju bez poteškoća neke poznate nizove, ali prave dosta primjetnih pauza Izgovor im je općenito dovoljno jasan Vladaju osnovnim gramatičkim strukturama u proširenijem usmenom izlaganju, ali još uvijek prave mnogo osnovnih grešaka
Pisanje	<ul style="list-style-type: none"> Učenici su u stanju da pismeno opišu nekolicinu svakodnevnih situacija Znaju napisati jednostavne, linearne opise i sastave na poznate teme (stvarne i izmišljene ličnosti, događaji, vlastiti planovi, planovi članova porodice) Učenici pišu kratke tekstove, koristeći osnovne riječi i osnovna glagolska vremena Izrađuju projekte
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none"> Na ovom nivou učenja učenici prepoznaju, upotrebljavaju i stječu nova znanja o jeziku

Turski jezik VIII razred –B jezik

2 časa sedmično

Nivo	Teme	Funkcije i sposobnosti	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
8. razred Osnovna škola treća godina učenja turskog funkcion. osnovno znanje	Moja porodica i ja Kuća (stanovanje i bliža okolina) U kupovini Škola Turska/BiH Slobodno vrijeme Zdravlje i ishrana Priroda	<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - predstaviti sebe i članove svoje porodice - opisati sebe i članove porodice, svoju okolinu, trenutnu aktivnost - obraćati se ljudima - postavljati i odgovarati na pitanja koja se odnose na obrađene teme - tražiti i davati informacije (postavljati pitanja i odgovarati na pitanja, davati i potvrđivati informacije) - izraziti: - slaganje i neslaganje - zahvalnost - interesovanje - bol - govoriti o: - sebi i porodici - slobodnom vremenu - Turskoj/BiH - zdravlju - prirodi, koristeći sadašnje i prošlo vrijeme, kao i blisku budućnost Sve ove funkcije će biti u okviru učenikove jezične sposobnosti. 	<p>RECEPCIJA</p> <p>a) SLUŠANJE I REAGOVANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati:</p> <p>1) neverbalno, npr.: obilježavanjem određenih riječi i fraza, zaokruživanjem tačnog odgovora, popunjavanjem praznina novim usvojenim riječima i izrazima itd.</p> <p>2) verbalno, npr.: davanjem kratkih odgovora na pitanja koje je postavio nastavnik ili osoba sa zvučnog snimka, prepričavanjem kraćih tekstova, biranjem tačnog odgovora, postavljanjem pitanja nastavniku ili drugim učenicima</p> <p>b) ČITANJE I REAGOVANJE</p> <p>Učenici će čitati kratke tekstove, u sebi ili naglas, i reagovati:</p> <p>1) neverbalno, npr.: traženjem određenih informacija, rješavanjem zadataka višestrukog izbora i tačnih i netačnih tvrdnjai, dopunjavanjem i dovršavanjem rečenica</p> <p>2) verbalno, npr.: odgovaranjem na postavljena pitanja, prepričavanjem dijelova teksta, recitovanjem recitacija</p>	<p>Učenici će učiti o tome, ponavljati i koristiti:</p> <p>Rečenicu Red riječi u potvrđnoj, odričnoj i upitnoj rečenici</p> <p>Fonetiku Intonacija rečenice i vezivanje riječi u izgovorne cjeline</p> <p>Imenice opće, konkretnе, gradivne, zbirne</p> <p>Član - ponavljanje određenog i neodređenog člana - partitivni član</p> <p>Zamjenice - lične - pokazne, - upitne, - neodredene - kategorija padeza - Znacenje i funkcija padeza</p> <p>Priloge za: mjesto, vreme, kolicinu, nacin</p> <p>Brojeve glavne do 1000</p> <p>Pridjeve</p>	<p>Učenici će ponavljati i proširivati vokabular koji se odnosi na date teme, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porodica - događaji unutar porodice (ailece kutlamaları: yılbaşı kutlamaları, kurban ve ramazan bayramları, kutlamalar, hediye) - Kuća proširivanje vokabulara: - tasınmalar: ev, daire, studio, yazılıklar; Mobilya - U kupovini proširivanje vokabulara: - alış veris; almak, odemek, para (Fiyat ne kadar?, Ne kadar...? Kac lira?) Odeme:(kagit para ile, bozuk para ile Kredi kart ile, nakit ile, taksit ile), - Škola proširivanje vokabulara: - eğitim sistemi(osnovne odlike), okul faaliyetleri, okula gitmek.../okuldan çıkmak ...; ders almak...,meslek..., okumak, sınav kazanmak, - Turska / BiH osnovni vokabular: - ulke, vatan,

			<ul style="list-style-type: none"> - opisne - prisvojne - pokazne - komparacija pridjeva <p>Glagole (potvrdni i odrični oblik)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prezent (ponavljanje) - Prezent gl. na – r - Prezent i (yor) - Imperativ (ponavljanje) - Futur (ponavljanje) - Perfekt na – di - Perfekt na - mis 	memleket,baskent ilceler, peysaj, klim, insan alışkanları, geleneksel, tarih, kultur baglantıları... - Slobodno vrijeme prošireniji vokabular npr.: <ul style="list-style-type: none"> -bos zamanlarda faaliyetler, en ilgi çeken hobiler, (sinema, tiyatro, muzik, dans) sporlar:(futbol,basketbol, kayak yapmak, yuzmek), evde hobiler (televizyon, radyo), Muzeyi ziyaret etmek, kitap okumak, Yolculuk yapmak v.s. - Zdravlje i ishrana <ul style="list-style-type: none"> - sağlıklı olmak/hasta olmak; doktora gitmek, ilaçları kullanmak , acımak ... -beslenme ve yemekler, lokantada Yemekler, içmek, acımak.. Masa: tabak, bardak, çatal, bıçak, kaşık, Yemek lezzetleri... - Priroda <ul style="list-style-type: none"> -peyzajlar:göl, nehir, deniz, dağ - vahşi ve evcil hayvanlar
--	--	--	---	---

MATEMATIKA

VIII. RAZRED

(Devetogodišnja osnovna škola – 4 časa sedmično, 140 časova godisnje)

UVOD: Programski sadržaj matematike za osmi razred koncipiran je kao logičan nastavak nastave matematike iz ranijih razreda, utvrđuje i proširuje do sada stečena znanja i vještine. Prva tema: Vektori-nudi osnovne pojmove i operacije sa vektorima . U drugoj temi proširuju se do sada stečeno znanje o brojevima i osnovnim računskim operacijama sa njima. Naime, uvodi se izračunavanje procenta broja , pojam kvadratnog broja , pojam iracionalnog i realnog broja. U trećoj temi stiču se znanje o pitagorinoj teoremi i njenim primjenama. U četvrtoj temi formiraju se pojmovi vezani za koordinatni sistem i funkcije direktnе i obrnute proporcionalnosti.U petoj temi učenici se upoznaju sa pojmom stepena i operacijama sa njima, a ova znanja prošruju do pojma polinoma i računanja sa polinomima.

Naredne dvije teme obnavljaju i produbljuju znanja iz oblasti geometrije i daju nove spoznaje o uglovima, trouglu, četverouglu, kružnicu i krugu. Proširuju se osnovna znanja o medjusobnim odnosima tih pojmove u ravni i stiču nova znanja o osnovnim konstruktivnim problemima i zadacima. Takođe, uvodi se pojam broja π i na osnovu njega dafinišu se pojmovi obima i površine kruga i upoznaju se formule za njihovo izračunavanje.

Nastavni sadržaj matematike za osmi razred devetogodišnje osnovne škole koncipiran je u sedam nastavnih tema:

1. TEMA – VEKTORI

Pojam vektora. Jednakost vektora. Osnovne računske operacije sa vektorima. Neke primjene vektora.

2. TEMA – REALNI BROJEVI

Kvadrat cijelih i racionalnih brojeva.

Rješenje jednačine $x^2 = a$ ($a \geq 0$)

Kvadratni korijen racionalnog broja.

Iracionalni brojevi. Realni brojevi i brojevna prava.

Uređenost u skupu realnih brojeva.

Jednakost $\sqrt{a^2} = |a|$.

Približne vrijednosti realnog broja.

Osnovne računske operacije sa realnim brojevima i njihova svojstva.

3. TEMA – PITAGORINA TEOREMA I NJENA PRIMJENA

Pitagorina teorema. Obrat Pitagorine teoreme.

Primjena Pitagorine teoreme na kvadrat, pravougaonik, jednakokraki / jednakoststranični trougao, romb, trapez i krug.

Konstrukcija tačaka na brojevnoj pravoj koje odgovaraju iracionalnim brojevima.

Primjena Pitagorine teoreme u konstruktivnim zadacima.

4. TEMA – PROPORCIONALNOST. FUNKCIJA DIREKTNE I OBRNUTE PROPORCIONALNOSTI

Mjerenje duži. Samjerljive i nesamjerljive duži.
Razmjera duži. Proporcionalne duži.
Dijeljenje duži na dijelove jednakih dužina.
Talesova teorema i njena primjena.
Pravougli koordinatni sistem u ravni.
Proporcionalne veličine. Proporcija i njena svojstva.
Funkcija direktne i obrnute proporcionalnosti.
Primjena direktne i obrnute proporcionalnosti.
Procentni račun. Interesni (kamatni) račun.

5. TEMA – CIJELI RACIONALNI IZRAZI

Stepen čiji je izložilac prirodan broj.
Operacije sa stepenima – množenje i dijeljenje stepena jednakih osnova.
Stepen proizvoda, količnika i stepena.
Konstante i promjenljive.
Cijeli racionalni izrazi. Brojna vrijednost racionalnog algebarskog izraza.
Cijele racionalne funkcije – polinomi.
Osnovne računske operacije sa monomima.
Sabiranje, oduzimanje i množenje polinoma.
Kvadrat binoma. Kub binoma.
Razlika kvadrata. Zbir i razlika kubova.
Rastavljanje polinoma na faktore.
Rješavanje jednačine oblika $ax^2 + bx = 0$, $x^2 - a = 0$, $a \geq 0$ i $x^2 \pm 2xy + y^2 = 0$.

6. TEMA – MNOGOUGAO (POLIGON)

Mnogougao. Podjela mnogouglova.
Zbir unutrašnjih i zbir vanjskih uglova mnogougla.
Broj dijagonala mnogougla.
Pravilni mnogougao i njemu karakteristični trougao.
Konstrukcije pravilnih mnogouglova.
Površina mnogougla.

7. TEMA – KRUŽNICA I KRUG

Dijelovi kružnice i dijelovi kruga.
Omjer obima kruga i prečnika kruga – broj π .
Dužina kružnog luka.

Površina kruga. Površina kružnog prstena i kružnog isječka.

MATEMATIKA

Za VIII. razred devetogodišnje škole (četiri sata sedmično)

PODRUČJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
ZNANJE	<p>STICANJE ZNANJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usvajanje pojma vektora i osnovnih operacija sa vektorima. - Upoznavanje i shvatanje pojma iracionalnog broja i proširivanje skupa racionalnih brojeva u skup realnih brojeva. - Shvatanje da je tek sada moguće obostrano – jednoznačno pridruživanje između realnih brojeva i tačaka brojevne prave. - Računanje s realnim brojevima, izračunavanje vrijednosti algebarskih izraza primjenom osnovnih svojstava operacija. - Usvajanje Pitagorine teoreme i obrnute teoreme. - Primjenjivanje Pitagorine teoreme u zadacima o trouglu i četverougлу. - O talesovoj teoremi. - Shvatanje Dekartove ideje pridruživanja uređenih parova realnih brojeva tačkama ravni. - Shvatanje direktnе i obrnute proporcionalnosti u zadacima praktične primjene. - Dobro usvajanje sadržaja o stepenima. - Izvođenje identičnih transformacija polinoma. - Da proširi i uopći znanja o trouglu i četverouglu do mnogougla. - Da proširi i produbi znanja o krugu i kružnici i njihovim dijelovima. Da se uvjeri u stalnost omjera obima i prečnika kruga i usvoji pojam iracionalnog broja π. - Da učenik shvati i upamti obazac za računanje površine kruga. 	<p>UČENIK ĆE ZNATI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razlikovat će racionalne od iracionalnih brojeva kada su dati u decimalnom zapisu a uvijek su to njihove približne vrijednosti (na određeni broj decimala). - Naučiti će da se svaki realan broj, kako racionalan tako i iracionalan može zapisati kao beskonačan decimalni razlomak. - Zaključivat će o mogućnostima primjene Pitagorine teoreme uočavanjem zavisnosti između elemenata geometrijske figure. - Primjenjivat će Talesovu teoremu u rješavanju računskih i konstruktivnih zadataka. - Grafički prikazivati funkcije kada su domena i kodomena skupovi realnih brojeva. - Izvoditi operacije sa stepenima na nivou automatizma. - Povezivati znanja o djeljivosti sa identičnim transformacijama polinoma i rješavati lakše zadatke iz teorije brojeva. - Prepoznati pojedine mnogouglove, pravilne mnogouglove i njihove karakteristične trouglove. - Zna izračunati zbir unutrašnjih uglova i broj dijagonala n-tougla. Proširi znanje o računanju površine trougla i četverougla na izračunavanje površine mnogougla uopće. - Definiciju kružnice i kruga i pouzdano uočavati njihove dijelove. Znat će izračunavati obim kruga iz njegovog prečnika i obrnuto. - Znati bez teškoća, izraziti površinu kruga brojem π ili računanjem doći do približne decimalnim brojem iskazane vrijednosti.
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p>RAZVIJANJE SPOSOBNOSTI I VJEŠTINA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Čitanje i razumjevanje matematičkih tekstova i simbolike. - Precizno formulisanje pojmova. - Razvijanje sposobnosti za posmatranje i zapažanje. - Kreativnog mišljenja i rasuđivanja. - Intuitivnim putem dolaze do uopštavanja. - Koriste indukciju, dedukciju i analogiju prilikom zaključivanja. - Sastavljanje matematičkih zadataka različite složenosti i strukture. - Razvijanje smisla za samostalan rad. - Samoučenje korištenjem matematičkog teksta (udžbenika). 	<p>UČENIK ĆE MOĆI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izražavati se matematičkim jezikom pismeno i usmeno. - Objasnjavati pravila i postupke. - Izvoditi i formulisati zaključke. - Prevoditi tekstualne zadatke na jednačine. - Raditi pregledno, postupno i sistematicno. - Precizno i spretno koristiti nastavna sredstva (tabla, džepni računar) i geometrijski pribor. - Razumjeti odgovarajući sadržaj prirodnih nauka.

VRIJEDNOSTI I STAVOVI:	RAZVIJANJE SPOZNAJA O DRUŠTVENIM VRIJEDNOSTIMA: <ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje osjećaja odgovornosti. - Kritički odnos prema radu i rezultatima rada. - Sticanje navike grupnog (ekipnog) rada. - Izgrađivanje pozitivnog stava prema matematici. - Razvijanje matematičke radoznalosti i motivacije u sticanju znanja. - Izgrađivanje pozitivnih osobina učenikove ličnosti. 	UČENIK ĆE: <ul style="list-style-type: none"> - Analizirati i vrednovati rezultate svoga rada. - Uočavati greške. - Razvijati smisao za saradnju u procesu učenja. - Pružati pomoć učenicima koji se ne snalaze u radu. - Formirati naučni pogled na svijet.
-------------------------------	---	--

NASTAVNI PROGRAM MATEMATIKE ZA OSMI RAZRED **(Devetogodišnja osnovna škola – četiri sata sedmično)**

SADRŽAJI	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI , STAVOVI, PONAŠANJA	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
1. VEKTORI <ul style="list-style-type: none"> • Usmjerene duž – vektor. Jednakost vektora. • Sabiranje vektora. • Množenje vektora prirodnim brojem. • Neke primjene vektora. 	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznaju pojam vektora i osnovne operacije sa vektorima. • Znaju izvoditi potrebne konstrukcije. • Upoznaju konkretne primjene vektora 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijaju sposobnost za posmatranje, zapažanje i zaključivanje. • Stečeno znanje o vektorima znaju koristiti za rješavanje zadataka iz fizike. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuju interes prilikom upoznavanja novih pojnova i proširivanja matematičkih znanja. • Razvijaju preciznost i urednost u crtanju, procjenjuju i vrednuju vlastiti rad i rad svojih drugova. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pažljivo sluša i prati rad na satu, crta, konstruira i pri tome usvaja nova znanja. • Za svaki nejasan zadatak traži objašnjenje od nastavnika. • Kod kuće rade redovno domaće zadatke posvećujući punu pažnju pravilnom i tačnom crtanju. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uvodi pojam vektora i neke operacije sa vektorima intuitivno. • Povezuje tematski matematičke sadržaje sa sadržajima drugih predmeta. • Pomaže učenicima da nauče pravilno koristiti geometrijski pribor.

<p>2. REALNI BROJEVI</p> <ul style="list-style-type: none"> Kvadriranje cijelih brojeva. Kvadrat racionalnog broja. Rješenje jednačine $x^2=a$, ($a \geq 0$). Kvadratni korijen racionalnog broja. Iracionalni brojevi. Realni brojevi. Brojevna prava. Uređenost u skupu realnih brojeva. Jednakost $\sqrt{a^2} = a$. Približne vrijednosti realnog broja. Osnovne računske operacije u skupu realnih brojeva i njihova svojstva. 	<ul style="list-style-type: none"> Usvajaju pojam kvadrata i kvadratnog korijena, racionalnog broja i aritmetičkog kvadratnog korijena. Shvataju potrebu proširivanja skupa racionalnih brojeva. Upoznaju skup iracionalnih i skup realnih brojeva. Pridružuju realne brojeve tačkama brojevne prave. Upoređuju dva realna broja. Shvataju da za računanje sa realnim brojevima vrijede svi osnovni zakoni računanja sa racionalnim brojevima. Primjenjuju osnovna svojstva operacija u izračunavanju vrijednosti algebarskih izraza. 	<ul style="list-style-type: none"> Osposobljavaju se da vrše približna procjenjivanja kod izračunavanja kvadrata i kvadratnih korijena. Osposobljavaju se za rješavanje praktičnih zadataka primjenom kvadratnog korijena. Rješavanjem geometrijskih zadataka prihvataju iracionalne brojeve kao realne, na primer, da je merni broj stranice kvadrata $\sqrt{2}$ i slično. U praktičnom računanju zamjenjuju iracionalne brojeve približnim racionalnim vrijednostima u decimalnom zapisu (sa konačnim brojem decimala, odnosno sa određenom tačnošću) i operacije sa iracionalnim brojevima izvode kao sa racionalnim brojevima. 	<ul style="list-style-type: none"> Stiču navike korištenja pomoćnih sredstava za računanje (tablice kvadrata i kvadratnog korijena i džepni računar). Razvijaju intuitivno mišljenje. Primjenjuju misaone operacije identifikacije i apstrakcije. 	<ul style="list-style-type: none"> Kvadriraju racionalne brojeve u obliku razlomaka ili u decimalnom zapisu i procjenjuju vrijednost kvadrata. Određuju rješenja jednačine $x^2 = a$ i izračunavaju kvadratni korijen broja (pogodno izabranog). Primjenjuju jednakost $\sqrt{a^2} = a$ u rješavanju jednačina. Racionalno računaju sa realnim brojevima. 	<ul style="list-style-type: none"> Ponavlja skupove N, Z i Q i operacije u tim skupovima Pravilno formiraju pojmove: kvadratni korijen i aritmetički kvadratni korijen i upoznaje učenike sa pojmom iracionalnog broja. Kratko objašnjava terminološko značenje i istorijat iracionalnog broja. Kao primjer $\sqrt{2}, \sqrt{3}, \sqrt{5}$ i sl. Kod određivanja tačaka brojevne prave koje odgovaraju iracionalnim brojevima koristi njihove približne vrijednosti s napomenom da postoje i tačne konstrukcije koje će se izvoditi poslije obrade Pitagorine teoreme Skup realnih brojeva uvodi kao uniju skupova racionalnih i iracionalnih brojeva. Rješava kvadratne jednačine oblika $x^2-a=0$, $a>0$ kod kojih rješenja mogu biti racionalni ili iracionalni brojevi. Tako navodi učenike da shvataju iracionalan broj kao realan broj.
---	--	---	--	---	--

<p>3. PITAGORINA TEOREMA I NJENA PRIMJENA</p> <ul style="list-style-type: none"> Pitagorina teorema (formulacija i dokaz). Obrat Pitagorine teoreme. Primjena Pitagorine teoreme na kvadrat i pravougaonik. Primjena Pitagorine teoreme na jednakokraki i jednakoststranični trougao. Primjena Pitagorine teoreme na romb. Primjena Pitagorine teoreme na jednakokraki i pravougli trapez. Primjena Pitagorine teoreme na krug. Konstrukcija tačaka na brojevnoj pravoj koje odgovaraju iracionalnim brojevima. Primjena Pitagorine teoreme u konstruktivnim zadacima. 	<ul style="list-style-type: none"> Usvoje Pitagorinu teoremu (izreku i smisao) i razumiju dokaz. Shvate obrat Pitagorine teoreme. Primjenjuju Pitagorinu teoremu kod izračunavanja geometrijskih figura u kojima se pojavljuje pravougli trougao. Rješavaju praktične probleme primjenom Pitagorine teoreme. Znaju konstruktivno odrediti tačke brojevne prave koje odgovaraju iracionalnim brojevima. Mogu primjeniti Pitagorinu teoremu u jednostavnijim konstruktivnim zadacima. 	<ul style="list-style-type: none"> Razvijaju sposobnost posmatranja i uočavanja funkcionalne zavisnosti među elementima geometrijskih figura. Uspješno primjenjuju usvojene pojmove i teoreme u rješavanju zadataka. U raznovrsnim praktičnim zadacima mogu dati tekst prevesti na matematički jezik. 	<ul style="list-style-type: none"> Uočavaju veliku važnost Pitagorine teoreme i njenu primjenu u mnogim granama matematike. Stiču naviku preciznosti i tačnosti u radu. Primjenom misaonih operacija: analize, apstrakcije i generalizacije osposobljava ju se za deduktivan način zaključivanja. Razvijaju ideje i istraživački duh u samostalnom radu. 	<ul style="list-style-type: none"> Izvode ogled (dokaz Pitagorine teoreme) na svojim modelima koje su napravili. Uvježbavaju primjenu Pitagorine teoreme. Analiziraju svoje rezultate i upoređuju ih sa rezultatima svojih drugova. Uočavaju greške i shvataju kako se pravilno rješavaju isti zadaci i vrše ispravak netačno urađenih zadataka. <ul style="list-style-type: none"> Ponavlja sa učenicima trougao, posebno pravougli trougao. Dokazuje Pitagorinu teoremu na svom demonstracionom modelu. Istiće da je Pitagorina teorema nastala iz potrebe rješavanja praktičnih životnih pitanja i o tome učenicima daje neophodne historijske činjenice. Na osnovu Pitagorine teoreme najprije izračunava jednu stranicu pravouglog trougla kada su poznate druge dvije, a zatim njenu primjenu uvježbava na figurama kod kojih se javlja pravougli trougao. Podstiče učenike da svjesno i aktivno učestvuju u radu (u izvođenju i formulisanju zaključaka, primjeni Pitagorine teoreme na izučavane geometrijske figure). Primjenjuje raznovrsne načine rada do metode problemskog učenja. 	
<p>4. PROPORCIJONA-LNOST FUNKCIJA DIREKTNE I OBRNUTE PROPORCIJONA-LNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> Mjerenje duži. Samjerljive i nesamjerljive duži 	<ul style="list-style-type: none"> Usvajaju pojmove razmjere i proporcionalnosti duži i pojam samjerljivih i nesamjerljivih duži. 	<ul style="list-style-type: none"> Brzo i racionalno izvode računske operacije sa brojevima i uočavaju vezu između duži i 	<ul style="list-style-type: none"> Sticanje navika preciznog i urednog crtanja i spretnog 	<ul style="list-style-type: none"> Uočavaju odnose među dužima i precizno grafički mijere duži. Upoređuju dvije veličine iste vrste, 	<ul style="list-style-type: none"> Ponavlja pojam razmjere usvojen ranije. Češće ukazuje kako na časovima obrade, tako i na časovima utvrđivanja na to da se razmjera dvije duži definira samo pod

<ul style="list-style-type: none"> Razmjera duži. Proporcionalne duži Dijeljenje duži na jednake dijelove i u dатoj razmjeri. Talesova teorema i njena primjena. Pravougli koordinatni sistem u ravni. Rastojanje dvije tačne. Proporcionalne veličine. Proporcija i njena svojstva. Funkcija direktnog proporcionalnosti $y = kx$. Funkcija obrnute proporcionalnosti $y = k / x$. Primjena direktnog i obrnute proporcionalnosti (srazmjerni račun, procentni račun, interesni račun, proporcionalna podjela). 	<ul style="list-style-type: none"> Znaju podijeliti duž grafički (konstruktivno) na jednake dijelove i u dатoj razmjeri. Razumiju Talesovu teoremu, znaju je iskazati, na slici navesti date uslove i tvrdnje. Detaljno upoznaju pravougli koordinatni sistem u ravni. Znaju odrediti tačke, koje odgovaraju datim uređenim parovima i obrnuto. Usvajaju pojam i osobine proporcije. Dogradiju i usvajaju pojam funkcije, način zapisivanja funkcije i njen grafik. Znaju prikazivati funkciju direktnog i obrnute proporcionalnosti na razne načine. Rješavaju zadatke iz života i prirodnih nauka primjenom direktnog i obrnute proporcionalnosti 	<ul style="list-style-type: none"> brojeva. Ospozivaju se za funkcionalno posmatranje i rasuđivanje učeći o funkcijama kroz nastavu aritmetike i algebre. Razlikuju direktnu i obrnutu proporcionalnost veličina. Ospozivaju se za dokazivanje geometrijskih tvrdnji sa slikama, iskazima i zapisivanjem uslova. 	<ul style="list-style-type: none"> korištenja pribora. Razvijanje matematičko g i funkcionalno g mišljenja uočavanjem zavisnosti među veličinama. 	<ul style="list-style-type: none"> pravilno pišu, čitaju i sastavljuju razmjere. Primjenjuju talesovu teoremu za konstrukciju četvrte geometrijske proporcionalne za tri duži, u dokazima svojstava nekih geometrijskih figura i dr. Crtaju grafike upoznatih funkcija i iz njih čitaju potrebne podatke. Ispituju da li 4 duži čine proporciju, postavljaju proporcije i izračunavaju nepoznati član proporcije. Primjenjuju proporcije na zadatke iz prakse, u procentnom i kamatnom računu, na nastavi geometrije, fizike i hemije. 	<ul style="list-style-type: none"> uslovom da su obje duži mjerene istom jediničnom duži i da razmjera ne zvisi od jedinice mjere. Navodi učenike da sami određuju razmjeru dvije duži i da na osnovu vrijednosti razmjeru zaključuju da li su duži samjerljive ili nesamjerljive. Kod Talesove teoreme, odnosno kod proporcionalnosti odsječaka na pravima insistira više na razumijevanju i primjeni a ne zahtijeva od učenika dokaze teorema. Radi shvatanja pojma pravouglog koordinatnog sistema ponavlja o brojevnoj pravoj kao koordinatnoj osi realnih brojeva. Određivanje tačaka koje odgovaraju datim uređenim parovima realnih brojeva i obrnuto izvodi na modelu koordinatnog sistema ili na pripremljenoj grafofoliji. Daje informacije o Dekartu i njegovom doprinosu Pojam direktnog i obrnute proporcionalnih veličina uvodi na primjerima iz života, geometrije i prirodnih nauka. Dogradije pojam funkcije, a pojam funkcije direktnog i obrnute proporcionalnosti izgrađuje na primjerima. Navodi učenike da prvo utvrde da li formule određuju funkciju, a zatim indukcijom dolaze do formule za funkciju direktnog i obrnute proporcionalnosti. Uči učenike primjeni proporcija u tekstualnim zadacima. Detaljno objašnjava postavljanje problema, jer ih učenici teže shvataju.
---	---	--	---	---	--

<p>5. CIJELI RACIONALNI IZRAZI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stepen čiji je izložilac prirodan broj. • Operacije sa stepenima – množenje stepena jednakih osnova. • Dijeljenje stepena jednakih osnova. • Stepen proizvoda. Proizvod stepena jednakih izložilaca. • Stepen količnika. Količnik stepena jednakih izložilaca. • Stepen stepena. • Konstante i promjenljive. • Cijeli racionalni izrazi. Brojevna vrijednost racionalnog algebarskog izraza. • Polinpm (monom, binom, trinom). • Sabiranje sličnih monoma. Sređeni oblik polinoma. Stepen polinoma. • Sabiranje polinoma. • Suprotni polinomi. Razlika polinoma. • Množenje monoma. Množenje plinoma monomom. • Množenje polinoma polinomom. • Kvadrat binoma. • Kub binoma. • Rastavljanje polinoma na faktore primjenom zakona distributivnosti. • Rješavanje jednačine oblika $ax^2 + bx = 0$. • Razlika kvadrata. Rastavljanje polinoma oblika razlike 	<ul style="list-style-type: none"> • Usvoje pojam stepena kada je izložilac prirodan broj a osnova realan broj. • Izvode osnovne računske operacije sa stepenima i interpretiraju usvojena pravila obrnutim putem. • Prepoznaju algebarske izraze (monom, binom, trinom). • Uočavaju slične monome i formiraju polinom od datih monoma. • Izvode osnovne računske operacije sa polinomima i izračunavaju brojnu vrijednost izraza. • Prepoznaju kvadrat binoma i razliku kvadrata. • Znaju rastaviti polinome na faktore primjenom zakona distributivnosti, oblike kvadrata binoma, razlike kvadrata, kvadratnog trinoma koji nije kvadrat binoma, zbiru i razlike kubova. • Rješavaju jednačine na novi način koji se 	<ul style="list-style-type: none"> • Ospozivaju se da u toku rada daju objašnjenja za svaki korak u rješavanju zadatka. • Navikavaju se na postupnost u radu i automatizam u primjeni formula za rastavljanje polinoma na faktore. • Racionalno računaju. • Ospozivaju se da pri izvođenju zaključaka koriste indukciju, dedukciju i analogiju. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ispolvjavaju preglednost u pisanju i rješavanju zadatka. • Stiču naviku za izostavljanje znaka za operaciju množenja između faktora monoma kao i broja 1, kad je on faktor. • Induktivnim putem dolaze do uopštavanja. • Stiču vještina snalaženja u izboru pravilne metode kod faktorizacije polinoma. • Ospozivaju se za samostalan rad i samokontrolu. • Ospozivaju se za samostalno sticanje znanja primjenom didaktičkog materijala. 	<ul style="list-style-type: none"> • Određuju vrijednost stepena i računaju sa stepenima. • Pravilno interpretiraju i primjenjuju usvojena pravila za izvođenje računskih operacija sa monomima i polinomima. • Usvojene formule i postupke primjenjuju pri rastavljanju polinoma na faktore. • Uvježbavaju faktorizaciju algebarskih izraza. 	<ul style="list-style-type: none"> • Proširuje pojam stepena tako da $a \in \mathbb{R}$ i $n \in \mathbb{N}$. • Insistira na usmenom određivanju znaka i vrijednosti stepena u jednostavnijim izrazima. • Kod obrade stepena uvažava princip postupnosti i posvećuje više vremena uvođenju odgovarajućih pojmoveva. • Ponavlja pojam brojnog izraza i izraza sa promjenljivom i uvodi naziv algebarski racionalni izraz. • Ponavlja zakone komutativnosti, asocijativnosti i distributivnosti. • Više algebarskih operacija sa polinomima ilustrira grafički, pregleđeno, sa objašnjanjem svakog koraka (koristi grafofolije). Ovo realizira na satima utvrđivanja. • Rastavljanje polinoma na faktore vrši postupno, posebno u primjeni usvojenih formula. • Sistematisira znaje da bi učenici imali potpuniju sliku sadržaja koji su obrađeni u ovoj nastavnoj cjelini. • Koristi zidne slike sa formulama, višeslojne grafofolije, nastavne listice: za ispodprosječne, prosječne i nadprosječne učenike.
---	--	---	--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> kvadrata na faktore. Rješavanje jednačine oblika $x^2 - a = 0$, $a \geq 0$. Zbir i razlika kubova. Rastavljanje polinoma $x^3 \pm y^3$ na faktore. Faktorizacija polinoma oblika $x^2 \pm 2xy + y^2$. Rješavanje jednačine oblika $x^2 \pm 2xy + y^2 = 0$. Faktorizacija polinoma oblika $x^3 \pm 3x^2y + 3xy^2 \pm y^3$. 	temelji na rastavljanju polinoma na faktore.				
<p>6. MNOGOUGAO (POLIGON)</p> <p>-Mnogougao. Podjela mnogouglova. - Zbir unutrašnjih i zbir vanjskih uglova mnogougla. - Broj dijagonala mnogougla. - Pravilni mnogougao i njemu karakteristični trougao. - Konstrukcije pravilnih mnogouglova. - Površina mnogougla.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Razumije i zna šta su poligoni I njihove podjele Upamti da je zbir vanjskih uglova svakog poligona pun ugao Prepozna i razumije pravilne poligone i konstrukcije nekih. Zna procedure računanja površina pravilnih i nepravilnih mnogouglova. 	<ul style="list-style-type: none"> Razvijaju sposobnost za posmatranje, zapažanje i zaključivanje. Uočavaju praktični značaj primjene znanja o uglovima i dijagonalama mnogougla. Ospozobljavaju se za analitičko mišljenje Uočavanja zavisnosti među datim elementima mnogougla. Utvrđivanje redoslijeda konstruktivnih koraka. Ospozobljavaju se za uočavanje i raspoznavanje mnogouglova u okolini. Stiču vještinu korištenja pribora. 	<ul style="list-style-type: none"> Razvijaju stavove o važnosti i značaju estetskih vrijednosti, harmoničnosti i pravilnosti u matematici i povezuje matematičke pojmove sa priklerima iz svakodnevног života. O značaju posmatranja, zapažanja, analize i logičkog mišljenja. Razvijaju pozitivne stavove prema učenju geometrije i ulozi geometrije u svakodnevnom životu.. Razvijaju pozitivne stavove prema učenju geometrije i ulozi geometrije u svakodnevnom životu.. 	<ul style="list-style-type: none"> Aktivno učestvuje u nastavnom procesu Razvija stavove o važnosti i značaju estetskih vrijednosti, harmoničnosti i pravilnosti u matematici i povezuje matematičke pojmove sa priklerima iz svakodnevног života. Razvijaju pozitivne stavove prema učenju geometrije i ulozi geometrije u svakodnevnom životu.. Aktivno posmatra, uočava odnose među elementima u mnogouglu. Samostalno crta, zapisuje i primjenjuje matematičku simboliku. <p>Vrednuje rezultate svoga rada i ispoljava kritičnost u radu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Novi sadržaj nadovezuje na ranije stečeno znanje o mnogougлу Dokazuje tvrdnju o zbiru unutrašnjih i vanjskih uglova mnogougla pri čemu navodi učenike na samostalno logičko zaključivanje. Posebnu pažnju posvećuje svakom koraku u rješavanju konstruktivnog zadatka. Učenike potiče na urednost i preciznost u radu, pravilno formulisanje iskaza i zaključka.

<p>7. KRUŽNICA I KRUG</p> <p>-Dijelovi kružnice i dijelovi kruga. - Omjer obima kruga i prečnika kruga – broj π. - Dužina kružnog luka. -Površina kruga. - Površina kružnog prstena i kružnog isječka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje krug(površ) od kružnice (linije). • Broj π shvata kao omjer obima kruga i prečnika kruga i na osnovu toga računa približnu vrijednost broja π. • Površinu kruga razumijeva kao površinu π puta veću od površine kvadrata stranice r. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vizuelne organizacije i orijentacije. • Vizuelnog pamćenja • Primjene algoritamskog rješavanja zadataka • Mjerenja i procjenjivanja • Induktivnog i deduktivnog zaključivanja • Identifikacije i generalizacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijaju stavove o značaju estetskih vrijednosti, Harmonično sti I pravilnosti u matematici I svakodnevnom životu. • Značaju posmatranja, zapažanja, analize i logičkog mišljenja. ○ Razvijaju pozitivne stavove prema učenju geometrije i ulozi geometrije u svakodnevnom životu.. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnoi kritički učestvuje u nastavnom procesu • Posmatra, uočava odnose među elementima kružnice i kruga. • Samostalno crta, zapisuje i primjenjuje matematičke formule i dovodi ih u korelacije sa primjerima iz života • Kritički vrednuje rezultate svoga rada i ispoljava zainteresiranost u radu. • Učestvuje u grupnom radu i pomaže drugima u rješavanju problema 	<ul style="list-style-type: none"> • Novi sadržaj nadovezuje na ranije stečeno znanje o kružnici i krugu • Navodi učenike na samostalno razmišljanje i logičko zaključivanje. • Organizuje eksperimentalne i numeričke postupke utvrđivanja odnosa matematičkih pojmove vezanih za kružnicu i krug. • Koristi zidne slike sa formulama, grafofolije, nastavne listice: za ispodprosječne, prosječne i nadprosječne učenike.
--	--	--	--	--	---

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

1. TEMA – VEKTORI

Uvesti pojam vektora na «prirodan» način, sa puno primjera (koristite pojmove iz fizike i sl.). Posebnu pažnju obratiti na odnos dva vektora (kolinearnost, jednakost, uporedjivanje po intenzitetu) i povezivati to sa fizikalnim procesima.

- Na primjeru usmjerene duži objasniti pojam vektora i njegove karakteristike (pravac, smjer i intenzitet). Za prirodnije shvatanje pojma vektora koristiti primjere iz fizike.
- Obratiti posebnu pažnju na odnose dva vektora (kolinearni- leže na paralelnim pravima, uporedjivati ih po intenzitetu, obratit pažnju na promjenu smjera vektora i sl.). Posebno definisati i objasniti jednakost dva vektora.

- Grafički uvesti operaciju sabiranja dva vektora i pokazati osobine te operacije.
- Grafički uvesti operaciju množenja vektora i skalara (skalare uzimati iz skupa prirodnih brojeva) i pokazati osobine.
- Navesti neke konkretnе primjere i zadatke iz fizike koji se rješavaju pomoću vektora, uz korištenje uvedenih relacija i operacija

2. TEMA – REALNI BROJEVI

Za razumjevanje skupa realnih brojeva potrebno je najprije ponoviti sve o skupovima prirodnih, cijelih i racionalnih brojeva i operacije sa tim brojevima. Postupno i pravilno formiranje pojmove: kvadratni korijen, aritmetički kvadratni korijen, i iracionalan broj je uslov za pravilno shvatanje realnog broja.

- Objasniti dobro pojam kvadrata racionalnog broja i pojam rješavanja kvadratne jednačine $x^2 = a$, $a \geq 0$.
- Izračunavati vrijednost kvadrata racionalnog broja (u obliku razlomka i u obliku decimalnog broja) što će pripremiti učenike za kasnije shvatanje i izračunavanje vrijednosti stepena.
- Uvesti kvadratni korijen kao način zapisivanja rješenja kvadratne jednačine, a vrijednost kvadratnog korijena kao broj koji treba kvadrirati da se dobije potkorjena veličina.
- Posebno naglašavati uzimanje pozitivne vrijednosti kvadratnog korijena kod aritmetičkog kvadratnog korijena.
- Detaljno obrazložiti jednakost $\sqrt{a^2} = |a|$ uz ponavljanje pojma apsolutne vrijednosti broja.
- Objasniti i pokazati na primjerima identitet $(\sqrt{a})^2 = a$, $a \geq 0$, tj. da se broj ne mijenja ako ga korjenjujemo a zatim kvadriramo.
- Primjeniti definiciju kvadratnog korijena i relacije \leq i \geq za objašnjavanje približne vrijednosti kvadratnog korijena racionalnog broja (koristiti tablice kvadrata u udžbeniku).
- Izračunavanje približnih vrijednosti kvadratnog korijena brojeva vršiti na unaprijed određen broj decimala (pomoću tablice ili džepnog računara).
- Prije uvođenja iracionalnih brojeva navesti razloge njihovog postojanja. Svaki racionalan broj može se napisati kao decimalan broj (čisto periodičan ili mješovito periodičan). I obrnuto, svaki racionalan broj u decimalnom obliku sa konačnim ili beskonačnim brojem decimala može se napisati u obliku razlomka $\frac{a}{b}$. Sada saopćiti učenicima da ima i takvih brojeva u decimalnom obliku sa beskonačno decimalama (neperiodični), koji se ne mogu napisati u obliku razlomka $\frac{a}{b}$, što znači da nisu racionalni.
- Kao primjer uzeti $\sqrt{2}$ ili u decimalnom zapisu 1,4142135... i dokazati poznatim postupkom da $\sqrt{2}$ nije racionalan broj.
- Zaključak uopćiti npr. $\sqrt{3}, \sqrt{5}, \sqrt{7}, -\sqrt{8}$ itd. nisu racionalni brojevi i da se takvi brojevi koji nisu racionalni zovu iracionalni.
- Definirati iracionalan broj kao decimalan neperiodičan zapis sa beskonačno decimalama.
- Definirati skup realnih brojeva kao uniju skupova Q i I kada učenici usvoje da je $Q \cap I = \emptyset$.
- Primjenjivati sadržaje iz nastavne teme Realni brojevi u kombinovanim zadacima u cilju sistematizovanja znanja.

3. TEMA – PITAGORINA TEOREMA I NJENA PRIMJENA

Potrebno je učenike upoznati sa: formulacijom Pitagorine teoreme – iskazom i zapisom, shvatanjem i razumijevanjem suštine Pitagorine teoreme i njenom širokom primjenom u računskim, konstruktivnim i praktičnim zadacima.

- Upoznati učenike sa Pitagorinom teoremom služeći se tzv. „egipatskim trouglom“
- Historijski se osvrnuti na „egipatski trougao“ čije su stranice 3, 4 i 5 jedinica.
- Utvrditi da će trouglovi sa stranicama 5, 12 i 13 ; 6, 8 i 10 isto tako biti pravougli (konstrukcijom trougla datih stranica i provjerom mjerjenjem).
- Navoditi učenike na pronalaženje zavisnosti $3^2 + 4^2 = 5^2$, $5^2 + 12^2 = 13^2$ i $6^2 + 8^2 = 10^2$ (aritmetička interpretacija), a zatim dati informaciju o „Pitagorinim brojevima“.
- Konstruisati kvadrate nad katetama i hipotenuzom konstruisanog „egipatskog trougla“ i dati geometrijsko tumačenje Pitagorine teoreme koje se temelji na jednakosti površina.
- Na modelu Pitagorine teoreme potvrditi da je zbir kvadrata konstruisanih nad katetama jednak kvadratu konstruisanom nad hipotenuzom.
- Geometrijski dokaz Pitagorine teoreme izvodi svaki učenik na svom modelu koji je donio (od kartona u boji kvadrata i pravouglih trouglova i njihovim sklapanjem), a nastavnik na svom modelu ili koristi višeslojnu grafofoliju. Može izvesti i strožiji dokaz uz simboličko zapisivanje.
- Iskazati bez dokaza obrnutu teoremu Pitagorinoj teoremi i utvrditi je na primjerima.
- Primjenom Pitagorine teoreme konstrukcijski određivati tačke brojevne prave kojima se pridružuju iracionalni brojevi $\sqrt{2}, -\sqrt{2}, \sqrt{3}, -\sqrt{3}, \sqrt{5}, -\sqrt{5}, \dots$
- Uvježbavati primjenu Pitagorine teoreme.

4. TEMA – PROPORACIONALNOST, FUNKCIJA DIREKTNE I OBRNUTE PROPORACIONALNOSTI

Pri uvođenju pojmove razmjere i proporcionalnosti duži treba koristiti prethodna znanja učenika o razmjeri, mjerenu i upoređivanju duži. Samjerljivost i nesamjerljivost duži vezati za vrijednost razmjere njihovih dužina koja je racionalan ili iracionalan broj. Kada učenici upoznaju opći pojam razmjere, uvodi se pojam proporcije a zatim proporcionalnost duži. Talesovu teoremu o proporcionalnosti odsječaka koje paralelne prave grade na kracima ugla treba dokazati i dobro uvježbati njenu primjenu. Pojam pravilnog koordinatnog sistema treba dograditi i upoznati važnije pojmove u vezi sa funkcijom. Posebnu pažnju posvetiti funkcijama direktne i obrnute proporcionalnosti.

- Razgraničiti jasno pojmove upoređivanja duži, mjere, jedinične mjere, mjernog broja i dužine duži.
- Grafički upoređivati duži i obuhvatiti dva slučaja: za koliko je jedna duž veća (manja) od druge duži i koliko puta je jedna duž veća (manja) od druge duži.
- Pojam mjere duži (duž koja se sadrži cijeli broj puta u datoju duži) također formirati na primjerima.
- Uvesti mjerni broj i jediničnu duž, a zatim izvesti zaključak da se svakoj duži može pridružiti pozitivan broj.
- Pojam dužine duži izgraditi na primjerima. Na primjer, ako je $MN = 12$ cm, učenik treba znati odgovoriti na pitanje: koja je jedinična duž? Koji broj je mjerni broj? Koliko puta je duž MN veća od jedinične duži? Kolika je dužina duži MN?
- Ponoviti razmjeru dva broja (definiciju i osnovne osobine) bez obzira što su taj pojam učenici u 6 razredu upoznali i koristili u zadacima.
- Pojam samjerljivosti i nesamjerljivosti duži definirati pomoću vrijednosti razmjere duži.

- Na primjeru razmjere dijagonale i stranice kvadrata koja je $\sqrt{2}$ tj. iracionalan broj primjeniti definiciju i izvesti tačan zaključak.
- Definirati proporcionalne duži i ukazati da osnovne osobine proporcije za brojeve vrijede iz duži
- Uvesti pojam pravouglog koordinatnog sistema prikazivanjem podataka sa dvije veličine (npr. Promjena vremena i temperature). Objasniti pojmove: koordinatni početak, jedinična duž, apscisna osa, ordinatna osa a zatim definirati pravougli koordinatni sistem.
- Ponoviti prikazivanje funkcija grafom, tablicom i formulom a zatim definirati funkciju.
- Obratiti pažnju na grafičko predstavljanje funkcija. Učenici treba da shvate da grafik funkcije čini skup svih tačaka dobivenih tako da se za svaki broj $X \in R$ može po formuli izračunati vrijednost funkcije $Y \in R$, i da svakom uređenom paru (X,Y) odgovara samo jedna tačka koordinatne ravni.
- Navesti više primjera direktno proporcionalnih veličina pa na osnovu jednakosti omjera (razmjera) definisati proporciju i njene osobine.
- Pojam procenta kao specijalni slučaj razlomka koji su učenici upoznali u 6 razredu proširiti i rješavati zadatke procentnog računa proporcijom.
- Uvesti pojmove iz kamatnog računa i rješavati probleme koristeći svojstva direktno proporcionalnih veličina.

5. TEMA – CIJELI RACIONALNI IZRAZI

Ova tematska cjelina realizira se prvo daljom izgradnjom pojma stepena koji su učenici već upoznali u temi realni brojevi. Poslije toga se prelazi na upoznavanje pojma racionalnog izraza i izračunavanje brojne vrijednosti. Među racionalnim izrazima posebno su značajni polinomi. Identične transformacije polinoma mogu se uspješno vršiti uz dobro poznavanje sadržaja o stepenima, kao i svojstava računskih operacija.

- Pojam stepena obraditi postupno. Navoditi primjere tako da se za bazu uzimaju prirodni, cijeli, racionalni i iracionalni brojevi, nakon čega izvršiti uopštavanje.
- Za određivanje vrijednosti stepena koristiti obrnut proces – predstavljanje stepena u obliku proizvoda jednakih faktora.
- Kod operacija sa stepenima svako pojedinačno pravilo uvježbavati na dovoljnom broju raznovrsnih zadataka.
- Proširiti pojam izraza koji je uveden u skupu racionalnih brojeva na skup realnih brojeva i uvesti naziv algebarski izraz.
- Računske operacije sa monomima i polinomima (u sređenom obliku) vršiti na osnovu poznatih zakona računanja sa brojevima.
- Poslije uvježbavanja pojedinih formula dati njihovo geometrijsko tumačenje pomoću odgovarajućih slika, čime se učenici očigledno uvjeravaju u istinitost tvrđenja.
- Postupno raditi rastavljanje polinoma na faktore jer je dosta teško za učenike. Na primjer, polinom prilagoditi obliku usvojene formule pa ga onda rastaviti na faktore $(4x^2 - 25y^2 = (2x)^2 - (5y)^2 ; 8x^3 + 27y^3 = (2x)^3 + (3y)^3$ itd.).
- Racionalno računati primjenjujući formulu za razliku kvadrata na čisto brojevne izraze $(7,29^2 - 2,71^2)$.
- Rastavljanje polinoma na faktore primjenjivati pri rješavanju jednačina datih oblika.

6. TEMA – MNOGOUGAO POLIGON

Ovom tematskom cjelinom proširit, produbit i sistematizovati će se ranije stečena znanja o trouglu i četverougлу.

- Mnogougao uvesti, induktivnom metodom uopćavanjem i sistematizacijom ranije naučenih pojmove o trouglu i četverouglu. Svaki učenik nekim od metoda treba se uvjeriti da je zbir vanjskih uglova svakog mnogougla pun ugao.

- Formula, pravilo računanja broja dijagonala mnogougla treba koristiti i kod rješavanja nekih logičko kombinatornih zadataka. Na primjer: Koliko se različitih pravih može povući kroz deset tačaka od kojih nikoje tri nisu kolinearne,
- Na temelju naučenih znanja računanja površine trougla, posebno jednakokrakog, uvoditi učenike u strategije izračunavanja površina mnogougla uopće. Naročito je korisno povezivanje konstruisanja pravilnih poligona i računanje obima i površina istih.

7. TEMA – KRUŽNICA I KRUG

- Nakon što se ponove prošire i kompletiraju znanja o krugu i kružnici i dijelovima istih, pristupa se izuzetno važnom problemu izgradnji pojma broja π . U procesu formiranja broja π obavezno na početku koristiti eksperiment, mjerjenje i dijeljenje brojeva (obima i prečnika). Nakon toga proučavaju se omjeri obima i prečnika pravilnih poligona upisanih i opisanih krugu. Broj π svojim nastankom upućuje učenika na način izračunavanja obima kruga.
- Do formule za računanje površine kruga treba doći eksperimentalnim putem. Aroksimativnom transformacijom površi kruga u površ pravougaonika. Polazište za izvođenje formule za površinu kruga može biti i formula za površinu kružnog isječka posmatranog kao trougao sa osnovicom l i visinom r.
Formuli za površinu kruga treba dati geometrijsko značenje (površina π puta veća od površine kvadrata stranice r, ili površina jednaka površini pravougaonika čije su stranice πr i r).

Ocjenjivanje

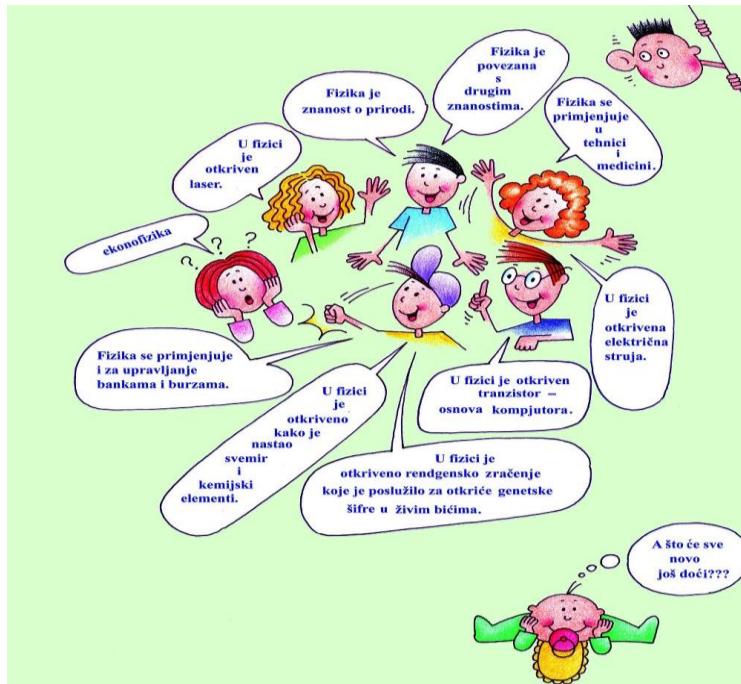
Ocjenjivanjem treba utvrditi u kojoj mjeri su učenici usvojili pređeno gradivo i stekli matematičke vještine i radne navike i kako stečena znanja umiju primjenjivati u rješavanju praktičnih zadataka. Napredovanje učenika treba kontinuirano provjeravati i vrednovati njihova znanja, vodeći računa o individualnim mogućnostima, sposobnostima i sklonostima.

U skladu s tim, vrednovanje treba da bude zasnovano na različitim metodama, procedurama i instrumentima. Najbolji način za procjenjivanje da li učenik može izvršiti neku aktivnost je posmatrati ga dok on izvodi zadani aktivnosti. Pored tradicionalnog pristupa vrednovanju, potrebno je pratiti i procjenjivati: kreativnost učenika prikolic rješavanja zadataka, rad učenika na projektima, učenički doprinos za vrijeme grupnog rada, specifične komunikativne i radne vještine, uključujući i kolegijalno (međusobno) ocjenjivanje i samoocjenjivanje i dr. Osim navedenog, prilikom utvrđivanja ocjene iz matematike treba vrednovati i neke druge komponente: trud i zalaganje učenika, motive i interes, sklonosti i sposobnosti, objektivne uvjete za rad.

U svakom polugodištu radi se najmanje jedna školska pisana zadaća sa analizom i ispravkom.

Prilagodavanje programa

Za učenike s posebnim potrebama razvijaju se prilagođeni programi. Prilagođavanje se može provoditi modifikacijom programa redovne nastave u pogledu sadržaja, procesa, proizvoda i sredine učenja, zavisno od osobnosti potreba učenika određene populacije, odnosno do nivoa individualno prilagođenih programa. Individualno prilagođeni program, kao i plan rada razvijaju zajedno nastavni MATEMATIKE i stručni tim za podršku učenika sa posebnim potrebama na nivou škole/ pedagoškog zavoda, uz korištenje potrebne ekspertize (zdravstvenih i socijalnih radnika) i učešće roditelja.

FIZIKA

VIII razred – 2 časa sedmično, 70 časova godišnje

Tematske cjeline/ Teme	CILJEVI I ZADACI ISHODI		Vrijednosti, stavovi, ponašanje	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika
	Učiti:	Učenik:			
Medudjelovanje, sila	Medudjelovanje, sila, klasifikacija sila; Mjerjenje sile, njutn (N); Slaganje i razlaganje sila; Ravnoteža sila; Moment sile;	Zna da postoje različite vrste međudjelovanja u prirodi i da su promjene svojstava i stanja tijela uzrokovani međudjelovanjem; Razumije silu kao mjeru međusobnog djelovanja tijela; Opisuje sile koje uzrokuju promjenu kretanja i deformaciju tijela, razlikuje sile koje djeluju na daljinu i kontaktne sile; Klasificiraju sile; Grafički predstavlja silu i zna	Razvijanje svijesti o: - vezi	Identificiraju različite tipove međudjelovanja odnosno sila u prirodi; Ispituju istezanje elastične opruge, uče kako sami da naprave dinamometar; Analiziraju tijelo koje miruje na stolu, tijelo	Polazeći od iskustva i jednostavnih ogleda pomaže učenicima da formiraju pojam sile; Obraća pažnju na učeničke miskonceptije u vezi sa silom;

		<p>njenu mjeru jedinicu; Razumije princip dinamometra; Rješava grafički i računski jednostavne primjere slaganja i razlaganja sila; Razumije efekt djelovanja momenta sile;</p>			
Kretanje i sile	Kretanje, relativnost kretanja; Kinematicki opis kretanja, položaj, pomak, putanja i predeni put; brzina; Ravnomjerno pravolinjsko kretanje, Ubrzjanje; Ravnomjerno promjenljivo pravolinjsko kretanje;	<p>Prepoznaće različite vrste kretanja u prirodi. Opisuje i tumači referentni sistem i model materijalne tačke; Razlikuje pojmove putanja, predeni put i pomak, srednja i trenutna brzina, srednje i trenutno ubrzanje; Zna izvesti jedinice brzine i ubrzanja; Opisuju kretanja služeći se različitim reprezentacijama; Rješava jednostavne eksperimentalne i računske zadatke;</p>	između znanja fizike i svakodnevnog iskustva - uzročno-posljedičnim vezama u prirodi - ulozi pojmovnih modela u fizici;	<p>koje je obješeno o oprugu i druge oglede s dinamometrom; Analiziraju grafički i računski rezultantu kolinearnih sila i grafički rezultantu nekolinearnih sila, te silu razloženu na normalne komponente;</p> <p>Rade i analiziraju domaće zadaće, kontrolne zadatke i školske pisane zadaće;</p> <p>Diskutuju o različitim vrstama kretanja, uslovima nastanka, efektima i načinima opisivanja;</p> <p>Identificiraju primjere iz iskustva koji ukazuju na mogućnosti i ograničenja modela materijalne tačke;</p> <p>Mjere predeni put i proteklo vrijeme, crtaju histograme kretanja i s-t, v-t i a-t grafike;</p>	<p>Upućuje učenike na korištenje raznovrsnih izvora informacija; Zadaje zadaće, priprema nizove zadataka za kontrolne radeove i školske pisane zadaće, ocjenjuje učenike;</p> <p>Pomaže učenicima da istražuju kretanja, koristeći se različitim medijima (pored tradicionalnih ogleda i snimanje kretanja pomoću vibratora i analiza histograma, simuliranje određene vrste kretanja korištenjem senzora kretanja ili video-analiza za određivanje veličina koje karakterišu kretanje tijela prikazanih na snmcima)</p> <p>Obraća pažnju na učeničke miskonceptije u vezi sa tezinom tijela; Ukazuje na azlike i povezanost mase i težine tijela;</p> <p>Pomaže učenicima da uoče veze između veličina koje karakterišu stabilnost tijela i trenje;</p>
	Veza između ubrzanja, sile i mase; Prvi, Drugi i Treći Newtonov zakon;	Razumije vezu između ubrzanja, sile i mase tijela; Izvodi jedinicu sile; Zna da je inertnost svojstvo tijela da se protivi promjeni stanja kretanja i da je masa mjeru inertnosti tijela; Objasnjava promjenu impulsa tijela kao posljedicu njihovog međudjelovanja; Razumije da tijelo na koje djeluje stalna sila izvodi ravnomjerno ubrzano pravolinjsko kretanje; Razumije da dva tijela u izolovanom sistemu međusobno djeluju jednakim silama suprotog smjera i opisuje efekte tog međudjelovanja;	Razvijanje osjetljivosti na probleme;	Ispituju povezanost među zbirom spoljašnjih sila, masom i ubrzanjem; Diskutuju o vrstama kretanja s obzirom na rezultantu spoljašnjih sila i posljedicama koje slijede iz Trećeg Newtonovog zakona;	
	Gravitaciona sila, sila teže, slobodan pad, težina tijela, beztežinsko stanje;	Zna da je uzrok gravitacionog međudjelovanja masa tijela; Razlikuje pojmove sila teže i težina; Zna vezu između mase i težine tijela; razumije značenje ubrzanja slobodnog pada;	Razvijanje svijesti o povezanosti fizike i matematike;	Dinamometrom mjere silu teže na tijela	
	Težište, težišnica, stabilna, labilna i indiferentna ravnoteža, stabilnost tijela;	Razlikuje stabilnu, labilnu i indiferentnu ravnotežu i primjenjuje znanje o težišnici, težištu, ravnoteži i stabilnosti na praktičnim	Razvijanje navika da rade timski i razmjenjuju		
	Trenje klizanja, sila trenja, faktor trenja,				

	efekti djelovanja sile trenja;	primjerima; Objašnjava djelovanje sile trenja na kretanje tijela i opisuje primjere koji pokazuju važnost sile trenja;	iskustva i ideje;	različite mase; Upoređuju mase i težine tijela; Opisuju i tumače beztežinsko stanje;	
Pritisak	Pritisak u čvrstim tijelima; Pritisak u tečnostima; Atmosferski pritisak, Pascalov zakon; Mjerenje pritiska; Arhimedov zakon, potisak;	Zna da je pritisak količnik sile i površine na koju sila djeluje pod pravim uglom; Zna izvesti jedinicu za pritisak i povezanost paskala sa milibarom; Razumije da se pritisak kroz čvrsta tijela i fluide ne prenosi na isti način; Zna da su hidrostatički pritisak i atmosferski pritisak posljedica težine slojeva tečnosti odnosno vazduha; Opisuju efekte potiska; Zna da je sila potiska jednaka težini istisnute tečnosti i iskaz Arhimedovog zakona; Razlikuje u kakvim okolnostima tijelo pliva, lebdi i tone i zna to odrediti poređenjem gustina; Zna da atmosferski pritisak opada sa nadmorskom visinom;	Razvijanje navike istraživanja;	Određuju težiste tijela; Istražuju ravnotežna stanja i stabilnost tijela; Istražuju zavisnost sile trenja o vrsti podloga, veličine dodirnih površina i težini (pritisnoj sili); Tabelarnim i grafičkim prikazom dolaze do pojma faktor trenja Navode različite primjere pritiska iz života, raspravljaju o primjerima u kojima je važna veća, odnosno manja vrijednost pritiska; Ispituju prenošenje pritiska kroz različite sredine; utvrđuju veličine od kojih zavisi hidrostatički pritisak; Diskutuju o razlozima zbog kojih neko tijelo uronjeno u tečnost prividno postaje lakše; Mjere hidrostatički i atmosferski pritisak i analiziraju dobivene rezultate;	Zajedno sa učenicima izvodi različite oglede i pomaže im da razumiju razliku u značenju pojma pritisak u fizici i jeziku svakodnevnice; Stvara problemsku situaciju tako da pokazuje da tijelo od plastelina može, a i ne mora da pliva u vodi (zavisno o obliku) i usmjerava učenike na pravilno tumačenje ove pojave;

Energija i rad	<p>Različiti oblici energije u prirodi, džul (J), značaj energije; Pretvaranje energije; Kinetička, potencijalna i elastična energija; Zakon održanja ukupne energije;</p> <p>Rad, džul (J); Snaga, vat (W);</p> <p>Poluga, zakon poluge, primjena poluge;</p> <p>Strma ravan, zakon strme ravni, primjena</p>	<p>Identificira različite oblike energije; Zna fizički smisao energije i njenu povezanost sa radom; Zna jedinicu energije; Opisuje primjere pretvaranja energije; Povezuje kinetičku energiju je sa brzinom kretanja; Razumije da promjena potencijalne energije zavisi o razlici visina početnog i krajnjeg stanja; Povezuje gravitacionu potencijalnu energiju sa radom sile teže, Izračunava vrijednosti kinetičke i gravitacione potencijalne energije u jednostavnim primjerima; Opisuje elastičnu potencijalnu energiju; Razumije pojam zatvorenog (izolovanog) sistema i da je cijelokupna energija u tom sistemu sačuvana;</p> <p>Opisuje vezu između rada, sile i predenog puta; Zna izvesti jedinicu džul; Razumije da je za vršenje rada potrebna energija, povezuju rad sa transformacijom energije iz jednog u drugi oblik; Razumije fizički smisao snage, koristi veće i manje jedinice od vata; Primjenjuje znanje o radu i snazi na primjerima iz života i jednostavnim zadacima;</p> <p>Razumije i objašnjava zakonitost poluge i njenu primjenu; Rješava jednostavne probleme; Zna da odnos sile i tereta zavisi o usponu strme ravni; Razumije jednakost rada uz različite sile i puteve;</p>	<p>Razvijanje svijesti o potrebi racionalnog korištenja energije, očuvanju okoliša i nužnosti pronalaženja alternativnih izvora energije;</p> <p>Razvijanje svijesti da svako tijelo ima određenu energiju;</p>	<p>Diskutuju o značenju energije u različitim kontekstima, identificiraju različite oblike energije u prirodi i komentarišu njihovo korištenje; Opisuju primjere pretvaranja energije i crtaju dijagrame energetskog bilansa, koristeći se primjerima iz svakodnevnog života; Identificiraju pojave prilikom kojih se mijenjaju kinetička i potencijalna energija i analiziraju date formule;</p> <p>Istražuju rad različitih sile: rad vučne sile, sile teže, sile trenja, rad elastične sile; Razlikuju sile koje vrše rad od onih koje ne vrše rad; Rješavaju jednostavne zadatke;</p> <p>Ispituju uslove ravnoteže na poluzi, računaju i upoređuju momente sile i tereta; Diskutuju primjenu i korištenje poluge u tehniči, sportu, ljudska ruka kao poluga;</p>	<p>Priprema i izvodi oglede kojima pokazuje postojanje različitih oblika energije, njen pretvaranje i povezanost sa radom da bi učenicima olakšao konceptualno razumijevanje energije i rada; Istiće da je energija stanje, a rad proces i da je energija neophodna za život čovjeka i sve procese u prirodi;</p> <p>Pomaže učenicima da sistematiziraju znanje o energiji i radu; Sa učenicima raspravlja o primjerima snage u prirodi i načinima njenog korištenja;</p> <p>Podstiče učenika na samostalno zaključivanje;</p> <p>Pomaže učenicima da sistematiziraju svoje znanje o poluzi i strmoj ravni i razumije funkciju prostih mehanizama;</p>
Mehaničke oscilacije i talasi	<p>Termičko kretanje molekula, unutrašnja</p>	<p>Identificira različite primjere prostih mehanizama i prepoznaje ih u spravama iz svakodnevnog života;</p>		<p>Ispituju međusobnu zavisnost sile, tereta, dužine i visine strme ravni, tabelarno prikazuju dobivene podatke i uočavaju jednakost rada uz</p>	

Toplota	<p>energija tijela, temperatura, toplosta, količina toploste, džul (J), specifični toplotni kapacitet, džul po kilogram i Kelvinu (J/kgK), razmjena toploste, termičko širenje tijela, princip termometra;</p> <p>Prenošenje toploste; Promjena agregatnih stanja: očvršćavanje,topljenje, isparavanje i kondenzacija; Održanje mase;</p>	<p>Zna da svako tijelo posjeduje energiju jer se sastoji od čestica koje se kreću i međusobno djeluju; Razlikuje pojmove temperatura, toplosta, količina toploste; Informisan je o nuli apsolutne temperature; Zna da je uzrok toplotnom procesu gradijent temperature i da se toplosta uvijek prenosi sa tijela više na tijelo niže temperature; Zna da se unutrašnja energija tijela može mijenjati radom i toplotom; Određuje količinu toploste i temperaturu smjesa; Opisuje primjere toplotnog širenja iz života, povezuje i objasnjava zavisnost zapremine tijela odnosno gustine o temperaturi, razumije anomaliju vode; Razumije princip termometra;</p> <p>Razlikuje prenošenje toploste vođenjem, strujanjem i zračenjem, klasificira tvari na dobre i loše provodnike toploste, zna objasniti provođenje toploste pomoću čestičnog modela tvari, princip centralnog grijanja i kako Sunčeva energija dospijeva do Zemlje;</p> <p>Zna da tvari mogu prelaziti iz jednog u drugo agregatno stanje dovođenjem ili oduzimanjem toploste; Objasnjava zašto se temperatura tvari ne mijenja dok je u toku proces promjene agregatnog stanja; Zna da tečnost proključa na nižoj temperaturi kad se pritisak iznad nje smanji i da se čvrsto tijelo topi na nižoj temperaturi kada se poveća spoljašnji pritisak; Objasnjava razliku između ključanja i isparavanja;</p> <p>Uočava da se masa tvari ne mijenja ma kakve fizičke promjene i procesi se dešavali;</p>	<p>Kritički razmatraju pojave u prirodi;</p> <p>Razvijanje svijesti o postojanju nekih općih zakona u prirodi;</p>	<p>različite sile i puteve; Diskutuju primjenu strme ravni;</p> <p>Određuju temperaturu kao jednu od veličina koje opisuju stanje posmatranog tijela, vrše pretvaranja vrijednosti temperature iz Celzijusove u Kelvinovu skalu i obrnuto; Ispituju kako se mijenja temperatura različitih tvari pri dovođenju jednakih količina toploste; Postavljaju hipoteze i kreiraju modele pomoću kojih objašnjavaju toplotne procese; Polazeći od zakona održanja energije opisuju i računaju šta se dešava kada zagrijano tijelo stavimo u vodu; Izvode oglede i uočavaju promjene duljine i zapremine čvrstih tijela, tečnosti i gasova;</p> <p>Predviđaju ishode ogleda, diskutuju o svojim iskustvima i idejama u vezi s prenošenjem toploste;</p> <p>Mjere promjenu temperatupe pri promjeni agregatnog stanja tvari; Grafički prikazuju procese promjene agregatnih stanja i određuju količinu toploste koju treba dovesti (ouduzeti); Određuju kolika masa leda odgovara određenoj masi vode;</p>	<p>Ispituje prisustvo učeničkih miskonceptacija o toplosti i kreira situacije njihovog prevazilaženja;</p> <p>Demonstrira različite vrste termometara;</p> <p>Demonstrira i objašnjava različite načine prenošenja toploste;</p> <p>Demonstrira i objašnjava ciklus promjene agregatnih stanja vode; Upućuje učenika u istraživanja specifičnosti agregatnih stanja;</p> <p>Ukazuje na značaj zakona održanja u fizici;</p>

H E M I J A / K E M I J A

VIII razred – 2 časa sedmično, 70 časova godišnje

Važno je učiti hemiju/ kemiju

Ako pretpostavimo da je paljenje vatre prvo kemijsko otkriće, možemo zaključiti da je kemija/hemija među najstarijim prirodnim znanostima/naukama.

Kemiju/hemiju učimo zato jer kemija zadire u sve grane industrije, tako što oko 80% vrijednosti svjetske proizvodnje čine proizvodi hemijske industrije.

Kada bi iz svakodnevnog života ljudi isključili proizvode hemijske industrije sigurno je da bi ljudi bili bosi, goli, gladni i obolijevali bi od mnogih danas izlječivih bolesti.

Dakle kemija je svuda oko nas i ulazi u sve pore života.

Kemija proučava građu, svojstva i promjene tvari/supstance kao i sve uvjete/uslove koji na njih utječu, a pri tom se koristi metodom pokusa/ogleda ili eksperimenta.

Ovaj program kemije/hemije koncipiran je tako da učenicima pruži osnovna znanja o prirodnim pojavama, tvarima koje izgrađuju našu okolinu, kemijskim procesima koji se odvijaju u prirodi, o njihovoj povezanosti i faktorima koji na njih utječu.

Program kemije treba temeljiti na naučnim postignućima i prilagoditi ga psihofizičkom uzrastu učenika, i usmjeriti ga na potrebna kemijska znanja za svakodnevni život.

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI I ZADACI	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
	Učiti:	Učenik:
Znanje kemije: Procesi	<p>Posmatrati i steći znanja o temeljnim kemijskim teorijama, prvenstveno atomskoj teoriji i njezinim popratnim koncepcijama i modelima kako bi na osnovu njih mogli opisati, razumjeti svojstva i promjene tvari.</p> <p>Zadaci nastave kemije su: Razvijati vještina eksperimentiranja, razvijati sposobnost opažanja tijekom eksperimenta, razvijati sposobnost usmenog i pismenog izražavanja, razvijati sposobnost predviđanja hemijskih promjena u danim/datim okolnostima.</p>	<p>Stječe temeljna znanja o kemijskoj građi tvari, promjenama i podjeli. Prepoznaće raznovrsne promjene i procese u prirodi.</p> <p>Razvija navike donošenja zaključaka o pojavama u prirodi na temelju eksperimenata, odnosno promatranja pojava.</p> <p>Stječe vještine planiranja i izvođenja jednostavnih pokusa da bi se uočile hemijske promjene i svojstva tvari.</p>
Sadržaj	<p>Učenje o elementima, kemijskim spojevima i proizvodima kemijske industrije važnim u svakodnevnom životu.</p> <p>Učenje o fizičkim i kemijskom promjenama, fazama i faznim prijelazima pri kemijskim reakcijama.</p> <p>Razumijevanje pojmove o neuništivosti materije i prirodnim ciklusima kruženja, odnosno o prijelazu tvari iz jednog oblika u drugi, te posljedica ljudskog upletanja u prirodne procese.</p> <p>Primjena znanja hemije</p>	<p>Razvrstava i uspoređuje tvari/supstance na osnovu njihovih svojstava.</p> <p>Razumije pojmove: krutina/čvrsto, tekućina, plin/gas, isparavanje, kondenzacija, kristalizacija.</p> <p>Poznaje faktore koji uzrokuju raspadanje nekih tvari i znati kako se ono može spriječiti.</p> <p>Znati najvažnija svojstva zraka/vazduha i vode, poznavati najvažnije prirodne cikluse.</p> <p>Dobro poznavati one kemijske elemente, kemijske spojeve i proizvode hemijske industrije koji su važni u svakodnevnom životu.</p> <p>Znati koje su štetne i opasne kemikalije u kućanstvu, kako se njima rukuje i kako su obilježene.</p>

	Korelacija kemije s drugim predmetima.	Razvijati svijest o potrebi očuvanja vlastitog zdravlja i životne sredine. Interdisciplinarnost mnogih nastavnih sadržaja zahtjeva timski rad nastavnika svih prirodnih predmeta.
Sposobnosti i vještine, vrijednosti, stavovi, navike	Poticati interes učenika na proučavanje kemije. Razvijati navike za urednost, točnost i preciznost pri izvođenju ogleda. Međusobno uvažavanje i rad u grupama kroz pozitivne stavove i vrijednosti. Razvijati naviku korištenja raznih izvora informacija. Poticati na kritičko razmišlanje i rješavanje problema.	Steći neophodna saznanja o koristima učenja hemije u svakodnevnom životu. Preuzimati odgovornost pri zajedničkom procesu učenja. Prepoznavati ulogu nauke za razumjevanje hemijskih procesa i pojava u prirodi. Praviti određena poređenja, vršiti analizu pojava i procesa, koristiti kritičko razmišlanje pri rješavanju problema. Znati pravilno koristiti izvore informacija.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

(Tematske cjeline)

VIII. Razred

1. Uvod kemiju/hemiju
2. Tvari/supstance
3. Kemijska sistematika
4. Kemijske reakcije i hemijski zakoni
5. Vrste hemijskih spojeva
6. Nemetalni

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Sadržaj i proces učenja, a posebice rezultati učenja, bitno su uvjetovani/uslovljeni načinom učenja, odnosno kako učenici trebaju učiti, a nastavnici ih poučavati i pomagati im u stjecanju odgovarajućih znanja i razvijanju njihovih vještina i sposobnosti. To će svakako utjecati na njihove vrijednosti, stavove i ponašanje.

Učenici će učiti samostalno i u grupi, planirati svoj rad i rad grupe. Provoditi će istraživanja i rješavanje problema putem eksperimenta i dobivene rezultate prezentirati putem individualnog i timskog rada. Sve aktivnosti učenici će vršiti u školi, kod kuće koristeći se dodatnim izvorima informacija.

Ambijent u kojem se učenici osjećaju dobro i sigurno, uz dobro rukovođenje svim aktivnostima u nastavnom procesu je neophodan uvjet dobrih rezultata. To se postiže kombiniranjem tradicionalnih nastavnih metoda i oblika rada sa korištenjem i primjenom metoda aktivnog učenja i interaktivne nastave: problemska, heuristička, programirana, istraživanje, simulacija, projekat, praktični radovi. Postupci za realizaciju navedenih nastavnih metoda su: pitanja i odgovori, razgovor, rasprava, učenički eksperimenti, demonstracija, učenička izvješća, mali istraživački projekti, programirani tekst, itd.

Svladavanje programa kemije treba se temeljiti na neposrednom promatranju svojstava tvari i njihovih promjena putem eksperimenta kojeg uz pomoć nastavnika pripremaju i izvode učenici. Za realizaciju programskih sadržaja neophodno je što više rješavanje stehiometrijskih zadataka.

Preporuča se nastavnicima da inzistiraju na učeničkim zabilješkama, jer njihove su zabilješke u stvari dnevnički rada koji ih uče redu, radu i sistematičnosti.

Redoslijed poučavanja pojedinih tema nije obvezujući. Na nastavniku je odgovornosti da raspoređuje nastavne sadržaje i obrađuje ih u okviru plana.

O C J E N J I V A N J E

Napredovanje učenika treba kontinuirano pratiti i ocjenjivati, vodeći računa o individualnim mogućnostima, vještinama, sposobnostima i sklnostima.

Poželjno bi bilo obavljati kako internu tako i eksterno osjenjivanje (potrebno uspostaviti standarde za ocjenjivanje)

Internu ocjenjivanje učenika vršiti na osnovu obrazovnih postignuća,vještina, sposobnosti, razvijanja koncepta i kritičkog razmišljanja.

Učenike treba pratiti i ocjenjivati tijekom izvođenja aktivnosti i razvijati njihove sposobnosti za samoprocjenjivanje.

Za praćenje, ocjenjivanje i napredovanje učenika treba koristiti različite postupke i instrumente.

- sposobnost i vještine učenika za vrijeme eksperimentalnog rada, usmenog i pisanih izvještaja i dr.
- sudjelovanje i doprinos pri radu u grupama,učeničkim projektima,istraživanjima,rješavanju problema
- rješavanje zadataka objektivnog tipa, i drugih ispitnih postupaka.

R E S U R S I Z A R E A L I Z A C I U

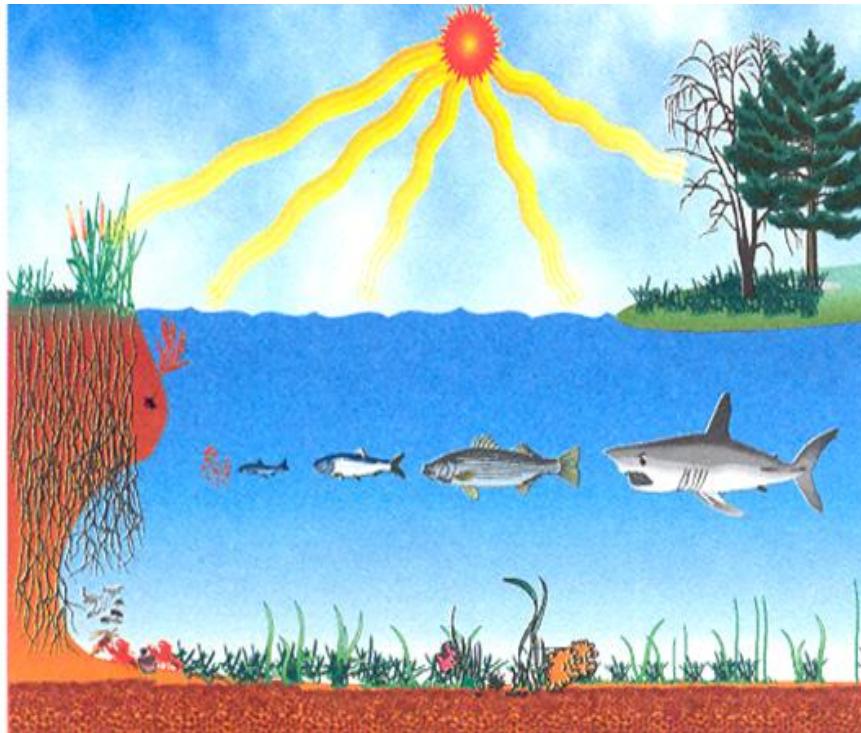
Za realizaciju ovog programa kemije/hemije neophodno je da škola osigura specijaliziranu prostoriju (kabinet) za nastavu kemije s pomoćnom prostorijom za kemikalije i pribor. Za izvođenje eksperimenata potrebno je osigurati opremu i pribor prema pedagoškim standardima za nastavu kemije/hemije. U školskoj knjižnici je potrebna određena stručna literatura za nastavnike i darovite učenike koji žele znati više.

K E M I J A / H E M I J A, VIII. razred – 2 sata/časa tjedno/sedmično, 70 sati godišnje

Tematske cjeline, Teme	Ciljevi i zadaci Učiti: Učenik:	Oček. rezultati	Vrijednosti stavovi, ponašanje	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika
UVOD U KEMIJU Kratak pregled razvoja kemije Što sve rade kemičari Kemijski laboratorij i mjere zaštite	Značaj učenja kemije kao prirodne znanosti. Hemija kroz povijest Izvesti neke atraktivne pokuse Naučiti rukovati s laborator. priborom i posuđem,	Znati da je kemija prir. znanost, i kako je tekao njen razvoj kroz povijest. Poznavati osn. ab. pribor i posuđe, i znati ga koristiti pri izvođenju eksperimenata. Poznavati znakove opasnosti i mјere zaštite.	Razvijanje navike timskog rada i suradnje pri učenju. Razvijanje istraživačkog duha.	Stečeno teoretsko znanje iskoristiti za prakt. rad. Samostalno izvoditi neke jednostavne pokuse. Prepoznavati Znakove opasnosti.	Nastavnik treba Nadzirati učenike pri njihovu radu u lab.,teoretski ih pripremiti za taj rad, osigurati im potrebnu literaturu sa slikama.
TVARI Pojam tvari Fizikalne i kemijske promjene tvari. Vrste tvari. Zrak/vazduh	Def., svojstva, rasprostranjenost. Navestim primjere Fzikalih i kemijskih promjena. Učiti pojam smjese i čiste tvari. Računati maseni udio tvari u smjesi. Metode razdvajanja tvari iz smjese. Sastav zraka, svojstva. Voda u prirodi, dobivanje i svojstva, problem onečišćenja. Pojam i građa atoma, atomski i maseni broj, elektronski omotač,	Pokusima pokazati razlike između fizikalne i hemijske promjene. Pokusima razjasniti pojmove: taloženje, filtracija, destilacija, kristalizacija. Rješavati računske zadatke. Shvatiti da je zrak smjesa plinova/gasova Razumjeti temeljne probleme u svezi s kvalitetom vode za piće.	Razvijanje samopo-uzdanja kroz samostalno izvođenje pokusa, diskusija o rezultatima pokusa.	Na osnovu grupnih i samostalnih pokusa trebaju sami zaključiti kad dolazi do fizikalne a kad do kemijske promjene. Izvesti pokuse za razdvajanje smjesa.	Poticati učenike na znatiželju. Pomagati im pri izvođenju pokusa. Dodatno pojašnjene nekih pojmova.
			Razvijanje ekološke svijesti.	Izvesti pokuse:dok. kisika i nitrogena u	Stalno nadzirati učenike

Voda	pojam izotopa. Elementi u prirodi i podjela. Simboli kemijskih elemenata.	Steći temeljne predodžbe o atomu. Znati da se pojam hemijski element odnosi na vrstu atoma.		zraku, elektrolizu vode. Shvatiti sićušnost atoma. Rješavati računske zadatke. Naučiti simbole najčešćih elemenata.	za vrijeme izvođenja pokusa. Zadati učenicima da sami izrade plakate s ključnim pojmovima.
KEM. SISTEMATIKA	PSE kroz povijest, Zakon periodičnosti (grupe i per.) veza PSE i građe atoma.	Naučiti strukturu PSE, Izčitavati podatke o atomima elemenata na osnovu njegove pozicije u PSE. Određivati valenciju elemenata.	Poticanje suradničkog učenja, suradničke diskusije i vlastite kreativnosti.	Pokusima pokazati kemijsku sličnost elemenata iste skupine PSE.	Angažiranje učenika za vlastite aktivnosti, npr. izrada zidne tablice PSE.
Periodni sistem elemenata	Definirati valenciju. Pisati formule spoja na osnovu valencije.	Razlikovati atome od iona, označavanje iona. Obrazložiti zašto Ar nije Cijeli broj.		Izrada „male“ zbirke kemijskih elemenata.	
Valencija elemenata i kemijske formule	Pojam i podjela, ionska i kovalentna.				
Kemijske Veze i struktura molekule	Formule za izračun. Relativne atomske i Molekulske mase.	Računski zadaci	Promoviranje općih vrijednosti.	Izraditi modele nekih molekula.	Ukazati Učenicima na važnost rješavanja računskih zadataka u hemiji.
Relativna atomska i molekul. Masa Ar, Mr	Izračunavanje Ar, Mr i količine tvari.		Stvaranje navike Timskog rada.		
Uvod u Stehiometriju					
KEM. REAKCIJE, KEM. ZAKONI	Definirati kemijsku reakciju.	Znati uvjete pod kojim dolazi do Kemijske reakcije, znati pisati hem. jednadžbe i njihovo kvantitativno kvalitativno značenje, čime će se doći do osnovnih kemijskih zakona.	Poticanje učenika na istraživanje prirode i njenih zakonitosti.	Izvesti eksperimente koji će objasniti kemijske reakcije.	Preporuča se nastavniku da bude moderator i voditelj nastave pri usvajanju novih pojmova i
Kemijske reakcije	Opisivanje kemijske Reakcija jednadžbom				
Hemiske	Kvantitativno i Kvalitativno čitanje	Kao potvrdu tih zakona znati		Metodom vaganja Dokazati kemijske	

jednadžbe Zakon o očuvanju mase Zakon o stalnim Odnosima masa	hem. jednadžbi. Sinteza i analiza. Lavoazijeov zakon Prustov zakon.	Izjednačavati kem.jednadž. Znati primjer sinteze i analize. Rješavanje zadatka.		zakone. Vršiti kemijska izračunavanja na osnovu kemijskih jednadžbi.	pri izvođenju pokusa, kako ne bi došlo do povrede pri radu.
NEMETALI Svojstva nemetala Vodik Kisik Dušik/azot Sumpor Klor/hlor	Svojstva metala i Njihov položaj u PSE. Svojstva, nalaženje, dobivanje i upotreba vodika. Svojstva kisika nalaženje, dobivanje i značaj za život. Svojstva dušika, nalaženje, dobivanje i upotreba. Naučiti svojstva sumpora, spojeve i njihovu upotrebu. Svojstva, upotreba i najznačajniji spojevi klora.	Spoznati da se po svojim fizikalnim i kemijskim svojstvima nemetali razlikuju od metala. Poznavati načine dobivanja, svojstva i glavne spojeve koje grade.	Razvijanje čistoće i Urednosti pri izvođenju kemijskih pokusa. Usvojitim pravila pri radu i pravilnom skladištenju kemikalija.	Trebaju teoretski savladati gradivo i temeljem tog znanja izvesti pokuse za dokazivanje vodika, kisika i dušika. Dokazati klor u vodi iz slavine.	Nastavnik treba aktivno sudjelovati u pripremi pokusa koje će učenici izvoditi. Pokuse s klorom izvodi nastavnik.
VRSTE KEM. SPOJEVA Oksidi Kiseline Hidroksidi Soli	Oksidacija, oksidi metala i nemetala (svojstva) Naučiti nnajvažnije anorganske kiseline, njihova svojstva i primjenu. Pojam disocijacije. Svojstva hidroksida, Nastajanje lužina. Nastajanje soli (neutralizacija) Dobivanje soli.	Naučiti reakcije nastajanja oksida i pisanje formula oksida. Pisati reakcije disocijacije kiselina i lužina. Uočiti razlikum između pojma hidroksida i lužine. Naučiti reakcije nastajanja soli, i njihov značaj za život.	Shvatiti značaj ovih spojeva za život. Naučiti mjere opreza pri radu s ovim kemikalijama	Učenici trebaju steći teoretska znanja o ovim spojevima, Izvoditi neke manje opasne pokuse, npr. dokazivanje kiselina i lužina indikatorom. Naučiti kako se skladiše ove kemikalije. Ispitati pH otopina nekih soli i izvesti zaključke.	Pripremiti učenike za izvođenje pokusa s kiselinama i lužinama. Stalno nadzirati njihov rad. ne izvoditi pokuse s konc. kiselinama.

BIOLOGIJA: VIII. Razred 1 čas sedmično-35 časova godišnje

Tematske cjeline/teme	CILJEVI I ZADACI I OČEKIVANI REZULTATI/ OBRAZOVNI ISHODI		Vrijednosti, stavovi, ponašanje	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika			
	Proces i sadržaj							
	Učiti:	Učenik:						
Uvod u ekologiju	Ekologija. – nauka o odnosima živih bića i njihovih zajednica i životne	Zna da je ekologija nauka o odnosima živih bića i njihovih zajednica	Razvoj svijesti o povezanosti žive i nežive	Posmatraju ilustrativni materijal, uočavaju komponente	Vodeći dijalog podsjeća učenike na biološke discipline koje			

	sredine/okoliša. Ekološki faktori i njihov uticaj. Stanište (biotop), životna zajenica (biocenoza) i ekosistem. Zrak/vazduh i voda kao životne sredine. Značaj ekologije.	i životne sredine/okoliša. Shvaća pojmove: biotop (stanište), životna zajenica (biocenoza) i ekosistem/ekosustav. Zna da na živa bića utiče kompleks ekoloških faktora. Zna da postoje samo dvije životne sredine: zračna i vodena. Steći će predodžbu o značaju ekologije kao biološke discipline, posebno u praktičnom pogledu.	prirode (ekosistem) kao i međusobne povezanosti živih bića u okviru životnih zajednica. Razvoj interesa za živi svijet i sposobnosti posmatranja pojave vezanih za živu prirodu.	ekosistema. Uočavaju i ističu razlike između ekosistema na osnovu osobina staništa i karakteristika životnih zajednica. S obzirom da živa bića koriste oksigen iz zraka/vazduha ili otopljenog u vodi zaključuju o postojanju dvije životne sredine. Mogu zaključiti koliko su važna znanja iz ekologije za svakodnevni život čovjeka i očuvanje prirode.	su upoznali u prethodnim razredima. Najavljuje da će u ovom razredu sticati znanja iz ekologije koja proučava odnose žive i nežive prirode. Poticat će učenike da sami dođu do zaključka da na živa bića djeluju različiti faktori životne sredine i da su ti faktori međusobno povezani. Vodit će raspravu o aktuelnim problemima o kojima su informirani putem TV ili na drugi način kada je u pitanju djelovanje čovjeka na prirodu i tako doći do zaključka o važnosti ekologije.
Ekosistemi/ ekosustavi zračne/vazdušne sredine	Listopadna/lišćarska šuma. Životna zajednica šume: pojam šume, raspored šuma u odnosu na nadmorsku visinu i geografsku širinu.	Zna da je šuma najsloženiji tip ekosistema i da postoje različiti tipovi šuma, također da postoji zakonitost u rasporedu šuma s obzirom na nadmorsku visinu i geografsku širinu.	Razvoj svijesti o pravilnom odnosu čovjeka prema šumskim ekosistemima koji imaju značajnu funkciju u općem kruženju materije, također, koji su resursno važni	Upoznaje se sa životnom zajednicom šume posjećujući neku šumu u bližoj okolini škole. Sakuplja biljne i životinjske organizme. Uz pomoć nastavnika preparira sakupljeni materijal putem sušenja i stavljanja u određene konzervanse.	Pojam šume formirat će koristeći niz ilustracija koje predstavljaju različite tipove šuma. Sa učenicima će organizirati izlazak u šumu ili bar park u blizini škole. U šumi će učenike potaknuti na posmatranje organizama po spratovima.

	Spratovnost/slojevitost šume (nadzemana i podzemna). Biljne i životinjske vrste listopadnih i četinarskih šuma.	Zna da su organizmi u šumi raspoređeni po spratovima/slojevima (nadzemna i podzemna spratovnost), također da u šumi dominira sprat drveća. Može navesti i prepoznati biljne vrste koje izgrađuju sprat visokog drveća u različitim tipovima listopadnih šuma: hrast kitnjak, obični grab, hrast medunac, divlja trešnja, gorski javor, lipa, pitomi kesten, bukva, a u četinarskim šumama: bor, jela, smrča. Također, navesti i prepoznati vrste iz sprata grmova: lijeska, glog, drijen zova/bazga, divlja ruža i iz sprata zeljastih biljaka proljetnice: jagorčevina, procjepak, visibaba, podljesak i šumarica. Također i paprati: muška paprat, slatka paprat, jelenak. U prizemnom spratu znaju	i značajni za ekonomski razvoj društva. Radeći u grupama na terenu i u kabinetu za biologiju razvija se vještina za timski rad. Prilikom rada na terenu koristit će učenike senzibiliziraju za očuvanje bioraznolikosti tj. sakupljat će i žrtvovati za zbirke minimalni broj organizama i neće uništavati organizme nepromišljenim gaženjem, čupanjem, kidanjem i kopanjem tla.	Daje doprinos pravljenju školskih zbirki organizama svrstanih po spratovima šume. Predstavlja šumske organizme putem postera. Sabirat će biljke i životinje u četinarskoj i listopadnoj šumi, a zatim ih na određeni način, uz pomoć nastavnika konzervirati i sistematizirati (izrada herbarske zbirke, zbirke puževa, insekata i dr.)	Pokazat će i imenovati dominantne vrste biljaka i životinja u svakom spratu počevši od sprata visokog drveća do šumske strelje. Podijelit će učenike u grupe i dati im zadatke za sakupljanje biljnih i životinjskih organizama, ali u ograničenim količinama. Sakupljeni materijal poslužit će za dopunu školskih zbirki.
--	---	--	--	--	---

	<p>Lanci ishrane, trofička piramida, biološka ravnoteža.</p>	<p>da se nalaze: mahovine i lišaji. Znaju da u šumi u svakom spratu, žive brojne vrste životinja koje se hrane na različite načine: biljojedi, mesojedi i svaštojedi. U spratu visokog drveća: gubar, jelenak, potkornjak, veliki djetlić, jastreb kokošar, sova, kreja, krstokljun, vjeverica, kuna zlatica. U šumi žive također: šumski miš, lisica, srna, medvjed, divlja svinja.</p> <p>Shvaća povezanost organizama šume putem ishrane i može navesti niz lanaca ishrane/hranidbenih lanaca.</p> <p>Također shvaća odnose broja i mase pojedinih članova lanaca ishrane koji se predstavljaju piramidom.</p> <p>Zna da u šumi postoji ravnoteža u broju jedinki koje su vezane procesom ishrane.</p> <p>Zna da je šumska stelja</p>	<p>gradskoj sredini parkovi predstavljaju pluća grada te ih treba čuvati i dati doprinos u održavanju.</p> <p>Povezuju znanje iz sistematike biljaka i životinja sa znanjem iz ekologije.</p>	<p>Povezanost organizama u šumi putem ishrane prikazuje pomoću slikovnog prikaza na na posterima.</p> <p>Na nizu primjera može objasniti kako povećanje brojnosti jedinki jedne vrste utiče na brojnost druge s kojom je vezana u procesu ishrane</p> <p>(na pr.: vjeverica-kuna zlatica, miševi-zmije, zečevi-lisice itd.).</p>	<p>Konstruirat će primjere nekih lanaca ishrane (slikom i rječju) u liščarskoj i četinarskoj šumi. Konstruirat će nepotpune lance ishrane koje će učenici dopuniti.</p> <p>Potaknut će učenike na izradu zbirki fotografija ptica, sisara/sisavaca i drugih životinjskih organizama.</p> <p>Pronaći će zanimljive tekstove o poremećaju ravnoteže u prirodi, posebno pod uticajem čovjeka, također će dati zadatak učenicima da pronađu neke zanimljivosti u njima dostupnim izvorima.</p>
--	--	--	---	--	--

	<p>Ekosistem/ekosustav šume: mikroklima šume, kruženje tvari i proticanje energije u šumi, sezonske promjene u šumi.</p> <p>Značaj šume za čovjeka</p>	<p>poseban sloj koji čine izumrli dijelovi biljaka i životinja. U stelji su vrlo naglašeni procesi razlaganja putem razarača (bakterije i gljive). U tom procesu nastaje humus, a daljim radom bakterija od organskih tvari nastaju neorganske koje su dostupne biljkama. Znaju da da u stelji žive životinjske vrste: stonoge, mokrice, pauci, larve insekata, sljepić.</p> <p>Zna da ekosistem šume predstavlja jedinstvo žive (biocenoza) i nežive (biotop) prirode. U biocenozi postoje tri grupe organizama: proizvođači, potrošači i razarači i zna kakva je uloga svake grupe u ekosistemu. Njihovo prisustvo omogućava kruženje tvari i protok energije u ekosistemu. Zna da u šumi vlada klima (mikroklima) koja se razlikuje od one</p>	<p>Šuma predstavlja najsloženiji tip ekosistema, posebno prašume koje su proizvođači organske mase i kisika. Šuma čuva tlo i vodu, sprječava razorno djelovanje vjetrova.</p> <p>Na temelju stečenih znanja o šumskim ekosistemima shvaćaju smisao svog učešća u akcijama</p>	<p>U organiziranom grupnom radu slikovno će prikazati povezanost biotopa i biocenoze, a isto tako pojedinih članova biocenoze šume - izrada poster prezentacije.</p> <p>Odlaskom u neku šumu ili park iskustveno će doći do spoznaje o mikroklimi šume.</p>	<p>Organizirat će dugotrajno praćenje fenoloških promjena drveća i grmlja, ponašanje životinja i vođenje zajedničkog dnevnika na poster podlozi. Rezultate zapažanja tokom posmatranja biocenoze šume ili parka u blizini škole učenici mogu saopćiti kao samostalne radove u pisanom ili usmenom obliku.</p> <p>Pokazat će neku TV emisiju ili insert koji prikazuje život u prašumi. Potaknut će učenike da sami zaključe, na osnovu stečenog iskustva, da postoji mikroklima šume.</p> <p>Obavijestit će se o akcijama pošumljavanja i zajedno sa učenicima priključiti se nekoj od</p>
--	--	---	---	---	--

	<p>Uticaj čovjeka na šume: čuvanje, podizanje i zaštita šuma.</p> <p>Krš: nastanak, uvjeti života, krška šuma, kamenjare.</p> <p>Livada: vrste i nastanak. Biljni i životinjski svijet livada.</p>	<p>izvan šume. Moći će navesti glavne razlike između listopadne i četinarske šume posebno tokom promjena godišnjih doba.</p> <p>Zna da je šuma izvordrvne mase višestruko korisne za čovjeka (u proizvodnji papira, raznih kemikalija, ogrjev itd). Također, šuma je izvor hrane i ljekova biljnog i životinjskog porijekla. Šuma je izvor zdravlja (čist zrak bogat kisikom).</p> <p>Šuma služi urekreaciji čovjeka. Šuma sprječava eroziju tla, smanjuje buku, kupi prašinu.</p> <p>Uočava pozitivan i negativan uticaj čovjeka na šumu. Može navesti primjere za svaki vid uticaja. Pozitivan: pošumljavanje, racionalno korištenje.</p> <p>Uzgoj lovne divljači. Hranjenje divljači tokom zime.</p>	<p>pošumljavanja</p> <p>šumskim ekosistemima dat će doprinos pravilnom stavu učenika prema prirodi.</p> <p>Na primjeru krša se uočava dugotrajno negativno djelovanje čovjeka na prirodu. Sjeća šume dovodi do gubitka tla/zemljишta što onemogućava obnovu vegetacije tokom dugog vremenskog perioda.</p>	<p>pošumljavanja koju organizira škola, mjesna zajednica ili neko ekološko društvo.</p> <p>U dostupnim izvorima informacija pronaći će primjere pozitivnog i negativnog uticaja čovjeka na šume koji će koristiti za izradu pismenih radova i poster prezentacija (individualno i grupno).</p> <p>Saznat će osnovne razlike između zmija otrovnica i neotrovnica da bi se mogao zaštитiti općenito kada se kreće u prirodi, a posebno na kršu. Sakupit će fotografije i ljekovite biljke u osušenom stanju koje potječu sa krša.</p>	<p>akcija.</p> <p>Ukoliko škola ima školski vrt taj objekt će upotrijebiti u edukativne svrhe za ekološke sadržaje, također uključiti učenike u njegovo održavanje.</p> <p>Koristit će preparirane zmije, ili bar dobre fotografije, da učenici nauče bitne razlike između otrovnica i neotrovnica. Učenike će naučiti kako pružiti prvu pomoć kod ujeda zmije.</p> <p>Potaknut će učenike da istražuju koje se ljekovite biljke sa krša mogu kupiti na prodajnim jestima ljekovitih biljaka.</p>
--	--	---	--	--	---

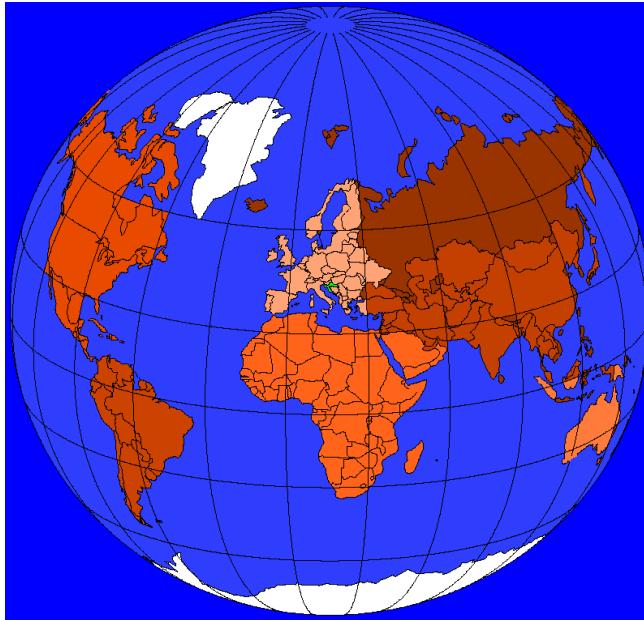
		<p>Negativno: golosječa, izazivanje požara, pretjeran izlov divljači, sakupljanje gljiva, ljekovitih biljaka.</p> <p>Zna da je krš nastao nakon što je čovjek uništio šume, nastupila je erozija nastala su ogoljela područja. Na ovom staništu živi specifičan biljni i životinjski svijet i zna navesti neke predstavnike (biljke:drača, vrijesak, smilje, bjelušina; životinje: gušteri, zmije, jarebica kamenjarka)</p> <p>Moći će navesti staništa koje zauzimaju livadne zajednice i podjelu livada s obzirom na količinu vode u tlu. Također će znati da čovjek stvara livade sjećom šume, a održava ih kosidbom i ispašom stoke.</p> <p>Moći će navesti i prepoznati i opisati niz livadnih vrsta biljaka. Trave: livadarka,</p>	<p>Livade nastale antropogenim putem imaju pozitivnu ekonomski vrijednosti (izvor su hrane za stoku, veliki potencijal ljekovitih i medonosnih biljaka i dr.) i negativnu stranu (smanjenje površine šuma).</p>	<p>Sakupit će livadne vrste biljaka i napraviti herbarsku zbirku. Uz svaku vrstu napisat će njezin naziv, mjesto sabiranja i datum. Pomoću entomološke mreže sakupit će insekte livada.</p> <p>Sakupit će i upoznati životinjske vrste koje su vezane za livadno tlo.</p> <p>Moći će konstruirati lance ishrane.</p>	<p>Sa učenicima će učestvovati u izradi zbirki ljekovitih biljaka.</p> <p>Organizirat će izlazak učenika na livadu u blizini škole ili na travnatu površinu u obližnjem parku. U grupnom radu učenici će sabirati, određivati i preparirati biljne i životinjske organizme.</p>
--	--	--	---	--	---

		<p>ježevica, mirisavka, livadnu djetelinu, zvjezdan, majčina dušica, maslačak.</p> <p>Također životinjske vrste: skakavac, bumbar i pčela, kišna glista, poljski miš, krtica, prepelica, poljska ševa.</p> <p>Moći će shvatiti povezanost pojedinih vrsta livadne zajednice u procesu ishrane (lanci ishrane).</p>			
Ekosistemi/ ekosustavi vodene sredine	Osobine vode kao životne sredine	Zna navesti kemijske i fizičke osobine vode (voda je prozirna tekućina, dobro otapalo, ledi se na 0°C, a vri na 100°C, propušta svjetlost do određene dubine, učestvuje u metaboličkim procesima organizama itd.)	Voda je izvor života. Sve više postoji ekološki pritisci na izvore vode što dovodi u opasnost biodiverzitet vodenih organizama i izvore pitke vode za čovjeka.	Putem ogleda na nekoj od vodenih biljaka može utvrditi da temperatura vode utiče na brzinu održavanja fotosinteze.	Učenike će podijeliti u grupe, a svaka grupa će pratiti brzinu fotosinteze neke vodene biljke postavljene u čašu sa vodom različito zagrijane. Tabelarno će predstaviti rezultate ogleda i izvesti zaključke o uticaju toplote vode na brzinu fotosinteze.
	Tekućice: osobine vode, organizmi uz obalu tekućice, planinski potoci, rijeke, lanci ishrane u tekućici	Zna navesti i prepoznati organizme uz obalu tekućice (vrba, bijela topola, joha, siva čaplja, voden kos, vodomar). Organizmi u planinskom potoku prilagođeni su na hladnu	Bosna i Hercegovina je još uvijek zemlja čistih rijeka i kvalitetnih izvora za piće. Tekućice su	Na razne načine će skupljati znanja o biljnog i životinjskom svijetu uz obalu tekućica i u tekućicama: posmatrajući u prirodi tokom šetnje	U školskom akvariju zajedno s učenicima uzbuditi će različite vodene organizme i tražiti od učenika da prate njihovo ponašanje, zatim opisuju zapažanja. Sa

		i brzu vodu (vodene mahovine, alge, rakušac, puž kapica, tulari, voden cvijet potočna pastrmka). Donji tok tekućice (rijeke) je sporiji, a voda je dublja.	baza za razvoj raznih privrednih djelatnosti.	uz pratnju nastavnika ili neke odrasle osobe, gledajući filmove ili koristeći pisane izvore.	učenicima će napraviti poster koji prikazuje različite vrste biocenoza tekućica.
Bara ili jezero		Tu žive: riječna školjka, razne vrste riba: štuka, grgeč, som, šaran, mrena).	Kruženje materije i protok energije je univerzalna pojava vezana za ekosisteme.	U laboratorijskoj vježbi mikroskopiranja planktona porijeklom iz bare prepoznat će: diatomeje, zelene alge, vodenu buhu i veslonožca.	Donijet će barsku vodu i pripremiti laboratorijsku vježbu mikroskopiranja barskog planktona. Potaknut će učenike da naprave poster koji prikazuje život u bari.
		Zna objasniti nastanak bara, karakteristike barskog staništa i životne zajednice stajaće vode. Može navesti i prepoznati biljne vrste koje žive u dvije životne sredine: rogoz, trska, sita, biljke s plivajućim listovima (lokvanj, lopoć sočivica/leća) i one koje su potopljene u vodi (hara, mrijesnak, stolisnik i neke planktonske).		Crtežom će predstaviti neke lance ishrane, a isto tako kruženje materije i protok energije u bari.	Također će uputiti učenike na gledanje TV programa u kojem će moći vidjeti živi svijet stajaćica
	More	Također, potrošače barske biocenoze (hidra, voden puž, gnjurac, karaš, somić, barska školjka i neke planktonske vrste).	Bosna i Hercegovina je pomorska zemlja iako s kratkom	Tokom ljetnog raspusta boraveći na odmoru na moru sakupljat će na obali kućice puževa,	Ekosistem mora prezentirat će koristeći obilje ilustracija kao i kraćih inserata TV filmova.

	<p>Životinje dviju životnih sredina: komarac, žaba, barska kornjača, bjelouška). Moći će navesti primjere nekoliko lanaca ishrane, objasniti kruženje materije i energije u bari i promjene u ekosistemu bare tokom dužeg vremena.</p> <p>Pozna fizikalne i kemijske osobine morske vode. Zna kako su organizmi životne zajednice mora raspoređeni u horizontalnom i vertikalnom smislu. Zna navesti predstavnike biljaka i životinja u području plime i oseke, koje su stalno uronjene u vodi, te planktonskih organizama i onih koji su vezani za pučinu (gmizavci: morske kornjače, ribe: srdela, skuša, tunj, sisari: kitovi, delfini). Može objasniti kruženje materije i protok energije u moru.</p>	<p>obalom (oko 20 km), ali pored toga ima važnu ulogu u upravljanju biodiverzitetom na održiv način. Saznati će o opasnostima i načinima zaštite od morskih organizama (ubod ribe otrovnice, ježeve igle, opekomina meduze i dr.).</p>	<p>Ijuštare školjaka, ježeva i morskih zvijezda.</p> <p>Neke primjerke će donijeti u školu i obogatiti školske zbirke. Napisati će tekst vezan za živi svijet mora i priobalja, također svoja zapažanja o ishrani domaćeg stanovništva.</p> <p>Gledati će televizijske emisije koje prikazuju ekosisteme mora i oceana.</p>	<p>Poticat će učenike da za vrijeme ljetovanja na moru posmatraju živi svijet koji im bude dostupan (ribe, glavonošce, školjke, puževe, ježeve itd.)</p> <p>Također će poticati učenike da sabiraju čvrste ostatke životinja koje budu našli na plaži i to donijeti za školske zbirke.</p>
--	--	--	---	--

Zaštita i unapređivanje životne sredine/okoliša	<p>Uticaj čovjeka na prirodu. Zagadživanje/onečišćenje i zaštita zraka, vode i zemljišta/tla.</p> <p>Endemične i rijetke vrste biljaka i životinja i njihova zaštita. Crvena knjiga. Nacionalni parkovi, parkovi prirode i spomenici prirode. Pokreti za zaštitu prirode.</p>	<p>Poznavat će najvidljivije pozitivne i negativne uticaje čovjeka na prirodu s posebnom pažnjom na sve veće negativne uticaje na vodene i kopnene ekosisteme (uticaj industrije, otpadne vode, uništavanje šuma, brodske havarije itd.).</p> <p>Upoznat će neke rijetke i endemične vrste flore i faune Bosne i Hercegovine (pančićeva omorika, munika, bijelo zvonce, prenski karanfil, bosanski ljiljan, mekousna pastrmka, pijurica, bosanski šargan). Znat će navesti načine kako se zaštićuje bioraznolikost (osnivanjem nacionalnih parkova, parkova prirode i pokretima za zaštitu prirode). Zna da u BiH postoje 3 nacionalna parka: Sutjeska, Kozara i Una. Crvena knjiga je dokument sa popisom ugroženih i rijetkih biljnih i životinjskih vrsta.</p>	<p>Narušavanje ravnoteže u prirodi negativno se odražava općenito na prirodu i u krajnjoj liniji na samog čovjeka.</p> <p>Flora Bosne i Hercegovine raspolaže izuzetnim prirodnim vrednotama po čemu se ističe u cijeloj Europi. Postoji velika potreba da se to blago čuva i zaštićuje.</p>	<p>Sabirat će članke u dnevnoj štampi i drugim dostupnim stampanim publikacijama koji pokazuju primjere pozitivnih i negativnih uticaja na prirodu.</p> <p>Nastojat će u svojoj najbližoj okolini prepoznati kako čovjek djeluje na prirodu.</p> <p>Učestvovat će, u granicama svojih mogućnosti u akcijama koje teže zaštiti prirode.</p> <p>Sabrat će ilustracije naših endemičnih vrsta i učestvovati u pravljenju postera. U vidu referata obradit će pojedine vrste endemičnih svojstvi.</p>	<p>Potaknut će učenike da praktično djeluju u pravcu očuvanja prirode tj. daju doprinos u štednji energije, vode, višestrukoj upotrebi određenih predmeta, ne stvaranju otpada, pošumljavanju i gajenju biljaka itd.</p> <p>Prikazat će inserte TV emisija o endemičnom svijetu Bosne i Hercegovine. Potaknut će učenike da se uključe u ekološke pokrete.</p>
--	---	---	--	---	--

GEOGRAFIJA/ZEMLJOPIS VIII razred – 2 časa sedmično - 70 časova godišnje

Ciljevi i zadaci –Očekivani rezultati /obrazovni ishodi		SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJA	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
TEME	ZNANJE				
1.AZIJA: Prirodnogeografske i društvenogeografske odlike	Učenici na geografskim kartama trebaju znati pronaći: Evropu i Aziju i njihove granice prema ostalim kontinentima	Sposobnost prepoznavanja na, geografskim-zemljopisnim kartama, granice, geografskog položaja, obala i mora Azije		Samostalna izrada slijepa karte Azije,(reljefne i klimatske,demografske)	Priprema didaktičkog materijala, geografskih karata, globusa, tekstova, pomoć učenicima;
2.Prirodnogeografske odlike Azije.	Poznaju osnovne pojmove koji se odnose na reljef, klimu vode, biljni i životinjski svijet Azije – kartografske znake kojima su predstavljeni pojedini geografski – zemljopisni objekti);	Sposobnost pronalaženja na geografskim kartama reljefnih cjelina i oblika,		Unošenje u slijepu kartu najznačajnijih planina i ravnica (reljefnih cjelina), rijeka i jezera – pomoću kartografskih znakova; Značaj razmjere i razmjernika za izradu	Priprema grafolija, radi analize; Pomaganje učenicima u izradi slijepih karata i unošenju geografskih podataka u njih – davanje uputstava –(za

<p>3.Društvenogeografske odlike Azije</p> <p>Jugozapadna Azija</p>	<p>Znati da je Azija kontinent najvećih planina, nizija, morskih dubina, najvećih rijeka,pustinja</p> <p>Znaju osnovne(opće) pojmove o stanovništvu, naseljima,privredi i privrednim djelatnostima Azije (strukturi, i dinamici stanovništva, privrednim djelatnostima – velika koncentracija stanovništva u pojedinim regionima – uzroci i posljedice po cijelokupno čovječanstvo, Znaju izdvojiti, oblasti sa veoma visokim stepenom privredne djelatnosti i oblasti sa izuzetnom privrednom nerazvijenošću;</p> <p>Razvijanje pozitivnih stavova prema okruženju, tolerancije i vlastitog značaja u sredini u kojoj žive i rade;</p>	<p>rijeka i jezera;Sposobnost »čitanja»klimatoloških, geoloških i geomorfoloških karata Azije.</p> <p>Sposobnost učenike da na demografskim kartama mogu odrediti područja veće i manje gustine naseljenosti,područja velike koncentracije stanovništva i područja sa intenzivnjom dinamikom stanovništva; Prostorni obuhvat, geografski položaj Aziskog Sredozemlja, njegov značaj; Geomorfološke, klimatske i hidrografske karakteristike; Demografske karakteristike, prirodna bogatstva.</p>	<p>Značaj nafte,uzroke političke nestabilnosti, uzroke niskog stepena privrednog razvoja, Značaj geografskog položaja u geostrateškom i vojnom smislu,prostor sukoba interesa velikih sila;Tri reljefne cjeline i njihove karakteristike; Velike pustinje i uzroci njihovog nastanka; Značaj morskih tjesnaca (Bosfora. i Dardanela)</p>	<p>geografskih karata (rad u grupama)</p> <p>Izrada spolno – starosne piramide i obilježavanje područja sa vema velikom i veoma malom gustom naseljenosti;Utvrditi uzroke takvog stanja (Rad u parovima i grupama); Samostalan rad učenika na prikupljanju aktuelnih geografskih podataka(koji se odnose na temu koja se obrađuje);</p>	<p>Pomaganje učenicima pri izradi starosno-spolne piramide Azije;</p> <p>Pokazati učenicima na koji način samostalno mogu doći do važnih geografskih podataka;</p>
<p>4.CENTRALNA AZIJA. Zakavkazje, SREDNJI ISTOK (definicija prostora, prirodne i društvene odlike,politička podjela – (zemlje nastale na ovom prostoru) ;</p>	<p>Definisati Centralnu Aziju,Zakavkazje i Srednji istok kao regiju sa istim ili sličnim prirodnogeografskim i društvenogeografskim odlikama; odrediti njihove prirodne odlike, nedostatak vode,ogromni prirodni potencijali (nafta),mogućnost navodnjavanja, nepovoljni uslovi za život,mala gustina naseljenosti, politički nestabilan prostor; Mozaik naroda, jezika i religija; Fergana – kolijevka velikog broja kulturnih biljaka(pšenice...) Turanska nizija,pustinje na jugu, rijeke Centralne Azije,,politička podjela, Znati nabrojati zemlje koje su nastale</p>	<p>Sposobnost prepoznavanja na geografskim kartama prostora Kontinentalne Azije, Zakavkazja prostora između» dva mora», i Srednjeg istoka(prostora visoravni i džinovskih planina) određivanje njihovih granica,sposobnost određivanja klime na osnovu geografskog položaja, odnosa kopna i mora,sposobnost procjene uslova za život stanovništva ;</p>	<p>Razvijanje svijesti o bogatom kulturno – historijskom naslijeđu Centralne Azije,Zakavkazja i Srednjeg istoka(Kolhida, Samarkand, Buhara,Perzija Ferganska dolina); Tolerantan i soplidaran odnos prema narodima koji žive na ovom prostoru i njihovoj kulturi;Mozaik naroda, jezika i religija Razvijanje navike</p>	<p>Pronaći na karti Turansku niziju, njene granice, Kaspijsko jezero,Aralsko Balhaško jezero, visije koje je ograničavaju, rijeke i pustinje koje su se nastale na ovom prostoru. Objasnjavati(nivalni ražim rijeka.značaj zakvog režima). Objasnjavati nastanak Kaspijskog jezera, smanjenje površine Aralskog jezera(uzroci i posljedice);</p>	<p>Nastavnici trebaju pomoći učenicima da uz pomoć karte i podataka iz udžbenika definišu prostor Centralne Azije, njenih prirodnih i društvenih odlika, specifičnosti ovog geografski i historijski vrlo važnog prostora. Pomoći učenicima da sami zaključe zašto je nafta jedan od osnovnih uzroka političke nestabilnosti ovog područja;</p>

	na ovom prostoru, zemlje sa najvećim polkitičkim i ekonomskim utjecajem(izdvojiti)	Razvijanje sposobnosti samostalnog istraživanja, analize i sisnteze,izvođenja zaključaka, sposobnost podnošenja izvještaja Korelacija sa Historijom i Biologijom;	istraživanja – individualnog ili grupnog; Razvijanje svijesti o značaju timskog rada. Istraživanje legendi koje govore o životu na ovom prostoru.	Istraživački rad učenika na samostalnom prikupljanju činjenica, geografskih podataka o regiji koja se obrađuje. <individualizacija nastavnog procesa,	
5.MONSUNSKA AZIJA Monsunska Azija (Južna, Jugoistočna,)monsuni, aluvijalne ravni,tropske šume,tropske poljoprivredne kulture; Velika gustina naseljenosti, intenzivna dinamika stanovništva, religije;Politička podjela; Indija i Malezija, osnovni geografski podaci;	Prepoznati da je Južna Azija –Indijski podkontinent, Indokina,regija vrlo duge kulture i tradicije.Znati reljefne i klimatske karakteristike, a posebno objasniti nastanak i funkcionalisanje monsuna i njihov značaj za život uopšte Južne Azije i Indkine.Područje velikih nizija i rijeka; Velika gustina naseljenosti, intenzivna dinamika stanovništva –uzroci i posljedice; Privredni napredak nekih zemalja JI Azije;	Osporobiti učenike da na osnovu dijagrama, grafikona,grafičkih prikaza sami procjene i zaključe kakvi su uslovi za život u pojedinim područjimaMonsunske Azije; Osporobiti učenike da shvate i zaključe posljedice i pogubnost,velikih količina padavina (erozija) po život stanovništva, i šta su posljedice(migracije) koncentracija stanovništva u gradovima; Razvijati sposobnost timskog rada, rada u grupama, i parovima, Uočiti i shvatiti razvoj ove regije kroz različite historijske epohe(nastanak i razvoj Kineske i Japanske države kao najznačajnijih zemalja Dalekog	Razvijanje svijesti,kod učenika, o značaju Indijskog i Indokineskog poluostrva za svjetsku kulturu i civilizaciju; Sposobnost razumijevanja regija u kojoj je moguće i tri žetve godišnje, a ipak 1/3 stanovništva gladuje;Razlozi – navesti; Razvijanje sposobnosti shvatanja , utjecaja padavinskih voda na eroziju zemljišta i siromašenje stanovništva.	Pronaći na karti najveće i najstarije gradove Indijskog i Indokineskog poluostrva(Tadž Mahal..), ravnice,visoravni, najveće planine na svijetu (Himalaji)rijeke i podražju sa najvećom gustom naseljenosti i najsirošnjim stanovništvom na svijetu Na karti pronaći i obilježiti sve veće površinske rijeke Objašnjavati(analizirati) značaj navodnjavanja za život stanovništva ovog područja; Shvatiti značaj proširivanja obradivih površina i osavremenjavanja poljoprivredne proizvodnje; Analizirati religijskih shvatanja stanovništva ovog prostora i utjecaj takvih stavova i svatanja na način života;;	Nastavnici trebaju pomoći učenicima da uz pomoć karte i podataka iz udžbenika definisu prostor Južne i Jugoistočne Azije, njihovih prirodnih i društvenih odlika, specifičnosti ovog geografski i historijski vrlo važnog prostora.; Poticati učenike na samostalno istraživanje i prikupljanje podataka o ovim regijama i zemljama koje su nastale na ovom prostoru; Upućivati učenike na mesta gdje mogu naći dodatne informacije o regiji, koju izučavaju, specifičnosti zemalja ovog prostora: Nastavnici pomažu učenicima da uz pomoć karte i podataka iz

<p>6.Daleki istok : Specifičnosti prirodnogeografskog položaja i društvenogeografskih odlika,poltička podjela prostora;</p> <p>Kina i Japan – osnovni geografski podaci</p>	<p>istoka,njihov značaj i utjecaj na svjetsku kulturu i civilzaciju)</p> <p>Znati morfološke,klimatske, hidrografske,florne i faunističke karakteristike Dalekog istoka; Tibet- osnovne karakteristike, najveće visoravni na svijetu,pustinja Gobi,Takla Makan,Mongolska visoravan;</p> <p>Znati objasniti društvenogeografske karakteristike(najbrojnije zemlje na svijetu, ogromni nenaseljeni i prenaseljeni prostori,razumjeti uzroke i posljedice ovih pojava; Privredni razvoj/uslovi privrednog razvoja), prirodna bogatstva; savremeni privredni i politički trendovi;Utjecaj na svjetsku politiku;</p> <p>Znati osnovne geografske podake Kine i Japana, kao reprezentativnih zemalja ovog prostora.;</p>	<p>O sposobiti učenike za analizu klimograma padavina i temperature i izvođenje zaključaka na osnovu njih;</p> <p>Steći sposobnost uočavanja klimatskih razlika (naročito u količini padavina) između južnih i sjevernih dijelova Kine(izvantropski monsuni),,utjecaj morskih struja,kao jednog od klimatskih faktora;</p> <p>Sposobnost učenika da na osnovu dijagrama, grafikona,grafičkih prikaza sami procjene uslove za život u pojedinim područjima;</p> <p>Razviti sposobnost procjene utjecaja klimatskih faktora na klimatske prilike analizom grafikona, klimodijagrama, grafikona;</p> <p>O sposobljavati, navikavati učenike na timski rad;</p> <p>Sposobnost razumijevanja tradicije, kulture i religije,regije u kojoj živi najveći broj stanovnika na zemlji:</p>	<p>svjetsku kulturu i civilzaciju;</p> <p>Steći svijest o tradicionalnom društvu, koje ima i sada velik utjecaj na stanje društvene organizacije zemalja ovog prostora;</p> <p>Shvatiti filozofiju načina života stanovništva koje nastanjuje ovu regiju;</p> <p>Shvatanje da je moguće živjeti i na velikim nadmorskim visinama kao što je Tibet iako su prirodni uslovi za život nepovoljni;</p>	<p>Pronaći na karti najveće i najstarije gradove Dalekog istoka (Peking,Šangaj, Tokio ...) aluvijalne ravnin, najveće planine (Kingan, Tjen Šan,Kven Lun,Altaj ...)(visoravni – Tibet,Mongolska visoravan) ; Odrediti područja, koja su stalno ugrožena od poplava(uzroci i posljedice)</p> <p>Pomoću podataka, utvrđivati značaj navodnjavanja za život stanovništva ovog područja;</p> <p>Objašnjavati(razgovor) značaj proširivanja obradivih površina i osavremenjavanja poljoprivredne proizvodnje za poboljšanje života stanovništva;</p> <p>Pisanje izvještaja o provedenim istraživanjima, čitanje i analiza na času;</p> <p>Vođenje rječnika geografskih pojmovaca;</p>	<p>udžbenika definišu prostor Dalekog istoka njegovi prirodnih i društvenih odlika, specifičnosti ovog geografski i historijski vrlo važnog i interesantnog prostora.;</p> <p>Pomagati učenicima na samostalnom istraživanju i prikupljanju podataka o ovim regijama i zemljama koje su nastale na ovom prostoru – forma i sadržaj pisanja izvještaja;</p> <p>Upućivati učenike na mesta gdje mogu naći dodatne informacije o regiji, koju izučavaju,spcificnosti zemalja ovog prostora(spisak literature):</p> <p>Objašnjavati nepoznate pojmove uzroke i posljedice pojava, koje se odnose na Daleki istok;</p>
--	--	--	--	--	---

<p>7.AFRIKA</p> <p>AFRIKA-geografski položaj i prirodnogeografske odlike Afrike(reljef, klima, vode, flora i fauna – osnovne karakteristike)</p> <p>Stanovništvo i privreda Afrike – osnovni geografski(demografski podaci)</p> <p>Afričko Sredozemlje</p> <p>8.Najznačajnije zemlje Ekvatorijalne Afrike(Zapadne,Središnje i Istočne)Nigerija, Kongo, Etiopija i Južne Afrike – JAR – osnovni geografske karakteristike,stepen privredne razvijenosti (prirodna bogatstva),osnova za razvoj, naseljenost i stepen razvijenosti – apartheid;</p>	<p>Ospozljavanje za grupni rad, samostalan rad, evaluaciju i samoevaluaciju;</p> <p>Razvijanje navike za istraživanje i upoznavanje geografskog prostora u kojem žive ili se nalaze;</p> <p>Razvijanje navike očuvanja geografske sredine, radi boljeg kvaliteta živbota sada i u budućnosti;</p>	<p>Sposobnost pronalaženja na geografskoj karti Afričkog kontinenta, određivanje njegovih granica (prostornog obuhvata);</p> <p>Sposobnost pronalaženja na geografskoj karti geografskih cjelina, planina, visoravni, rijeka, pustinja</p> <p>Sposobnost određivanja, u skladu sa GŠ tipova klime,količina padavina, temperatura,flornih oblasti;</p> <p>Položaj Afričkog Sredozemlja na karti,njegov značaj,;Pustinje i oaze; Geomorfološke, klimatske i hidrografske karakteristike;</p> <p>Demografske karakteristike, prirodna bogatstva</p> <p>Razviti sposobnost da u skladu sa prirodnim uslovima za život procijeniti gustinu naseljenosti pojedinih prostora,uzroke i posljedice;</p> <p>Sposobnost shvatanja značaja klime i i djelovanja egzogenih sila na formiranje pustinja u Africi;</p> <p>Sposobnost shvatanja, koliki značaj tlo i klima, imaju na proizvodnju hrane na ovom, kao i drugim kontinastima;</p>	<p>Značaj Nila za razvoj kulture i civilizacije,prostor sukoba velikih sila, Sucki kanal – njegov saobraćajni, ali i geostrateški značaj,</p> <p>Prostor najvećih pustinja na Zemlji;</p> <p>Stočari nomadi – «pustinjski narod»</p> <p>Karakteristike reljefa i klime ovog područja</p>	<p>Na geografskoj karti(u parovima) pronaći geografske objekte, koji se odnose na prirodne odlike Afrike,njenog geografskog položaja,i granica;</p> <p>Izrada slijepje karte – reljefa, većih rijeka, jezera, država, većih gradova i saobraćajnica Afričkog kontinenta;</p> <p>Označiti bojama turistički najrazvijenije, manje razvijene i zemlje koje su u početnoj fazi tog razvoja;</p> <p>U kartu ucrtati područja veće gustine naseljenosti, područja izrazite poljoprivredne aktivnosti, te područja sa najznačajnijim prirodnim resursima na području Afričkog kontinenta;</p> <p>Nacrtati slijepu kartu te označiti granice i različitim bojama označiti regije i zemlje koje su nastale na tom kontinentu;</p> <p>Za domaću zadaću, učenici se trebaju pripremiti za razgovore, diskusije, prezentiranje najinteresantnijih geografskih područja ili oblasti,Afričkog</p>	<p>Nastavnici pomažu učenicima da uz pomoć karte i podataka iz udžbenika definišu prostor Afričkog kontinenta, njegovih prirodnih i društvenih odlika, specifičnosti ovog geografski i historijski vrlo važnog i interesantnog prostora.;</p> <p>Pomagati učenicima na samostalnom istraživanju i prikupljanje podataka o Africi i njenim regijama i zemljama koje su nastale na ovom prostoru – forma i sadržaj pisana izještaja;</p> <p>Upućivati učenike na mesta gdje mogu naći dodatne informacije o regiji, koju izučavaju,specifičnosti zemalja ovog prostora(spisak literatura):</p> <p>Objašnjavati nepoznate pojmove</p> <p>Objasniti, uz pomoć učeničkih predznana,uzroke nastanka pustinja u Africi;</p> <p>Izrada nastavnih listića</p>
--	---	--	--	--	--

		<p>Razvijati navike štednje i čuvanja prirodnih resursa(geoekologija)</p> <p>Razviti sposobnost uvažavanja svih promjena u ekonomiji usmjerenih na poboljšanje privrednog razvoja, a istovremeno upozoriti na</p> <p>probleme koji nastaju nastankom neokolonijalizma;</p> <p>Sposobnost pronalaženja na geografskoj karti Američkog kontinenta, određivanje njegovih granica (prostornog obuhvata);</p> <p>Sposobnost pronalaženja na geografskoj karti geografskih cjelina, planina, visoravni, rijeka, pustinja</p> <p>Sposobnost određivanja, u skladu sa GŠ tipova klime,količina padavina, temperatura,flornih oblasti;</p> <p>Sposobnost shvatanja značaja klime i djelovanja egzogenih sila na formiranje pustinja,tajgi, prašuma, savana i stepa u Americi</p> <p>Razviti sposobnost uvažavanja svih</p>	<p>kontinenta;</p> <p>Znati navesti religije Afrike. Aloj i ostatke animizma,koji svjedoče o veoma niskom kulturnom i civilizacijskom stepenu razvoja Zapadne,Centralne i istočne Afrike;</p> <p>Na geografskoj karti(u parovima) pronaći geografske objekte, koji se odnose na prirodne odlike Amerike,njenog geografskog položaja,i granica;</p> <p>U kartu ucrtati područja veće gustine naseljenosti, područja izrazite poljoprivredne aktivnosti(obojiti različitom bojom beltove), te područja sa najznačajnijim prirodnim resursima na području Američkog kontinenta;</p> <p>Nacrtati sličnu kartu te odrediti granice i različitim bojama označiti regije, poljoprivrdna i industrijska područja Amerike;</p> <p>Pisanje izvještaja o provedenom istraživanju,čitanje i analiza na času;</p>	<p>Izrada pitanja objektivnog tipa radi provjere stečenih znanja zajedno sa ostalim članovima aktivna nastavnika geografije;</p> <p>Nastavnici pomažu učenicima da uz pomoć karte i podataka iz udžbenika definisu prostor Američkog kontinenta, njegovih prirodnih i društvenih odlika, specifičnosti ovog geografski i historijski vrlo važnog i interesantnog prostora.;</p> <p>Pomaže učenicima na samostalnom istraživanju i prikupljanju podataka o Americi i njеним regijama – forma i sadržaj pisanja izvještaja; Upućivati učenike na mesta gdje mogu naći dodatne informacije o Kontinentu koji izučavaju,</p> <p>specifičnosti zemalja ovog prostora(spisak literatura):</p> <p>Pružiti pomoć učenicima pri izradi plakata i zadacima traženja</p>
9.AMERIKA(AMERIKE)				
10.Geografski položaj, prostiranje,Prirodno geografska obilježja Amerike				
10a).Stanovništvo i privreda Amerike – karakteristike privrednog razvoja;				

		<p>promjena u ekonomiji usmjerenih na poboljšanje privrednog razvoja, a istovremeno upozoriti na probleme koji nastaju prekomjernim iskorištanjem prirodnih bogatstava(Amazonije)i zagađivanjem atmosfre;</p>			
10b).SAD i Kanada – zemlje vrlo visoko privredno razvijene, karakteristike društvenog uređenja i organizacije država:	<p>Učenici trebaju steći znanja, na temelju kojih će moći imati jasnu predstavu o tome koji prostor i države obuhvataju SAD i Kanada;Značaj unutrašnjih vodenih puteva;Golemih prirodnih bogatstava; Visokostručne radne snage i društveno uređenje;</p> <p>Znati da je geografski i saobraćajni položaj SAD i Kanade izuzetno povoljan (izlaz na najprometnije okeane i mora),da ima povoljne klimatske uvjete, plodno zemljишte, velike zalihe ruda, dobro i prihvatljivo društveno uređenje, ljudske resurse i stručne kadrove, što sve zajedno uvjetuje da su na ovom prostoru smještene najrazvijenije zemlje svijeta(SAD i Kanada)</p> <p>Upoznati učenike sa historijskim i suvremenim značajem zemalja Latinske Amerike,politička podjela ovog prostora,diktatorski režimi, narkomafija –nerješivi problem ovih zemalja;</p> <p>Osnovni geografski podaci o Brazilu,kao najvećoj zemlji Južne Amerike,karakteristike privrednog razvoja,naseljenost i struktura stanovništva,gradovi;Osnovni geografski podaci o Argentini, kao</p>	<p>Razviti sposobnost uočavanja najvažnijih činjenica u određenom tekstu, kao i sposobnost komentiranja – analiziranja;</p>	<p>Razvijati pravilan stav prema posebnostima pojedinih naroda i želju za saznanjima o ostalim kulturama svijeta;</p> <p>Razviti pravilan stav o doprinosa svjetske nauke i kulture ukupnom razvoju čovječanstva</p>	<p>Na slijepoj karti Angloamerike ucrtati,konture saveznih država(SAD) i pokrajina(Kanada)najznačajnije gradove, industrijska, rudarska i poljoprivredna središta, najveće luke – pristaništa;</p>	<p>Pogodnim pitanjima potaći učenike da razmišljanjem i prikupljanje činjenica o položaju SAD-a, kao svjetske supersile,shvate značaj i njenog utjecaja na globalana dešavanja u svijetu;</p>
10c)Brazil,Argentina i Čile – osnovni geografski podaci, razlika u razvijenosti Angloamerike i Latinske Amerike – uzroci i posljedice;		<p>Primjenjujući već stečena znanja o ekonomski razvijenim nerazvijenim zemljama svijeta razviti sposobnost upoređivanja – komparacije visoko razvijenih sa srednje razvijenim i slabo razvijenim zemljama Amerike; sa drugim</p>	<p>Razviti pravilan stav o načinu života i rada u zemljama Anglo i Latinske Amerike(bez euforičnog prikazivanja;</p> <p>Sposobnos da se bez uljepšavanja predstavi stanje u zemljama koje se obrađuju (Angloamerika i Latinska Amerika)</p>	<p>Izraditi slijepu kartu – reljefa, većih rijeka i bojama označiti države kroz koje protiču;</p> <p>Na osnovu izvora do kojih su učenici došli proučavajući Ameriku , trebaju izvoditi zaključke</p>	<p>Pored pomaganja učenicima u svim aktivnostima koje su osmišljene da se obrade u razredu, nastavnici će unaprijed pripremiti odgovarajuća pitanja;</p> <p>Uz zadatke upoređivanja, analogije, sintetiziranja i sistematiziranja na satima ponavljanja</p>

	<p>privredno najrazvijenoj zemlji Južne Amerike;Osnovni geografski podaci o Čileu kao najznačajnijoj zemlji zapadnog dijela kontinenta;</p> <p>Razumjeti političku i privrednu situacijom u Latinskoj Americi;</p>	<p>manje razvijenim zemljama na temelju poznatih podataka;</p> <p>Ospособiti učenike da metodom razgovora mogu istaći sve pozitivne i negativne posljedice izuzetno niske stope prirodnog priraštaja Angloamerike i zadovoljavajućeg stepena nataliteta Latinske Amerike; (staro stanovništvo, potreba za radnom snagom, ekonomske migracije)</p>	<p>Razviti kod učenika uvjerenje da su osnovni faktori privrednog i kulturnog razvoja prirodni i društveni uslovi u kojima se djeluje,stručni rad i veliko zalaganje stanovništva(radinost) – primjer Kine i Japana;</p>	<p>o tome šta je uvjetovalo da Njujork,Vašington, Los Andeos, San Francisko,postanu najveći gradovi Amerike, svjetske metropole – megalopolisi;</p> <p>Kroz raspravu, učenici trebaju da prepozna englesku kulturu, a naročito jezik i njegovu poziciju i utjecaj u Americi i svijetu;</p> <p>Utjecaj Španske i portugalske kolonizacije na zemlje i stanovništvo Latinske Amerike</p>	<p>nastavnici trebaju često koristiti zadatke bazirane na upotrebi karte i ponavljanja u obliku zamišljenog putovanja.,</p> <p>Na kraju svake nastavne teme, nastavnik treba pripremiti zadatke za kratku(brzu)pismenu provjeru znanja.</p> <p>Zadaci mogu biti tipa tačno – netačno, ili mješoviti zadaci,zadaci objektivnog tipa,testovi...</p>
<p>11.Australija i Okeanija</p> <p>11a.Australija:- prirodnogeografske i društvenogeografske odlike;</p>	<p>Znati reljefne, klimatske,hidrološke, florne i faunističke karakteristike i specifičnosti Australije i Okeanije(podjela);</p> <p>Znati da je Australija kontinent kontrasta u svakom pogledu(velike pustinje u središnjem dijelu, tropске oblasti na sjeveru(monsuni),ugodno jugozapado i jugoistočno primorje, mali broj rijeka, ogromna količina vode ispod pustinja(arteški bunarevi),milioni grla ovaca i goveda, koje nisu ovdje živjele do dolaska bjelaca,specifičan biljni i životinjski svijet.(Uočiti na geografskoj karti)</p> <p>Znati prirodne resurse na kojima Australija zasniva svoju privrednu razvijenost i visok živorni standard svog stanovništva .</p> <p>Upoznati učenike da je neravnomjerna gustina naseljenosti Australije , kao i</p>	<p>Razviti sposobnost snalaženja na karti Australije, određivanje geografskog položaja Australije;</p> <p>Steći sposobnost uočavanja i objašnjavanja izoliranosti Australijskog kontinenta,kao nedostatak geografskog položaja i plasmana industrijskih i poljoprivrednih proizvoda;</p> <p>Razviti sposobnost razumjevanja odnosa prirodne sredine (bogatstava),organizacije države/društvenog uređenja)</p> <p>i standarda stanovništva;</p>	<p>Razviti pozitivan stav o zemljama koje imaju osiguran najviši nivo zaštite i socijalne sigurnosti u svijetu, a koje su prve na UN ljestvici razvijenosti;</p> <p>Razviti pozitivan stav prema starosjediocima Australije(Aboridžanima),koji su u ovoj zemlji stanovniuci drugog reda i teško se prilagođavaju načinu života bijelog čovjeka;</p>	<p>Pronaći fotografije i opise biljaka i životinja koje jedino žive na prostoru Australije i Okeanije.</p> <p>Pokušati naći slike ili tekstove, na kojima se vidi, kako se spašavaju kitovi koji se često nasuču na plitki dio mora uz južne obale Australije;</p> <p>Nacrtati slikenu kartu Australije i Okeanije, pa onda unijeti u nju područja, na kojima su uslovi za život najpovoljniji i gdje se užgaja najveći broj goveda i ovaca;</p> <p>Imati pozitivan stav prema stanovništvu do</p>	<p>Na osnovu poznate nastavne materije, nastavnik produktivnim, aktivnim i stvaralačkim djelovanjem treba kod učenika ne samo mobilizirati svo znanje kojim učenici raspolažu o Australiji, angažirati intelektualne stvaralačke snage učenika. Tako će se povećati , motiviranost učenika za rad;</p> <p>Frontalnim i individualnim oblikom rada nastavnik treba pokazati na koji način je naseljavanje bijelaca, razvoj gradova, industrije i stočarstava promjenio izgled Australije, u odnosu na vrijeme kada</p>

11b).Okeanija	<p>pozicija velikih gradova uvjetovana specifičnom prirodnogeografskim uslovima a najviše klimom i geografskim položajem;</p> <p>Znati šta obuhvata Okeanija i kako se dijeli(Melanezija, Mikronezija , Polinezija, Novi Zeland);Znati osnovne geografske pojmove koji se odnose na otoke Okeanije, način života stanovništva, uloga i značaj Okeanije u svijetu(neki izvozni proizvodi – tropski), turizam;</p> <p>Znati osnovne geografske karakteristike Novog Zelanda(dva otoka,vulkansko tlo, gejziri,zemlja ovaca i goveda, mljeka i mlječnih prerađevina,;</p> <p>Naseljenost Novog Zelanda,bijelci najbrojniji, Maori;Velington;</p>	<p>Sposobnost razumjevanja međuzavisnosti prirodne i društvene sredine;Zavisnost gustine naseljenosti od prirodnih faktora;</p> <p>Biti sposoban shvatiti i razumjeti uslove života stanovništva Okeanije i prirodnih ljepote koje se na njima nalaze;</p> <p>Biti sposoban shvatiti zašto su velike sile držale pod kolo nijalnim jarmom stanovništvo Okeanije;</p>	<p>kojeg još nije doprla civilizacija u punoj mjeri i razumjeti njihov način života;</p> <p>Kod učenika razvijati interes za humanitarni rad, solidarnost i pomoć slabije razvijenim zemljama;</p>	<p>centre;Položaj Melanezije, Mikronezije i Polinezije u odnosu na Australiju;</p> <p>Pronaći objašnjenja za pojmove:rasna segregacija i rasna diskriminacija;</p>	<p>je otkrivena;</p> <p>Voditi raspravu sa učenicima, zašto je Australska vlada sve do nedavno zabranjivala useljavanje nebjelačkog stanovništva na Australijski kontinent;</p> <p>Pružiti pomoć učenicima pri ucrtavanju različitih sadržaja u slijede karte:</p>
12.Polarne oblasti na zemlji	<p>Znati na geografskim kartama odrediti položaj Arktika i Antarktika;Razlika između ova dva ledena područja,Grenland – najveći otok na zemlji – naseljenost;</p> <p>Da prepoznaju prirodno – geografska obilježja polarnih oblasti i njihov značaj za klimu na Zemlji;Ledeni bregovi – opasnosti;</p>	<p>Razviti sposobnost vrednovanja i uporedbe(komparacije)Polarnih oblasti sa ostalim oblastima na Zemlji;</p> <p>Sosobnost «čitanja» geografske karte;</p>	<p>Razviti pravilan stav prema nenaseljenim polarnim prostorima na zemlji i njihovom značaju za održanje života na Zemlji;</p>	<p>Na plakatu nacrtati konture, Arktika, Antarktika i Grenlanda;</p> <p>Pronaći podatke,koja živa bića nastanjuju vode Atlantskog okeana u blizini Polarnih oblasti;</p> <p>Nacrtati na sljepoj karti Arktik,Grenland i Antarktik;</p>	<p>Pomagati učenicima pri izradi karata i pomoći im da shvate značaj polarnih oblasti za život na zemlji;</p> <p>Voditi razgovore sa učenicima o životu svijetu koji nastanjuje polarne oblasti i vode koje se nalaze u blizini ili ispod leda polarnih oblasti;</p>

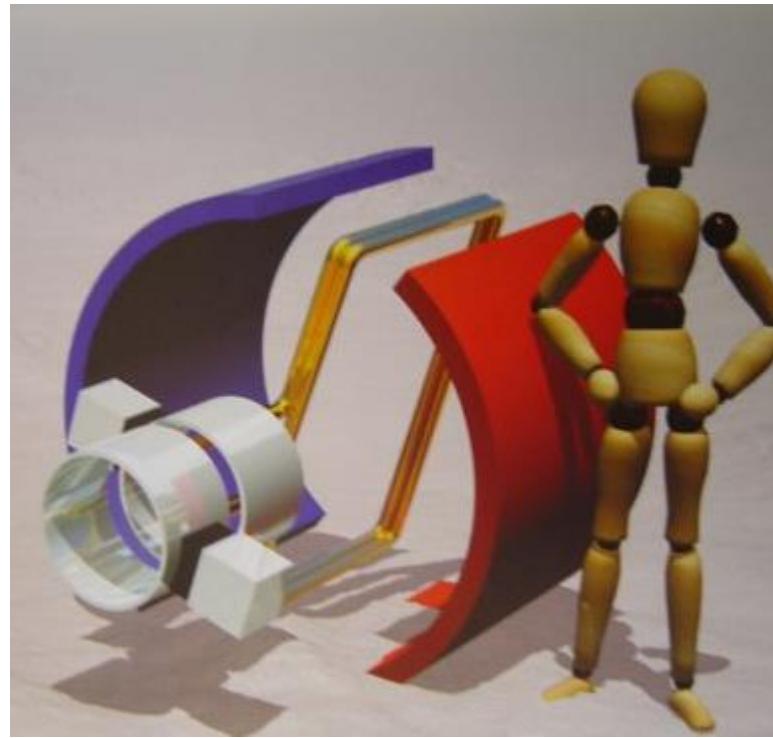

Istorija/Historija VIII razred – 1 čas sedmično- 35 časova godišnje

Historija, VIII razred – 1 čas sedmično, 35 časova godišnje

Tematske Cjeline/ Teme	CILJEVI I ZADACI OČEKIVANI REZULTATI/OBRAZOVNI ISHODI		Vrijednosti, stavovi, ponašanje	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika
	Znanje historije; Proces i sadržaj				
	Učiti:	Učenik:			
Evropa- Novi vijek	Humanizam i renasansa.Velika geografska otkrića.Reformacija i protivreformacija.Oblici vladavine:apsolutizam i parlamentarizam. Privredni razvoj Zapadne Evrope, Osmanskog carstva i Rusije.Kapitalizam i kapitalističko društvo.Industrijska revolucija.Gradovi.Nauka ,tehnika kultura i umjetnost.	Zna događaje i pojave koji su obilježili početak novog vijeka(međaši novog vijeka).Posljedice velikih geografskih otkrića,važnost pojave Humanizma i Renesanse.Glavne predstavnike Humanizma i Renesanse.Oblike vladavine i vjersku sliku Evrope.Osobenosti privrednog razvoja Zapadne Evrope, Osmanskog carstva i Rusije. Društveni perek koji se javlja u Novom vijeku i njegova osnovna obilježja. Pojam industrijska revolucija i njene posljedice. Značaj i razvoj gradova. Naučne, tehničke i kulturne tekovine Novog vijeka. Razumije značaj naučnog i kulturnog razvijatka. Zna zemlje jugoistočne Evrope koje su bile pod vlasti Osmanskog carstva,Habsburške monarhije i Mletačke republike. Zna politički, privredni i kulturni razvoj susjednih zemalja (Hrvatske, Dubrovačke republike, Srbije i Crne Gore) XVI do konca XVIII st..Zna kako su se razvijali nacionalni pokreti u susjednim zemljama, programe nacionalnih pokreta,istaknute ličnosti. Zna kako su nacionalni pokreti u susjednim zemljama utjecali na prilike u BiH. Zna pojam revolucija.Važnost ideja	Razvija interes za proučavanje historije Novog vijeka.Izgrađuje stav o važnosti pojave Humanizma i Renesanse.Komunicira. Prepoznaje i analizira historijske izvore. Zauzima vlastiti stav uz korištenje dokaza. Razvija chronološko razumijevanje i stav o značaju razvoja nauke , tehnike, kulture i umjetnosti za civilizacijski razvoj . Razvija sposobnost chronološkog(kronološkog)mišljenja i da osnovu analize izvora samostalno i jasno iznosi svoje mišljenje . Razvija svijest o političkom , društvenom kulturnom kontekstu historijskog razvoja BiH i susjednih zemalja.	Analiziraju izvore da bi identificirali relevantne informacije koje će im pomoći da odgovore na pitanja, informacije slažu u u slijed i povezuju u širi kontekst . Izvode zaključke o tome šta se desilo i zašto i za svoje zaključke navode razloge. Na osnovu analize predstavljaju temu usmeno ili pismeno. Analiziraju izvore i rješavaju postavljene zadatke. Ispituju relevantnost izvora . Prikupljene informacije slažu u u slijed i širi kontekst, iznose vlastiti stav na osnovu	Određuje jasne ciljeve učenja, organizira aktivnosti učenja u paru ili grupi (priprema analizu izvora , formuliše jasna pitanja, objašnjava nove pojmove, naglašava najvažnije ideje , djelotvorno komunicira sa učenicima). Priprema aktivnosti provjere znanja učenika u skladu sa postavljenim standardima.
Zemlje jugoistočne Evrope- nacionalni pokreti	Zemlje jugoistočne Evrope pod osmanskom, habsburškom i mletačkom vlasti od XVI do kraja XVIII stoljeća.Nacionalno buđenje u susjednim zemljama (Hrvatska, Srbija i	Zna pojam revolucija.Važnost ideja			Određuje jasne ciljeve učenja, organizira aktivnosti učenja na času .Priprema analizu izvora (rad na tekstualnim izvorima, kartama, slikama, karikaturama, pjesmama i muzikom, Internetom,) formuliše jasna pitanja , pojašnjava nove pojmove, usmjerava aktivnosti učenja . Provjerava znanje učenika.

Građansko društvo-nacionalne države	<p>CrnaGora).Najznačajniji pokreti, njihovi programi i ličnosti (obraditi u kontekstu događanja u Bosni i Hercegovini).</p> <p>Nastanak i razvoj SAD-a. Francuska revolucija.Napoleonovo doba.Evropske zemlje u 1848 god.-značaj i posljedice. Ujedinjenje Italije.Ujedinjenje Njemačke.Austro-Ugarska nagodba.Građanski rat u SAD-u.Položaj žene u novim vijeku.Monopolistički kapitalizam i imperijalizam.</p> <p>Reforme u Osmanskom carstvu zadnje decenije XVIII st. i u prvim decenijama XIX st.Administrativno-upravno uređenje Bosanskog ejaleta(vilajeta) u XIX st.Pokret za autonomiju Bosne.Društvo i društveni odnosi.Privreda,kultura i prosvjeta.Hatišerif od Gilhane.Omer paša Latas.Velika istočna kriza 1875-1878g.</p>	<p>Američkog rata za nezavisnost i Francuske građanske revolucije. Posljedice Napoleonovih osvajanja.Pojam nacija,nacionalni pokret.Važnost revolucije 1848/49. Zna kako je teklo ujedinjenje Italije i Njemačke.Austro-ugarsku nagodbu.Posljedice građanskog rata u SAD-u. Položaj žene u novom vijeku.Pojmove monopolistički kapitalizam i imperijalizam. Razumije i može da objasni uzroke, tok i posljedice velikih revolucija koje su obilježile početak stvaranja građanskog društva u Evropi i svijetu. Može da objasni položaj žene u Novom vijeku. Razumije i može da objasni pojmove monopolistički kapitalizam i imperijalizam. Razumije posljedice pojave monopolističkog kapitalizma i imperijalizma.</p> <p>Zna zašto su provođenje reforme u Osmanskom carstvu i posljedice provođenja reformi.Uzroke,tok i posljedice borbe za autonomiju Bosne. Uređenje Bosanskog ejaleta(vilajeta) u XIX st.Društveni,privredni i kulturni razvoj.Zna pojam Istočno pitanje, posljedice Istočne krize i položaj BiH u međunarodnoj politici XIX st. Može da objasni i razumije najvažnije tokove,pojave i historijske procese razvoja Bosanskog ejaleta(vilajeta) u XIXst.Razumije i može da objasni međunarodnu politiku u BiH u XIX st.Povezuje prošlost i sadašnjost.Razumije važnost multiperspektivnosti u historiji.</p>	<p>Razvija sposobnost kreativnog i kritičkog mišljenja, hronološkog mišljenja</p> <p>Izgrađuje stav o značaju građanskih revolucija.Razvija sposobnost empatije. Analizira izvore i iznosi vlastiti sud. Priprema prezentaciju</p> <p>Izgrađuje mišljenje i stav historijsko-kulturnom i privrednom razvitku BiH u XIX st..Njeguje duh tolerancije i demokracije .</p> <p>Učenici razviju svijest o višestoljestoljetnoj prisutnosti nacionalnih manjina na prostoru BiH, multietničkoj i kulturnoj zastupljenosti na tlu Bosne i Hercegovine.</p>	<p>prikupljenih informacija.</p> <p>Učestvuje u aktivnostima učenja (analiziraju izvore, Prikupljaju različite izvore i procjenjuje njihovu vrijednost, pronalazi odgovore na postavljena pitanja. Iznosi vlastiti stav na osnovu prikupljenih informacija.</p>	<p>Priprema aktivnosti učenja u skladu sa jasno postavljenim ciljevima . Priprema nastavna usmjerena (didaktičku strukturu s karakterističnim slijedom) :nastavu kroz rad na istraživačkim projektima (položaj žene u Novom vijeku), rad u grupi, usmjerenotokrivanje, diskusiju... Pojašnjava nove pojmove, djelotvorno komunicira sa učenicima . Provjerava ono što učenici rade Procjenjuje znanje učenika na osnovu postavljenih standarda.</p> <p>Organizira aktivnosti učenja u skladu sa postavljenim ciljevima. Usmjerava aktivnosti učenika , objašnjava kontekst , formulise pitanja koja usmjeravaju istraživanja i analizu, organizira prikupljanje različitih izvora za istraživački projekt (stanovništvo BiH - nacionalne manjine ; običaji, ishrana u BiH). Djelotvorno komunicira sa učenicima . Prati aktivnosti učenika . ocjenjuje učeike.</p>
-------------------------------------	--	---	--	---	---

TEHNIČKA KULTURA

VIII razred –1 čas sedmično

35 časova godišnje

Tematske cjeline/Teme	CILJEVI I ZADACI REZULTATI/ ISHODI		OČEKIVANI OBRAZOVNI Znanje Tehničke kulture: Proces i sadržaj	Vrijednosti, stavovi, ponašanje	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika
	Učiti:	Učenik :				
ELEKTROTEHN IKA Izvori električne energije	Elektrane: podjela, princip rada, razlike, opis, prenos i distribucija električne energije;	Izrađuje crtež uproštenog presjeka hidro i termoelektrane, opisuje princip rada, razlike, prednosti i nedostatke;	Izrađuje sudova i zaključaka na osnovu provjerениh činjenica i izgrađenih kriterija;	Aktivno prate izlaganja i prezentaciju predmetnog nastavnika o elektranama;	Izlaže nastavno gradivo primjenom različitih metoda rada u cilju što kvalitetnije i afirmativnije prezentacije gradiva;	
Simboli i sheme u elektrotehnici	Skiciranje simbola i izrada shema -značaj simbola i shema;	Crta i čita simbole i sheme;	Afirmacija rada i stvaralaštva;	Usvajaju znanja vezana za simbole i sheme u elektrotehnici;	Pripremanje nastavnu tehniku i tehnologiju;	
Elektroinstalacioni materijali	Vrste i primjena elektroinstalacionih materijala;	Pravilno vrši izbor i upotrebu elektroinstalacionih materijala;	Razvijanje pozitivnih stavova prema tehnički ličnim primjerom i djelovanjem u razredu;	Samostalno skiciraju i izrađuju sheme;	Izrađuje didaktički materijal;	
Alati i pribori u elektrotehnici	Osnove o alatima i priborima u elektrotehnici, rukovanje i održavanje;	Vrši pravilan izbor alata i pribora;	Ispoljavanje spremnosti za saradnju i pružanje pomoći drugima;	Usvajaju osnovna znanja o elektroinstalacionim materijalima, o izboru i montaži;	Primjenjuje modele interaktivne nastave;	
Kućanski električni aparati	Električni uređaji i aparati u domaćinstvu sa posebnim osvrtom na važnost pravilnog rukovanja i održavanja;	Ospozobljava se za otklanjanje sitnih kvarova u domaćinstvu;	Ispoljavanje spremnosti i sposobnosti za sticanje novih znanja i vještina i njihovu primjenu u rješavanju praktičnih problema;	Prate izlaganje i demonstriranje upotrebe i rada s pojedinim alatima i priborima, te i sami učestvuju u tim aktivnostima;	Ostvaruje radnu i stvaralačku atmosferu u razredu;	
			Razvijenje smisla za ekonomično korištenje	Prate izlaganje i uputstva nastavnika, te samostalno ili po grupama proračunavaju snagu pojedinih elektro-potrošača ili obračunavaju utrošak električne energije domaćinstva;	Prezentira učenicima najčešće korištene elektroinstalacione materijale, objašnjava namjenu i montažu;	
					Prezentira učenicima izbor i upotrebu pojedinih alata i pribora, te ih usmjerava na pravilan izbor i rad;	
					Ukazuje učenicima na važnost pravilnog rukovanja i održavanja elektro-uređaja u domaćinstvu, te značaj	

Vježbe i praktični radovi	Korištenje simbola i shema u elektrotehnici, jednostavnijih shema, upotreba različitih alata, pribora i aparata -izrada jednostavnijih električnih uređaja i uređaja za ispitivanje električnih instalacija, opće i lične mjere zaštite na radu;	Izrađuje jednostavnije sheme u elektrotehnici; Ospoznjava se za izbor potrebnih alata i pribora i izradu prostijih elektro-uređaja; Ispituje ispravnost pojedinih električnih instalacija;	energije i materijala; Maksimalno poštovanje kućnog reda pri radu u školskoj radionici; Ispoljavanje vještina i navika u cilju profesionalne orientacije učenika;	Shvataju značaj poštivanja općih i ličnih mjera zaštite na radu; Koristeći različite alate i uz pomoć nastavnika izrađuju različite električne uređaje; Imaju uvid u sadržaj kutije prve pomoći i po potrebi pružaju prvu pomoć;	ekonomičnog korištenja električne energije; Daje neophodna uputstva učenicima pri rješavanju praktičnih problema; Vodi računa o bezbjednosti učenika u radionici;
Elektromotori	Elektromotori: pogon, princip rada, održavanje	Razumije značaj pravilnog izbora, montaže i održavanja elektromotora;	Razvijanje svijesti o značaju elektrotehnike i elektronike u životu čovjeka;	Pažljivo prate izlaganje i demonstriranje nastavnika o elektromotorima i njihovim sklopovima; značaju elektromotora u privredi i domaćinstvima;	Prezentira modele elektromototora: objašnjava princip rada, održavanje, zaštitne mjere, rukovanje;
ELEKTRONIKA Elektronički uredaji	Uvođenje učenika u elektroniku: prenos govora, muzike i pokretnih slika na daljinu;	Shvata korelaciju nastavnih sadržaja fizika-tehnička kultura, te prenos govora i muzike transformacijom zvučnih signala u električne i obrnuto;	Donošenje zaključaka na osnovu argumenata, izvršene analize i sinteze;	Pažljivo prate izlaganje nastavnika i prezentaciju pojedinih sklopova: telefona, radio aparata;	Podsjeća učenike na sadržaje koje su već radili na časovima fizike, objašnjava visokofrekventne i niskofrekventne oscilacije;
Simboli i sheme u elektronici	Skiciranje i čitanje simbola i shema u elektronici;	Čita i crta simbole i sheme;	Ispoljavanje spremnosti za primjenu steklenih znanja i vještina u praksi;	Pažljivo slušaju nastavnika, analiziraju klopove, a onda ih i grafički predstavljaju;	Priprema grafičke priloge, sklopove pojedinih elektroničkih uređaja i sve to na što jednostavniji i razumljiviji način objašnjava učenicima;
Osnovni elektronički elementi	Otpornici, kondenzatori, poluprovodnici;	Prepoznaje i vrši pravilan izbor elektroničkih elemenata;	Shvatanje značaja blagovremene i ispravne komunikacije među ljudima;	Analiziraju elektroničke elemente i njihovu ugradnju u sklopove;	Praktično objašnjava značaj i primjenu pojedinih elektroničkih elemenata;
Alati i pribori u elektronici	Osnovni alati, instrumenti i pribori u elektronici, rukovanje, održavanje;	Pravilno vrši izbor i upotrebljava alate, instrumente i pribore;	Razvijanje svijesti o značaju ponašanja i pridržavanja propisa u saobraćaju, u cilju	Prate izlaganje i demonstriranje upotrebe i rada na pojedinim alatima, instrumentima i priborima i sami učestvuju u tim aktivnostima;	Prezentira učenicima izbor i upotrebu pojedinih alata, instrumenata i pribora, te ih usmjerava na pravilan izbor i upotrebu;
					Pažljivo prati rad učenika i daje neophodna uputstva;

Vježbe i praktični radovi	Korištenje simbola i shema u elektronici, izrada jednostavnijih shema, upotreba različitih pribora i alata uz pomoć nastavnika;	Koristi potrebne alate, instrumente i pribore, demontira i montira prostije uređaje i aparate u elektrotehnici;	bezbjednosti svih učesnika u saobraćaju, sa naglaskom na bezbjednost djece; Razvijanje svijesti o značaju pravilnog odnosa prema prirodi i čovjekovoj okolini, kao i o racionalnom korištenju energije;	Pažljivo slušaju i prate rad nastavnika; pojedine sklopove radio i TV aparata demontiraju po odobrenju i uz prisustvo nastavnika;	Priprema didaktičke materijale;
TELEKOMUNIKACIJE Razvoj komunikacija	Osnovna znanja iz oblasti komunikacija: razvoj, telefonija, telegrafija;	Shvata značaj telekomunikacija u životu čovjeka;	Usvajaju osnovna znanja iz oblasti komunikacija: instalacionih vodova i materijala;	Upoznaje učenike sa telegrafskim sistemima i načinom rada;	Uz pomoć grafičkih priloga, instalacija, telefonskih aparata objasniti učenicima značaj fiksne i mobilne telefonije;
NV telefonija	Sastavni dijelovi telefonskih centrala, organizacija telefonske mreže;	Razumije značaj pravilnog održavanja telefonskih aparata i mreže;	Imaju uvid u sastavne dijelove telefonskih centrala, u organizaciju telefonske mreže i u značaj održavanja;	Objašnjava značaj propisnog ponašanja u saobraćaju i ukazuje na opasnosti uslijed nepridržavanja tih propisa;	Objašnjava značaj: racionalnog korištenja energije, pravilnog zbrinjavanja otpada, značaj pravilnog odnosa prema prirodi i čovjekovoj okolini;
Telegrafija	Osnovna znanja iz oblasti telegrafije, telegrafskih sistema i mreže;	Shvata značaj razvoja i održavanja telegrafije u komunikacijama;	Prate izlaganje nastavnika o principu rada telegrafskih uređaja;		
Saobraćajna kultura	Pavilno korištenje sredstava javnog saobraćaja; faktori koji utiču na bezbjednost u saobraćaju – čovjek (dijete); saobraćajne nesreće i njihovi uzročnici;	Shvata značaj pridržavanja propisa u saobraćaju;	Usvajaju znanja potrebna za pravilno ponašanje u saobraćaju, u cilju lične bezbjednosti, kao i bezbjednosti ostalih učesnika u sobraćaju;		
ENERGIJA I OKOLINA	Racionalno korištenje energije i materijala, pravilan izbor goriva za domaćinstvo, pravilan odnos prema prirodi i čovjekovoj okolini;	Ospozobljava se za: racionalno korištenje energije, za odabir najpovoljnijeg goriva za domaćinstvo, za pravilno zbrinjavanje otpada;	Prave skicu urednog odlagališta za otpad; Međusobno komuniciraju u cilju sticanja novih znanja i vještina;		
IZBORNİ DIO (konkretni program izbornog dijela realizovati u okviru dodatne nastave na osnovu interesa učenika, potreba i mogućnosti škola).	-proširivanje znanja i sticanje novih znanja iz jedne od sljedećih oblasti: a) Elektrane b) Elektronika c) Saobraćaj	Proširuje već stečena znanja iz pojedinih oblasti koje je odabrao za izbornu nastavu; Samostalno proučava odabrane oblasti, prikuplja informacije i podatke, stiče vještine, posmatra i zaključuje;	Dosljedno izvršavaju sve zahtjeve nastavnika; Pored udžbenika i osnovne literature koriste i druge izvore: enciklopedije, priručnike, internet (po mogućnosti); Učestvuju u izradi ilustracija-crteža, prate zanimljive članke i informacije sa medija; kreiraju obrazovni pano;		

INFORMATIKA ZA VIII RAZRED

1 čas sedmično -35 časova godišnje

ZAŠTO UČITI INFORMATIKU I RAČUNARSTVO (INFORMACIONO-KOMUNIKACIONU TEHNOLOGIJU)?

Izučavanje sadržaja iz oblasti informatike i računarstva u sedmom razredu osnovne škole ima značajnu ulogu u pripremanju učenika za nastavak školovanja i u njihovom ospozobljavanju za kasnije uključivanje u svijet rada i životne tokove.

Uspješno snalaženje mladih osoba u tehnički i tehnološki razvijenom društvu u mnogome zavisi od njihovih stečenih znanja, vještina i razvijenih sposobnosti na osnovnoškolskom uzrastu.

Sve usavršenija sredstva (hardver i softver) u oblasti informacijskih i komunikacijskih tehnologija koja nezadrživo osvajaju svijet i prodiru u sve oblasti ljudskog rada i djelovanja, zahtijevaju da opšta populacija stanovništva mora raspolagati sposobnostima, ali i kulturnim navikama, za korištenje raspoloživih tehničkih resursa u različitim situacijama.

Četiri odrednice: *osnovna znanja, umijeća i vještine, navike i stavovi te sposobnosti za rješavanje problema uz primjenu računara*, čine područja učenja i na njima počiva koncepcija nastave Informatike u osnovnoj školi.

1. **Osnovna znanja** učenici stiču upoznavanjem principa i praktičnih rješenja na kojima je zasnovana računarska odnosno informacijska i komunikacijska tehnologija,
2. **Umijeća i vještine** učenici stiču upotrebom savremenih računara i aplikativnih programa,
3. Stvaranje i razvijanje **navika i stavova** u vezi sa korištenjem informacijske i komunikacijske tehnologije i
4. Sticanje i razvijanje **sposobnosti za rješavanje problema** u različitim oblastima primjene informacijske i komunikacijske tehnologije.

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI I ZADACI	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
OSNOVNA ZNANJA	<ul style="list-style-type: none">- da učenici shvate ulogu informacijskih tehnologija u savremenom društvu;- da učenici upoznaju strukturu računara;- da se upoznaju sa mogućnostima softvera opće i posebne namjene;	<ul style="list-style-type: none">- osnovna znanja o strukturi računara, njegovoj primjeni u raznim djelatnostima, primjeni u komunikaciji i rješavanju problema;- osnovna znanja i vještine povezivanja računara sa pratećom opremom, postupke uključivanja i isključivanja računara, pokretanja i korištenja uobičajenih programa (operativni sistemi, opća aplikacijska programska sredstva i okolinu programskih jezika);

	<ul style="list-style-type: none"> - da učenici upoznaju karakteristike programskih jezika; - da učenike upozna sa načinima komuniciranja posredstvom različitih medija; - da učenike upozna sa načinima korištenja Internet usluga; - da učenicima predstavi načine pohranjivanja i čuvanja informacija u računarima; - da učenike upozna sa mjerama sigurnosti pri radu sa računarima i drugom opremom; 	<ul style="list-style-type: none"> - osnovna znanja o jednom programskom jeziku;
UMIJEĆA I VJEŠTINE	<ul style="list-style-type: none"> - da učenike upozna kako mogu uspješno upotrebljavati ulazno-izlazne uređaje; - da se učenici osamostale i steknu samopouzdanje pri rukovanju i korištenju računara i pratećih uređaja; - da učenike upozna kako mogu uspješno upotrebljavati pomagala za pripremu pisanih dokumenata i izradu prikaza; - da učenici znaju upotrebljavati osnovne programske alate kao sredstva za učenje i istraživanje; 	<ul style="list-style-type: none"> - osnovne vještine pretraživanja Interneta i slanja i primanja elektroničke pošte; - osnovne vještine rješavanja problema uz pomoć računara (unos teksta i njegov prikaz, rješavanje numeričkih zadataka uz pomoć ICT-a); - vještine individualnog i kolektivnog rada u grupama rješavajući zadatke uz pomoć ICT-a; - osnovne vještine pretraživanja Interneta i slanja i primanja elektroničke pošte;
SPOSOBNOSTI ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA	<ul style="list-style-type: none"> - da učenike upozna sa načinima rješavanja problema uz pomoć računara; - da učenici upoznaju kako mogu upotrebljavati multimedijiske alate kao podršku vlastitim i grupnim rezultatima učenja; - da učenicima predstavi moguće sklopovske i programske probleme u svakodnevnom radu i uputi na načine njihova otklanjanja; 	<ul style="list-style-type: none"> - sposobnosti korištenja softvera opće namjene (opća aplikacijska programska sredstva: obrada teksta, rad sa proračunskim tablicama i grafikom); - sposobnost za donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija; - sposobnost algoritamskoga načina razmišljanja pri rješavanju svakodnevnih problema.

NAVIKE, STAVOVI	<ul style="list-style-type: none"> - da učenici prihvate oblik timskog rada pri rješavanju problema; - da učenike upozna sa zahtjevima kulturne upotrebe računarske i informacione tehnologije; - da učenicima ukaže na pravne i etičke principe upotrebe informacijske i komunikacijske tehnologije i ukaže na posljedice njihova narušavanja; - da učenicima ukaže na potrebu da koriste raspoloživu literaturu; 	<ul style="list-style-type: none"> - navika pretraživanja i prikupljanja informacija elektronskim putem, putem Interneta; - navika korištenja informatičke literature;
------------------------	--	--

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Nastavne teme: arhitektura računara, primjena računara, prenos podataka i računarske mreže, rješavanje problema uz pomoć računara i programiranje nose naslove kao i u šestom razredu. Nastavni sadržaji u okviru ovih tema, su novi ili su prošireni.

Ponavljanje pojedinih nastavnih jedinica treba izbjegavati, ali ako se to čini onda zato treba da postoje dva razloga: da obezbijedi korelaciju sa složenijim gradivom koje treba da se realizuje poslije toga i da se obrade pojedini aspekti koji nisu obrađeni u šestom razredu.

Zato realizacija programskih sadržaja u sedmom razredu od nastavnika zahtijeva znatno složeniju pripremu za izvođenje nastave. Nastavnik informatike organizuje i izvodi nastavni proces uz primjenu svih savremenih oblika i metoda rada koristeći raspoloživa nastavna sredstva.

Resursi za realizaciju

Nastavne teme omogućuju da se izvedbeni program prilagodi tehničkim mogućnostima pojedinih škola. Naime, njegovo potpuno izvođenje zahtijeva određeni standard tehničke opremljenosti.

Kvalitetno organizovana nastava i realizacija programa pretpostavlja samostalan rad učenika na računaru, po principu: **jedan računar – jedno radno mjesto – jedan učenik.**

Odjeljenja se dijele u dvije grupe, koje svaka posebno ostvaruju predviđeni sedmični fond sati. Grupe ne treba da imaju više od 16 učenika.

Nastavnicima koji realizuju nastavni program ostavljena je potpuna sloboda:

- izbora operativnih sistema i aplikativnog softwera koji će biti preferirani u nastavi, bez obzira što su u programu navedeni drugi primjeri,
- određivanja broja sati za obradu pojedinih tema, što u velikoj mjeri zavisi od uslova u kojima nastavnik treba da realizuje nastavu;

- izbora praktičnih vježbi koje treba kombinovati sa sadržajima drugih nastavnih predmeta.

Pri obradi nastavnih tema Programiranje i Rješavanje problema uz pomoć računara **ne preporučuje se upotreba više od jednog programskog jezika**. U programu je preferiran BASIC, ali nastavnici mogu koristiti i neki drugi programski jezik vodeći računa da realizuju kompletну strukturu odabranog programskog jezika.

Izvedbeni program kojeg sačinjavaju nastavnici mora biti tako koncipiran da učenici na svakom blok času izvode vježbe i rješavaju probleme uz pomoć računara.

U nastavi informatike nema časova na kojima se obrađuju isključivo teoretski sadržaji.

Korelacija nastavnih sadržaja

Korelacija sa nastavom matematike (Numerički brojni sistemi i Binarna aritmetika), nastavom tehničke kulture (računala su sastavni dijelovi mnogih tehničkih naprava i sistema) i nastavom kulture življenja (računala i prateća oprema i namještaj treba da imaju mjesto u savremenom stanu), je neophodna i po prirodi sadržaja unaprijed određena, ali je isto tako potrebno ostvariti povezanost sa nastavom maternjernjeg jezika i književnosti, stranih jezika (obrada teksta ima neposredne veze s funkcionalnom pismenošću), likovne kulture (računarski dizajn, grafički i slikovni prikazi zahtijevaju sposobnost likovnog izražavanja) i drugih nastavnih predmeta.

Neposredna povezanost nastave informatike sa nastavnim sadržajima drugih predmeta mogla bi omogućiti bolje razumijevanje i korisniju upotrebu informacijske i komunikacijske tehnologije.

Nastavnici informatike treba da, u skladu sa mogućnostima škole, organizuju rad i vode sekcije informatičkog i računarskog karaktera u okviru slobodnih tehničkih aktivnosti učenika.

Vrednovanje i ocjenjivanje

Nastavnik informatike treba neprestano da prati napredovanje učenika. Kontinuirano ocjenjivanje doprinosi poboljšanju kvaliteta nastave, stvara povoljnju mikroklimu za učenje, podstiče učenike na intenzivan rad i polučuje očekivane ishode učenja.

U konačnoj ocjeni koju učenik dobija na kraju školske godine treba da ravnopravno učestvuju rezultati koje je učenik postigao u područjima:

- sticanja osnovnih ICT znanja,
- sticanja umijeća i vještine,
- usvajanju navika i stavova, te u području
- izgrađivanja sposobnosti za rješavanje problema uz primjenu računara (primjena znanja i umijeća).

Pored toga nastavnik treba da prati, evidentira i ocjenjuje aktivnost učenika prilikom izvođenja vježbi, učešća učenika u grupnom radu, njegovu spremnost na saradnju i uključivanje u zajedničko rješavanje pojedinih problema, učenikovo učešće u diskusijama o pojedinim temama, međusobnom ocjenjivanju i samoocjenjivanju i drugo.

Prilagođavanje programa

U školama u kojima postoje učenici sa posebnim potrebama razvijaju se prilagođeni programi. Prilagođavanje se vrši prema sposobnostima učenika koji treba da pohađaju nastavu sa prilagođenim programom. Prilagođavanje se može izvršiti za grupu učenika ili individualno. Proces prilagođavanja se vrši na osnovu programa redovne nastave u pogledu sadržaja, načina organizacije rada i očekivanih ishoda učenja.

Prilagođavanje vrši nastavnik informatike u saradnji sa stručnim timom za podršku učenika sa posebnim potrebama na nivou škole ili šire, kako je predviđeno zakonom.

SADRŽAJ	ZNANJE I RAZUMIJEVANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOST NASTAVNIKA
1. OSNOVE INFORMATIKE Definicija informatike. Informacija i podatak. Obrada informacija.	Pojmovi: informatika, informacija i podatak. Obrada informacija i obrada podataka. Pojmovi: ulazne i izlazne informacije.	Sposobnost razlikovanja pojma informacije od pojma podatak. Razlikovanje ulazne od izlazne informacije. Razvijanje sposobnosti selekcije i korištenja raspoloživih informacija.	Učenik treba da usvoji i razvija pozitivan stav prema informacijama koje mu stoje na raspolaganju, posebno u procesu učenja u školi i kod kuće. Podsticanje radoznalosti za spoznajama u oblasti informatike.	Aktivno učestvovanje u nastavnom procesu, uključivanje u rasprave i diskusije o informatici. Izvršavanje obaveza u toku izvođenja vježbi.	Prezentovanje nastavnih sadržaja, organizovanje, vođenje i usmjeravanje rasprave o informatici, informacijama i podacima. Praćenje aktivnosti učenika.
2. MATEMATIČKE OSNOVE RADA RAČUNARA Numerički (brojni) sistemi. Decimalni, binarni, heksadecimalni (heksadekadni) sistem.	Usvojen pojam brojni (numerički) sistem. Baza (osnova) brojnog sistema. Decimalni (dekadni), binarni i heksadecimalni brojni sistemi. Elementi brojnih sistema.	Sposobnost zapisivanja brojeva u decimalnom, binarnom i heksadecimalnom brojnom sistemu. Sposobnost prevođenja brojeva iz jednog sistema u drugi	Izgrađen stav o značaju brojnih sistema u oblasti informatike i računarstva. Učenik treba da pravilno i uspješno tumači ulogu brojnih sistema.	Praćenje predavanja i uputa nastavnika. Vođenje potrebe dokumentacije i pribilješki. Aktivno učešće u vježbama.	Prezentovanje nastavnih sadržaja. Pomaganje učenicima koji zaostaju u savladavanju gradiva. Davanje dodatnih objašnjenja grupi ili pojedinim učenicima.

Binarna aritmetika.	Sabiranju, oduzimanju, množenju i dijeljenju binarnih brojeva.	Uočavanje značaja binarne aritmetike kao matematičke osnove funkcionalisanja (rada računara).	Izgrađen stav o ulozi binarne aritmetike u načinu rada računara.	Uključivanje u rasprave o ulozi binarne aritmetike u funkcionalisanju računara. Rad na prikupljanju tekstualnog i drugog grafičkog materijala za izradu panoa o značaju informatike i računarstva.	Izbor oblika rada koji će omogućiti učenicima razumijevanje i usvajanje znanja o binarnoj aritmetici.
Utjecaj računara na okolinu i pojedinca.	Uticaj računara na cjelokupno društvo i na povećanje čovjekovih sposobnosti.	Sposobnost uočavanja efekata uticaja računara na čovjeka i zastupljenosti u svim oblastima ljudskog rada.	Shvatanje i prihvatanje informacione i računarske tehnologije kao važnog činioца ljudske savemene svakodnevnice.		Prezentovanje primjera koji ukazuju na rezultate uticaja računara na okolinu i pojedinca.
3. ARHITEKTURA RAČUNARA	Razvoj računara, pomagala za računanje, mehaničkih automata za obavljanje računskih operacija, generacije računara. Grupe uređaja: ulazne jedinice, izlazne jedinice i centralna jedinica. Pojava, vrste i uloga mikroprocesora.	Učenici razlikuju ulogu računara po generacijama (prva - peta). Učenici su sposobni da nacrtaju blok šemu računara (John von Neumannova arhitektura računara).	Pokazuju interes za korištenje svih vrsta računara. Pravilno se onose prema ICT sredstvima u kabinetu informatike.	Upoređuju računare i njihove mogućnosti, ranijih generacija i sadašnjih. Organizuju prikupljanje pojedinih dijelova računara i demonstriraju ih na časovima.	Koristi raspoloživa sredstva pri obradi novog gradiva. Demonstrira različite dijelove računara, ulazno izlazne jedinice, način njihovog povezivanja i drugo. Kontroliše stepen usvojenosti znanja od strane učenika.
Historijski razvoj računara. John Von Neumannova struktura računara. Pojava mikroprocesora. Podjela (vrste) računara.	Vrste računara: kućni i personalni (PC), stolni (desktop) i prenosni (laptop, notebook, hand-held, palmtop, PDA – Personal Digital Assistant). Radne stанице, miniračunari, veliki računari, superračunari.	Sposobnost razlikovanja vrsta računara i poznavanje njihove namjene.	Održaju odgovarajuću pažnju na času, prate izlaganje nastavnika.		
PC računari. Hardverska struktura PC računara (CPU, memorije, sabirnice, ulazni uređaji, izlazni uređaji).	Ulagne i izlazne jedinice PC računara i njihove uloge. Ulagni i izlazni vezni sklopovi PC računara. Procesor (centralna jedinica), interna memorija, eksterna memorija, kontroler eksterne memorije. Blok Šema hardverske strukture PC računara. Znaju nabrojati ulazne jedinice: tastatura, miš, pomična kuglica, grafička ploča ili tablet, skener, palica za igru (džoystik), mikrofon,	Učenici su sposobni razlikovati ulagne i izlazne jedinice od ulagnih i izlaznih veznih sklopova. Sposobni su objasniti ulogu centralne jedinice (procesna jedinica, procesor). Sposobnost priključivanja ulagno-izlaznih jedinica na računalno i podešavanje njihovog rada. Učenici su sposobni razlikovati pojedine ulagne izlazne vezne sklopove.	Prihvataju realnost u vezi sa primjenom računarske tehnologije. Pravilno koriste ulagno izlazne jedinice i vezne	Aktivno učestvuju u vođenju rasprave o računarskom hardveru. Priključuju štampani (grafički materijal u vezi sa računarskom hardverom te	Kontroliše izvršavanje radnih obaveza: vođene odgovarajuće dokumentacije i pravljenja pribilješki. Evidentira napredovanje učenika. Govori o pravilnom odlaganju starih komponenti i kompletne računarske opreme. Prezentuje nastavno gradivo uz optimalnu primjenu metode

	<p>digitalna kamera.</p> <p>Znaju nabrojati izlazne jedinice: monitor, štampač (printer), crtač (ploter), multimedijski projektor, zvučnik.</p> <p>Modem (ulazno-izlazni uređaj)</p> <p>Ulagano-izlazni vezni sklopovi: paralelna vrata (port), serijska vrata, USB (Univesal Serial Bus) vrata, grafička kartica, zvučna kartica.</p> <p>Interne memorije: RAM i ROM, PROM, EPROM i EEPROM.</p> <p>Interne i eksterne sabirnice.</p> <p>Matična ploča, kartice (adAPTERI), utičnice (slotovi).</p>	<p>Raspoznaju fizičke oblike pojedinih eksternih memorija.</p> <p>Razlikuju jedinice za brzinu pristupa podacima od jedinica za kapacitet memorije.</p> <p>Znaju vrste eksternih memorija: disketa (flopi disk), ZIP disk, hard (tvrdi, fiksni) disk, kompakt disk (CD), magnetne trake, USB Drive.</p>	<p>sklopove.</p> <p>Izgrađuju pravilan stav prema hardverskim komponentama.</p> <p>Ukazuju na pravilan način upotrebe, čuvanja i skladištenja opreme.</p>	<p>izrađuju zidne novine.</p> <p>Postupke rada sa hardverskom opremom prethodno provjeravaju.</p> <p>Ukazuju na propuste koje čine njihovi drugovi.</p> <p>Uredno vode pribilješke na časovima.</p>	<p>demonstracije.</p> <p>Objašnjava posledice nepravilnog priključivanja i rukovanja komponentama računara.</p> <p>Ukazuje na mjere HTZ pri radu sa računalom</p>
<p>Softver za PC računare. Sistemski i aplikativni.</p>	<p>Definicija softvera (software). Podjela softvera: sistemski i aplikativni (korisnički). Računarski virusi (antiaplikativni softver).</p> <p>Sistemski softver, najvažniji – operativni sistem. MS Windows, Unix-Linux, MS DOS. Pomoćni uslužni programi: programi za arhiviranje WinZip, Win RAR i razni programi za održavanje. Kompajleri.</p> <p>Računarski virusi: trojanski konj, kameleoni, softverske bombe, logičke bombe, vremenske bombe, crvi.</p> <p>Antivirusni programi: detektori, čitači, štitovi.</p>	<p>Sposobni su instalirati odgovarajuće programe (softversku podršku), slijedeći uputstva o upotrebi.</p> <p>Rauzlikuju sistemski od aplikativnog softvera.</p> <p>Sposobni su da otkriju prisustvo virusa i da ga uklone pomoću programa: Norton Antivirus, McAfee VirusScan Deluxe, Sophos Antivirus, F-Prot Professional i drugi.</p>	<p>Imaju izgrađen stav prema računarskom softveru. Znaju njegovu ulogu i vrijednost.</p> <p>Računarski softver znaju čuvati i sa njim pravilno rukovati</p>	<p>Pokazuju interes za primjenu savremenog softvera.</p> <p>Ukjlučuju se u diskusije o primjeni softvera, njegovim mogućnostima i uslovima za instaliranje.</p> <p>Pomažu drugovima koji zaostaju u savladavanju i usvajanju gradiva.</p>	<p>Ukazuje na razvoj softvera i na sve veće mogućnosti njegove praktične primjene, jer se računarski hardver brzo razvija, a cijene postaju sve pristupačnije.</p> <p>Kontroliše napredovanje pojedinih učenika.</p> <p>Informacije pruža postupno, vodeći računa o psihofizičkim sposobnostima učenika da ih prihvate.</p>
<p>4. PRIMJENA RAČUNARA</p>	<p>Klasična primjena računara: naučno-tehnički proračuni, masovna obrada podataka. Uloga tekstu procesora: editiranje (uređivanje) teksta i formatiranje (oblikovanje) teksta.</p>	<p>Učenici su sposobni da ponove klasičnu primjenu računara.</p> <p>Sposobni su da reproduciraju znanja o razvoju softvera za obradu</p>	<p>Iskazuju poseban interes da se upoznaju sa mogućnosti tekstu procesora, a posebno sadržaje pojedinih padajućih menija.</p>	<p>Aktivno se uključuju u nastavni proces, prate nastavnikovo izlaganje, učestvuju u fazi ponavljanja i utvrđivanja gradiva.</p>	<p>Prezentuje nastavno gradivo. Klasičnu primjenu računara, razvoj softvera za obradu teksta, izgled i elemente prozora, osnovne operacije u MS Wordu. Kontroliše aktivnost učenika.</p>

<p>Programi za obradu teksta. Razvoj software-a za obradu teksta (tekst procesora) na PC računarima. Pregled osnovnih operacija.</p>	<p>Microsoft Word za Windows. Izgled (elementi) prozora: naslovna traka sa dugmadima za minimizaciju, maksimizaciju i zatvaranje prozora, traka glavnog menia, trake „Standard“, „Formatting“ i „Drawing“ sa alatima, horizontalni i vertikalni linijar, horizontalna i vertikalna traka za pomak, tačka umeranja (kursor), dugmad za izbor načina prikaza, statusna traka, prozor dokumenta (radna površina), pokazivač miša (kada je priključen). Pregled osnovnih operacija u programu Microsoft Word za Windows. Padajući meniji kao skupovi logički povezanih naredbi.</p>	<p>teksta. Sposobni su da demonstriraju i pokažu izgled i elemente prozora tekst procesora. Sposobni su da objasne sadržaj trake glavnog menija: File, Edit, View, Insert, Format, Tools, Table, Window i Help.</p>	<p>Pravilno postupaju u toku izvođenja vježbi. Razvijaju navike korištenja tekst procesora u svakodnevnom radu i učenju. Provjera znanja iz ortoepije i ortografije, te povezivanje računarskih znanja sa znanjima iz drugih nastavnih predmeta.</p>	<p>Vode pribilješke na času. Vrše demonstraciju elemenata prozora tekst procesora i vode diskusiju o pojedinim elementima prozora.</p>	<p>Potiče one koji zaostaju, ističe one koji brže savladavaju gradivo. Evidentira rezultate koje učenici postižu na vježbama. Vodi računa da učenici pravilno i prema uputstvima koriste računarsku opremu.</p>
<p>Ubacivanje tablica i ostalih netekstualnih elemenata u tekstualne dokumente. Provjera pravopisa, gramatike i automatsko ispravljanje grešaka</p>	<p>Upotreba padajućeg menija <i>Table</i> za ubacivanje tablica u tekstualne dokumente. Postupci ubacivanja crteža, slika, grafikona, šema i drugih elemenata.</p>	<p>Sposobni su da se služe padajućim menijima a posebno menijem <i>Table</i> kako bi umetnuli netekstualne elemente u tekstualni dokument.</p>	<p>Upotrebljavaju naredbe za provjeru pravopisa, gramatike i automatskog ispravljanja grešaka.</p>	<p>Aktivno se uključuju u izvođenje vježbi .</p>	<p>Kontroliše izvođenje vježbi i evidentira rezultate.</p>
<p>Proračunske tablice. Razvoj software-a za tabelarne proračune na PC računarima. Unos podataka. Uređivanje i oblikovanje radnih stranica. Pregled operacija. Obavljanje proračuna. Kreiranje grafikona.</p>	<p>Zna nabrojati koji su danas u upotrebi programi za tabelarne proračune: Microsoft Excel, Lotus 1-2-3, Quattro Pro. Microsoft Excel ima karakterističan oblik. Njegovi osnovni elementi su: naslovna traka, traka glavnog menija, trake sa altima „Standard“, „Formatting“ i „Drawing“, dugmad za uređivanje, polje sa nazivom ćelija, traka formula, oznake kolona, polje za uređivanje formula, horizontalna i vertikalna traka za pomak, oznake redova, oznaka aktivne ćelije, dugmad za izbor radnih stranica, oznake radnih stranica, statusna traka. Unos podataka se vrši u aktivne ćelije. Mogu se unositi slijedeći</p>	<p>Sposobni su pokrenuti program za tabelarne proračune. Sposobni su pokazati i demonstrirati osnovne elemente prozora, unos podataka, zatim urediti i oblikovati radne stranice, vršiti proračune i kreirati grafikone. Sposobni da objasne i koriste padajuće menije smještene u traku glavnog menija: File, Edit, View, Insert, Format, Tools, Data, Window i Help.</p>	<p>Stvaraju naviku upotrebe tabličnog kalkulatora u procesu učenja i pisanju referata i raznih izvještaja. Razvijaju sposobnost i znanje predstavljanja podataka (i informacija) u tablicama i pomoću grafikona. Razvijanje estetskih osobina i likovnih sposobnosti pri uređivanju dokumenata, koristeći prostor, oblike, boje i druge elemente.</p>	<p>Uključuju se u kreiranje vježbi. Izvršavaju obaveze koje postavlja nastavnik, a zatim predlažu vježbe prema svojim potrebama i nahodenjima. Traže pomoć ukoliko ne uspijevaju da riješe svoj zadatak. Koriste raspoložive udžbenike i drugu literaturu kako bi prije došli do rješenja.</p>	<p>Prezentuje nastavno gradivo: razvoj softvera za tabelarne proračune, načine unosa podataka, uređivanje i oblikovanje radnih listova, pregled operacija, daje instrukcije za obavljanje proračuna i kreiranje grafikona. Nadzire aktivnost učenika. Obezbeđuje pedagošku, nastavnu mikroklimu u kabinetu pogodnu za uspješno učenje i ugodan boravak učenika.</p>

	podaci: tekstualni, brojčani, datumski, vremenski i formule.				
Programi za upravljanje bazama podataka. Osnovni pojmovi o bazama podataka. Organizacija baza podataka. Aplikacije baza podataka.	Napoznatiji programi za upravljanje bazama podataka: Microsoft Access, Microsoft Visual Foxpro, Paradox i Claris Filemaker Pro. Baze ličnih informacija (organizeri) koriste: Lotus Organizer, Microsoft Outlook i Act.	Sposobni su nabrojati najpoznatije programe za upravljanje bazama podataka, te organizere i aplikacije koje korisniku omogućavaju manipulaciju podacima.	Uočavaju potrebu da koriste baze podataka za potrebe učenja, zatim za unos, pohranjivanje i korištenje ličnih informacija i slično.	Aktivno učestvuju u vježbama koje je planirao nastavnik. U toku časa uredno vode zabilješke u bilježnice.	Organizuje vježbe u MS Access-u ili MS Outlook-u. Daje potrebne dodatne informacije.
5. RJEŠAVANJE PROBLEMA UZ POMOĆ RAČUNARA	Rješavanje problema. Tipovi problema. Razumijevanje, definiranje problema. Stvaranje plana rješavanja problema.	Znaju šta je globalna strategija rješavanja problema prema POLY-u. Naučili su tipove problema: problemi za nalaženje rješenja (problem računanja) i problemi za dokazivanje (problem odlučivanja) Postupci u rješavanju problema su: razumijevanje i definiranje problema, razrada plana akcije, realizacija akcije i osvrt na rješenje.	Sposobni su da rješavaju probleme uz pomoć računara. Primjenjuju redoslijed postupaka pri rješavanju problema.	Stekli su navike i potrebna znanja da mogu postavljene probleme rješavati planski, poštujući redoslijed postupaka. Uočili su potrebu da se poslije realizacije plana izvrši analiza rješenja kako bi se unaprijedio opšti pristup rješavanju problema uz pomoć računara.	Analiziraju i uočavaju prednosti planskog rješavanja problema. Nastavnik bira karakteristične primjere rješavanja problema uz pomoć računara na kojima se jasno razlikuju postupci i koji će uspješno pokazati značaj planskog rješavanja.
Algoritam	Pojam i zapisivanje algoritma (linearni tok, grananje i petlja). Konstrukcija algoritma za	Algoritam je svaki jasan, precizan i nedvosmislen uredeni niz koraka, koji u konačnom vremenu vodi do rješenja nekog problema. Načine zapisa algoritma: govornim jezikom i grafičkim prikazom. Postupak razvoja algoritma odozgo prema dole (top-down pristup). Razlike između složenih mašinskih	Zapis govornim jezikom (prikaz sa numeriranim koracima) svaki korak se označava rednim brojem od 1 nadalje. Znaju da grafički način zapisa algoritma podrazumijeva izradu dijagrama toka	Prihvatali su stav da je u postupku izrade računarskog programa za rješavanje problema potrebno prvo sačiniti algoritam. Prave razlike kod zapisa algoritma.	Učestvuju u raspravi o algoritmu. Samostalno postavljaju (definišu) problem i prave algoritam. Izlaže nastavno gradivo vodeći računa o korelaciji ove nastavne jedinice sa obradjenim nastavnim sadržajima u šestom razredu.

rješavanje problema.	<i>instrukcija</i> (nule i jedinice) i jednostavnih naredbi u programskim jezicima.	(organigram). Mogu nabrojati grafičke simbole koji se koriste za izradu dijagrama toka.			
6. PROGRAMIRANJE Osnovne karakteristike programskih jezika. Proceduralni programski jezici. Objektno orijentirani programski jezici. Neproceduralni programski jezici Metodologija programiranja. Proceduralno i neproceduralno komuniciranje sa računaram. Razvoj proceduralnog komuniciranja. Struktuirani pristup razvoju programa.	<i>Nedostaci govornog jezika za potrebe komuniciranja sa računarom.</i> <i>Programski jezici niskog nivoa.</i> <i>Proceduralni (problemски orijentirane) programski jezici (BASIC, Pascal, FORTRAN, COBOL, C itd).</i> <i>Objektno orijentirani programski jezici: C++, Java, Object Pascal.</i> <i>Neproceduralni (deklarativni, opisni) programski jezici.</i> <i>Kompajleri i interpreteri.</i> <i>Proceduralno i neproceduralno komuniciranje sa računaram.</i> <i>Razvoj proceduralnog komuniciranja.</i>	Učenici su sposobni objasniti osnovne karakteristike programskih jezika. Sposobni su praviti razlike između vrsta (grupa) programskih jezika: jezici niskog nivoa (mašinski jezik), proceduralnih, objektno orijentiranih i neproceduralnih programskih jezika. <i>Sposobni su objasniti struktuirani pristup razvoju programa.</i>	Shvataju značaj programiranja sa aspekta rješavanja mnogih problema koje čovjek bez računara vjerovatno nebi nikada riješio. Posebno se interesuju za savremene programske jezike koji su od praktičnog značaja.	Uključuju se u diskusije o programskim jezicima. Analiziraju razlike između kompjajlera i interpretera. Postavljaju pitanja u vezi sa struktuiranim pristupom razvoju programa, te u kojim programskim jezicima se primjenjuje ovaj pristup.	Izlaže nastavno gradivo i povezuje ga sa gradivom o programiranju koje je obrađeno u šestom razredu. Vodi računa da se ponavlja samo ono gradivo koje je potrebno za razumijevanje ovog nastavnog gradiva. Organizuje vježbe i prati u kojim mjeri učenici izvršavaju zadatke.

Programski jezik BASIC. Osnovni elementi BASIC-a Osnovne naredbe BASIC-a. Programske strukture.	<p>Razumiju <i>načine rada</i> u BASIC-u (direktni i indirektni).</p> <p><i>Alfabet BASIC-a. Tipovi podataka.</i></p> <p><i>Konstante, promjenljive i izrazi.</i></p> <p>Struktura ponavljanja. FOR petlja, IF THEN i GOTO.</p>	<p>Sposobni su pokrenuti program BASIC</p> <p>Sposobni su primijeniti naredbe koje pripadaju strukturi ponavljanja.</p>	<p>Primjenjuju verziju BASIC-a koja im je na raspolaganju.</p>	<p>Interesuju se kaje probleme je moguće riješiti koristeći BASIC.</p> <p>Uredno vode pribilješke.</p> <p>Izvode predviđene vježbe</p>	<p>Izlaže nastavno gradivo.</p> <p>Nastavnu građu izlaže na način kojim će kod učenika izazvati pažnju i podstići interesovanje.</p>
--	---	---	--	--	--

**LIKOVNA KULTURA /VIII razred/
(jedan sat sedmično - 35 sati godišnje)**

STVARALAČKE KARAKTERISTIKE-OSTVARIVOST LIKOVNE PRAKSE I PROCESA			
PROGRAMSKI SADRŽAJI		C I L J E V I	
LIKOVNO PROBLEMSKE CJELINE	POTICAJNE PREFERENCIJE, LIKOVNO DIDAKTIČKI MEDIJI	LIKOVNO-OBRAZOVNI	LIKOVNO-ODGOJNI
<p>1. TAČKA I LINIJA U svom okruženju, moći uočiti i biti sposoban prepoznati i predstaviti, /ovladati/ optičkim zakonima perspektive, i znati ih primjeniti u crtežu /pomoću linija-crtalja/, moći predstaviti različite vidove perspektive, uglovi gledanja /predstavljanja/ kod različitih perspektiva: - linearna perspektiva - pticija perspektiva - žablja perspektiva Ovladati mogućnostima predstavljanja /sposznoti zakonitosti redstavljanja linearne perspektive, linije /crte/ u funkciji postizanja različitih perspektiva: - linearna perspektiva ili naučna /linija horizonta, tačka očišta sa visine ljudskog gledanja, nedogledi ili ishodišta /tačke na horizontu u kojima se sastaju linije/ - pticija perspektiva, perspektiva prostora i objekata posmatrana odozgo /tačka očišta iz</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Neposredno okruženje učenika, enterijer i eksterijer: ljudi pri različitim aktivnostima, pojave u prirodi, predjeli, prevozna sredstva, sportske, aktivnosti, biljke, objekti, vanjski prostor, unutrašnji prostor I dalje raditi na povezivanju sadržaja sa drugim nastavnim predmetima, povezivanje sadržaja drugih nastavnih oblasti: maternji jezik /pri povjetka, prozni tekst, roman, pjesma, dramski tekst...../, matematike, stranog jezika, informatike, biologije, istorije /povijesti, zemljopisa, muzičke /glazbene/, tjelesne i tehničke kulture, BiH kulturne baštine..... - Upotreba: (udžbenika za VIII razred (likovna 	<p>Izažajne mogućnosti linearne perspektive, moći je prepoznati na umjetničkim radovima i biti sposoban primjeniti u svom likovnom izrazu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Primjena linearne perspektive uz upotrebu linija /crtalja/ - Biti u mogućnosti predstaviti objekte /oblike/, predmete iz pticije perspektive - Biti sposoban prepoznati i upotrijebiti žablju perspektivu, kao formu predstavljanja elemenata i oblika u prostoru - Usvojiti pojmove za perspektivu: - linearna perspektiva - pticija perspektiva - žablja perspektiva - linija horizonta - nedogled ili ishodište /mjesto-tačka iz koje polaze sve linije/ Usvojiti relaciju: - međusobni odnos elemenata /veličina likova/ na pozitivnim vrijednostima 	<ul style="list-style-type: none"> - Usvajanje pozitivnih stavova i odnosa prema likovnoj umjetnosti i estetskim vrijednostima, produbljivanje sposobnosti vrednovanja sadržaja i ideja - Otkrivanje zakonitosti i estetskih vrijednosti, kao i mogućnosti primjene perspektive u predstavljanju motiva i sadržaja /eksterijera i enterijera/ - Razvijanje kritičkog mišljenja, formiranje stavova i odnosa prema pozitivnim vrijednostima

<p>zraka, sa visine/ - žablja perspektiva, okruženje posmatrano sa tla /tačka očišta sasvim blizu ili u visini tla/Usvajanje različitosti veličina elemenata u prostoru /proporcija/ i mogućnost njihovog predstavljanja u cilju definisanja perspektive, prostora i odnosa u prostoru Odnos više veličina likova, njihov međusobni odnos u prostoru</p>	<p>kultura); Odgovarajuće reprodukcije ili pripremljene grafofolije; dijaprojektor-slajd; video DVD materijal; multimedija video).</p>	<p>plohi ili u prostoru organizacija plohe odnosom veličina oblika /likova/ na plohi, - prostorni odnosi</p>	<p>ma, ljubavi prema domovini, očuvanju kulturne baštine i prirodne okoline /zavičaja i svjetskih vrijednosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalji rad na njegovanju pozitivnog odnosa prema radu: inicijativi, samostalnosti, istrajnosti, dosljednosti i angažovanosti, spremnost za saradnju, opredjeljenost za timski rad. - Razvijanje humanih odnosa među polovima, drugarstvu, solidarnosti, jačanje i bogaćenje emocija
<p>2. BOJA</p> <p>Razvijanje sposobnosti uočavanja i prepoznavanja valerskih vrijednosti boje /tonska skala, stupnjevanje boje/. Ovladavanje primjenom tonske skale boja u cilju redstavljanja trodimenzionalnosti oblika i prostora Razvijanje sposobnosti prepoznavanja i svajanje sposobnosti primjene kolorističke modulacije predstavljanje trodimenzionalnosti oblika i prostora putem izmjene odnosa toplo-hladno-toplo ili hladno-toplo-hladno/ koloristički bojni odnosi Ovladavanje primjenom kolorističke modulacije u cilju postizanja trodimenzionalnosti i plastičnosti pri realizaciji kompozicionih zadataka Dalji rad na usvajanju primjene modelacije i modulacije u cilju predstavljanja prostora i međusobnih oblika u prostoru Ispitivanja mogućnosti putem primjene modelacije, stepenovanja boje u cilju ostvarivanja</p>	<p>- Akvarel, gvaš, tempera, kolaž različitim materijalima, pastel /suh, voštani/, zgrafito /grebanje premazane osnove prethodno obojene voštanim bojama/, flomasteri u boji /za manje formate radova/, tuševi u boji, mozaik - Upotreba: (udžbenika za VII razred (likovna kultura); Odgovarajuće reprodukcije ili pripremljene grafofolije; dijaprojektor-slajd; video DVD materijal; multimedija video).</p>	<p>- Biti sposoban prepoznati i biti u mogućnosti koristiti se modelacijom /kao načinom primjene boja u cilju ostvarivanja privida trodimenzionalnosti oblika/</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalji rad na razvijanju kod učenika sposobnosti uočavanja, usvajanja i primjene tonske modelacijske načina predstavljanja oblika i prostora - Usvojiti i moći se koristiti kolorističkom modulacijom kao načinom slikanja u cilju ostvarivanja prikaza plastičnosti oblika i prostora - Primjene odnosa toplo-hladno-toplo ili odnosa hladno-toplo-hladno pri kolorističkoj modulaciji <p>Dalji rad na spoznaji o mogućnostima, i usvajanje sposobnosti predstavljanja prostornih odnosa, blizu-daleko, ispušteno-udubljeno, primjenom kolorističkih odnosa</p>	<p>- Razvijanje sposobnosti posmatranja, diferenciranje važnog od manje važnog, povezivanja pojmova, uočavanja, zaključivanja, sposobnost snalaženja u rješavanju novonastale situacije, razvijanje likovne kreativnosti, konkretnog i apstraktnog mišljenja, bogaćenje mašte, orientacija u vremenu i sigurnije rješavanje prostornih odnosa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Otkrivanje značaja i mogućnosti primjene

iluzije trodi-menzionalnosti oblika i predstavljanja dubine prostora		<ul style="list-style-type: none"> - Primjenatonske modelacije, valerski stepenovane boje - Usvojeni pojmovi za oblast boja: - tonska modelacija /valersko stepenovanje-stupnjevanje boje/ <ul style="list-style-type: none"> - koloristička modulacija /izmjena kolorističih odnosa toplo-hladno-toplo ili odnosa hladno-toplo-hladno/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Stupnjevanje boja u funkciji ostvarivanja bogatije skale valerskih vrijednosti i njihove primjene predstavljanja trodimenzionalnosti oblika i prostornih odnosa u okviru kompozicije
<p>3. PLOHA</p> <p>Kontinuitet u daljem proširivanju rad na plohi, produbljivanju primjene /predstavlja- nju/ kroz različite oblike realizacije kompozicije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - linearna erspektiva - proporcija i ravnoteža predstavljanje dvodimenzionalne organizacije kompozicije sa primjenom odnosa linearne predstavljanja perspektive u likovnim oblastima: ctranja, slikanja, grafike, primijenjene umjetnosti i dizajna - Organizacija kompozicije po principu bliže i dalje, prostorni odnosi predstavljeni smanjenjem objekata prema horizontu i tačkama nedogleda Prostorni odnosi u organizaciji kompozicije ostvareni primjenom ravnoteže /simetrična i asimetrična avnoteža/ Proporcija kao skladan odnos međusobnih elemenata u organizaciji forme /cjeline/ $2:3=4:6$ Sa povećanjem ili umanjenjem odnos ostaje uvijek isti/nepromijenjen - direktna proporcionalnost - obrnuta proporcionalnost prikaz i osvarivanje dina-mike kompozicije putem primjene linearne perspektive, proporcije i odnosa ravnoteže u realizaciji: crteža, slikarskog izraza, grafičkog lista, primijenjene umjetnosti i dizajna 	<ul style="list-style-type: none"> - Oblik /forma, lik/ i ploha u funkciji realizacije predstavljanja linearne /geometrijske/ perspektive - Realizacija kompozicije primjenom odnosa ravnoteže i proporcije u oblasti slikanja ostvarenih različitim slikarskim tehnikama - Predstavljanje prostornih odnosa primjenom geometrijske perspektive: <ul style="list-style-type: none"> - bliže – dalje, - malo - veliko - Ostvarivanje odnosa ravnoteže u organizaciji likovnog rješenja /naslovna strana knjige, plakat, propagandni letak, TV reklamni spot i sl./ grafički dizajn - Grafički izraz realizovan primjenom svijetlih i tamnih ploha sa ciljem ostvarivanja dinamičnosti i ravnoteže kompozicije Izbalansiran odnos svijetlih i tamnih ploha, ostvarivanje ravnoteže uz primjenu kontrasta ploha, ostvarivanje izmjene crnog i bijelog /ostvarivanje ravnoteže tamnih i svijetlih ploha/, organizacija prostora primjenom simetrije /asimetrije/ u realizaciji grafičkog lista Upotreba: (udžbenika za VII razred (likovna kultura); Odgovarajuće reprodukcije ili pripremljene grafofolije;dijaprojektor-slajd;video DVD materijal;multimedija video). 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje značaja linearne/geometrijske perspektive i mogućnosti njene primjene u predstavljanju prostora, u realizaciji plošne organizacije kompo-zicije - Razumijevanje i usvajanje primjene kompozicionih odnosa u predstavljanju linearne/geometrijske perspektive - Ovladavanje mogućnosti-ma primjene odnosa proporcije /direktne i obrnute proporcionalnosti/ i ravnoteže u likovnim područjima: ctranja, slikanja, grafike, primijenjene umjetnosti i dizajna <p>Razvijanje sposobnosti prepoznavanja, vrednovanja i primjene odnosa proporcije i ravnoteže ploha, u organizaciji rješenja primijenjenih umjetnosti i dizajna</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usvojeni pojmovi za oblast ploha: linearna/geometrijska perspektiva, - ravnoteža, simetrična ravnoteža, asimetrična ravnoteža, optička ravnoteža, - proporcija, direktna proporcija /odnos ostaje uvijek isti $2:3=4:6$ ili $4:6=8:12$ ili $8:12=16:24$ itd./ i obrnuta proporcija /$4:6=2:12$ ili $2:12=1:24$ itd./ 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje sposobnosti doživljavanja i predstavljanja književnih sadržaja; prozogn teksta, pripovjetke, pjesme, priče, predstavljanje sadržaja koji se odnose na događaje, pojave u prirodi /izmjene godišnjih doba/, predstavljanje nevizuelnih motiva: osjećanja, emocija, stanja i drugo putem likovnog izraza
4. POVRŠINA			

<p>Usvajanje novih znanja o linearnoj /geometrijskoj perspektivi kroz analizu likovnih djela i primjerima u okruženju, moći ih prepoznati i primjeniti u sopstvenom likovnom radu, kreativnom izrazu</p> <p>U oblasti oblikovanja, realizovati kompozicije sa primjenom linearne perspektive u cilju stvaranja privida volumena /trodimenzionalnosti/ na površini</p> <p>Nedogledi kao ishodišne tačke perspektivnih linija na horizontu /liniji očišta/ odnos: bliže-dalje, veće-manje u cilju prikaza volu-mena u prostornom oblikovanju /reljef kao prostorna organizacija/</p> <p>Meki skulptorski materijali pogodni za realizaciju različitih prikaza prostornih odnosa u formi reljefa, prikazi različitih perspektiva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - linearna perspektiva ili naučna /geometrijska perspektiva/ linija horizonta, tačka očišta sa visine ljudskog gledanja, nedogledi ... - ptičja perspektiva, perspektiva prostora i objekata posmatrana odozgo /tačka očišta sa visine/ - žablja perspektiva, okruženje posmatrano sa tla /tačka očišta u visini tla/ <p>Iluzija volumena na plohi, plitki reljef /metalni novčić, grb i sl./</p>	<p>- Primjena perspektive u funkciji predstavljanja različitih uglova gledanja, karakteristike: linearne/geometrijske perspektive</p> <ul style="list-style-type: none"> - ptičje perspektive, - žablje perspektive, ostvarivanje prostornih odnosa na površini <p>- U radu sa različitim materijalom u oblasti prostornog oblikovanja, predstaviti privid trodimenzionalnih odnosa;bliže-dalje, veće-manje, koji imaju za cilj prikaz složenih odnosa volumena u realizaciji prostornih kompozicija</p> <p>Upotreba:udžbenika za VIII (razred (likovna kultura); Odgovarajuće reprodukcije ili pripremljene grafofolije; dijaprojektor-slajd; video DVD materijal;multimedija video).</p>	<p>- Moći registrirati i prepoznati različite perspektivne odnose na umjetničkim djelima i moći primjeniti u vlastitom likovnom izrazu</p> <p>- Uočavanje, razumijevanje i ovladavanje mogućnostima predstavljanja na svojim radovima, u sopstvenom likovnom izrazu, sa različitim materijalima, različite uglove gledanja, koje karakteriše: linearna/geometrijska perspektiva</p> <ul style="list-style-type: none"> - ptičja perspektiva, - žablja perspektiva, <p>- U prostornom oblikovanju predstaviti različite forme perspektive sa ciljem ostvarivanja iluzije udaljenosti, preklapanja i zaklanjanja oblika</p> <p>- Bliže i dalje kao način definisanja prostornih odnosa putem perspektive i preklapanja oblika</p> <p>- Usvojeni pojmovi za oblast površina:</p> <ul style="list-style-type: none"> - linearna/geometrijska perspektiva ili naučna perspektiva/ linija horizonta, tačka očišta sa visine normalnog ljudskog gledanja, nedogledi ili ishodišta /tačke na horizon-tu u kojima se sastaju linije/ - ptičja perspektiva, /tačka očišta sa visine/ - žablja perspektiva/tačka očišta u visini tla/, linija horizonta, tačka očišta, nedogledi 	<p>- Usvajanje pozitivnih stavova i odnosa prema likovnoj umjetnosti i estetskim vrijednostima, produbljivanje sposobnosti vrednovanja sadržaja i ideja</p>
<p>5. MASA I PROSTOR</p> <p>Dalji rad na potpunijem ovladavanju primjene plošno istanjene mase kao forme u trodimenzionalnoj organizaciji/predstavljanju kompozicije</p> <p>Plošno istanjena masa,predstavljanje prostornih odnosa bliže-dalje u funkciji definisanja prostora Ritam plošno istanjenih masa, ritam u alternaciji /ritam u izmijenjenoj formi/</p> <p>Karakteristike predstavljenih oblika:</p> <ul style="list-style-type: none"> - proporcionalnost u predstavljanju složenih 	<p>- Dalji rad na potpunijem doživljavanju, analitičkom pristupu, sagledavanju /upoređivanju i usvajaju formu skulptorskog jezika; ritma, plošno istanjene mase, proporcije i ravnoteže na skulptorskim djelima i učeničkim radovima</p> <p>- Dalji rad na potpunijem ovladavanju već poznatih različitih skulptorskih materijala, glinamol, glina, plastelin, sapun, meko drvo.... Predstavljanje složenih prostornih organizacija primjenom ritma sa plošno istanjenim masama</p> <ul style="list-style-type: none"> - Proporcija ili sklad elemenata u okviru cjeline, kao princip u realizaciji trodimenzionalnih 	<p>Percepcijom okruženja i na skulptorskim djelima moći registrirati, i izvršiti valorizaciju odnosa plošno istanjenih masa i primjene ritma u alternaciji</p> <p>- Razumijevanje i sposobnost predstavljanja plošno istanjene mase i ritma u alternaciji oblika u prostoru upotrebom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - simetrične i asimetrične ravnoteže, - veće i manje forme/oblici sa naglašenom funkcijom ravnoteže 	<p>- Dalji rad na njegovanju pozitivnog odnosa prema radu: inicijativi, samostalnosti, istrajnosti, dosljednosti i angažovanosti, spremnost za saradnju, opredjeljenost za timski rad.</p> <p>- Usvajanje pozitivnih</p>

<p>oblika /odnos dijelova prema cjelini i cjeline prema dijelovima/</p> <p>Ravnoteža kao oblik definiranja prostorne organizacije;</p> <ul style="list-style-type: none"> - odnosi elemenata po principu simetrične ravnoteže, - asimetrična ravnoteža kao oblik prostorne organizacije <p>Složene prostorne kompozicije u definisanju odnosa; veće-manje sa naglašenim prisustvom ritma u organizaciji asimetrične ravnoteže</p>	<p>prostornih skulptorskih kom-pozicija</p> <ul style="list-style-type: none"> - U realizaciji trodimenzionalnih prostornih formi koristiti se principom simetrične ravnoteže pri realizaciji skulptorske kompozicije - Realizacija složene prostorne kompozicije /organizacije prostora/ kroz primjenu asimetrične ravnoteže /optička težina elemenata nije u veličini nego u dinamičnosti izgleda-forme/ <p>Upotreba: udžbenika za VIII razred (likovna kultura); Odgovarajuće reprodukcije ili pripremljene grafofolije; dijaprojektor-slajd; video DVD materijal; multimedija video)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ovladavanje sposobnosti predstavljanja trodimenzionalnih oblika putem primjene; proporcije i ravnoteže /simetrične i asimetrične ravnoteže/ - Prepoznavanje i usva-janje specifičnosti različitih skulptorskih materija i ovladavanje njihovom upotrebor u sopstvenom likovnom izrazu u trodimenzionalnim/prostornim organizacijama <p>Usvojeni pojmovi: dinamičnost forme, plošno istanjena masa, ritam u alternaciji, ritam u izmijenjenoj formi kao A,B,A,B ili A,B,A,C,A,C,B,A /slova predstavljaju primjer pojma nekog elementa, ne kao ono što će se raditi/</p>	<p>stavova i odnosa prema likovnoj umjetnosti i estetskim vrijednostima, produbljivanje sposobnosti vrednovanja sadržaja i ideja</p>
---	--	---	--

OČEKIVANI REZULTATI

Učenici kroz praktičan rad nastavljaju na usvajanju i proširivanju stečenih znanja o likovnim oblastima i načinu upotrebe različitih materijala i sredstava za kreativni/stvaralački proces u oblastima:

Tačka i linija:

- da su sposobni razlikovati linearnu/geometrijsku perspektivu od poliperspektive
- da spoznaju karakteristike i mogućnosti definisanja i predstavljanja prostora putem različitih perspektiva
- moći predstaviti linearnu/naučnu perspektivu
- spoznati šta je horizon i šta su nedogledi u linearnoj perspektivi
- moći predstaviti ptičiju perspektivu /prostor i objekti gledani sa visine, odozgo/
- razumjeti biti sposoban predstaviti žablju perspektivu /prostor i objekte u prostoru predstaviti gledano sa tla, nivoa zemlje-poda, odozdo
- biti sposoban uočiti i predstaviti proporcionalne odnose elemenata u okviru kompozicije
- predstaviti ljudsko tijelo u proporcionalnim odnosima
- odnos elemenata u okviru postavljene mrtve prirode, više elemenata različih oblika i veličina
- primjena savladanog i usvojenog znanja o linearnoj/geometrijskoj perspektivi u cilju predstavljanja prostornih odnosa, bliže-dalje, veće-manje.
- da usvoji termin: linearna perspektiva, ptičja perspektiva, žablja perspektiva, linija horizonta, nedogled ili ishodište /mjesto-tačka iz koje polaze sve linije/
- usvojiti pojme relacije: međusobni odnos elemenata /veličina likova/ na plohi ili u prostoru, organizacija plohe odnosom veličina oblika /likova/ na plohi, prostorni odnosi

Boja:

- dalje proširivanje i usvajanje znanja o slikarskim tehnikama; akvarelu, gvašu, temperi, pastelu, flomasterima u boji, kolažu, mozaiku, tapiseriji
- da proširuju znanje o tonskoj modelaciji bojom /valerskim odnosima definisati formu određenog oblika/
- modelacija, valerskim vrijednostima, skalom stepenovane boje, predstavljanje trodimenzionalnosti ili plastičnosti oblika na plohi /iluzija prostora/
- da prošire znanje o kolorističkoj modulaciji boje, sa ciljem predstavljanja prostornosti, plastičnosti /trodimenzionalnosti/ oblika
- modulacija, predstavljanje kolorističkim odnosima trodimenzionalnost oblika i prostorne odnose dalje-bliže-veće manje, po principu: toplo-hladno-toplo, ili hladno-toplo-hladno.
- da na svojim radovima primjene miješane/stepenovane boje u cilju ostvarivanja skale različitih valerskih vrijednosti jednog tona u realizaciji predstavljanja iluzije trodimenzionalnosti
- da proširuju znanje o kolorističkom djelovanju boja: tople boje imaju tendenciju izlaženja u prvi plan, dok hladne boje imaju osobinu povlačenja u drugi plan
- dalji rad na proširivanju i usvajanju znanja o vizuelnim karakteristikama boja i mogućnosti-ma njihove primjene u predstavljanju trodimenzionalnosti
- istražavanje na pravilnoj primjeni slikarskih tehnika, upotrebi materijala i sredstava za rad u oblasti slikanje

Ploha:

- da dalje nastavljaju razvijati sposobnosti prepoznavanja, procjene i primjene proporcije, direktnе i obrnute u rješavanju plošnih kompozicija
- da su sposobni u svom kreativnom radu realizovati likovne kompozicije po principu ravnoteže pri rasporedu elemenata
- da su sposobni realizovati likovne kompozicije u kojima dominira simetrična ravnoteža
- da su sposobni organizovati kompoziciju u kojoj dominira asimetrična ravnoteža
- dalji rad na dograđivanju i primjeni usvojenih znanja u organizaciji elemenata koji određuju odnose dalje-bliže i veće-manje
- Produbljivanje znanja u primjeni dvodimenzionalne organizacije kompozicije u likovnim oblastima; grafike, crtanja, slikanje, primijenjene umjetnosti i dizajna
- prepoznavanje i primjena u likovnom izrazu volumena na plohi u organizacije kompozicije
- uočavanje, usvajanje i primjena oblika /elemenata, formi/ različitih veličina u organizaciji kompozicije
- Usvojeni pojmovi za oblast ploha:

linearna/geometrijska perspektiva, ravnoteža, simetrična ravnoteža, asimetrična ravnoteža, optička ravnoteža, proporcija, direktna proporcija i obrnuta proporcija

za oblasti: Površina i Masa i prostor:

- produbljivanje stečenih znanja na uočavanju odnosa mase i prostora, uočavanje simetrije i asimetrije u realizaciji prostornih organizacija, prepoznavanje karaktera oblika
- dalji rad na prepoznavanju i usvajanju linearne perspektive, biti sposoban primijeniti je u vlastitom likovnom izrazu
- biti sposoban predstaviti privid iluzije prostora, dalje-bliže, veće-manje
- da su sposobni prepoznati i razlikovati ravnotežu, simetričnu i asimetričnu i moći je koristiti u svom kreativnom radu

- u prostornom oblikovanju, uočiti i moći predstaviti asimetričnu ravnotežu /različite elemente/ u prostornim organizacijama /primjena kompozicije elemenata različitih veličina i oblika/
- dalji rad sa primjenom skulptorskih materijala, sa ciljem primjene principa rada dodava-njem, u ostvarivanju asimetrične kompozicije
- u okruženju i na skulptorskim djelima prepoznati, moći izvršiti analizu i procjeniti odnos proporcionalno-neproporcionalno
- biti sposoban uočiti karakteristike ravnoteže kod simetričnih i asimetričnih oblika
- biti sposoban prepoznati i napraviti složenu skulptorskiju kompoziciju korištenjem simetrije i asimetrije kao oblika organizacije

Usvojeni pojmovi za oblast površina:

linearna/geometrijska perspektiva ili naučna perspektiva, ptičja perspektiva, žablja perspektiva, linija horizonta, tačka očišta, nedogledi

Usvojeni pojmovi u oblasti prostornog oblikovanja:

dinamičnost forme, plošno istanjena masa, ritam u alternaciji, ritam u izmijenjenoj formi,
ritam plošno istanjene masa, ravnoteža masa

STRUKTURA PROGRAMA

1. TAČKA I LINIJA

Likovno područje crtanje:

Ovladati sposobnostima prepoznavanja i razlikovanja linearne/geometrijske perspektive od poliperspektive. Spoznati karakteristike i mogućnosti definisanja i predstavljanja prostora putem različitih perspektiva, formi perspektive. Usvojiti pojmove; šta je horizont, linija na kojoj se projiciraju tačke nedogleda u kojima je ishodište svih linija, Tačka očišta je mjesto sa kojeg se posmatra. Ulinearnoj perspektivi tačka očišta se nalazi u visini ljudskih očiju, kada стоји na tlu. Biti sposoban predstaviti linearnu/naučnu perspektivu u vlastitom izrazu. Pored naučne perspektive ovladati i biti sposoban predstaviti takozvanu ptičiju perspektivu, u kojoj su prostor i objekti predstavljeni gledani sa visine, ili iz gornjeg ugla posmatranja, odozgo.

Razumjeti i biti sposoban predstaviti žablju perspektivu, prostor i objekte u prostoru predstaviti gledano sa tla, nivoa zemlje-poda, odozdo.

Analitičkim posmatranjem moći uočiti veličine i međusobne odnose ljudskog tijela i biti sposoban predstaviti ljudsku figuru u proporcionalnim /anatomski tačnim/ odnosima.

Ovladati sposobnostima kritičkog promatranja, uočiti uzajamne odnose elemenata u okviru postavljene mrtve prirode, i moći organizovati likovnu kompoziciju sa više elemenata različih oblika i veličina.

Moći primjenjivati usvojena i savladana znanja o linearnoj/geometrijskoj perspektivi u cilju predstavljanja prostornih odnosa, biti sposoban dočarati buben prostora koristeći se odnosima bliže-dalje, veće-manje i elemenata koji se međusobno zaklanjaju /preklapaju/.

Koristiti se usvojenim znanjem o relaciji, međusobnim odnosima elemenata /veličina likova i njihovih međusobnih odnosa/ na plohi ili u prostoru u organizaciji likovne kompozicije

2. BOJA

Likovno područje slikanje:

Dalji rad na proširivanju i usvajanju znanja o slikarskim tehnikama i njihovoj praktičnoj primjeni; akvarelu, gvašu, temperi, pastelu, flomasterima u boji, tuševima u boji, kolažu, mozaiku, tapiseriji.

Proširivanje znanja o tonskoj modelaciji sa bojom, primjena valerskih odnosa u cilju definisanja forme nekog oblika, ispupčeno, udubljeno, zakriviljeno. Prikaz plastičnosti oblika skalom stepenovanja boje, predstavljanje trodimenzionalnosti ili plastičnosti oblika na plohi /iluzija prostora/ primjenom valera.

Rad na proširivanju znanja o kolorističkoj modulaciji, što je ustvari primjena boje sa ciljem predstavljanja prostornosti, prostornih odnosa bliže-dalje, veće-manje. Usvajanje da tople boje imaju sposobnost vizuelnog /psihološkog/ utiska izlaženja u prvi plan, dok hladne boje imaju osobinu povlačenja u drugi plan /asocijaciju na udaljenost/. Putem primjene modulacije predstaviti plastičnost /trodimenzionalnosti/ slikanih oblika i likovne kompozicije.

Biti sposoban primjeniti princip klorističke modulacije: toplo-hladno-toplo, ili hladno-toplo-hladno, koje ima za cilj prikaz trodimenzionalnosti ili iluzije prostora putem primjene kolorističke skale /palete/ boja.

Produbljivanje stečenih znanja i istražavanje na pravilnoj i dosljednoj primjeni slikarskih tehnika, kao i upotrebi materijala i sredstava za rad u likovnoj oblasti slikanje.

3. PLOHA

Kao i u prethodnom razredu u tematskoj oblasti PLOHA realizovat će se sva likovna područja /likovne oblasti/ koja se u svojoj konačnoj formi realizuju kao dvodimenzionalna /na plohi/, u oblastima; crtanju, slikanju, grafici, primjenjenoj umjetnosti i dizajnu, u formi skice, /predloška za izvođenje/, i konačnog rješenja.

Dalji rad na razvijanju sposobnosti prepoznavanja, uočavanja, sagledavanja odnosa i primjene proporcije, kako direktne tako i obrnute u rješavanju likovnih kompozicija.

Ovladati sposobnostima u svom kreativnom radu, koje doprinose uspješnoj realizaciji likovnih kompozicija /organizacija/ po principu primjene ravnoteže, kao načina organizacije kompozicije.

Biti sposoban realizovati složenije likovne kompozicije u kojima dominira simetrična ravno-teža kao oblik likovne organizacije.

Dalji rad na savladavanju i primjeni stečenih znanja o likovnoj organizaciji u kojoj su prisutni elementi koji određuju prostorne odnose, kao što su relacije: dalje-bliže i veće-manje.

Produbljivanje znanja u primjeni dvodimenzionalne organizacije kompozicije u likovnim oblastima; grafike, crtanja, slikanja, primjenjene umjetnosti i dizajna sa naglašenim rješenjima simetrične i asimetrične ravnoteže.

Usvajanje sposobnosti prepoznavanja i primjene u vlastitom likovnom izrazu volumena na plohi, kao privida i iluzije u organizaciji kompozicije.

4. POVRŠINA

U tematskoj oblasti Površina, produbljivati stečena znanja na uočavanju odnosa mase i prostora, uočavanju i analizi simetrije i asimetrije u likovnim djelima umjetnika i biti sposoban primjeniti ih u sopstvenom likovno-kreativnom izrazu.

Biti sposoban u realizaciji vlastitih prostornih organizacija, uočiti bitnost /značaj, važnost/ karaktera oblika i kao takvog primjeniti.

Dalji rad na uočavnu, prepoznavanju i usvajanju linearne/naučne perspektive, i ovladavanju sposobnostima njenog predstavljanja /primjene/ u vlastitom likovnom izrazu.

Moći se služiti predstavljanjem koje ostvaruje privid prostora, biti sposoban predstaviti iluziju, odnose koji sugeriraju dubinu prostora, dalje-bliže, veće-manje.

U svom likovnom izrazu biti sposobni prepoznati i razlikovati različite oblike ravnoteže, simetričnu i asimetričnu i moći je koristiti u svom likovno-kreativnom radu.

U prostornom oblikovanju, realizacijom figura u prostoru /prostornih organizacija/, u niskom i visokom reljefu prepoznati i moći predstaviti odnose mase i prostora sa naglašenim odnosima simetrije i asimetrije.

5. MASA I PROSTOR

Tematska cjelina, masa i prostor realizuje se u likovnim oblastima: oblikovanje, građenje, primijenjena umjetnost i dizajn.

Učenici treba da budu sposobni u svom okruženju, na skulptorskim djelima kao i djelima primijenjene umjetnosti i dizajna, da mogu registrovati, analizirati i procjeniti odnos mase i prostora. Trebaju biti sposobni u prostornom oblikovanju, uočiti i moći predstaviti asimetričnu ravnotežu /koristiti različite elemente/ u prostornim organizacijama, realizovati prostorne kompozicije primjenom elemenata različitih veličina i oblika.

Produbljivanje znanja i dalji rad na primjeni skulptorskih materijala, koje imaju za cilj ostvarivanje primjene rada principom dodavanja, u rješavanju asimetrične prostorne kompozicije.

U vlastitom okruženju i na skulptorskim djelima moći prepoznati, izvršiti analizu i procjeniti odnos proporcionalno-neproporcionalno, upotrijebiti u cilju naglašavanja karaktera oblika.

Biti sposoban prepoznati i napraviti složenu skulptorskiju kompoziciju korištenjem simetrije i asimetrije kao oblika organizacije, kao forme likovno-prostornog rješenja.

U okviru arhitektonske i urbanističke organizacije kao forme izražavanja prostornih kompozicija primjeniti odnose ravnoteže, simetriju i asimetriju, kao oblik organizovanja životnog prostora.

Moći analizirati i uočiti karakteristike savremene gradnje, koja se ogleda u jednostavnosti, skladnom odnosu simetričnih i asimetričnih ploha, često intenzivnih boja, realizovanih savremenim građevinskim materijalima, čelikom, inoksom /nehrdžajućim čelikom/, stakлом, plastičnim masama, kamenom.

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

U okviru nastavnog predmeta Likovna kultura u VIII razredu, treba naglasiti da je kod učenika prisutno apstraktno mišljenje, da je pristup okolini intelektualno vizuelni. Vizuelni realizam /kao faza likovnog razvoja/, doprinosi povezivanju novih vizuelnih iskustava i spoznaja sa prethodno do tada usvojenim znanjima, stečenim kroz preaktično kreativni rad, obogaćenim novim likovnim sadržajima i novim likovnim iskustvima. Produbljivanje nivoa usvojenog, savladanog stepena doživljavanja likovne umjetnosti, i sposobnost likovnog izražavanja bliskog vizuelnom realističkom prikazu.

Učenički pristup doživljavanju i percipiranju okoline je intelektualno vizuelni, a mišljenje apstraktno, što predstavlja karakteristiku ovog uzrasta.

Proširivanje stečenih i rad na daljem usvajanju znanja, likovnog jezika i likovno kreativni rad koji će se realizovati kroz forme prostornih organizacija kompozicije:

1. OBLIKOVANJE NA PLOHI – kao dvodimezionalna organizacija kompozicije
2. OBLIKOVANJE U PROSTORU – riješavanja trodimenzionalnih formi u prostoru

Ovako izvršena podjela na dva pristupa u realizaciji kerativnog rada po prostornoj organizacijskoj kompoziciji, ostvaruju se kroz LIKOVNE OBLASTI /likovna područja, koja čine strukturu programa predmeta LIKOVNA KULTURA.

Kao što je i u dosadašnjem programu bilo naznačeno, za oblikovanje na plohi u realizaciju biti će uključena područja:

- CRTANJE
- SLIKANJE
- GRAFIKA
- PODRUČJE VIZUELNIH KOMUNIKACIJA
- PRIMIJENJENA UMJETNOST i DIZAJN /u formi skica, i izvedbenih predložaka/

A oblikovanje u prostoru realizovat će se kroz područja:

- PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE
- PODRUČJE VIZUELNIH KOMUNIKACIJA
- PRIMIJENJENA UMJETNOST i DIZAJN /realizacija u materijalu, krajnje konačno rješenje/

Programski sadržaji predmeta LIKOVNA KULTURA u osnovnoj školi realizuju se po principu koncentričnih krugova, kroz formu tematskih cjelina/oblasti što bi trebalo podrazumijevati ustrojen princip /unificiran/ jednobrazan za sve razrede, od 1-9.

Tematske cjeline:

1. TAČKA I LINIJA
2. BOJA
3. PLOHA
4. POVRŠINA
5. MASA I PROSTOR

Ovako ponuđeni oblik realizacije predmeta Likovna kultura ima za cilj da obezbijedi kontinuitet u usvajanju i proširivanju znanja, razvijanju sposobnosti i likovne kreativnosti djece, permanentno kroz cjelokupni ciklus devetogodišnjeg osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Likovno problemske cjelin bi se realizovale kroz likovno kreativni rad učenika i u jednom i u drugom polugodištu, što znači da bi svaka tematska cjelina bila dva puta uključena u realizaciju programa u toku jedne školske godine. Ovakav koncipiran pristup zaokruživanja jedne tematske oblasti /tematske cjeline/ kroz likovne zadatke /likovne probleme/ obezbijedio bi veću preglednost u sistematizovanju i usvajanju gradiva i njegovo sistematizirano ponovno proširivanje u drugom polugodištu. Ponavljanje tematskih cjelina u formi koncentričnih krugova pruža mogućnost preispitivanja usvojenih, sistematizovanih i stečenih znanja i prezentiranja novih sadržaja i iskustava.

Koncept realizacije programa kroz tematske cjeline /tematske oblasti/ ne isključuju niti jednu likovnu oblast /likovno područje/, niti bilo koju tehniku /materijal/ za rad.

Koncept usvajanja znanja, učenja u likovnoj kulturi je proces, u kojem učenici vizueliziraju likovni problem koji trebaju riješiti a sa kojim se ranije nisu susretali, i realizuju ga putem likovno tehničkih sredstava, ponuđenim materijalom. Kreativni proces kod učenika razvija divergentno /kreativno/ mišljenje, sposobnosti i sposobnosti koje utiču na formiranje likovno oblikovnih temelja, koji će im pomoći u analizi složenih vizuelno likovnih ideja i doprinijeti razriješenju problema u osmišljavanju likovnih kompozicija.

Likovna pismenost podstiče se kroz nastavu koja učenike uključuje u aktivni kreativni proces vizuelnog istraživanja, doživljaj zadovoljstva u razrješavanju problema i podstiče sposobnosti likovne analize i vrednovanja. Usvajanje likovne pismenosti ostvaruje se sa realizacijom postavljenih ciljeva i zadatka kroz predložene nastavne teme, putem kojih učenici /stvaraju predstavu/ o značaju likovne umjetnosti u vlastitom životu, kao i interakciji umjetnosti sa naukom i društvenim tokovima, novim medijima, i okruženjem u kojem žive.

Poticajne preferencije su motivi-teme /likovni sadržaji/

I dalje su teme za likovno kreativni rad učenika one koje predstavljaju njihove doživljaje, vlastita iskustva i spoznaje. Likovne motive prema vizuelizaciji sadržaja dijelimo na:

1. Vizuelne motive
2. Nevizuelne motive
3. Motive likovne forme /likovni i kompozicioni elementi/

Kao što je već ranije pojašnjeno, vizuelni motivi su oni sa kojima su se učenici vizuelno susretali, odnosno koje su mogli čulom /organom/ vida percipirati. Dakle, odnosi se na sve ono što je moguće vizuelno registrovati, u svom okruženju ili kreirati kompoziciju od prepoznatljivih elemenata /elemenata koji se mogu vidjeti/.

Nevizuelni motivi su oni, koji se odnose na podražaje, koje su učenici doživjeli /registrovali/ putem svih ostalih čula i oni koji se odnose na emocionalna stanja /različita raspoloženja/.

Likovno kompozicioni motivi su oni kod kojih je tema nevažna a odnose se na rješavanje konkretnog likovnog zadatka /likovnog problema; kontrast, harmonija, gradacija, ritam, ravnoteža, dominacija...../ putem /upotrebom/ likovnih elemenata; tačka, linija, boja, valer, oblik, tekstura.....

Teme koje se najčešće realizuju su:

- iz neposrednog okruženja djeteta; porodica, škola, mjesto stanovanja, prostori, krajolici, učenicima bliska muzika, muzički spotovi, znakovi vizuelnih komunikacija, palakati /sportskih, muzičkih, kulturnih dešavanja.../, objekti, pojave u prirodi, biljke.....
- sadržaji drugih predmeta /korelacija sa drugim predmetima/; maternjeg jezika /priča, roman, pripovjetka, poezija/, matematike, prirode i društva, glazbene kulture, tjelesne i zdravstvene kulture i kulture življenja
- predstavljanje narodnih običaja /tradicije/; značajni datumi, praznici, etnografsko nasljeđe, zavičajne kulturne baštine
- priznata umjetnička ostvarenja /umjetnička djela/ iz svjetske likovne /baštine/ umjetnosti
- likovni i kompozicioni elementi; shodno učeničkom uzrastu, razrješavanje likovnih zadatka kroz upotrebu likovnih i kompozicionih elemenata /usvajanje likovnog jezika/
- nevizuelni poticajci; emocije /osjećanja/, čulni poticaji, sreća, tuga, strah, bol, muzika, vjetar..

POJMOVI KOJE ĆE UČENICI USVOJITI

CRTANJE :

usvojiti pojmove za perspektivu:

linearna perspektiva ili naučna /geometrijska/ perspektiva, ptičja perspektiva /prostor gledan sa visine ili odozgo/, žablja perspektiva /prostor gledan sa linije tla, gledan odozdo/, linija horizonta ili linija u kojoj se susreću ploha tla i ploha neba, nedogled ili ishodište /mjesto-tačka iz koje polaze sve linije/

usvojiti relaciju, međusobni odnos elemenata /veličina likova/ na plohi ili u prostoru, organizacija plohe odnosom veličina oblika /likova/ na plohi, prostorni odnosi, bliže-dalje, veće-manje

SLIKANJE:

Usvojeni pojmovi za oblast boja:

tonska modelacija /valersko stepenovanje ili stupnjevanje boje/ od svjetlijie prema tamnijoj i obrnuto,

koloristička modulacija /izmjena kolorističih odnosa toplo-hladno-toplo ili odnosa hladno-toplo-hladno/ u cilju ostvarivanja iluzije trodimenzionalnosti ili predstavljanja prostornih odnosa; bliže-dalje, veće-manje

GRAFIKA:

proširivanje usvojenih pojnova za oblast ploha: skrivena ravnoteža, ravnoteža, simetrija, asimetrija, višebojna grafika

PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE:

Usvojeni pojmovi:

dinamičnost forme, plošno istanjena masa, ritam u alternaciji, ritam u izmjenjenoj formi kao A,B,A,B ili A,B,A,C,A,C,B,A /slova predstavljaju primjer pojma nekog elementa, ne kao ono što će se raditi/,

prostorna organizacija, urbanizacija prostora po principu ostvarivanja ravnoteže, simetrije i asimetrije prostora

OCJENJIVANJE

Ocenjivanje u predmetu Likovna kultura je izuzetno složen segment rada nastavnika, s obzirom na to da likovni rad predstavlja cjelinu koja u sebi sadrži kompleksne sposobnosti i osobina djeteta, upornosti i iskustva, stečenog znanja i usvojenih navaka, pozitivnog i negativnog uticaja sredine, kao i sklad emocionalnih i izražajnih sposobnosti transponovanih u formu likovnog izraza. Iz tog razloga i dječiji crtež moguće je analizirati sa različitim aspekata:

1. estetskog
2. psihološkog
3. pedagoškog.

Ako prihvatimo da se djeca likovno izražavaju jer imaju potrebu da iskažu svoj svijet, svoje viđenje svijeta, predmeta i pojava, svoje emocije, strahove i oduševljenja, onda su svi učenički radovi odraz unutrašnjeg stanja života /„duše“ djeteta i kao takvi moraju biti dobri, ne mogu biti loši/.

Nastavnik se u razredu susreće sa učenicima koji su nadareni /talentovani/ i onima koji nisu, i sa opravdanjem se postavlja pitanje šta u takvim situacijama raditi? Stav nastavnika bi trebao biti, da učenici koji nisu nadareni ne bi trebali biti “kažnjeni” slabim ocjenama zato što ih priroda nije obdarila sposobnošću za likono-kreativno izražavanje /zato što ne posjeduju likovni talenat/. Prema tome nastavnik mora imati izbalansiran i istančan osjećaj u procjeni učeničkih mogućnosti, njihovog zalaganja i konačnog likovnog rezultata. Postoje pedagoško opravdani razlozi da i učenici sa manje izraženim likovnim sposobnostima budu stimulisani i nagrađeni za svoja zalaganja.

Predmet Likovna kultura složen je iz dva segmenta;

1. Likovna Forma /Likovni jezik/ i
2. Likovnih sadržaja

Oblast Likovna Forma /Likovni jezik/ koji se odnosi na likovne elemente i principe kompo-novanja su teoretskog karaktera i mogu se savladati i usvojiti /naučiti/.

Dakle, učenici koji nisu talentovani trebaju imati priliku da u skladu sa svojim mogućnostima usvajaju likovni jezik i njime se izražavaju. Prilikom ocjenjivanja manje nadarenih učenika treba pratiti i imati u vidu individualne mogućnosti, stepen zalaganja i želje da se realizuje postavljeni zadatak, napor koji dijete ulaže u realizaciju zadatka da bi postiglo rezultat, aktivnost na časovima likovne kulture i slično. To znači da nastavnik, dobar pedagog može iznaći način da riješi taj „problem“ ako uzme u obzir trud /zalaganje/, aktivnost na času, želju za postizanjem rezultata i sl. Ponovo je potrebno napomenuti da nema loših dječjih radova.

Vizuelno estetska kultura razvija kod učenika sposobnost uživanja i razumijevanja umjetno-sti, odnos prema estetskom, pravilno doživljavanje vizuelnih informacija, odnos prema svjetskoj i našoj kulturnoj baštini.

Pravilan odnos nastavnika prema učeničkim radovima je od izuzetnog značaja za likovno kreativni rad djece. Ako nastavnik traži od djece da tačno “prepisuju” vizuelno registrovano, da doživljavaju i gledaju svijet oko sebe očima odraslih, onda takva nastava Likovne kulture ne odgovara osnovnim principima savremene nastave, ciljevima i zadacima koji se pred nju postavljaju.

RAD SA DJECOM SA POSEBNIM POTREBAMA

Ono što treba naglasiti je da sam plan i program predmeta likovna kultura dozvoljava veliku slobodu svakom nastavniku u kreiranju godišnjeg programa rada i da se bazira, u najvećoj mjeri, na usvajanju ponuđenih programskih sadržaja i odgojno obrazovnih ciljeva i zadataka /likovnih zadataka-problema, i likovnog jezika/, u okviru individualnih mogućnosti svakog pojedinog učenika. To je razlog da u okviru redovne devetogodišnje osnovne škole nije potrebno praviti posbne planove i programe za djecu sa posebnim potrebama, jer bi to značilo da se treba stepenovati složenost programa, a onda se postavlja pitanje na koliko nivoa složenosti, što bi značilo da ako imamo pet nivoa pet različitih programa. Potrebno je u individualnom pristupu likovne zadatke odmjeriti prema mogućnostima svakog od pomenutih “kategorija” učenika, što u izvjesnom smislu podrazumijeva reduciranje obima i složenosti redovnog programa nastave Likovne kulture, sa ciljem zadovoljavanja intencija inkluzije u Osnovnim školama.

MUZIČKA /GLAZBENA KULTURA ZA VIII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRZOZNOG RADA		
PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI / ISHODI UČENJA
ZNANJE	<p><u>Sticanje novih znanja i primjena stečenih-upotreba usvojenih pojmoveva:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - dinamika - poznавање италјанских ознака за динамику: примјена у музичирању те уочавање при слушању музике; - tempo - познавање и употреба италјанских ознака за спора, умјерена и брза темпа, - артикулација; - интонација, правилно фразирање; - примјена знања при извођењу пјесама на основу нотног записа - различита нотна трајања; - извођење ритма лакших пјесама; - познавање violinски, bas ključ i систем писања нота, - познавање i тачно одређује мјеру 2/4, ¾, 4/4, 6/8, 2/2, 3/8 (јединица бројanja половинка, четвртinka i осминка), - утврђује знања о природној, гармонској i мелодијској a- mol (moll) ljestvici слушањем-pjevanjem пјесмica, - свирање пјесмice u природном a-molu na metalofonu ili nekom drugom мелодијском инструменту; 	<p>Učenici bi trebali znati i razumjeti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Важност познавања наведених поjmova, znati ih primjeniti tokom izvođenja pjesama i muzičkih igara, te razumjeti da na taj način poboljšavaju kvalitetu interpretacije;

SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<ul style="list-style-type: none"> - sticanje znanja o novim ljestvicama G-dur – e-mol; F-dur – d-mol (tokom pjevanja pjesmica i slušanja muzike); - primjena znanja u određivanju muzičke rečenica, teme, male dvodijelne i trodijelne pjesme; - formiranje pojmoveva i njihova primjena tokom slušanja muzike: minijatura, preludij, sonata, galop, poloneza, nokturno, habanera, čardaš, opereta, - poznavanje i primjena pojmoveva: uvertira, opera (arija, duet), koncert, simfonija, simfonijska poema, balet, arabeska, te filmska muzika, bez ulazeњa u analizu muzičkog oblika; - Postepeno sredivanje i dopunjavanje informacija o stilskim periodima u muzičkoj umjetnosti. - upoznavanje <i>aerofonih tradicionalnih instrumenata</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ranije muzičke termine i prethodna muzička iskustva i koristi u daljem učenju; - Prilikom izvođenja i slušanja djela koristi Već formirane kriterije za procjenu kvaliteta. - Kroz analizu elemenata interpretacije u toku slušanja, učenici/ice vrše analizu djela, donose i saopštavaju estetske sudove o njima; - Analizirajući notni tekst učenici sigurno prepoznaju navedena notna trajanja i izvode ritam uz kucanje ili taktiranje; -Svjesno obrazlažu najadekvatniju primjenu raznih instrumenata, dinamike, tempa, artikulacije u samostalnoj izradi originalnih aranžmana;
VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	<p>Razvijanje muzičke sposobnosti i vještine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razvijanje ritmičke reprodukcije–složenje kombinacije, vokalne reprodukcije, obima glasa, muzičke memorije, kao i osjećaja za harmoniju i višeglasno pjevanje – kanoni; - prepoznaće i izvodi je ritmičkim slogovima (ta-te-ti) kao i podjelu jedinice brojanja na četiri dijela (ta-fa-te-fe); - slušanjem pamti naziv djela, ime kompozitora, muzičku formu i poredi ga sa drugim slušanim djelima; -pamtiti i cijeni bosansko-hercegovačke kompozitore; - razlikuje vrstu djela (vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna), izvođače i izvođačke sastave; 	<ul style="list-style-type: none"> - Informativno upoznaje pjevanje i sviranje na osnovu notnog zapisa; - Slobodno izlažu svoje mišljenje i ideje; - Samopouzdanje u pjevanju i sviranju je sve veće, kao i zalaganje i odgovornost za kvalitet muziciranja; -Uživanje u sve slobodnjem predstavljanju publici;

STRUKTURA SADRŽAJA:

- I PJEVANJE I SVIRANJE
- II MUZIČKE/GLAZBENE IGRE/PLESOVI
- III SLUŠANJE MUZIKE
- IV DJEĆIJE STVARALAŠTVO

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Nastava muzičke kulture prema *Okvirnom programu za osmi razred, kao i u prethodnim razredima*, ostvaruje se pjevanjem novih dječjih pjesama, pjevanjem pjesama narodne tradicije naroda Bosne i Hercegovine i drugih naroda, sviranjem na ritmičkim i melodijskim instrumentima Orffovog instrumentarija, izvođenjem muzičkih igara/plesova, upoznavanjem i usvajanjem muzičkih pojmovi, učenjem notnog pisma u okvirima njihovih potreba, slušanjem muzike/glazbe, dječjim stvaralaštvom i kroz izvođenje ritma. Njegovom realizacijom sistematiziraju se prethodna znanja ali, i stiču nova. U središtu nastavnog djelovanja i dalje ostaje rad na otklanjanju problema koje djeca imaju: razvoj opsega dječjeg glasa, preciznost intonacije, pravilna dikcija i akcenti, faziranje, disanje, kultivisanje glasa, reprodukcija ritma, razvijanje muzičke memorije, te donošenje estetskog suda o djelu koje učenici izvode ili slušaju.

Pjevanjem i sviranjem treba u toku školske godine obraditi najmanje **12 pjesama**. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika ili sa CD-a, djeca je uče pjevajući uz nastavnika. Pjevajući i učeći pjesmu učenici/ice učvršćuju svoja znanja o formi kompozicije (fraza, rečenica, mala dvodijelna i trodijelna pjesma). Pjesmu učiti uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će učvrstiti prethodna i sticati nova znanja. U osmom razredu učenici/ice pjevaju na osnovu notnog zapisa lakše pjesmice u C – duru i a-molu prirodnom. Potrebno je ponoviti abecedu i solmizaciju, te svirati lakše pjesmice na metalofonu, ksilofonu, blok-flauti, na instrumentu kojim nastavnik (škola) raspolaže. Ponoviti sa učenicima/icama način nastajanja povišenih i sniženih tonova uz pomoć klavijature (jedna oktava). Prirodni, harmonski i melodijski a-mol ponavljati tokom pjevanja i analize pjesama. Teoretiziranje svesti na najmanju moguću mjeru. Učenici/ice informativno upoznaju G-dur i F-dur ljestvicu, kroz doživljaj i analazu pjesme. Djeca i dalje uče pjesme na osnovu slušnog primanja (po sluhu) prvenstveno uz pjevanje profesora i slušanje tonskog zapisa. U Programu se nalaze pjesme zemalja iz regije, odnosno, najbližeg okruženja i drugih zemalja, čime se i nadalje ostvaruje multikulturni muzički/glazbeni odgoj.

U toku školske godine učenici treba da nauče **3 muzičke / glazbene igre /plesa**. Učenjem muzičkih igara/plesova, učenici upoznaju svjetsku narodnu tradiciju. Koreografije igara/plesova imaju utvrđene figure i kretnje, te je potrebno djecu upoznati sa njihovim pravilima. Potrebno je prvo slušati muziku, pa zatim učiti pravila igre/plesa, pokrete, spojiti elemente igre/plesa i tada izvoditi ples u cjelini. *Tokom obrade pjesama-igara/plesova, na osnovu slušnog primanja, izvršiti analizu notnog teksta te obraditi ritmičke figure koje sadrže*. Upoznati učenike sa **tradicionalnim aerofonim instrumentima**-svirale: zurne, diple, duduk, jednojka, dvojnice.

Slušanjem muzike učenici upoznaju kompozicije domaćih i stranih autora. Potrebno je tokom godine *obraditi sve kompozicije uvrštene u Okvirni program* sa težištem na umjetničko-doživljajnoj komponenti i sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu sve jasnije izraženi. U program su uvrštene **sevdalinke** koje treba da se prikažu učenicima/icama u različitim interpretacijama (u interpretaciji poznatih narodnih i zabavnih pjevača, te sevdalinke u klasičnom rahu), **muzika bosansko-hercegovačkih kompozitora za klavir**, kompozicija pisana za **harmoniku**, kako bi se ovaj instrument prikazao i kao solistički, a ne samo kao prateći. Nadalje učenici upoznaju nove muzičke forme:

sonata, opereta, zatim preludij, minijatura, poloneza, nokturno, habanera, čardaš), a proširuju znanja: simfonija, simfonijska poema, opera, uvertira, duet, hor/zbor, balet, arabeska, menuet, filmska muzika, bez ulazeња у analizu muzičkog oblika (potrebno je davati samo osnovne informacije).

Slušanjem učenici/ice zvučno i vizuelno razlikuju orkestarske instrumente (pojedinačno i po grupama), pjevačke glasove (dječiji, ženski, muški glas), hor/zbor, vrste hora (dječiji, ženski ili mješoviti) i orkestra. Odabранe kompozicije treba slušati u cjelini sa CD-a (globalno slušanje, emocionalno) ali po potrebi i analitički (selektivno). Pored umjetničkog doživljaja slušane kompozicije, sa učenicima treba analizirati djela postavljanjem zadatka koji se odnose na uočavanje karaktera kompozicije, tempa, dinamike, artikulacije, izvođača, muzičkog oblika (informativno) itd. Nakon analize slijedi razgovor sa učenicima, zaključak o slušanom djelu te ponovno slušanje istog. Potrebno je postepeno sređivati i dopunjavati informacije o stilskim periodima u muzičkoj umjetnosti u skladu sa mogućnostima kompozicija koje se nalaze u ovom i programima ranijih razeda (posebno za periode: Barok, Klasika, Romantizam).

Dječije stvaralaštvo u oblasti pjevanja i sviranja ispoljavat će se kroz dječiju primjenu novih muzičkih znanja u izradi pratnje i aranžmana, te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima. Posebnu pažnju treba posvetiti organiziranju maštovitih načina improviziranja na instrumentima, ohrabrujući djecu i poštujući njihove prijedloge. Podsticati djecu da svoja zapažanja i doživljaje muzike izraze usmeno, opisno, likovno i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost, te kroz kreiranje muzičko-scenske igre. Kroz učenje muzičkih igara/plesova ostvaruje se korelacija nastave muzičke kulture sa nastavom tjelesnog odgoja. Korelacija sa stranim i našim jezicima je takođe prisutna.

Pored redovne nastave, važnu ulogu imaju **izborna nastava i nastava koja uključuje dodatnu aktivnost i vrijeme** (posjete koncertima, itd). Od izuzetnog značaja su **vannastavne aktivnosti**: hor (mlađa i starija uzrasna grupa) i orkestar (tamburaški, harmonikaški i drugi). Za hor je potrebno 2 časa sedmično po dionicu (dvoglasni hor 4 časa). Za orkestar je potrebno 2 časa sedmično za svaku grupu instrumenata. Mlađi hor/zbor čine učenici od trećeg do petog razreda (dvoglasno pjevanje) a učenici od 6. – 9. razreda formiraju hor starije uzrasne grupe (troglasno pjevanje). Pjevanje u horu ili sviranje u orkestru kao najviši stupanj muziciranja ima najsnažniji efekt u muzičkom/glazbenom razvoju djeteta te svakako zaslužuju svoje mjesto u godišnjem programu rada svake osnovne škole. Posebno zainteresovane i talentirane učenike treba uključivati u hor/zbor i orkestar te predlagati da se upisuju u muzičku/glazbenu školu.

RAZRADA SADRŽAJA (TABELE)

SADRŽAJ	ZNANJE I RAZUMIJEVANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTVANIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
I PJEVANJE I SVIRANJE 1. <i>Svatovi uranili</i> , zapisao: Cvjetko Rihtman, Vlasenica, 2. <i>Što se sjaje kroz prozorje</i> , Bosna, zapisao: L. Kuba, 3. <i>Rožica sem bila</i> , Međumurje, 4. <i>Kiša pada</i> , Međumurje 5. <i>Žetva</i> , pjesma iz Danske, prevod i prepев: Mirjana Ivanović, 6. <i>Pred Senkinom kućom</i> , starogradska 7. <i>Tri put čao, čao, čao</i> , muzika i tekst: Ajka Kolaković; 8. <i>Već odavno spremam mog mrkova</i> , Muzika i tekst: Zvonko Bogdan; 9. <i>Balon</i> , Pjesma iz Italije; 10. <i>Mjesec</i> , pjesma iz Japana; 11. <i>Idi kaži cijelom svijetu</i> , Crnačka duhovna pjesma; 12. <i>Stanica Podlugovi</i> , muzika: Kornelije Kovač, stihovi: V. Dijak; KANONI 1. <i>Kanon u F-duru</i> , Johannes Brahms 2. <i>Viva, viva la muzica</i> , kanon, M. Praetorius,	- Pjevanjem pjesama i kanona učenici/ice obogaćuju fond pjesama i proširuju teoretska znanja; - imenuju solmizacijom i abecedom tonove (g – g2) u violinskom ključu; - poznaju notnu trajanja, pauze; - pjevaju i sviraju pjesmice prema notnom zapisu u C-duru i a – molu prirodnom; - uočavaju, određuju i primjenjuju u toku izvođenja znanja vezana za mjeru, tempo, dinamiku, - učenici/ice izvode pjesme sa preciznijom intonacijom, pravilnom dikticom, disanjem i fraziranjem, poštujуći pri tom artikulacione oznake, - izvođenje ritma na osnovu notnog zapisa; - izrada aranžmana za sviranje na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima; - upoznaju G-dur i F-dur ljestvicu.	- Vokalna reprodukcija, razvija muzičku memoriju i proširuje obim glasa kod učenika/ica je sve bolja; - osjećaju i svjesno izvode 2, 3, 4-dijelnu mjeru, mjere 6/8 i 2/2, 9/8, te promjenu mjere, - izvođenjem ritma pjesmica razvija se i dalje osjet za dvodijelnu, trodijelnu i četvorodijelnu podjelu jedinice brojanja; - Osjet za tempo i dinamiku je sve razvijeniji pri muziciranju (pri pratnji i improvizaciji); - aktivno učestvuje u izradi aranžmana i pokazuje visok nivo spretnosti u sviranju i improvizaciji;	- Shvata potrebu uklapanja svog glasa u hor/zbor i zalaže se da to postigne kako bi doprinijeo/ijela boljem zvučanju. - Uviđa da treba vježbati ako se želi postići kvalitet, te često pjeva i svira; - Vrši samoprocjenjivanje i procjenjuje pjevanje drugih; - Svjesno obavlja muzičke zadatke i obaveze (kao pojedinac ili dio grupe); - Komentarima i praktičnim djelovanjem pokazuje pozitivne stavove i vrednote prema muzici	- Redovno učešće u pjevanju i sviranju: nastava, priredbe, izleti, kuća; - Upotreba instrumenata u skladu sa zadacima pjesme i/ili dogovorenim aranžmanom; - Kroz svoje ponašanje i učestalo muziciranje pokazuje da muziku doživljava i cijeni; - Komunikacija i interakcija u muziciranju (improvizaciji); - Stalna briga i čuvanje školskih muzičkih instrumenata; - Pjevanje u školskom horu/ zboru; - Sviranje u školskom orkestru; - Pravilno i tačno izvođenje pokreta u igri, te kanona.	- Inicira i organizira pjevanje i sviranje u interakciji (učenje u školi, u porodici); - učestvuje u interpretaciji i improvizaciji, te podstiče komunikaciju; - Aktivnim uključenjem u zajednički rad pomaže djeci u kolektivnom, grupnom i individualnom muziciranju.(demonstrira izvođenje i sviranje); - učenike/ice upućuje na druge izvore znanja pored udžbenika; te prati i procjenjuje njihova individualna postignuća; - pohvale i nagrade u skladu sa individualnim napredovanjem u odnosu na VII razred; - Vodi aktivnosti i vlastitim uključenjem, demonstrira ih i usmjerava u pravcu

<p>II MUZIČKE /GLAZBENE IGRE/PLESOVI:</p> <p>1. <i>Grk Zorba</i> (sirtaki), M. Theodorakis – E. Goufas, Grčka;</p> <p>2. <i>Dunavski valovi</i>, Ion (Josif) Ivanovici, Rumunija</p> <p>3. <i>Tango Jalousie</i> (Tango ljubomore), Jacob Gade, Danska i <i>Blue Tango</i>, Leroy Anderson, Amerika</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici/ice imaju veliki fond igara/plesova; -pravilno izvodi igru/ples, koreografiju (informativno mješoviti taktovi); -prepoznaće pojedine tradicionalne nošnje i razumije da svaka zemlja ima svoje tradicionalne igre i plesove; - upoznaje narodne tradicionalne instrumente, 	<ul style="list-style-type: none"> -Samostalno izvodi zadane pokrete; - usvaja pokrete sa više sigurnosti i samopouzdanja; -Samostalno igra u kolu; 	<ul style="list-style-type: none"> -Razumije značenje koreografije i ima veliki fond kola i plesova iz BiH i šire; -Shvata i razumije značaj pokreta u plesu; -Shvata da svaka zemlja ima svoje tradicionalne igre i plesove i da je to vrijednost koju treba čuvati; (multikulturalnost) 	<ul style="list-style-type: none"> -Ponašanje u skladu sa zahtjevima muzičke igre/plesa; - Uključivanje u rješavanje problema oko izrade narodnih nošnji - Učlanjenje u ritmičku i/ili folklornu sekciju; - Predlaganje muzičke igre/plesa za školske priredbe; 	<p>dječijih interesa i mogućnosti;</p> <p>-Planira odlazak na probu folklorne/plesene sekcije u školi i u KUD (praktični rad).</p> <p>-Kroz kola i ples razvija kreativnost, dječje radne i kulturne navike u slobodnom vremenu;</p>
<p>III. SLUŠANJE MUZIKE:</p> <p>1.<i>Kraj potoka bistre vode</i>, sevdalinka u interpretaciji poznatih izvođača narodne muzike i <i>Voljelo se dvoje mladih- Žute dunje</i>, sevdalinka u interpretaciji poznatih izvođača zabavne muzike;</p> <p>2. <i>Ah što ćemo ljubav kriti</i>, III čin, opera: Hasanaginica, Asim Hrozić, sevdalinka u operi</p> <p>3. <i>Studije za klavir</i> (VIII, IV, V), Nada Ludvig Pečar, <i>Koncertno predstavljanje - I</i> akta, Andelka Bego Šimunić;</p> <p>4. <i>Metamorfoze</i>, Avdo Smailović;</p> <p>5. <i>Tri minijature</i>, Evgeny Derbenko; (harmonika)</p> <p>6. Male kompozicije za</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Shvata značaj poznavanja umjetničkih djela i samostalnije donosi estetski sud o njima; - ima bogat fond djela koja prepoznaće, zna njihov naslov i ime kompozitora, a informativno poznaje muzičku formu, - prepoznaće orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački, udaraljke) 	<ul style="list-style-type: none"> - Brzo uočava i saopštava izvođača; Brzo pamti i pjevuši melodiju kompozicije koju sluša; - Samostalno određuje karakter kompozicije; - Tačno određuje dinamiku, tempo i druge karakteristike djela; - Razlikuje i poznaje pojedine instrumente vizuelno i auditivno; 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje osjećaja za lijepo iskazuje na razne načine - izražava utiske o slušanom djelu, komentira osobine djela, često traži da se djelo ponovno sluša; -Biranim riječima i odnosom pokazuje da cijeni muziku, izvođače i kompozitore: objašnjava svoj odnos (zašto mu se dopada ili ne dopada); -Pokazuje kulturu ponašanja na koncertu i 	<ul style="list-style-type: none"> -Potistiće decu i okolinu da se angažuju za skupljanje kvalitetnih snimaka i CD-a da se slušaju za vrijeme odmora u školi , te razgovore i borbu protiv nevaklitetne muzike -Pronalaze i prikupljaju slike kompozitora i muzičkih instrumenata u knjigama i stampi (simfoniski orkestar, narodni orkestar-izrada panoa); -Izrada preglednog panoa na tradicionalnim interumenata BiH koje su 	<p>-Ukazuje na adekvatan način izrade preglednih zidnih kalendara sa terminima koncerata;</p> <p>-Planira termine za posjete kulturnim ustanovama i bilježi ih na kalendaru;</p> <p>-Osmišljava i obavlja temeljitu pripremu učenika za izlaske iz škole i posjete kulturnim ustanovama (koncerti);</p>

<p>klavir, <i>Menuet g-mol BWV 115 i Preludij u D-duru</i> BWV 936 iz Šest malih preludija, J. S. Bach;</p> <p>7. Poloneza As-dur, op. 53. i Nocturno op. 9 br. 2, Frederic Chopin;</p> <p>8. Sonata C-dur, K 545, Facile, I stav, W. A. Mozart i Sonata D-dur, (Hob.XVI/37), I stav Allegro con brio, J. Haydn;</p> <p>9. Simfonija br. 5 u c-molu, Sudbinska, I stav, L. Van Beethoven</p> <p>10. Can-can (Galop), Orfej u podzemlju, Jacques Offenbach;</p> <p>11. Uvertira i Čardaš (Klange der Heimat) iz operete Šišmiš, J.Strauss ml.;</p> <p>12. Habanera iz opere Karmen, G. Bizet,</p> <p>13. Napitnica iz opere Traviata i Hor Jevreja iz opere Nabuko, Diuzepe Verdi</p> <p>14. Vltava, iz ciklusa Moja domovina i Antonin Dvorak: Slavenski ples op. 46, br. 8. g-molu.</p> <p>15. I Got Rhythm i Amerikanac u Parizu, G. Gershwin</p> <p>16. Moja mala balerina, Charles Chaplin, muzika iz filma "Svjetla pozornice" (Limelight)</p> <p>17. Nagovještaj proljeća i Proljetna kola (Plesovi mlađih djevojaka) iz baleta Posvećenje proljeća, I dio, Igor Stravinski;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikuje glasove: dječji, ženski (soprano-alt), muški (tenor-bass); - razlikuje izvođačke ansamble: solo- pjevač ili solo-instrument, orkestar ili grupa orkestarskih instrumenta, hor/zbor; - prepoznaće kroz slušanje italijanske oznake za dinamiku i - uočava i saopštava nazine za promjene u tempu; - poznaje i pamti imena BH kompozitora i njihova najpoznatija djela; - prepoznaće narodnu muzičku tradiciju; <hr/> <ul style="list-style-type: none"> - Samostalno spontano dovršava započetu pjesmu pjevanjem ili sviranjem; - Na muziku progovara likovno ili literarno; - Samostalno i spontano daje svoje ideje za rad; kreira nove aranžmane; 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposoban je da uz slušanje muzike i praćenje notnog zapisa uoči i primjeni muzičke termine za artikulaciju, dinamiku, tempo: - Samostalno u notnom zapisu i slušajući djelo koristi pojmove: znak ponavljanja-repeticija, ritam, melodija, itd; - Prilikom slušanja muzike poštuje pravila ponašanja, za koje zna da se moraju znati radi prisustva koncertu i kulturnog odnosa prema umjetnosti; - Koristiti jednostavan muzički jezik tokom analize djela-terminologiju blisku mladima; <hr/> <ul style="list-style-type: none"> - Samostalno smišlja, upoređuje, dodaje, mijenja; - Pravi improvizaciju ritmičke pratnje pjesmi. Stvara kombinacijom riječi, instrumenata, pokreta i likovnim izrazom. - Na razne teme samoinicijativno 	<p>insistira da prisustvuje uživo na koncertima;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vidljivo pokazuje pozitivan odnos prema djelima i muzičkim umjetnicima; te muzici u okolini. Ispoljava svoje stavove i potrebe za lijepim (auditivna ekologija); - Shvata i zna da muzika ima važnu ulogu za poboljšanje kvaliteta života u porodici, školi i okolini. 	<p>upoznali, na koji se dodaju slike nakon idiofonih i membranfonih i aerofoni instrumenti;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada zidnih panoe sa tematskim sadržajima; narodnih instrumenata i nošnji iz regije i svijeta; - Vođenje intervjuja sa umjetnicima; - Posjeta koncertima u osnovnoj muzičkoj školi; - Prikupljanje isječaka iz štampe sa najavom koncerata u gradu (Vodič kroz kulturne muzičke događaje, sa važnjim telefonskim brojevima Narodno pozorište, Opera...) 	<ul style="list-style-type: none"> - prati ponašanje na koncertu, - Priprema, rukovodi i planira muzičke sadržaje u korelaciji sa ostalim umjetničkim i drugim odgojnim područjima; <hr/> <ul style="list-style-type: none"> -U korelaciji sa profesorima drugih umjetničkih i odgojnih područja, priprema, planira i rukovodi muzičkim sadžajima koji to dozvoljavaju; -Planira razne oblike saradnje sa lokalnom zajednicom; posjeta školskoj priredbi, koncertima; -Ohrabruje i prati područja u kojima su djeca najkreativnija i
---	---	---	--	--	---

IV DJEĆIJE STVARALAŠTVO	-Spontano sa sve većom lakoćom kreira improvizacije na razne teme i igrokaze;	ispobava instrumente za dočaravanje likova u igrokazu.	da učestvuje u raznim segmentima stvaranja i prezentacije stvaralačkih postignuća svog razreda.	kreaciji omoguće neverbalnu komunikaciju i socijalizaciju; - Sa žarom uzima učešće u izradi kostima, slika za scenu i drugog. Na taj način upoznaju razna umjetnička zanimanja.	najslobodnija uključujući sve učenike/ce. -Individualna postignuća i samostalnost djece u kreativnom izražavanju prati u odnosu na sedmi razred.
- Izmišljanje novih pjesmica na zadani tekst; - Slobodna improvizacija na Orffovim instrumentima; - Literarno i /ili likovno izražavanje doživljaja muzike - Prezentacija rezultata samostalnog i grupnog rada -Muzičko scenske igre					

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ ZA OSMI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

2 časa sedmično-70 časova godišnje

Opći cilj tjelesnog i zdravstvenog odgoja kompatibilan je sa ciljevima kineziologije u kineziološkoj edukaciji i tiče se optimalne stimulacije i podrške procesima formiranja antropološkog statusa učenika u korelaciji sa faktorima ograničenja. Antropološki status suponiran je integralnim skupom biopsihosocioloških obilježja definiranih kao morfološka, funkcionalna, motorička, kognitivna, konativna, sociološka i zdravstvena.

Osnovni cilj tjelesnog i zdravstvenog odgoja je osposobiti učenika za usvajanje i primjenu osnovnih kineziologičkih znanja i kinezioloških iskustava - koja će mu omogućiti samostalno tjelesno vježbanje u funkciji optimalne stimulacije i podrške razvoju psihomotoričkih i funkcionalnih sposobnosti i morfoloških osobina u interesu njegovanja i zaštite zdravlja i opće dobrobiti učenika.

Poseban cilj tjelesnog i zdravstvenog odgoja je optimalna stimulacija i podrška zadovoljavanju posebnih kinezioloških potreba i interesa učenika u sportu, sportskoj rekreaciji, kinezioterapiji i adaptivnoj edukaciji.

Komplementarni ciljevi tjelesnog i zdravstvenog odgoja tiču se napora usmjerenog ka stvaranju sistema uvjeta, koji će učeniku pomoći da: (1) usvoji osnovna znanja i razvije interes i naviku za njegu i zaštitu zdravlja; (2) usvoji osnovna kineziologička znanja i stekne kineziološka iskustva za cjeloživotno tjelesno vježbanje; (3) usvoji znanja o kontroli osnovnih parametara kineziološkog statusa; (4) aktivno koristi slobodno vrijeme i snalazi se u urgentnim situacijama; (5) zadovolji potrebu za igrom i kretanjem i razvije interes za bavljenje sportskim, rekreativnim i, eventualno, kinezioterapijskim i adaptivnim aktivnostima; (6) razumije, poštuje i promovira ekološke vrijednosti u duhu biocentrizma; (7) uvažava svoje kompetencije i racionalno ih afirmira.

Polazni kriteriji za što kvalitetniji standard tjelesnog i zdravstvenog odgoja jesu: (1) objektivnost – prilagođenost sadržaja materijalnim uvjetima, (2) primjereno sadržaju dobi i spolu učenika, (3) sigurnost učenika, (4) korisnost sadržaja za svakodnevni život, sportsku rekreaciju, urgentne situacije ili pogodnost za nadgradnju različitih kinezioloških aktivnosti, (5) razvoj antropoloških obilježja učenika i (6) interes i potreba učenika.

Metodički principi u nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja su: (1) postupnost (od biotičkih do specijalnih motoričkih znanja, od jednostavnijih ka složenijim motoričkim znanjima, od manje ka tjelesno zahtjevnijim kineziološkim sadržajima, od jednostavnijih ka složenijim uvjetima vježbanja), (2) intezifikacija (što manje “praznog hoda”, pauza, prekida, zastoja, stajanja i čekanja na času, što više kretanja i dinamičnosti, održavanje intenziteta opterećenja) i (3) situatalizacija (približavanje nastave životnim potrebama i situacijama, što više natjecanja, igre i utilitarnih sadržaja).

Peto razvojno razdoblje karakteriziraju izražene razlike između učenica i učenika u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim obilježjima. Ovaj period rasta i razvoja djece započinje sa 8. razredom osnovne i završava sa 1. razredom srednje škole. U ovom ciklusu, *pored obavezogn realizira se i program koji škola mora da ponudi učenicima za dobrovoljan izbor* i to: a) sportsko-rekreativni sadržaji; b) sport za sportiste; c) umjetnički sadržaji (ples, sportski ples, folklor). Program se realizira jedanput sedmično sa po jednim časom.

Sadržaji zdravstvenog odgoja uvjetovani su činjenicom da je ovaj razvojni period karakterističan ne samo po burnom tjelesnom rastu i razvoju, koji vodi do biološke i spolne zrelosti pojedinca, već i po razvoju psiholoških i socioloških obilježja ličnosti. U tom kontekstu, sadržaji zdravstvenog odgoja trebaju biti preventivnog i usmjeravajućeg karaktera a u odnosu na očekivane i stvarne probleme djece u ovoj razvojnoj dobi.

Ciljevi, sadržaji i ishodi

Cilj	Sadržaji	Ishodi	Učenice	Učenici
1. Obrazovni 1. Osnovna teorijska znanja a motori	Štetna djelovanja nikotina, alkohola, dopinga i drugih sredstava ovisnosti na zdravlje (*)	Zna da su nikotin, alkohol, droge i druga sredstava ovisnosti štetni po zdravlje i ponaša se u skladu sa tim.	x	x
	Pubertet	Razumije promjene u pubertetu i prihvata ih normalnim.	x	x
	Kriva rasta i razvoja	Posjeduje osnovna znanja o zakonitosti razvoja kinezioloških dimenzija antropološkog prostora u pojedinim fazama rasta i razvoja.	x	x
	Razvojna korelacija kinezioloških i drugih dimenzija antropološkog prostora (*)	Posjeduje osnovna znanja o međuzavisnosti kinezioloških i drugih dimenzija antropološkog prostora u pojedinim fazama rasta i razvoja.	x	x
	Poseban dnevni raspored uzimanja hrane i tekućine u vrijeme povećanih tjelesnih napora	Zna da su hrana i tečnost neophodan izvor povećanim tjelesnim naporima i ponaša se u skladu sa tim.	x	x
	Korisni i štetni sadržaji tjelovježbe za vrijeme mjesecnoga ciklus (*)	Zna kako tjelovježbe utiču na vrijeme mjesecnog ciklusa i ponaša se u skladu sa tim.	x	
	Dnevna organizacija rada, odmora i zabave i njen značaj	Posjeduje osnovna znanja o dnevnoj organizaciji rada, odmora i zabave i njenom značaju za zdravlje i ponaša se u skladu sa tim.	x	x
	Dobrobiti igre i boravka u prirodi	Posjeduje osnovna znanja o dobrobiti igre i boravka u prirodi i ponaša se u skladu sa tim.	x	x
	Higijenski standardi pri izletima i ekskurzijama (*)	Ponaša se u skladu sa higijenskim standardima pri izletima i ekskurzijama.	x	x
	Kultura i pravilno odijevanje u cilju zaštite tijela i zdravlja od nepovoljnih vanjskih uticaja u različitim uvjetima	Pravilno se odijeva u cilju zaštite tijela i zdravlja od nepovoljnih vanjskih uticaja u različitim uvjetima.	x	x
	1. Trčanja: - Osnove brzog hodanja (*) - Kinematičke razlike u tehnikama trčanja na kratke i duge staze	Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o brzim hodanju i kinematičkim razlikama u trčanju na kratke i duge staze.	x	x

An tro po re e sp	2. Skakanja:	- Skok uvis leđnom tehnikom »flop«	<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o skoku uvis leđnom tehnikom »flop«, te o polusaltu na povišenje.</i>	x	x	
		- Polusalto na povišenje od mekanih strunjača uz pomoć odraznog pomagla			x	
	3. Bacanja:	- Bacanje loptice tehnikom O'Brien	<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o bacanju loptice tehnikom O'Brien.</i>	x	x	
	4. Kolutanja:	- Leteći kolut na povišenje od mehkih strunjača	<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o letećem kolutu na povišenje od mehkih strunjača.</i>	x	x	
	5. Višenja, upiranja i penjanja:	- Ljuljanje na karikama s okretima za 180° (*)	<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o ljuljanju na karikama s okretima za 180°.</i>		x	
	6. Ritmičke i plesne strukture:	- Bečki valcer (*) - Latinoamerički ples po izboru	<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o: bečkom valceru, izabranom latinoameričkom plesu, okretu za 180°, skoku „kazačoki“, pirueti u desnu i lijevu stranu</i>	x	x	
		- Okreti za 180° na tlu/gredi - »Kozački« skok - Pirueta u desnu i lijevu stranu (*)		x		
	7. Borilačke strukture:	- Tehnika bočnog bacanja hvatom glave i ruke kroz klek (*)	<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o tehniци bočnog bacanja hvatom glave i ruke kroz klek.</i>		x	
	8. Sastavi	- Vježba na tlu (*) - Vježba na gredi, do 80 cm visine - Koreografija sa ili bez sprave po izboru (*)	<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o vježbi na tlu, te ovježbi na gredi i koreografiji sa ili bez izabrane sprave.</i>	x	x	
				x		
9. Igre: Rukomet: - Finte (*) - Stvaranje viška napadača zabadanjem Košarka: - Skok šut nakon vođenja ili dodane lopte - Igra košarka 3 : 3 ili 5 : 5 (*) Odbojka: - Smeč iz zaleta visoko dodane lopte - Gornji servis bez rotacije (*) Nogomet: - Udarci lopte vanjskom stranom stopala - Volej i/ili poluvolej - Udarac glavom iz kretanja sa skokom		<i>Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o: rukomet - fintama, stvaranju viška napadača zabadanjem; košarka - skok šutu nakon vođenja ili dodane lopte, igri košarke 3 : 3 ili 5 : 5; odbojka - smeču iz zaleta visoko dodane lopte, gornjem servisu bez rotacije; nogomet - udarcima lopte vanjskom stranom stopala, voleju i/ili poluvoleju, udarcu glavom iz kretanja sa skokom.</i>	x	x		
An tro po re e sp		- Snaga: - Brzina:	Odgovarajući sadržaji iz: 1.2..1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. i 9., kao drugi	<i>Posjeduje optimum neuro-muskularne sposobnosti.</i>	x	x
				<i>Posjeduje optimum neuro-energetske sposobnosti.</i>	x	x

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinacija: - Gibljivost: - Ravnoteža: - Preciznost: 	<p>kineziološki sadržaji, a shodno potrebama i mogućnostima učenika i vanjskim restriktorima</p>	<p><i>Posjeduje optimum informacijske sposobnosti.</i></p> <p><i>Posebnu pažnju usmjerava na optimalizaciju brzine, repetitivne i eksplozivne snage, te koordinacije, gibljivosti, ravnoteže i preciznosti.</i></p>	x	x
	2. Funkcionalne sposobnosti:		<p><i>Unaprjeđuje aerobne sposobnosti cikličkim aktivnostima malog i umjerenog inteziteta.</i></p> <p><i>Unaprjeđuje anaerobne sposobnosti kineziološkim aktivnostima velikog intenziteta putem intervalne metode rada.</i></p>	x	x
	3. Morfološke osobine:		<i>Uvažava značaj kinezioloških aktivnosti i koristi ih za optimalizaciju masnog tkiva, voluminoznosti i gibljivosti zglobovnih tijela i skupina zglobova.</i>	x	x
4. Odgojni	Snalaženje u kineziološkim relacijama: unutrašnje – vanjsko – individualno - kolektivno		<i>Prihvata zdravlje za primarni kriterij vlastitog biopsihosocijalnog integrитета.</i>	x	x
	Odnos prema kineziološkim uzorima (*)		<i>Uvažava potrebu samokontrole vlastitog ponašanja u odnosu na sve agresivnije kineziološke izazove.</i>	x	x
	Samouvažavanje		<i>Shvata značaj kinezioloških aktivnosti za razvoj vlastite ličnosti.</i>	x	x
	Odnos prema ekološkim problemima (*)		<i>Razvija ekološke navike i aktivno sudjeluje u prevenciji i rješavanju ekoloških problema.</i>	x	x
	Kultura ponašanja		<i>Aktivno, interaktivno i kreativno sudjeluje u rješavanju problema u školi i među vršnjacima. Shvata da je osnovno obrazovanje „pasoš za život“.</i>	x	x

Učenici su naročito zainteresirani za produbljivanje znanja i širenje sadržaja rada, te je ovaj period veoma pogodan za početak sportske aktivnosti. Zbog efikasnosti vježbe i bolje motivacije, u zadnje tri godine program tjelesne i zdravstvene kulture zahtijeva savremeniji didaktičko-metodički postupak nastavnika, što se, u prvom redu, odnosi na slobodniju kompoziciju časa tjelesne i zdravstvene kulture i na usavršavanje i osavremenjivanje tehnologije nastave.

Po svojoj koncepciji, program uklanja granicu između nastave i vannastavnih aktivnosti, zbog toga je potrebno da škola, zajedno sa društvenim subjektima, pomaže svim oblicima slobodne aktivnosti učenika (sportske sekcije, školska sportska društva), a u prvom redu u osiguranju stručnog kadra, materijalnih i prostornih uvjeta.

Četvorodjelnu kompoziciju časa treba shvatiti samo kao obavezno polazište, koje osigurava optimalne psihološke, fiziološke i pedagoške preduvjete za realizaciju neposrednog zadatka časa tjelesne i zdravstvene kulture. Na toj osnovi, sa dosta slobode, treba i komponirati konačnu strukturu časa za svaki zadatak. Intezivnije se koriste metode rada kao što su: metod dopunskog vježbanja, kružno-intervalni metod, metod stanica, tangent-trening i sl. Da bi intezitet vježbanja bio optimalan, treba voditi računa o racionalnom korišćenju objekata, sprava, rezervita i ostalog nastavnog pribora, te o racionalnijem korišćenju raspoloživog vremena za čas i sl.

Uz razvijanje zdravstvenih, estetskih, zabavnih i kompetentivnih ili natjecateljskih motiva tjelesne i zdravstvene kulture, a s obzirom da je ovo razdoblje optimalno za usvajanja motoričkih znanja, obrazovna komponenta prepostavlja usvajanje naprednih kinezioloških motoričkih znanja koja, upotpunjena temeljnim teorijskim znanjima iz kineziologije, podstiču integritet razvoja ličnosti učenika. Uz **opća motorička znanja** za razvoj (a) razvoj

funkcionalnih sposobnosti (aerobnih i anaerobnih) i (b) *razvoj motoričkih sposobnosti* (koordinacije, ravnoteže, brzine, preciznosti, fleksibilnosti, eksplozivne, repetitivne, statičke snage i dinamometrijske sile, te (c) *regulaciju morfoloških obilježja* (aktivne mišićne mase i balastne mase), potrebno je učenicima osigurati i mogućnost sticanja znanja *specificiranih* kao: (a) *monostrukturalna motorička znanja*, koja su dominantno obilježje aktivnosti tipa atletike, plivanja, biciklizma i dr., (b) *aciklična motorička znanja*, koja su bitno obilježje tzv. borilačkih aktivnosti, kao što su boks, hrvanje, judo, karate i dr., (c) *kompleksna motorička znanja*, dakle ciklična i aciklična, koja se susreću u sportskim igrama, kao što su nogomet, rukomet, košarka i dr., ta (d) *"estetska"* *motorička znanja* (ili znanja za koja je estetski kriterij važan faktor uspjeha), koja su sadržana u aktivnostima tipa gimnastike, ritmičke gimnastike, skokova u vodu i dr.

Ocjenuju se: sadržaji označeni sa (*)

Procjenjuju se: morfološke osobine, funkcionalne i motoričke sposobnosti učenika u odnosu na njihovo inicijalno, stvarno i očekivano stanje osobina i sposobnosti.

Testiranje učenika treba realizirati primjenom EUROFIT baterijom testova i obezbijediti učenicima lični karton tjelesnog razvoja.

ISLAMSKA VJERONAUKA
OKVIRNI PROGRAM ZA 8. RAZRED DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE
(2 časa sedmično- 70 časova godišnje)

UVOD

Većina učenika osmog razreda ulazi u razdoblje pravog puberteta i završnu podfazu predadolescencije. Mnoge učenice ove dobi već ulaze u razdoblje rane adolescencije. Ovo je vrlo impulsivno razdoblje u kojem većina učenika proživljava sve intenzivniji tjelesni, spoznajno-misaoni i psihosocijalni razvoj. Događa se gubitak ravnoteže, traženje egocentričnih odgovora i sve naglašenije proživljavanje iskustva nemirnog života i često protivrječnoga traganja za vlastitim identitetom na području njihovog tjelesnog, afektivnog, intelektualnog, komunikacijskog i socijalnog života. Učenici osjećaju pomanjkanje kreativnog i kvalitetnog odnosa sa sobom, s drugima i sa širim životnim okruženjem, društвom i prirodом.

U odnosu na proшlost, događa još jače distanciranje učenika od autoriteta odraslih, posebno od roditeljskog autoriteta. Zato je i nužno da roditelji, vjeroučitelji i drugi autoriteti pristupaju učenicima kao partneri i da, imajući u vidu njihov afektivno-socijalni razvoj, u kvalitetnoj komunikaciji s učenicima rješavaju njihova lična i druga pitanja s puno razumijevanja i strpljenja. Učenici ove dobi ne prihvataju nametnuta rješenja, nego traže da i oni solidarno i suodgovorno učestvuju u rješavanju i donošenju odluka o sebi, o porodici i drugom. U ovom razdoblju, u želji za izgradnjom vlastitog identiteta i u želji da se postane odrastao čovjek, tj. slobodna i odgovorna osoba, događa se naglašenija želja za emocionalnim distanciranjem od »simbola majke« (posebno muške, ali i ženske djece) i približavanja »simbolu oca«, kao »simbolu« odraslog svijeta, slobode i odgovornosti. Neriješeni odnosi učenika ovog uzrasta s »roditeljskim simbolima« mogu razvijati poteškoće u izgradnji ispravne slike o Bogu, jer su skloni projicirati svoje neriješene probleme s roditeljima na odnos prema Bogu, posebno ako je njihova slika o Bogu u djetinjstvu i predadolescenciji bila previše uvjetovana identifikacijskim procesima.

U ovom razdoblju, posebno je osjetljiv tjelesno-afektivni razvoj učenika i postizanje ravnoteže između tjelesno-instinkтивне i duševno-duhovne dimenzije tog razvoja. Riječ je o njihovu spolnom odgoju i njihovo težnji za upoznavanjem i produbljivanjem doživljaja svoje seksualnosti kao temeljnog određenja čovjeka, a svoj najdublji smisao pronalazi u potpunoj i radikalnoj upućenosti čovjekova bića prema drugome. Upravo u ovom uzrastu vjeronauka treba pomoći mladima da ostvare postepenu i sve potpuniju integraciju svoje spolnosti i dobiju cjelovit i temeljit spolni odgoj u svim dimenzijama čovjekovog tjelesnog i duhovnog bića. Spolni odgoj posebno uključuje čovjekovu religiozno-moralnu dimenziju, koja istovremeno nadilazi i prožima sve ostale njegove dimenzije: percepciju, imaginaciju, intelektualnu, doživljajnu, estetsku, komunikacijsku, kulturnu, društvenu i druge u kojima se čovjek ogleda, ostvaruje i potvrđuje kao spoznajno, doživljajno i djelatno biće.

U vjerskom odgoju ovog uzrasta treba uvažavati učeničke sposobnosti formalne logike i apstrakcije i probuđenog interesa mlađih za osnovna pitanja života, kao što su postanak svijeta, smisao ljudskog života i postojanja. Učenici traže objektivnu i argumentiranu informaciju o svijetu koji ih okružuje i smisao o vrijednosti vlastitog života. Njih već sada zanimaju teoretska i praktična »filozofska« i »teološka« pitanja koja se odnose na njihov konkretni život, ciljeve i puteve ostvarenja uspješnog života, identiteta, bilo na planu etičko-moralnog, bilo duhovno-religioznog života.

Zato je vrlo važno učenicima ovog uzrasta prilagoditi »govor vjere« u izricanju i približavanju najdubljih ljudskih i vjerničkih iskustava i stvarnosti. Isto tako, aktivan i kreativan zajednički rad učenika i vjeroučitelja u nastavi pravi je put za postizanje vjersko-odgojnih ciljeva u ovom godištu.

Cilj nastave islamske vjeronauke u osmom razredu

Cilj islamske vjeronauke u osmom razredu je da, kroz otkrivanje iskustva traganja za spoznajom i ostvarenjem konačnog ličnog i zajedničkog životnog smisla, osnaži učenike u nastojanju da upoznaju, dožive i prihvate da je Bog stvoritelj svijeta i našeg života, te pomogne im da razumiju da Allah, dž.š., i nas poziva da budemo kreativni i aktivni učesnici u ostvarenju konačnog životnog smisla.

Zadaci nastave islamske vjeronauke u osmom razredu

- Otkriti snagu slobodne volje i Božijeg određenja u životu čovjeka,
- Otkriti vlastite sposobnosti kao dobijene blagodati od Uzvišenog Boga radi lakšeg pronalaženja životnoga cilja i ostvarenja uspjeha,
- Otkriti i upoznati potrebe duše, kao i načine zadovoljenja tih potreba radi zadovoljstva i sreće,
- Upoznati život Božijih poslanika radi primanja pouke u životu,
- Otkriti važnost traganja za dubljom spoznajom vjere i postizanjem osnovnog smisla ličnog života i života u zajednici,
- Upoznati i prihvatići svoj zadatak u svijetu,
- Buditi svijest da, kao mlađi vjernici, trebaju dati vlastiti prilog i savjesno obavljati svoje poslove i dužnosti i aktivno učestvovati u životu svoje porodice, zajednice i društva na svim područjima u kojim se mogu aktivno uključiti.
- Razviti pozitivan stav, nadu i pogled prema životu na ovom svijetu, a s ciljem ostvarenja sreće u vječnosti,
- Upoznati učenike s karakterističnim obilježjima kulturno-historijskog nasljeđa radi njegovanja vlastite kulture i građenja identiteta u njoj,
- Produbiti razvijanje senzibiliteta za njegovanje vlastite kulture, tradicije i građenje vlastitog identiteta, a uvažavanje kulture, tradicije i identiteta drugih i drugaćijih,
- Razviti osjećaj za dobro, želju za moralnim usavršavanjem i želju za životom utemeljenim na moralnosti.

PROGRAMSKA STRUKTURA PREDMETNIH SADRŽAJA

1. U SVJETLU BOŽIJE ODREĐENJA

- Izazovi i nade
- Poželjne kompetencije mlađih

Didaktičke naznake:

- U uvodnom satu za ovu tematsku cjelinu proći sa učenicima kroz imanske šarte rađene u prethodnim razredima radi razvijanja cjelovite slike o njima i zaokruživanja govora o temeljima islamskog vjerovanja. Također, nastavnik će učenike obavijestiti o godišnjem projektnom

zadatku i dati im jasne i detaljne instrukcije, te organizirati njihov rad (dogovoriti oblik rada – individualni, partnerski, grupni – po afinitetima i željama učenika).

- Nastavna jedinica *Izazovi i nade* treba da pomogne učenicima u shvatanju nužnosti razmišljanja o mnoštvu izazova, dobrih i loših, koji su svakodnevno pred njima, radi posljedica koje slijede poslije njihovog izbora (nerad-neuspjeh, tuga, rad-uspjeh, sreća i sl), kao i o svemu što im se dešava u životu, zašto i da li sami doprinose tim dešavanjima. Potrebno im je približiti pojam Božijeg određenja i pojasniti da postoje dijelovi života na koje sami mogu utjecati (dobre ocjene, izbor između dobra i zla i sl.), te da svoje loše postupke ni u kom slučaju ne smiju pravdati Božijim određenjem. Nastavna jedinica se može povezati i sa skretanjem pažnje na stigmatiziranje učenika od drugih, te treba da pomogne u odupiranju unaprijed nametnutih šablonu od strane drugih podsticanjem na razmišljanje o prilici koju svima Uzvišeni Allah pruža i nepostojanju prava da se ta prilika oduzima.
- Kroz nastavnu jedinicu *Poželjene kompetencije mladih* usmjeriti mlade da u pravcu razmišljanja o vlastitim postupcima i njihovom djelovanju na sudbinu, otkrivaju svoje jake strane i na njima grade uspjeh. Razvijati im svijest da je prirodna potreba za uspjehom, dokazivanjem, samopotvrđivanjem i afirmacijom svakog čovjeka, te da je ne smiju skrivati i potiskivati. U duhu poruke da Uzvišeni Allah nikoga ne optereće preko njegovih mogućnosti i Konvencije o pravima djeteta da je škola obavezna omogućiti uspjeh svakom učeniku u skladu sa njegovim mogućnostima, podsticati učenike na razvijanje poželjnih kompetencija zasnovanih na islamskoj moralnosti i usavršavanja u njima do postizanja uspjeha. Razviti im kritički stav o pokušaju medija u nametanju negativne slike o mladima, njihovim sklonostima, kompetencijama i sl., radi odupiranja ovakvim pokušajima stigmatiziranja. Nastavnik može zadati individualne zadatke na teme *Jako sam dobar u..., Želim biti bolji u....*
- Rukovodeći se hadisom u kome se govori da dova može promijeniti sudbinu, učenicima treba sugerirati učenje dove, odnosno da usklade vjerovanje, izbole, postupke i dove. Za ovu tematsku cjelinu moguće je koristiti dovu: *Bože, popravi mi vjeru moju, koja je osnova moja, popravi mi i ovaj svijet jer na njemu živim, popravi mi i budući svijet jar ja njemu idem. Poživi me dok mi je život dobar, a daj mi smrt kada mi smrt bude dobra. Daj mi da život moj bude povećanje u svakom dobru, a moja smrt mir i spas od svakog zla.*
- Za ovu tematsku cjelinu predlažemo 1 sat uvođenja, 2 sata obrade i 1 sat utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti interesovanja za nove nastavne sadržaje i usvojenosti ranije izučavanih sadržaja,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, uređenju života i aktivnog djelovanja na vlastitu sudbinu i životni ishod,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o Božijem određenju, slobodnoj volji i ljudskim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da se poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi, a da se njeguju vlastita.
- Razvijenost odgovornosti prema vlastitom životu i aktivnostima u njemu.
- Sposobnost kritičkom razmišljanju o životu i potiskivanje slijepog vjerovanja u sudbinu.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: učenik treba da definira Božije određenje, slobodnu volju, sudbinu, zapamti dovu, da zna šta je sposobnost kao i da prepozna svoje sposobnosti, izražava i primjenjuje one koje su kod njega najrazvijenije, uspoređuje ih sa sposobnostima drugih kao i sa ostalim sposobnostima koje su kod njega manje razvijene, razumije Božije određenje i način djelovanja na sudbinu, mogućnost mijenjanja sudbine, procjenjuje koje su sposobnosti najpogodnije za ostvarenje životnih ciljeva kroz savjete Kur'ana i Poslanika, a.s.
- *Psihomotoričko područje*: učenik je u mogućnosti da prilagođava i gradi svoje sposobnosti i ciljeve na moralnosti islama, ilustrira ih kroz mape uma, mjeri njihovu razvijenost i ostvarivost, testira i procjenjuje svoje zalaganje i trud u ostvarenju vlastitog života, izbacuje negativne sklonosti u svom ponašanju i djelovanju u interpersonalnoj relaciji sa drugima i drugačijima.
- *Afektivno područje*: svjesno odgovara na pitanja, imenuje sposobnosti i želje, prilagođava se radnoj atmosferi, čita, piše, govori, izvještava, slijedi upute, smisleno mijenja stavove na utemeljenoj argumentaciji, djeluje pozitivno na uspjeh, sluša, primjenjuje i predlaže načine za postizanje uspjeha, vrednuje vlastiti uspjeh, prihvata odgovornost za posljedice vlastitih postupaka.

2. POTREBE MOJE DUŠE

- Čistoća u duhovnosti
- Kako da završim dan
- Namazi u posebnim prilikama
- Upoznajmo Zakon Božiji
- Vrednovanje djela u Zakonu Božjem
- Prijevod Kur'ana na bosanskom jeziku
- Čuvanje Tradicije

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Čistoća u duhovnosti* treba da podsjeti učenike na ulogu čistoće u islamu i načine njenog ostvarenja. Posebnu pažnju posvetiti duhovnoj čistoći i putevima njenog postizanja, tevba, namaz, zikr, činjenje dobra i sl. Nastavnik treba da podstakne učenike na razmišljanje o nužnosti razvijanja duhovne čistoće na osnovu saznanja o efektima tjelesne čistoće, o vezi između griješenja, nečistoće duše i čišćenja od grijeha. Učenici treba da se podstaknu na njegovanje čistoće riječima Uzvišenog Allaha u kojima govori o poklanjanju svoje ljubavi onima koji se često kaju i mnogo čiste. Kao mjerilo kvaliteta ostvarenja duhovne čistoće istaknuti namaz koji čovjeka povezuje sa Bogom, čuva ga od grijeha i podstiče na dobro. Uz ovu nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *Uzmi abdest klanjaj namaz*. Ova nastavna jedinica pruža mogućnost komparativne analize načina postizanja duhovne čistoće u drugim religijama, s ciljem razvijanja razumijevanja drugih i drugačijih, te u funkciji uočavanja sličnosti u monoteističkim religijama.
- Predlažemo i jedan sat uvođenja za jaciju namaz na kojem će učenici evaluirati svoja znanja o namazu radi stvaranja cjelovite slike o dnevnim namazima i zaokruživanja govora o njima.

- U okviru nastavne jedinice *Kako da završim dan* upoznati učenike sa jacija-namazom davanjem informacije o vremenu i načinu obavljanja, odnosa Poslanika, a.s., prema ovom namazu, vrijednosti ovog namaza i ulozi jacije u rasporedu dnevnih aktivnosti čovjeka, radi podsticanja učenika na razmišljanje o nužnosti obavljanja jacije namaza i uočavanja prednosti onih koji je obave.
- Kroz nastavnu jedinicu *Namazi u posebnim prilikama* treba obraditi džuma-namaz i bajram-namaze. Pored navedenih namaza podsticati učenike na jačanje veze sa Bogom kroz nafila-namaze. Na primjerima Muhammeda, a.s., i davanjem informacija o njihovoj vrijednosti i koristima koje nam donose podsticati ih na razmišljanje o nafila-namazima radi njihovog obavljanja. Nastavna jedinica pruža mogućnost upoznavanja dobrovoljnih molitvi u drugim religijama, s ciljem boljeg upoznavanja drugih i drugačijih.
- Nastavna jedinica *Upoznajmo zakon Božiji* treba da ponudi učenicima osnovne informacije o izvorima na kojima se temelji Božiji zakon-šerijat primjereno uzrastu. Nastavnik treba da potakne učenike na razmišljanje o Božjem zakonu i ljudskim zakonima radi razvijanja pravilnog odnosa prema njima. U okviru nastavne jedinice učenike upoznati s načinom dopunjavanja pojedinih izvora šerijata na njima bliskim primjerima. Nastavna jedinica se može kvalitetno izvesti u komparativnom sagledavanju vjerozakona različitih religija s ciljem uočavanja zajedničkih tačaka i dijelova u kojima se oni razlikuju. Razlike treba interpretirati kontekstualno, jer zu oni važili za određeno vrijeme koje je imalo svoja specifična obilježja.
- Nastavnom jedinicom *Vrednovanje djela u zakonu Božjem* upoznati učenike s klasifikacijom ljudskih djela od onih strogo naređenih do onih koja su na dobrovoljnoj osnovi, kao i od onih koja su strogo zabranjena do onih koja nije lijepo raditi, odnosno koja izlaze iz granica pristojnosti. U okviru ove nastavne jedinice treba naglasiti glavne izvore šerijata, te klasifikaciju djela u šerijatu (fard, vadžib, ...). Poželjno je da sve vrste budu predstavljene bliskim i razumljivim primjerima s ciljem lakšeg razumijevanja i samoevaluacije djelovanja (kojim djelima se poklanja najviše pažnje, kako bi trebalo i sl). U okviru nastavne jedinice upoznati učenike i sa dozvoljenim i zabranjenim u drugim religijama radi komparativnog posmatranja uloge moralnosti u svim religijama.
- Nastavna jedinica *Prijevod Kur'ana na bosanskom jeziku* treba da pomogne učenicima u razumijevanju potrebe prevodenja Kur'ana na druge jezike i najzapaženijim prijevodima Kur'ana na bosanski jezik. Ona treba i da potakne učenike na čitanje prijevoda Kur'ana, kao i da približi njegovo razumijevanje (kako da prilaze Kur'anskem tekstu). Poslije ove nastavne jedinice učenici bi trebali moći razlikovati Božiji govor od onog koji to nije. Poželjno je da nastavnik za realizaciju ove nastavne jedinice osigura različite prijevode Kur'ana na bosanski jezik.
- Cilj nastavne jedinice *Čuvanje tradicije* je da upozna učenike sa mjerama koje su se preduzele u očuvanju autentičnosti Tradicije. Poželjno je dati učenicima osnovne podatke o zbirkama hadisa, koje danas predstavljaju osnovu kvaliteta Tradicije, a prevedene su na bosanski jezik. U okviru nastavne jedinice istaći i vrijednost čitanja hadisa, kao i nužnost njihove primjene. Poslije ove nastavne jedinice učenici treba da mogu prepoznati govor Poslanika, a.s. Uz ovu nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *Lijep je Muhammed*.
- Za ovu tematsku cjelinu predlažemo 1 sat uvođenja, 7 sati obrade i 4 sata utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti interesa za nove nastavne sadržaje: džuma i bajram namazi,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo pokazane pozitivne ambicije ka ostvarenju uspjeha,

- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o ljudskim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da se poštaju sposobnosti i želje drugih i drugačijih,
- Razvijenost odgovornosti prema Bogu i Njegovom zakonu,
- Sposobnost komparativnog praćenja vjerozakona u različitim religijskim tradicijama,
- Razvijenost svijesti o ulozi Govora Božijeg i Tradicije u svakodnevnom životu,
- Klasificiranje djela po njihovoj važnosti u šerijatu.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: učenik treba da definira farz namaz i dobrovoljni namaz, šerijat, Tradiciju, izvore šerijata, djela po njihovoj važnosti (farz, vadžib, sunnet...), da zna šta je duhovna čistoća, prijevod Kur'ana, da opisuje stanje svoje duše, uspoređuje dnevne namaze sa nafila namazima, izvore šerijata dovodi u međuodnos i povezanost, Božiji govor sa govorom Poslanika, a.s., djela po važnosti, procjenjuje koje su vrijednosti namaza, svjedoči čitanje Kur'ana i hadisa, zastupljenost različitih djela po važnosti u životu, kritički razmišlja o svom odnosu prema namazu, Kur'anu i Tradiciji s ciljem vlastitog razvoja i ostvarenja čistoće duše.
- *Psihomotoričko područje*: učenik je u mogućnosti da prilagođava i gradi svoje potrebe prema rasporedu namaza, savjetima Kur'ana i Tradicije, ilustrira ih kroz mape uma, mjeri njihovu razvijenost i ostvarivost, testira i procjenjuje svoje zalaganje i trud, izbacuje negativne sklonosti u svom ponašanju i djelovanju u interpersonalnoj relaciji sa drugima i drugačnjima.
- *Afektivno područje*: svjesno odgovara na pitanja, imenuje sposobnosti i želje, prilagođava se radnoj atmosferi, aktivno čita, piše, govori, izvještava, slijedi upute, smisleno mijenja stavove na utemeljenoj argumentaciji, djeluje pozitivno na uspjeh, sluša, primjenjuje i predlaže načine za postizanje uspjeha, vrednuje vlastiti uspjeh i usmjerava ga prema savjetima Kur'ana i Poslanika.

3. UČIM OD DRUGIH

- Mudrost u prosuđivanju
- Blagodati Božije približavaju nas Bogu
- Koliko smo pravedni

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Mudrost u prosuđivanju* treba da potakne mlade na razvijanje sposobnosti sagledavanja problema iz različitih uglova radi stvaranja konačnog mišljenja i stava na primjeru Davuda, a.s. Nastavnik svojim vođenjem treba da ih, dajući im informacije i primjere, usmjerava na razvijanje sposobnost kritičkog prosuđivanja. Govor o Davudu, a.s., povezati sa praksom u načinu obraćanja Bogu, odnosu prema ljudima, porodici, hrabrosti, sposobnosti vođenja. Nastavna jedinica pruža i mogućnost upoznavanja s historijom Jevreja i ulogom Zebura u judaizmu.
- U okviru nastavne jedinice *Blagodati Božije približavaju nas Bogu* podstaknuti učenike da na osnovu kazivanja o Sulejmanu, a.s., razmišljaju o ulozi Božijih blagodati u životu čovjeka – da zahvaljuje na njima, a ne da uživajući u njima zaboravlja na Boga. Ona treba da razvije i odnos prema Božijim blagodatima na temelju islama (odgovornost, svrhu korištenja, dijeljenje sa drugima i sl.). Važno je da

učenici analiziraju i interpretiraju kazivanja o Sulejmanu, a.s., kao istinita kazivanja, bez obzira na za nas nezamislive blagodati koje je imao od Boga, što će nastavnik uspjeti vještim vođenjem i podsticajem na njihovo vlastito promišljanje. Uz ovu nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *Sulejman i Belkisa*. Nastavnik može učenicima dati i individualni zadatak na temu *Dunjaluk u ruci, a ne u srcu*. Nastavna jedinica pruža mogućnost sticanja uvida u kazivanja o Sulejmanu, a.s., u svetim knjigama Jevreja i kršćana s ciljem razumijevanja niti koja povezuje monoteističke religije.

- Nastavnom jedinicom *Koliko smo pravedni* kod učenika treba razvijati pozitivan stav prema pravednosti i usvajanje osobine pravednosti na primjeru Šuajba, a.s. Kazivanje treba da bude podsticaj učenicima na samoanalizu o njihovoj pravednosti u konkretnim životnim situacijama, ali i na razmišljanje o prisutnosti pravednosti u zajednici, kao i podsticaj za zalaganje za pravdu i pravednost u svakoj životnoj prilici.
- Za ovu tematsku cjelinu pradležemo 1 sat uvođenja radi podsjećanja na osnovne pouke iz života Allahovih poslanika o kojima je bilo govora u ranijim razredima, 3 sata obrade i 3 sata utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti realnije slike o sebi i drugima,
- Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda,
- Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo nastojanja i pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih i drugaćijih,
- Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,
- Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost,
- Razvijanje pravednosti, mudrosti u prosuđivanju i korištenju Božijih blagodati.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: definira pravednost, mudrost i blagodat Božiju, opisuje živote poslanika kao dokaz mudrosti Božije i pouke ljudima, razumije potrebu za mudrošću, pravednošću i korištenju blagodati Božijih, prepoznaje vlastite unutrašnje sukobe, upoređuje se sa pomenutim uzorima u životu, objašnjava svoja osjećanja i odnos prema blagodatima, pojavama u društvu i pravednosti, klasificira, prosuđuje o negativnim i pozitivnim utjecajima na čovjeka, izabire najbolja rješenja s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.
- *Psihomotoričko područje*: prilagođava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj razvoj, djeluje na osnovu naučenog o poslanicima, primjenjuje naučeno u praksi.

- *Afektivno područje*: pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost u odnosu na učenje islama, prihvata savjete dobijene kroz kazivanja o poslanicima i slijedi ih, prosuđuje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih na osnovu valjane argumentacije.

4. VLASTITO PREISPITIVANJE

- Greške, grijesi i posljedice
- Priznanje i vlastita odgovornost
- Savjest kao ogledalo duše

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Greške, grijesi i posljedice* će učenicima pomoći u razlikovanju pojmove greška i grijeha, a učenici će usvojiti informacije o djelima koja izlaze izvan dozvoljenog, o grijesima, kako bi mogli prepoznavati vlastite greške i grijehove i greške i grijehove drugih, te sagledavati njihove posljedice. Svrha razvijanja ove sposobnosti jeste da učenici sagledaju posljedice postupaka prije učinjenog djela s ciljem zadobivanja Allahovog zadovoljstva i slijedenja Pravog puta, te razvijanju odlučnosti u odabiru dobra. Kako bi što bolje razmjeri posljedice vlastitih grešaka i grijehova i grešaka i grijehova drugih, govor o njima treba povezati s primjerima iz svakodnevnog života, školom, porodicom, uspjehom, neuspjehom i sl. Uz ovu nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *Milostivi gospodar*. U okviru nastavne jedinice predstaviti i pogledi na grijeh i griešenje u drugim religijama.
- U okviru nastavne jedinice *Priznanje i vlastita odgovornost* upoznati učenike s tevbom, njenim smislom i svrhom činjenja, radi razvijanja sposobnosti suočavanja sa vlastitim djelima, prihvatanja odgovornosti za učinjeno i spremnosti za priznavanje vlastite greške radi pokajanja Bogu i izvinjenja ljudima. Ova nastavna jedinica treba i da pruži savjet u istrajanju u datim obećanjima, te nevraćanja uočenoj grešci kao sastvanom dijelu tevbe. Kao podsticaj za priznanje grijeha i pokajanje iskoristiti ajete i hadise koji na to podstiču. Uz ovu nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *Zašto suza u mom oku*. Nastavna jedinica pruža mogućnost govora o načinu čišćenju od grijeha u drugim religijama i poređenja s tevkom kod muslimana, a u funkciji građenja tolerantnog stava i međureligijskog razumijevanja.
- Nastavnom jedinicom *Savjest kao ogledalo duše* upoznati učenike o djelovanju dobra i zla na njih (meleka i šejtana) koje se manifestira pozitivnim i negativnim mislima. Ona treba da ih osposobi i osnaži u slušanju i slijedenju dobra kao stalne prisutnosti savjesti koja pročišćuje i odgaja dušu. Nastavnici savjest treba da predstave kao snagu u odupiranju zlu, jačinu savjesti u zavisnosti od sklonosti griešenju, a nepostojanje savjesti predstave kao potpunu okrenutost ka zlu. Kod učenika je nužno razvijati samokritičnost prema postupcima radi njihovog stalnog sagledavanja stanja vlastite duše.
- Za ovu tematsku cjelinu predlažemo 3 sata obrade i 2 sata utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti realnije slike o sebi i drugima, svojim postupcima i postupcima drugih,
- Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda,
- Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,

- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi,
- Uočeno nastojanje da poštuju naredbe Božije i izbjegavaju Njegove zabrane,
- Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,
- Razvijanje odgovornosti za učinjena djela i želje sa stalnim popravljanjem,
- Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: definira čovjeka kao biće skljono dobru i zlu, grijeh, tevbu, savjest, opisuje pozitivne i negativne utjecaje na čovjeka, vrste grijeha, način činjenja tevbe i djelovanje savjesti, razumije potrebu duhovnog čišćenja u islamu, prepoznaje sukobe koji se javljaju u njemu, upoređuje se sa Muhammedom, a.s., i njegovim odnosom prema griješenju, objašnjava svoja osjećanja, klasificira grijeh, potrebe i težnje, prosuđuje o njihovim negativnim i pozitivnim utjecajima na čovjeka, izabire najbolja rješenja s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.
- *Psihomotoričko područje*: prilagođava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi, afirmativno djeluje na druge.
- *Afektivno područje*: pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju i izazove koji su svakodnevno prisutni, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoj odnos prema grijehu i tevbi u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Poslanika, a.s., i slijedi ih, prosuđuje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih.

5. KAKO UREDITI ŽIVOT

- Život u vjeri, nadi i ljubavi
- Prolaznost i vječnost
- Radosti vječnog života
- Posljedice griješenja

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Život u vjeri, nadi i ljubavi* treba da usmjeri učenike na život u vjeri kroz svijest o smislu življenja na ovom svijetu, zatim život u stalnoj nadi i želji za ostvarenje uspjeha na ovom i budućem svijetu (usmjerenje svih postupaka u ostvarenju te želje) radi zadobijanja ljubavi Božije, kako na ovom tako i na budućem svijetu. Ona učenicima treba da pruži savjete kako da budu istrajni u življenu vjere s željom za uspjehom, kako da ostvare uspjeh prema savjetima Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., kako da zadobiju Njegovu ljubav.

Nastavnik svojim vođenjem treba da usmjeri mlade da razmišljaju o stvarnom uspjehu i sreći koji donose ispunjenje duše. Uz ovu nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *Voli da bi bio voljen*. Individualni rad na temu *Allah želi da uspijem*.

- U okviru nastavne jedinice *Prolaznost i vječnost* upoznati učenike s osnovnim karakteristikama dunjaluka i ahireta, etapama ljudskog života, radi razmišljanja i razvijanja svijesti o načinu posvećenosti i odnosa prema dunjaluku i ahiretu prema učenju islama, posebno prema savjetima Muhammeda, a.s. Nastavna jedinica treba da pomogne učenicima da izbalansiraju odnos prema životu na dunjaluku i ahiretu (prolaznost kao sredstvo ostvarenja uspješne vječnosti, sva djela u službi ostvarenja vječnosti, zalaganje, trud, napor i sl.), a ne da isključuju prolaznost ili vječnost. U okviru ove nastavne jedinice predlažemo korištenje prijevoda sure El-Lejl radi osvrta na postupke na ovom svijetu i posljedice na budućem svijetu, ali i radi uvoda za naredne dvije nastavne jedinice. Uz ovu nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *S dunjalika ić' počesmo*. U okviru nastavne jedinice predstaviti pogled drugih religija na prolazni i vječni život, radi prepoznavanja kontinuiteta razvoja vjere na Zemlji.
- Nastavnom jedinicom *Radosti vječnog života* upoznati učenike sa djelima koja donose radost u vječnom životu, kao i sa radošeu koju donosi džennet. Ona treba da bude podsticaj učenicima na zalaganje, trud, napor u činjenju dobra radi ostvarenja radosti u vječnom životu, ali i osjećanja radosti i slasti u činjenju dobra. Treba pomoći učenicima da shvate da je činjenje dobra investicija za vječnost, uz stimulaciju da je Allah Onaj koji sve čuje, sve zna i sve vidi, ako na dunjaluku ne dobijemo satisfakciju za svoje dobročinstvo. Individualni rad na temu *Moj način pripreme za susret sa Allahom*. Nastavna jedinica pruža mogućnost predstavljanja vječnog života u raju po kazivanjima iz judaizma i kršćanstva, te poređenja s učenjem islama o džennetu.
- Kroz nastavnu jedinicu *Posljedice griješenja* skrenuti pažnju učenicima da postoji i mogućnost propasti za ljude koji se odaju griješenju, jer je grijeh po svojoj prirodi štetan za duhovnu i tjelesnu sferu života čovjeka. Na konkretnim životnim primjerima, bliskim uzrastu, skrenuti pažnju na negativne posljedice kako na ovom tako i u vječnom životu u džehennemu. Ona treba da im pomogne u razvijanju zaštite duhovne i tjelesne sfere života, a ne da bude u službi zastrašivanja. Individualnim radom na temu *Mudrost je živjeti unutar granica* afirmirati slijedeće srednjeg puta u ponašanju i djelovanju. Nastavna jedinica pruža mogućnost predstavljanja vječnog života u paklu po kazivanjima iz judaizma i kršćanstva, te poređenja s učenjem islama o džehennetu.
- U okviru obrade prethodne dvije nastavne jedinice predlažemo i obradu sure El-Kari'a, radi kreiranja jasnije slike o vječnom životu i implementacije naučenog u praksi.
- Za ovu tematsku cjelinu predlažemo 4 sata obrade i 3 sata utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti realnije slike o životu na dunjaluku i ahiretu,
- Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda,
- Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima,

- Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi,
- Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,
- Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: definira život na ovom i budućem svijetu, smisao nade, želju za ljubavlju Božjom, opisuje ljudski razvoj u duhovnoj i tjelesnoj dimenziji kao dokaz življenja u vjeri, razumije potrebu za ostvarivanjem uspjeha i zadovoljstva u prolaznosti i vječnosti, prepoznaje faze ljudskog života, mogućnosti koje postoje u njima, upoređuje svoj pogled na život s pogledom islama, objašnjava svoja osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, klasificira potrebe i težnje, prosuđuje o pozitivnim i negativnim utjecajima dunjaluka na čovjeka, izabire najbolja rješenja na dunjaluku s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.
- *Psihomotoričko područje*: prilagođava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj životni razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi.
- *Afektivno područje*: pita, identificira i opisuje svoje probleme u duhovnom odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih, prosuđuje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih.

6. MORALNOST U ŽIVOTU

- Moj moralni uzor
- Kako biti moralan
- Šta čovjeka čini čovjekom: odjeća, moral i osjećanja

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Moj moralni uzor* treba da podsjeti učenike na ulogu uzora u životu iz prethodnih razreda, ali i da ih podstakne na vlastito preispitivanje o postojanosti moralnog uzora. Nastavnik će, rukovodeći se činjenicom da je Poslanik, a.s., poslan da upotpuni plemenitost kod ljudi, podstaknuti učenike na nužnost postojanja uzora u moralnosti. Kao primjer ponuditi moralnost Muhammeda, a.s., u različitim segmentima života, bitnim za uzrast učenika (odijevanje, govor, poštivanje, odnos prema porocima i izazovima društva i sl.). U okviru nastavne jedinice učenici treba da aktivnim radom preispitaju vlastitu moralnost i dijelove na koje treba da dodatno djeluju. Individualna samoanaliza *Moj moralni + i -*.
- Kroz nastavnu jedinicu *Kako biti moralan* treba da pomogne mladima u iznalaženju načina gradnje i očuvanja moralnosti na osnovu učenja islama. Bitno je da kroz razgovor utvrdi koji segmenti moralnosti im teško padaju, te da primjerima iz života poslanika, ashaba, dobrih i učenih ljudi pomogne mladima u prevazilaženju tih teškoća i jačanju njihove moralnosti. Potrebno je pokazati razumijevanje na sve izazove nemoralnosti danas i ne osuđivati mlade u njihovoj slabosti prema njima, već im dati podršku u jačanju i odupiranju tim izazovima. Organizirati razgovor o utjecaju vršnjaka na njihovu moralnost i razvijanje loših navika i postupaka, te pokušati zajednički doći do recepta kako očuvati vlastiti stav i ne podleći negativnom utjecaju i ostati moralan. Značajno je da nastavnik ne nudi recept nego da sami učenici dolaze kroz dijagnozu moralne slabosti, osmišljavanje adekvatne terapije i za nju traženje najboljeg lijeka.

- U okviru nastavne jedinice *Šta čovjeka čini čovjekom: odjeća, moral i osjećanja* učenike treba dodatno aktivirati i motivirati u razmišljanju, samoanalizi i razvijanju moralnosti. Učenici treba da budu usmjereni na problemsko pitanje nastavne jedinice: čemu poklanjaju više pažnje – odjeći (svojoj i kod drugih), moralu (kod sebe i drugih) ili osjećanjima (svojim ili tuđim). Poslije razgovora i analize nastavnik treba da ih podsjeti da Uzvišeni Allah ne naglašava ni imetak, ni izgled, već djela vjernika. Nastavnik će istaknuti i činjenicu da kod nekoga zapaža izražen senzibilitet za lijepo odijevanje i urednost. Cilj je da i sami učenici budu podstaknuti na samoprosudivanje i prosuđivanje drugih, te da uoče povezanost moralnosti sa osjećanjima i odijevanjem. Poželjno je u okviru nastavne jedinice predstaviti pogled na moralnost iz različitih religijskih učenja.
- Za ovu tematsku cjelinu predlažemo 3 sata obrade i 2 utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti realnije slike o utjecaju moralnosti na život na dunjaluku i ahiretu,
- Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda,
- Učeničko samoocjenjivanje moralnosti i moralnosti drugih,
- Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih moralnih sposobnosti,
- Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da poštuju moralnost, sposobnosti i želje drugih ljudi,
- Razvijenost moralnosti, odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,
- Uočena pojačana moralnost, samopouzdanje i odgovornost.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje:* definira moralnost, moralnog uzora, ljudske vrijednosti, opisuje moralni razvoj u duhovnoj i tjelesnoj dimenziji kao dokaz življenja u vjeri, razumije potrebu za ostvarivanjem moralnosti u prolaznosti i vječnosti, prepoznaje napredovanje u moralnom životu, mogućnosti koje postoje u njim, upoređuje svoj pogled na život s pogledom islama, objašnjava svoja osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, moralnost, klasificira potrebe i težnje u granicama moralnosti, prosuđuje o negativnim i pozitivnim utjecajima dunjaluka na čovjeka, izabire najbolja rješenja na dunjaluku s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.
- *Psihomotoričko područje:* prilagođava se promjenama, gradi vlastitu moralnost, ispravlja pogrešna shvatanja o moralu, ilustrira svoj moralni razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi.

- *Afektivno područje*: pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih, prosuđuje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih.

7. ZAJEDNICA MUSLIMANA

- Razvoj zajednice muslimana
- Oblici muslimanskog zajedništva
- Nastanak i razvoj Islamske zajednice u BiH
- Islamska zajednica u BiH danas

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Razvoj zajednice muslimana* treba da proveđe učenike kroz jedan duži historijski period, od nastanaka zajednice muslimana u Medini, širenja hilafeta na više od trećine tada poznatog svijeta do raspada hilafeta na manje zajednice. Cilj ove nastavne jedinice je da učenici, upoznavajući se sa nekim historijskim činjenicama o hilafetu, shvate ulogu zajednice, njenu snagu u zajedništvu i slabost u razjedinjenosti, kako bi ta shvatanja mogli primjenjivati u životu, odjeljenju, školi, zajednici u kojoj žive itd. Vrijednost zajednice istaknutii ajetima i hadisima koji govore o tome. Uz nastavnu jedinicu predlažemo ilahiju *Moj ummete*.
- Kroz nastavnu jedinicu *Oblici muslimanskog zajedništva* učenici treba da se upoznaju sa osnovnim podacima, iz ugla islama, o osnovnim oblicima kreiranja zajedništva muslimana (porodici, džematu, islamskoj zajednici, ummetu), njihovoj ulozi, ulozi muslimana u njima, pravima i obavezama koje imaju u njima, sve radi stvaranja pozitivnog stava o ovim oblicima zajedništva muslimana. Da bi što bolje razumjeli navedeno, učenici treba da aktivno učestvuju u otkrivanju uloge, vrijednosti, prava i obaveza u navedenim zajednicama. Uz nastavnu jedinicu prdlažemo i ilahiju *Va'tesimu bi habillah – „I čvrsto se Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte“*.
- U okviru nastavne jedinice *Nastanak i razvoj islamske zajednice u BiH* učenici treba da dobiju sažet pregled nastanka i razvoja Islamske zajednice u BiH do 1992. godine. U tom pregledu za svaki historijski period oni treba da upoznaju način organiziranja, ulogu i poteškoće koje je imala islamska zajednica. Cilj nastavne jedinice je da učenici razumiju ulogu Islamske zajednice u očuvanju vjerskog i kulturnog identiteta Bošnjaka. Nastavnik u pripremi nastavne jedinice može podijeliti grupne zadatke učenicima analize funkciranja Islamske zajednice po periodima.
- Nastavna jedinica *Islamska zajednica u BiH danas* treba da upozna učenike sa organizacijom islamske zajednice u BiH danas, ustanovama i institucijama koje pri njoj djeluju. Cilj je da učenici razviju stav pripadnosti islamskoj zajednici, radi njenog razvijanja, jačanja, djelovanja, afirmiranja kroz mlade ljude. Bilo bi poželjno da u većim centrima i tamo gdje je moguće putem interneta učenici budu upućeni da sami istraže različite segmente djelovanja islamske zajednice, kroz posjete samim institucijama ili njihovim veb stranicama, te da doživljena iskustva podijele sa drugima. Ove posjete je najbolje organizovati po grupama, npr. grupa za posjetu medžlisu, muftijstvu, odgojno-obrazovnoj ustanovi: mektebu, medresi, islamskom fakultetu. Individualni rad na temu *Kako mogu doprinijeti razvoju Islamske zajednice* je u funkciji individualne pripreme za aktivno učešće u radu Islamske zajednice. Nastavna jedinica pruža mogućnost pominjanja proaktivnog odnosa Islamske zajednice u BiH prema drugim religijskim zajednicama, te upoznavanja sa postojanjem i funkcioniranjem međureligijskog vijeća.

- Uz tematsku cjelinu predlažemo ilahiju *Pogledaj nas ja Rabbi*.
- Za ovu tematsku cjelinu preporučujemo 4 sata obrade i 3 utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti realnije slike o zajedništvu na dunjaluku radi ahireta,
- Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda,
- Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha,
- Istimati vrijednost i ulogu zajednice u ostvarenju uspjeha,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi,
- Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,
- Nivo uključenosti u aktivnosti u zajednici,
- Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost prema zajednici.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: definira život u zajednici, porodicu, džemat, hilafet, ummet, opisuje razvoj različitih oblika zajedništva, razumije potrebu za ostvarivanjem uspjeha i zadovoljstva u okviru zajednice i same zajednice, prepoznaje faze organiziranja i djelovanja zajednice, mogućnosti koje postoje u njima, upoređuje svoj pogled na život u zajednici s pogledom islama, objašnjava svoja osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, klasificira potrebe i težnje u zajednici, prosuđuje o negativnim i pozitivnim utjecajima dunjaluka na zajedništvo, izabire najbolja rješenja za zajednicu s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.
- *Psihomotoričko područje*: prilagođava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj životni razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi.
- *Afektivno područje*: pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u zajednici u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih, prosuđuje date savjete i opravdava ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih.

8. ISLAMSKA KULTURA U BOSNI I HERCEGOVINI

- Kako se nekad u Bosni živjelo
- Bosanski šeheri

- Objekti nastali iz duhovnosti

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Kako se nekad u Bosni živjelo* učenicima treba da približi pojmove kasabe, varoši i šehera, njihovim osnovnim karakteristikama, nastankom, kulturom življenja u njima, stepena uvažavanja drugog koji se njegovao čak do uvažavanja prava na pogled, svjetlost, intimu, odmor, namaz i sl. Cilj nastavne jedinice je da učenici naprave poređenje današnjih naselja i naselja u prošlosti, izdvoje sličnosti i razlike, prednosti i nedostatake, tj. kritički prosuđuju o organiziranju života u zajednici nekad i sad, koji način organiziranja života više odgovara čovjeku, njegovim duhovnim i tjelesnim potrebama.
- U okviru nastavne jedinice *Bosanski šeheri* upoznati učenike s nastankom velikih bosanskih šehera poput Sarajeva, Banjaluke, Mostara, Livna, Foče. Potrebno je istaći zajedničke elemnete u njima, gradnja, urbano uređenje, dijelovi koje su imali, život koji su pružali i sl. Da bi učenici što bolje razumjeli život u bosanskim šeherima nastavnici se mogu poslužiti *Putopisom Evlige Čelebije*. poželjno je da nastavnici usmjere priču o šeherima iz svog neposrednog okruženja radi pravljenja poređenja života u njima nekad i sad, boljeg upoznavanja svog kulturno-historijskog naslijeđa, njegovog očuvanja i njegovanja. Uz nastavnu jedinicu predlažemo kasidu *Pjesma o Bosni*.
- Nastavna jedinica *Objekti nastali iz duhovnosti* treba da upozna učenike s karakterističnim obilježjima džamija, medresa, tekija i turbeta iz vremena Osmanskog carstva. Nastavnik treba i da učenike upozna s namjenom i svrhom gradnje tih objekata, kao i njihovom ulogom danas u očuvanju vjerskog i kulturnog identiteta. Bilo bi poželjno upoznati ih s različitim oblicima džamija, npr. potkupolnih, kamenih, s drvenim munarama, s četvrtastim munarama i sl. Kroz ovu nastavnu jedinicu učenike podsticati na razmišljanje o utjecaju ovih objekata na život u zajednici. Treba se podsjetiti džamija, mederesu, tekiju i turbetu iz najbližeg okruženja. Tamo gdje je to moguće, sugeriramo ekskurziju u cilju najefektnije realizacije ove tematske cjeline.
- Za ovu tematsku cjelinu predlažemo 3 sata obrade i 3 utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo razvijenosti realnije slike o životu pod utjecajem vjere,
- Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda,
- Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi,
- Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,
- Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost,
- Razvijenost kreativnosti i planiranja.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: definira kasabu, šeher, varoš, turbe, medresu, opisuje život u prijašnjim naseljima, razumije potrebu za životom u kome se uvažavaju potrebe duše i tijela, prepoznaje razlike između organiziranja života nekad i sad, mogućnosti koje postoje u njima, upoređuje svoj pogled na život s pogledom islama, objašnjava svoja osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, klasificira potrebe i težnje, prosuđuje o negativnim i pozitivnim utjecajima dunjaluka na organiziranje života čovjeka, izabire najbolja rješenja za život na dunjaluku s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.
- *Psihomotoričko područje*: prilagođava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja o vlastitoj kulturi, ilustrira životni razvoj naselja pod utjecajem islama, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi.
- *Afektivno područje*: pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih, prosuđuje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih, afirmativno predstavlja svoju vjeru i kulturu, uvažava druge.

9. MUBAREK DANI I NOĆI

- Odabrani dani
- Odabранe noći
- Ibadet u odabranim danima i noćima

Didaktičke naznake:

- Nastavna jedinica *Odabrani dani* treba da pruži informacije o odabranim danima u hidžretskom kalendaru (koji su, kada se obilježavaju, kako, u čemu je njihova posebna vrijednost). Cilj nastavne jedinice je da podstakne na upoznavanje, slijedenje i njegovanje vlastitog naslijeda, a poštivanja tuđeg.
- Nastavna jedinica *Odabранe noći* treba da upozna učenike sa noćima iz hidžretskega kalendara koje treba da obilježe (koje su, kada se obilježavaju, kako, u čemu je njihova posebna vrijednost).
- Obje nastavne jedinice treba povezati sa životom radi izdvajanja i primjene pouke odabranog dana ili noći u praksi. Nužno je da nastavnik vodi računa o tome koliko je već naučeno o odabranim danima i noćima u prethodnim razredima.
- U okviru nastavne jedinice *Ibadet u odabranim danima i noćima* podsjetiti učenike na različite oblike dova i ibadeta u islamu koje mogu da primijene u ovim danima i noćima. Posebno treba da budu istaknute centralne dove petkom, džuma-namaz, i bajramima, bajram-namazi. Uz svaku pomenutu dovu istaći njenu vrijednost i korist za čovjeka radi razvijanja afirmativnog stava prema njima.
- Ova tematska cjelina pruža mogućnost govora o odabranim danima drugih religija i molitvama u njima.
- Za ovu tematsku cjelinu predlažemo sat uvođenja, 3 sata obrade i 2 utvrđivanja.

Evaluacijski parametri:

- Nivo znanja o mubarek-danima i mubarek-noćima, te dovama koje se uče u njima,

- Nivo razvijenosti realnije slike o sebi i drugima,
- Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda,
- Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature,
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem,
- Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru,
- Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti,
- Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha,
- Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima,
- Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi,
- Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,
- Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost,
- Razvijenost svijesti o vlastitom naslijeđu i poštivanju tuđeg naslijeđa.

Ishodi učenja:

- *Kognitivno područje*: definira mubarek dane i noći, vlastito naslijeđe, opisuje njihovu vrijednost i važnu ulogu u njegovanim vlastitim kulturom, razumije potrebu njihovog obilježavanja u duhu učenja islama, prepoznaje vlastite mubarek-dane, upoređuje ih s praznicima drugih, objašnjava svoja osjećanja u mubarek-danima i noćima, kao i osjećanja prema drugim praznicima, klasificira mubarek-dane i noći, kao i praznike prema njihovoj važnosti, prosuđuje o utjecajima okoline na obilježavanje praznika i mubarek-dana i noći, izabire najljepše načine obilježavanja mubarek-dana i noći s ciljem postizanja Allahovog zadovoljstva i očuvanja individualnosti i vlastite kulture.
- *Psihomotoričko područje*: prilagođava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi.
- *Afektivno područje*: pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoj odnos prema odabranim danima i noćima u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Poslanika, a.s., i slijedi ih, prosuđuje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih, afirmativno djeluje na druge.

MEĐUPREDMETNA KORELACIJA

U SVJETLU BOŽIJE ODREĐENJA – ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice i teme planiranja, motiviranja, slobodnog vremena, pritsika vršnjaka, uvažavanja razlika; časove jezika i teme slobodnog vremena, porodice, škola i učenje, određivanja ciljeva i puteva do njihovog dostizanja;

POTREBE MOJE DUŠE – ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice, jezika, geografije, historije, biologije, muzičkog odgoja, tjelesnog odgoja i teme ljudsko tijelo i zdravlje, higijenske navike, upoznavanje drugih i drugačijih, očuvanje baštine, dječije kreativnosti, puberteta, mjesecnog ciklusa, kulturnog i pravilnog odjevanja, humani odnosi među polovima, identifikacija sa pozitivnim uzorima, maloljetničkom delikvencijom.

UČIM MOD DRUGIH – ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice, jezika, geografije, historije, biologije, muzičkog odgoja, tjelesnog odgoja i odgojnim temama poput: motiviranje, saradnja, povjerenje, tolerancija.

VLASTITO PREISPITIVANJE – ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice, jezika, geografije, historije, biologije, muzičkog odgoja, tjelesnog odgoja i teme stanovanje, moja zemlja, upoznavanje drugih i drugačijih, kanoni, veza između konflikta i vjerovanja, prevazilaženje predrasuda i uvažavanje različitosti, suočavanja sa sobom, prihvatanjem odgovornosti

KAKO UREDITI ŽIVOT – ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice, ali i ostalih predmeta s ciljem razvijanja odgovornosti i želje za uspjehom na svim nastavnim predmetima.

MORALNOST U ŽIVOTU – može kolerirati sa svim predmetima i teme ponašanja, govora, odgovornosti, odijevanja, poštivanja, uvažavanja i sl.

ZAJEDNICA MUSLIMANA – ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice, jezika, geografije, historije, biologije, muzičkog odgoja, tjelesnog odgoja i teme stanovanje, moja zemlja, upoznavanje drugih i drugačijih, kanoni, veza između konflikta i vjerovanja, prevazilaženje predrasuda i uvažavanje različitosti, razvijanja zajedništva, jačanja zajednice u moralnom, ekonomskom i ideološkom smislu.

ISLAMSKA KULTURA U BiH – ostvaruje se kroz likovnu i tehničku kulturu, informatiku, historiju, jezik, geografiju, matematiku i teme kulturne baštine, preciznosti, simetričnosti, linije i tačke, boje, prostor, maketa, intimnosti, zaštite okoline, uređivanja životnog prostora.

MOJI MUBAREK DANI I NOĆI – ostvaruje se kroz likovnu i tehničku kulturu, informatiku, historiju, jezik, geografiju, odjeljensku zajednicu i teme kulturne baštine, običaja, iskazivanja radosti, osjećanja za druge, zajedništva, njegovanja običaja.

Kroz sve nastavne cjeline moguće je ostvarivati korelaciju sa informatikom korištenjem različitih izvora informacija, različitih računarskih tahnika u radu, npr. edukativnih igara, prezentacija i sl.

GODIŠNJI PROJEKTNI ZADATAK

Za osmi razred nastavnicima predlažemo projektni zadatak koji mogu dobrim planiranjem realizirati kroz vannastavnu aktivnost u toku školske godine, ali i za njega dodatno treba vrednovati rad učenika.

Zadatak koji predlažemo je izrada makete jednog dijela grada iz prošlosti. Maketa može da sadrži džamiju, dućane, šadrvan, ulicu, most i sl. Ovaj zadatak se može realizovati u koleraciji s Tehničkim odgojem, a na kraju izrade predlažemo izložbu urađenog.

Nastavnik može ovaj zadatak razložiti na više nivoa složenosti i zavisno od interesa učenika realizirati u različitim sociološkim oblicima rada. Tako zadaci mogu biti grupni, partnerski ili individualni. Imajući u vidu individualne sposobnosti projektni zadatak može biti izrada makete samo jednog segmenta koji čini gradsku jezgru bosanske čaršije: džamija, tekija, sahat-kula, bosanska kuća, dućan most/ćuprija itd.

Nastavnik će o godišnjem projektnom zadatku učenike obavijestiti na prvom uvodnom satu na početku školske godine.

Nastavnik će pratiti realizaciju zadatka i može nekim povodom organizirati izložbu radova u školi.

NAPOMENA:

Nastavnici će sate vježbanja i ponavljanja planirati shodno konkretnim potrebama i u skladu sa vlastitim iskustvom.

LITERATURA:

- El-Gazali, Ebu H. M. (2005): *Ihja ulumud-din*, Sarajevo: Libris.
- En-Nevevi, J. Ibn Š. (2000): *Rijadus-salihin*, Sarajevo: Kulturni centar Kralja Fahda u Sarajevu.
- Ilić, M.(2002): *Responsibilna nastava*, Banjaluka. Univerzitet u Banjoj Luci.
- Jensen, E. (2003): *Super nastava, nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, Zagreb: Educa.
- Korkut, B. (1412.h): *Kur'an s prevodom*, Medina: Ministarstvo za hadž i vakuf Saudijske Arabije.
- Slatina, M. (2005): *Od individue do ličnosti*, Zenica: Dom štampe.
- Stojanović, S. (2003): *Razumijevanje mladih*, Bijeljina: Grafika.
- Stoll, L. i Fink, D.(1999): *Mijenjamo naše škole*, Zagreb: Educa.
- Sullo, A.R. (1995): *Učite ih da budu sretni*, Zagreb: Alinea.
- Suvejdan, Tariq (2003): *Vjerovjesnici i njihovi narodi (pouke i poruke)*, Živinice: Selsebil.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA ISLAMSKE VJERONAUKE

Nastavu vjeronauke mogu izvoditi profesori i nastavnici koji su završili:

- Islamski pedagoški fakultet u Zenici ili Bihaću, odsjek za vjeronauku
- Fakultet islamskih nauka u Sarajevu (pedagoški ili teološki smjer)
- Druge fakultete islamskih nauka priznate od Rijaseta Islamske zajednice u BiH, čije su diplome nostrificirane od strane Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu i položena pedagoška grupa predmeta na ovom fakultetu, uz prethodno završenu jednu od medresa
- Islamsku pedagošku akademiju, važi samo za nastavnike koji su u radnom odnosu

Posebni uvjeti:

Pismena saglasnost nadležnog ureda muftije (shodno odredbi Člana 4. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH)

Prilog – Tabelarni NPP Islamske vjeronauke za VIII razred – 2 časa

Redni br.	TEMA Nastavna jedinica	Br. časova	Aktivnosti nastavnika	Očekivani ishodi učenja kod učenika			Parametri deskriptivne evaluacije	Medupredmetni korelaciji
				kognitivni	psihomotorički	afektivni		
1.	U SVJETLU BOŽIJEGL ODREĐENJA A Izazovi i nade Poželjne kompetencije mladih	1	Ponoviti imanske šarte , učenike obavijestiti o godišnjem projektnom zadatku i dati, jasne i detaljne instrukcije , te organizirati njihov rad. Pomoći učenicima u shvatanju nužnosti razmišljanja o mnoštvu izazova, dobrih i loših, koji su svakodnevno pred njima, radi posljedica koje slijede poslije njihovog izbora (nerad-neuspjeh, tuga, rad-uspjeh, sreća i sl), kao i o svemu što im se dešava u životu, zašto i da li sami doprinose tim dešavanjima. Približiti im pojam Božijeg određenja i pojasniti da postoje dijelovi života koji su potpuno determinisani, ali i dijelovi života na koje sami mogu utjecati (dobre ocjene, izbor između dobra i zla i sl.), te da svoje loše postupke ni u kom slučaju ne smiju pravdati Božijim određenjem. Skrenuti im pažnju na pojave stigmatiziranja učenika od drugih, te pomoći im u odupiranju unaprijed nametnutim šablonima od strane drugih. Usmjeriti mlade da razmišljaju o vlastitim postupcima i njihovom djelovanju na sudbinu, otkrivaju svoje jake strane i na njima grade uspjeh. Razvijati im svijest da je potreba za uspjehom, dokazivanjem, samopotrđivanjem i afirmacijom svakog čovjeka prirodnja, te da je ne smiju skrivati i potiskivati. Podsticati učenike na razvijanje poželjnih kompetencija zasnovanih na islamskoj moralnosti i usavršavanju u njima do postizanja uspjeha. Razviti im kritički stav o pokušaju medija u nametanju negativne slike o mladima, njihovim sklonostima, kompetencijama i sl., radi odupiranja ovakvim pokušajima stigmatiziranja. Zadati individualne zadatke na teme <i>Jako sam dobar u..., Želim biti bolji u...</i> . Rukovodeći se hadisom u kome se govori da na sudbinu možemo djelovati dovom, učenicima suggerirati učenje dove, tj. da usklade vjerovanje, izbore, postupke i dove.	učenik treba da definira Božije određenje, slobodnu volju, sudbinu, zapamti dovu, da zna šta je sposobnost i da prepozna svoje sposobnosti, izražava i primjenjuje svoje najrazvijenije, usporeduje ih sa sposobnostima drugih, razumije Božije određenje i način djelovanja na sudbinu, mogućnost mijenjanja sudbine, procjenjuje koje su sposobnosti najpogodnije za ostvarenje životnih ciljeva kroz savjete Kur'ana i Poslanika, a.s.	učenik je u mogućnosti da prilagodava i gradi svoje sposobnosti i želje, ciljeve na moralnosti islama, ilustrira ih kroz mape umu, mjeri njihovu razvijenost i ostvarivost, testira i procjenjuje svoje zalaganje i trud u ostvarenju vlastitog života, izbacuje negativne sklonosti u svom ponašanju i djelovanju u interpersonalnoj relaciji sa drugima	svjesno odgovara na pitanja, imenuje sposobnosti i želje, prilagodava se radnoj atmosferi, čita, piše, govori, izvještava, slijedi upute, smisleno mijenja stavove na utemeljenoj argumentaciji, djeluje pozitivno na uspjeh, sluša, primjenjuje i predlaže načine za postizanje uspjeha, vrednuje vlastiti uspjeh, prihvata odgovornost za posljedice vlastitih postupaka	Nivo razvijenosti interesovanja za nove nastavne sadržaje i usvojenosti ranije izučavanih sadržaja, Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti , Nivo pozitivnih ambicija ka postizanju uspjeha, ostvarenju uspjeha, uređenju života i aktivnog djelovanja na vlastitu sudbinu i životni ishod, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o Božijem određenju, slobodnoj volji i ljudskim sposobnostima i mogućnostima, Uočeno nastojanje da se poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi, a da se njeguju vlastita. Razvijenost odgovornosti prema vlastitom životu i aktivnostima u njemu. Sposobnost kritičkog razmišljanja o životu i potiskivanje slijepog vjerovanja u sudbinu	ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice i teme planiranja, motiviranja, slobodnog vremena, pritska vršnjaka, uvažavanja razlik u časove jezika i te slobodnog vremena porodice, škola i učenje, određivanje ciljeva i puteva do njihovog dostizanja
		1	Podsjetiti učenike na ulogu čistoće u islamu i načine njenog ostvarenja, a pogotovo na duhovnu čistoću i puteve njenog postizanja, tevba, namaz, zikr, činjenje dobra i sl. Podstaknuti učenike na razmišljanje o nužnosti razvijanja duhovne čistoće na osnovu saznanja o efektima tjelesne čistoće, o vezi između grijesnja, nečistoće duše i čišćenja od grijeha. Podstaknuti učenike na njegovanje čistoće riječima	učenik treba da definira farz namaz i dobrovoljni namaz, šerijat, Tradiciju, izvore šerijata, djela po njihovoj važnosti (farz, vadžib, sunnet...), da	učenik je u mogućnosti da prilagodava i gradi svoje potrebe prema	svjesno odgovara na pitanja, imenuje sposobnosti i želje, prilagodava se radnoj atmosferi,	Nivo razvijenosti interesa za nove nastavne sadržaje: džuma i bajram namazi, Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i	ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice, jezika geografije, historije, biologije, muzičke odgoja, tjelesnog odgoja i teme lju
		2						

	duhovnosti	1	Uzvišenog Allaha u kojima govori o poklanjanju svoje ljubavi onima koji se često kaju i mnogo čiste. Kao mjerilo kvaliteta ostvarenja duhovne čistoće istaknuti namaz koji čovjeka povezuje sa Bogom, čuva ga od grijeha i podstiče na dobro. Iskoristiti ilahiju <i>Uzmi abdest klanaj namaz.</i>	zna šta je duhovna čistoća, prijevod Kur'ana, da opisuje stanje svoje duše, uspoređuje dnevne namaze sa nafila namazima, izvore serijata dovodi u međuodnos i povezanost , Božiji govor sa govorom Poslanika, a.s., djela po važnosti, procjenjuje koje su vrijednosti namaza, svjedoči čitanje Kur'ana i hadisa, zastupljenost različitih djela po važnosti u životu, kritički razmišlja o svom odnosu prema namazu, Kur'anu i Tradiciji	rasporedi namaza, savjetima Kur'ana i Tradicije, ilustrira ih kroz mapu uma, mjeri njihovu razvijenost i ostvarivost, testira i procjenjuje svoje zalaganje i trud, izbacuje negativne sklonosti u svom ponašanju i djelovanju u interpersonalnoj relaciji sa drugima i drugačijima	aktivno čita, piše, govori, izvještava, slijedi upute, smisleno mijenja stavove na utemeljenoj argumentaciji, djeluje pozitivno na uspjeh, sluša, primjenjuje i predlaže načine za postizanje uspjeha, vrednuje vlastiti uspjeh i usmjerava ga prema savjetima Kur'ana i Poslanika	radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti, Nivo pokazane pozitivne ambicije ka ostvarenju uspjeha, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o ljudskim sposobnostima i mogućnostima, Uočeno nastojanje da se poštuju sposobnosti i želje drugih i drugačijih, Razvijenost odgovornosti prema Bogu i Njegovom zakonu, Sposobnost komparativnog praćenja vjerozakona u različitim religijskim tradicijama, Razvijenost svijesti o ulozi Govora Božijeg i Tradicije u svakodnevnom životu, Klasificiranje djela po njihovoj važnosti u serijatu.	tijelo i zdravlje, higijenske navike upoznavanje drugih drugačijih, očuvanje baštine, dječje kreativnosti, pubični mjesecnog ciklus kulturnog i pravilnog odijevanja, humani odnosi među polovima, identifikacija sa pozitivnim uzorima maloljetničkom delikvencijom.
	Kako da završim dan	2	Napraviti komparativnu analizu načina postizanja duhovne čistoće u drugim religijama. Upoznati učenike sa jacičom namazom i uloži jaciču u dnevnom rasporedu. Obraditi džumu-namaz i bajram-namaze. Podsticati učenike na jačanje veze sa Bogom kroz nafila-namaze. Na primjerima Muhammeda, a.s., podsticati ih na razmišljanje o nafila-namazima radi njihovog obavljanja. Upoznati se sa dobrovoljnim molitvama u drugim religijama. Učenicima ponuditi osnovne informacije o izvorima na kojima se temelji Božiji zakon-šerijat. Potaknuti učenike na razmišljanje o Božijem zakonu i ljudskim zakonima radi razvijanja pravilnog odnosa prema njima. Upoznati ih s načinom dopunjavanja pojedinih izvora serijata na njima bliskim primjerima. Komparativno sagledavati vjerozakone različitih religija, razlike interpretirati kontekstualno. Navesti klasifikaciju ljudskih djela od farza- strogo naredenih do nafila-dobrovoljnih, haram-strogo zabranjena, do mekruh-nije ih lijepo raditi, u islamu i drugim religijama. Pomoći učenicima u razumijevanju potrebe prevodenja Kur'ana na druge jezike i najzapaženijim prijevodima Kur'ana na bosanski jezik, te potaknuti ih na čitanje prijevoda Kur'ana i približi im njegovo razumijevanje. Upoznati učenike sa mjerama koje su se preduzele u očuvanju autentičnosti Tradicije. Dati učenicima osnovne podatke o zbirkama hadisa prevedene na bosanski jezik. Istači i vrijednost čitanja hadisa, kao i nužnost njihove primjene. Izvesti ilahiju <i>Lijep je Muhammed.</i>					
	Namazi u posebnim prilikama	1						
	Upoznajmo Zakon Božiji	2						
	Vrednovanjem djela u Zakonu Božijem	2						
	Prijevod Kur'ana na bosanskom jeziku	2						
	Čuvanje Tradicije							
3.	UČIM OD DRUGIH		Potaknuti mlade na razvijanje sposobnosti sagledavanja problema iz različitih uglova radi stvaranja konačnog mišljenja i stava na primjeru Davuda, a.s. Usmjeravati učenike na razvijanje sposobnosti kritičkog prosudjivanja. Govor o Davudu, a.s., povezati sa praksom u načinu obraćanja Bogu, odnosu prema ljudima, porodici, hrabrosti, sposobnosti vođenja, te upoznati se sa historijom Jevreja i ulogom Zebura u judaizmu. Podstaknuti učenike da na osnovu kazivanja o Sulejmanu, a.s., razmišljaju o ulozi Božijih blagodati u životu čovjeka – da zahvaljuje na njima, a ne da uživajući u njima zaboravlja na Boga. Potencirati odgovornost, svrhu	definira pravednost, mudrost i blagodat Božiju, opisuje živote poslanika kao dokaz mudrosti Božije i pouke ljudima, razumiće potrebu za mudrošću, pravednošću i korištenju blagodati Božijih, prepoznaje vlastite unutrašnje sukobe, upoređuje se sa	prilagodava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatnja, ilustrira svoj razvoj, djeluje na osnovu	pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagodava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost u odnosu na učenje islama, prihvata savjete	Nivo razvijenosti realnije slike o sebi i drugima, Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda, Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature, Doprinos nastavni kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje	ostvaruje se kroz časove odjeljenja, zajednice, jezika, geografije, historije, biologije, muzičke odgoja, tjelesnog odgoja i odgojni temama poput: motiviranje, saradnja, povjerenje, tolerancija

	nas Bogu Koliko smo pravedni	2	korištenja, dijeljenje sa drugima i sl. u odnosu prema Božijim blagodatima. Vještima vođenjem i podsticajem na njihovo vlastito promišljanje analizirati i interpretirati kazivanja o Sulejmanu, a.s., kao istinita kazivanja. Izvesti ilahiju <i>Sulejman i Belkisa</i> . Učenicima dati individualni zadatak na temu <i>Dunjaluk u ruci, a ne u srcu</i> . Kod učenika razvijati pozitivan stav prema pravednosti i usvajanje osobine pravednosti na primjeru Šuajba, a.s. Podstaći učenike na samoanalizu o njihovoj pravednosti u konkretnim životnim situacijama, ali i na razmišljanje o prisutnosti pravednosti u zajednici, kao i podsticaj za zalaganje za pravdu i pravednost u svakoj životnoj prilici.	pomenutim uzorima u životu, objašnjava svoja osjećanja i odnos prema blagodatima, pojavama u društvu i pravednosti, klasificira , prosuduje o negativnim i pozitivnim utjecajima na čovjeka, izabire najbolja rješenja s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti	naučenog o poslanicima, primjenjuje naučeno u praksi	dobijene kroz kazivanja o poslanicima i slijedi ih, prosuduje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, i revidira ih	njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti, Nivo nastojanja i pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima, Uočeno nastojanje da poštaju sposobnosti i želje drugih i drugačijih, Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave, Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost, Razvijanje pravednosti, mudrosti u prosudivanju i korištenju Božijih blagodati.
4.	VLASTIT O PREISPIT IVANJE Greške, grijesi i posljedice Priznanje i vlastita odgovornost Savjest kao ogledalo duše	1 2 2	Pomoći učenicima u razlikovanju pojmova greška i grijeha, kako bi mogli prepoznavati vlastite i tuđe greške i grijehove, te sagledavati njihove posljedice prije učinjenog djela s ciljem zadobivanja Allahovog zadovoljstva i slijedenja Pravog puta, te razvijanju odlučnosti u odabiru dobra. Govor o njima treba povezati s primjerima iz svakodnevnog života. Izvesti ilahiju <i>Milostivi gospodar</i> . Predstaviti i pogledi na grijeh i grijesjenje u drugim religijama. Upoznati učenike s tevbom, njenim smisлом i svrhom činjenja, radi razvijanja sposobnosti suočavanja sa vlastitim djelima, prihvatanja odgovornosti za učinjeno i spremnosti za priznavanje vlastite greške radi pokajanja Bogu i izvinjenja Ijudima. Potaknuti učenike da istrajavaju u datim obećanjima, te da se ne vraćaju učinjenoj grešci. Iskoristiti ajete i hadise koji na to podstiču, uz ilahiju <i>Zašto suza u mom oku</i> . Ukazati na načine čišćenja od grijeha u drugim religijama. Upoznati učenike o djelovanju dobra i zla na njih (meleka i šejtana) koje se manifestira pozitivnim i negativnim mislima. Osposobiti i osnažiti učenike u slušanju i slijedenju dobra kao stalne prisutnosti savjesti koja pročišćuje i odgaja dušu. Savjest predstaviti kao snagu u odupiranju zlu, jačinu savjesti u zavisnosti od sklonosti grijesjenju, a nepostojanje savjesti kao potpunu okrenutost ka zlu. Razvijati samokritičnost učenika prema postupcima radi njihovog stalnog sagledavanja stanja vlastite duše.	definira čovjeka kao biće sklono dobru i zlu, grijeh, tevbu, savjest, opisuje pozitivne i negativne utjecaje na čovjeka, vrste grijeha, način činjenja tevbe i djelovanje savjesti, razumije potrebu duhovnog čišćenja u islamu, prepoznaje sukobe koji se javljaju u njemu, uporeduje se sa Muhammedom, a.s., i njegovim odnosom prema grijesjenju, objašnjava svoja osjećanja, klasificira grijeh, potrebe i težnje, prosuduje o njihovim negativnim i pozitivnim utjecajima na čovjeka, izabire najbolja rješenja s ciljem postizanja Božijeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.	prilagodava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi, afirmativno djeluje na druge.	pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju i izazove koji su svakodnevno prisutni, smješta ih u okrilje islama, prilagodava se aktivnom učenju, opisuje svoj odnos prema grijehu i tevbi u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Poslanika, a.s., i slijedi ih, prosuduje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih .	Nivo razvijenosti realnije slike o sebi i drugima, svojim postupcima i postupcima drugih, Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda, Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature, Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, i kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti, Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, Uočeno nastojanje da poštaju sposobnosti i želje drugih ljudi, Uočeno nastojanje da poštaju naredbe Božije i izbjegavaju Njegove zabrane, Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave, Razvijanje odgovornosti za učinjena djela i želje sa stalnim popravljanjem, Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost.
5.	KAKO UREDITI ŽIVOT		Usmjeriti učenike na život u vjeri kroz svijest o smislu življenja na ovom svjetu, zatim život u stalnoj nadi i želji za ostvarenje uspjeha na ovom i budućem svjetu. Učenicima pružiti savjete kako da budu istrajni u življenju vjere sa	definira život na ovom i budućem svjetu, smisao nade, želju za ljubavlju Božjom, opisuje ljudski	prilagodava se promjenama, gradi vlastiti	pita, identificira i opisuje svoje probleme u duhovnom	Nivo razvijenosti realnije slike o životu na dunjaluku i ahiretu, Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz

Život u vjeri, nadi i ljubavi	1	željom za uspjehom, kako da ostvare uspjeh prema savjetima Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., kako da zadobiju Njegovu ljubav. Nastavnik će svojim vodenjem usmjeriti mlade da razmišljaju o stvarnom uspjehu i sreći koji donose ispunjenje duše. Izvesti ilahiju Voli da bi bio voljen i individualni rad na temu <i>Allah želi da uspijem. Upoznati</i> učenike s osnovnim karakteristikama dunjaluka i ahireta, etapama ljudskog života, radi razmišljanja i razvijanja svijesti o načinu posvećenosti i odnosa prema dunjaluku i ahiretu prema učenju islama. Pomoći učenicima da izbalansiraju odnos prema životu na dunjaluku i ahiretu, a ne da isključuju prolaznost ili vječnost. Poslužiti se prijevodom sure El-Lejl radi osvrta na postupke na ovom svijetu i posljedice na budućem svijetu. Iskoristiti ilahiju S dunjalika ic' počesmo i predstaviti pogled drugih religija na prolazni i vječni život.	razvoju u duhovnoj i tjelesnoj dimenziji kao dokaz življena u vjeri, razumije potrebu za ostvarivanjem uspjeha i zadovoljstva u prolaznosti i vječnosti, prepoznaje faze ljudskog života, mogućnosti koje postoje u njima, upoređuje svoj pogled na život s pogledom islama, objašnjava svoja osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, klasificira potrebe i težnje, prosuduje o pozitivnim i negativnim utjecajima dunjaluka na čovjeka, izabire najbolja rješenja na dunjaluku s ciljem postizanja Božjeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.	identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj životni razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi.	odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih, prosuduje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih.	razreda, Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature, Doprinos nastavni kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti, Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima, Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi, Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave, Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost.
Prolaznost i vječnost	2	učenike s osnovnim karakteristikama dunjaluka i ahireta, etapama ljudskog života, radi razmišljanja i razvijanja svijesti o načinu posvećenosti i odnosa prema dunjaluku i ahiretu prema učenju islama. Pomoći učenicima da izbalansiraju odnos prema životu na dunjaluku i ahiretu, a ne da isključuju prolaznost ili vječnost. Poslužiti se prijevodom sure El-Lejl radi osvrta na postupke na ovom svijetu i posljedice na budućem svijetu. Iskoristiti ilahiju S dunjalika ic' počesmo i predstaviti pogled drugih religija na prolazni i vječni život.				
Radosti vječnog života	2	Upoznati učenike sa djelima koja donose radost u vječnom životu, kao i sa radošu koju donosi džennet. Podstaknuti učenike na zalaganje, trud, napor u činjenju dobra radi ostvarenja radosti u vječnom životu, ali i osjećanja radosti i slasti u činjenju dobra, te pomoći im da shvate da je činjenje dobra investicija za vječnost, ali i ulog u sadašnjosti. Organizirati rad na temu <i>Moj način pripreme za susret sa Allahom i predstaviti</i> im učenje o vječnom životu u raju po kazivanjima iz judaizma i kršćanstva. Skrenuti pažnju učenicima na mogućnost propasti za ljude koji se odaju grijšešnju, jer je grijeh štetan za duhovnu i tjelesnu sferu života čovjeka, te ukazati na negativne posljedice kako na ovom tako i u vječnom životu u džehennemu. Pomoći im u razvijanju zaštite duhovne i tjelesne sfere života, bez zastrašivanja. Individualni rad na temu <i>Mudrost je živjeti unutar granica. Ukažati</i> na učenja o paklu po kazivanjima iz judaizma i kršćanstva. Obraditi suru El-Kari'a.				
Posljedice griješenja	2					
6. MORALNO ST U ŽIVOTU						
Moj moralni uzor	1	Podsetiti učenike na ulogu uzora u životu i na vlastito preispitivanje o postojanosti moralnog uzora koji nužno mora postojati. Kao primjer ponuditi moralnost Muhammeda, a.s., u različitim segmentima života, bitnim za uzrast učenika. Učenike inicirati da aktivnim radom preispitaju vlastitu moralnost i dijelove na koje treba da dodatno djeluju. Individualna samoanaliza <i>Moj moralni + i -</i> . Pomoći učenicima u postizanju i očuvanju moralnosti na savjetima islama. Potencirati individualizirani pristup u pružanju pomoći u razvijanju moralnosti i omogućiti učenicima da nude rješenja na zadate probleme u očuvanju moralnosti, te da zajedno iste evaluiraju i iznesu svoje stavove. Učenike dodatno aktivirati i motivirati u razmišljanju, samoanalizi i razvijanju moralnosti, te usmjeriti na problemsko pitanje : čemu poklanjam više pažnje – odjeći (svojoj i kod drugih), moralu (kod sebe i	definira moralnost, moralnog uzora, ljudske vrijednosti, opisuje moralni razvoj u duhovnoj i tjelesnoj dimenziji kao dokaz življena u vjeri, razumije potrebu za ostvarivanjem moralnosti u prolaznosti i vječnosti, prepoznaje napredovanje u moralnom životu, mogućnosti koje postoje u njim, upoređuje svoj pogled na život s pogledom islama, objašnjava svoja	prilagođava se promjenama, gradi vlastitu moralnost, ispravlja pogrešna shvatanja o moralu, ilustrira svoj moralni razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje	pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih,	Nivo razvijenosti realnije slike o utjecaju moralnosti na život na dunjaluku i ahiretu, Učeničko samoočjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda, kao i moralnosti i moralnosti drugih, Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature, Doprinos nastavni kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja
Kako biti moralan	2					
	2					

	Šta čovjeka čini čovjekom: odjeća, moral ili osjećanja	drugih) ili osjećanjima (svojim ili tuđim). Poslije razgovora i analize nastavnik će ih podsjetiti da Uzvišeni Allah ne naglašava ni imetak, ni izgled, već djela vjernika. Istaknuti i činjenicu da kod nekoga zapaža izražen senzibilitet za lijepo odijevanje i urednost s ciljem da i sami učenici samoprosuđuju o sebi i drugim, te da uoče povezanost moralnosti sa osjećanjima i odijevanjem. Predstaviti pogled na moralnost iz različitih religijskih učenja.	osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, moralnost, klasificira potrebe i težnje, prosuduje o negativnim i pozitivnim utjecajima dunjaluka na čovjeka, izabire najbolja rješenja	naučeno u praksi.	prosuduje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih.	u razvijanju vlastitih moralnih sposobnosti, Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima, Uočeno nastojanje da poštuju moralnost, sposobnosti i želje drugih ljudi, Razvijenost moralnosti, odgovornosti i aktivnosti u toku nastave,	
7.	ZAJEDNIČA MUSLIMANA Razvoj zajednice muslimana Oblici muslimanske zajedništva	Provesti učenike kroz historijski period, od nastanaka zajednice muslimana u Medini, širenja hilafeta po tada poznatom svijetu, pa do raspada hilafeta. Upozнати učenike sa historijskim činjenicama o hilafetu, da shvate ulogu zajednice, njenu snagu u zajedništvu i slabost u razjedinjenosti, kako bi ta shvatana mogli primjenjivati u životu. Istaknuti ajete i hadise koji govore o tome, kao i ilahiju <i>Moj ummte</i> . Učenike upozнати sa osnovnim podacima o kreiranju zajedništva muslimana (porodici, džematu, islamskoj zajednici, ummetu), pravima i obavezama i njihovom doprinisu u njima. Učenike aktivno uključiti u otkrivanje uloge, vrijednosti, prava i obaveza u navedenim zajednicama. Iskoristiti ilahiju <i>Va'tesimu bi habillah</i> . Učenicima ponuditi sažet pregled nastanka i razvoja IZ u BiH do 1992. Godine, a u svakom historijskom periodu ukazati na način organiziranja, ulogu i poteškoće koje je imala IZ. Pomoći učenicima da razumiju ulogu IZ u očuvanju vjerskog i kulturnog identiteta Bošnjaka. Koristiti grupi oblik rada sa analizu određenih perioda. Upozнати učenike sa današnjom organizacijom IZ, ustanovama i institucijama koje pri njoj djeluju, s ciljem da učenici razviju stav pripadnosti islamskoj zajednici. Uputiti učenike da sami istraže različite segmente djelovanja IZ, individualno ili po grupama, npr. grupa za posjetu međilisu, mufiluku, odgojno-obrazovnoj ustanovi, mektebu, džematu. Iskoristiti ilahiju <i>Pogledaj nas ja Rabbi, individualni rad</i> na temu <i>Kako mogu doprinijeti razvoju Islamske zajednice</i> . Ukazati na proaktivni odnos Islamske zajednice u BiH prema drugim religijskim zajednicama i upozнати ih sa postojanjem i funkcioniranjem međureligijskog vijeća.	definira život u zajednici, porodicu, džematu, hilafetu, ummet, opisuje razvoj različitih oblika zajedništva, razumije potrebu za ostvarivanjem uspjeha i zadovoljstva u okviru zajednice i same zajednice, prepoznaće faze organiziranja i djelovanja zajednice, mogućnosti koje postoje u njima, upoređuje svoj pogled na život u zajednici s pogledom islama, objašnjava svoja osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, klasificira potrebe i težnje u zajednici, prosuduje o negativnim i pozitivnim utjecajima dunjaluka na zajedništvo, izabire najbolja rješenja za zajednicu	prilagodava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj životni razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi.	pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagodava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u zajednici u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih, prosuduje date savjete i opravdava ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih.	Nivo razvijenosti realnije slike o zajedništvu na dunjaluku radi ahireta, Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda, Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature, Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti, Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, Iстicati vrijednost i ulogu zajednice u ostvarenju uspjeha, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima, Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi, Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave, Nivo uključenosti u aktivnosti u zajednici, Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost prema zajednici.	ostvaruje se kroz č odjeljenske zajednica, jezika, geografije, historije, biologije, muzičkog odgoja, tjelesnog odgoja i stanovanje, moja zemlja, upoznavanje drugih i drugačijih kanoni, veza između konfliktova i vjerova, prevazilaženje predrasuda i uvažanje različitosti, razvijanje zajedništva, jačanje zajednice u moralnom, ekonomskom i ideološkom smislu
8.	ISLAMSKA KULTURA U BOSNI I HERCEGOVINI	Upozнати učenike s nastankom velikih bosanskih šehera poput Sarajeva, Banjaluke, Mostara, Foče. Istači zajedničke elemente u njima, gradnja, urbano	definira kasabu, šeher, varoš, turbe, medresu, opisuje život u prijašnjim naseljima, razumije	prilagodava se promjenama, gradi vlastiti	pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju,	Nivo razvijenosti realnije slike o životu pod utjecajem vjere, Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz	ostvaruje se kroz č likovnu i tehničku kulturu,

	Kako se nekad u Bosni živjelo	uređenje, dijelovi koje su imali, život koji su pružali i sl. Poslužiti se Putopisom Evlike Čelebije i usmjeriti priču o šeherima iz neposrednog okruženja radi pravljenja poređenja života u njima nekad i sad, boljem upoznavanja svog kulturno-historijskog nasljeđa, njegovog očuvanja i njegovanja. Obraditi kasidu <i>Pjesma o Bosni</i> . Upoznati učenike s karakterističnim obilježjima džamija, medresa, tekija i turbeta iz vremena Osmanskog carstva. Učenike upoznati sa namjenom i svrhom gradnje tih objekata, kao i njihovom ulogom danas u očuvanju vjerskog i kulturnog identiteta. Upoznati ih s različitim oblicima džamija, npr. potkupolnih, kamenih, s drvenim munarama, s četvrtastim munarama i sl. Učenike podsticati na razmišljanje o utjecaju ovih objekata na život u zajednici i podsjetiti na džamije, mederese, tekije i turbeta iz najbližeg okruženja. Posjetiti neki od znamenitih objekata.	potrebu za životom u kome se uvažavaju potrebe duše i tijela, prepoznaće razlike između organiziranja života nekad i sad, mogućnosti koje postoje u njima, upoređuje svoj pogled na život s pogledom islama, objašnjava svoja osjećanja, nastojanja, težnje, očekivanja, klasificira potrebe i težnje, prosuduje o negativnim i pozitivnim utjecajima dunjaluka na organiziranje života čovjeka, izabire najbolja rješenja za život na dunjaluku s ciljem postizanja Božjeg zadovoljstva i očuvanja individualnosti.	identitet, ispravlja pogrešna shvatanja o vlastitoj kulturi, ilustrira životni razvoj naselja pod utjecajem islama, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi	smješta ih u okrilje islama, prilagodava se aktivnom učenju, opisuje svoju ličnost i svoj život u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Uzvišenog Allaha i Poslanika, a.s., slijedi ih, prosuduje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim spoznajama, revidira ih, afirmativno predstavlja svoju vjeru i kulturu, uvažava druge	razreda, Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature, Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti, Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima, Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi, Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave, Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost, Razvijenost kreativnosti i planiranja.	informatiku, historiju, jezik, geografiju, matematiku i temeljne kulturne baštine, preciznosti, simetričnosti, linija, tačke, boje, prostora, maketa, intimnosti, zaštite okoline, uređivanja životnog prostora
9.	MOJI MUBAREK DANI I NOĆI Odabrani dani Odabране noći Ibadet u odabrani m danima i noćima	Učenicima pružiti informacije o odabranim danima u hidžretskom kalendaru (koji su, kada se obilježavaju, kako, u čemu je njihova posebna vrijednost). Cilj nastavne jedinice je da podstakne na upoznavanje, slijedenje i njegovanje vlastitog nasljeđa, a poštivanja tuđeg. Upoznati učenike sa noćima iz hidžretskog kalendara koje treba da obilježe (koje su, kada se obilježavaju, kako, u čemu je njihova posebna vrijednost). Podsjetiti učenike na različite oblike dova i ibadeta u islamu koje mogu da primijene u ovim danima i noćima. Posebno treba da budu istaknute centralne dove petkom, džumam, i bajramima, bajram-namazi. Uz svaku pomenutu dovu istaći njenu vrijednost i korist za čovjeka radi razvijanja afirmativnog stava prema njima. Gvoriti o odabranim danima drugih religija i molitvama u njima.	definira mubarek dane i noći, vlastito nasljeđe, opisuje njihovu vrijednost i važnu ulogu u njegovanjem vlastite kulture, razumije potrebu njihovog obilježavanja u duhu učenja islama, prepoznaće vlastite mubarek-dane, upoređuje ih s praznicima drugih, objašnjava svoja osjećanja u mubarek-danima i noćima, kao i osjećanja prema drugim praznicima, klasificira mubarek-dane i noći, kao i praznike prema njihovoj važnosti, prosuduje o utjecajima okoline na obilježavanje praznika i mubarek-dana i noći, izabire najljepše načine obilježavanja mubarek-	prilagođava se promjenama, gradi vlastiti identitet, ispravlja pogrešna shvatanja, ilustrira svoj razvoj, djeluje na osnovu naučenog, primjenjuje naučeno u praksi	pita, identificira i opisuje svoje probleme u odrastanju, smješta ih u okrilje islama, prilagođava se aktivnom učenju, opisuje svoj odnos prema odabranim danima i noćima u odnosu na učenje islama, prihvata savjete Poslanika, a.s., i slijedi ih, prosuduje date savjete i argumentira ih, inicira nove zadatke, traga za novim	Nivo znanja o mubarek-danima i mubarek-noćima, te dovama koje se uče u njima, Nivo razvijenosti realnije slike o sebi i drugima, Učeničko samoocjenjivanje vlastite aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda, Sposobnost samostalnog korištenja udžbenika i dodatne literature, Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim pristupom i mišljenjem, Kvalitet individualnih, grupnih i radova u paru, Nivo aktivnog učešća učenika u radu, uz uvažavanje njihovih razlika u sposobnostima, te nivo nastojanja u razvijanju vlastitih sposobnosti, Nivo pozitivnih ambicija ka ostvarenju uspjeha, Nivo učešća u individualnim, partnerskim i grupnim aktivnostima	ostvaruje se kroz likovnu i tehničku kulturu, informatiku, historiju, jezik, geografiju, odjeljensku zajednicu i temeljne kulturne baštine, običaja, iskazivanja radosti, osjećanja druge, zajedništva, njegovanja običaja

			dana i noći s ciljem postizanja Allahovog zadovoljstva i očuvanja individualnosti i vlastite kulture	spoznajama, revidira ih, afirmativno dјeluje na druge	s ciljem upotpunjavanja dojma o učeničkim sposobnostima i mogućnostima, Uočeno nastojanje da poštuju sposobnosti i želje drugih ljudi, Razvijenost odgovornosti i aktivnosti u toku nastave, Uočeno pojačano samopouzdanje i odgovornost, Razvijenost svijesti o vlastitom naslijedu i poštivanju tudeg naslijeda.
--	--	--	--	--	--

ODJELJENJSKA ZAJEDNICA
VIII razred

1 sat sedmično - 35 sati godišnje

Cilj: Usklađivanje odgojnih potreba ovisno od uzrasta učenika s njihovim interesovanjima, sposobnostima i potrebama društvene sredine, formiranje samostalne stabilne ličnosti procesima učenja, saznavanja i sazrijevanja uz stalno inoviranje programa.

Zadaci:

- upoznavanje, uvažavanje i poštovanje materijalnog i duhovnog, kulturnog i prirodnog nasljeđa
- ugrađivanje elemenata samokontrole, humanizacije odnosa među spolovima i ljudskih prava
- putem informisanja o aktuelnim zbivanjima, uvesti učenike u razumijevanje značaja pravovremene informisanosti i potrebe za osposobljavanjem u samostalnom pronalaženju informacija
- pružanje informacija učenicima o zaštiti od bolesti, stresu i fizičkim aktivnostima, zdravoj prehrani, hrani koja se konzumira, lijekovima, prevenciji ovisnosti, zaštiti čovjekove sredine s ciljem uvođenja učenika u zdrav način života i očuvanje njihovog zdravlja
- razvijanje radnih navika i savjesnog odnosa učenika prema radu u procesu učenja i tokom izvršavanja tekućih obaveza
- učeniku dati osnovna saznanja o socijalnim potrebama i socijalnim odnosima
- upoznati učenike s kvalitetom pozitivne socijalne adaptacije i njegovanjem osjećanja prijateljstva, ljubavi, međusobnog uvažavanja i ravnopravnosti
- upozoriti na razloge zbog kojih mine i NUS najčešće nisu vidljive, osposobljavanje za prepoznavanje mina i NUS-a na osnovu djelimične vidljivosti, na neodlaženje u rizična područja na kojima mine i NUS nisu vidljivi
- opredjeljenje učenika za zvanje ili zanimanje uskladiti s njegovim interesima, sposobnostima i objektivnim okolnostima

Pregled programskih oblasti

1. Kulturno i prirodno nasljeđe	4
2. Moralni odgoj	3
3. Aktuelna zbivanja - u korak s vremenom	4
4. Kultura življenja - zdrav način života	5
5. Radne navike, odnos prema radu	3
6. Pedagoško, psihološko, sazajna komponenta	3
7. Humanji odnosi	4

8. Upozoravanje na mine i druga ubojita sredstva	5
9. Profesionalna orijentacija/za personalni dosje, pedagoški karton učenika	4
UKUPNO:	35

Pregled programskih sadržaja

Uz praznike i Dan škole - prigodna obrada – u saradnji s historičarem dati osvrt na historijski datum
Procjena rada odjeljenja u toku i na klasifikacijama

1. Kulturno i prirodno nasljeđe – 4 sata

Upoznavanje, uvažavanje i poštovanje materijalnog i duhovnog, kulturnog i prirodnog nasljeđa

- odnos ličnosti prema našem društvu
- prema mogućnostima planirati učeničku ekskurziju
- učešće u kulturnoj i javnoj djelatnosti škole

2. Moralni odgoj – 3 sata

- pravila škole
- vladanje sobom - moralni kvalitet ličnosti
- zrelost za stupanje u spolne odnose
- odgovornost u spolnom odnosu
- osnovne karakteristike motornih vozila i utjecaj tehničke ispravnosti uređaja i opreme na sigurnost u saobraćaju
- utjecaj karakteristika puta i vremenskih prilika na sigurnost u saobraćaju
- služba za kontrolu i regulisanje saobraćaja
- Konvencija o pravima djeteta: - djetetov integritet treba poštovati
 - uz prava idu dužnosti, obaveze i odgovornost

3. Aktuelna zbivanja - u korak s vremenom – 4 sata

U zavisnosti od svijesti i potreba učenika odjeljenja informisati ih i zajedno pronalaziti informacije o:

- kulturi	- nauci
- sportu	- obrazovanju
- sredini	- umjetnosti
- svijetu	
- dječja štampa	
- razvoj i primjena tehnike i tehnologije u svijetu rada	

- stvaralaštvo učenika u školi (muzici, likovnoj umjetnosti, tehničari...)
- inovatorstvo
- posjeta muzeju
- terorizam, kidnapovanje, trgovina ljudima i druge nedozvoljene radnje
- korupcija u društvu

4. Kultura življenja - zdrav način života – 5 sati

- stres i fizičke aktivnosti
- prevencija narkomanije
- droge i zakon
- lijekovi koji se izdaju bez recepta
- reći "NE" problematičnim situacijama
- pomaganje drugim
- dokazivanje pred drugim
- do čega dovodi alkohol u porodici
- kako prenijeti svoje znanje o AIDS-u drugima; seksualni kontakti i AIDS;
- susret s osobom koja boluje od AIDS-a
- kako vršnjaci utječu na pušenje; psihološko djelovanje pušenja; pritisci koji navode na pušenje
- kako se oduprijeti izazovu: pušenja, alkoholu i narkoticima
- odaberite prehranu s mnogo povrća, voća i žitarica
- odaberite prehranu s malo masnoće, zasićenih masnoća i holesterola
- vegetacija u funkciji zaštite životne sredine
- higijena naselja

5. Radne navike, odnos prema radu – 3 sata

- aktivno učenje
- pisanje koncepta
- pisanje pisma, ispunjavanje formulara
- priprema, koncretisanje i dekoncentrisanje u toku učenja
- radne navike i izbor zanimanja
- savjesnost u radu

6. Pedagoško, psihološko, saznajna komponenta – 3 sata

- obilježja ličnosti
- biološke i socijalne potrebe ljudi
- poteškoće u adaptaciji
- maloljetnička delinkvencija

- aktivnosti u vezi s pripremom za prijemni ispit u srednjoj školi
- vježbe opuštanja i relaksacije

7. Humani odnosi – 4 sata

- poteškoće u adaptaciji
- međusobni odnosi učenika i njihovi odnosi prema drugim osobama
- odnos prema drugom čovjeku
- prijateljstvo među osobama suprotnog spola
- osjećaj ljubavi - ljubav između muškarca i žene
- potreba međusobnog upoznavanja, pažnje i razumijevanja
- uzajamna iskrenost
- poštivanje i ravnopravnost spolova kao bitni uvjeti ljubavi
- ljubav i spolni nagon čovjeka
- manifestacije spolnog nagona u vrijeme dozrijevanja
- planiranje učešća u projektima s drugim učenicima

8. Upozoravanje na mine i druga ubojita sredstva* – 5 sati

- Mine i „NUS“ u našoj zajednici, BiH i svijetu
- Mine i „NUS“ u prirodi
- Pokazatelji rizičnih područja
- Borba protiv mina
- Sigurni oblici ponašanja
- Opasnost od vatrenog naoružanja u kućama

9. Profesionalna orijentacija - za personalni dosje učenika – 4 sata

- karakteristike srednjoškolskog obrazovanja
- složenost rada, stepen složenosti zanimanja i radnih navika
- sposobnosti učenika i profesionalno usmjeravanje
- sklonosti - značaj izbora zanimanja
- interesovanje učenika i profesionalno usmjeravanje
- vrednovanje rada i predrasude o radu
- privredna kretanja na području Kantona - informisati učenike
- profesionalna orijentacija i informisanje u skladu sa Zakonom o

* pregled programskih sadržaja s obradom nalazi se u odobrenom za upotrebu priručniku: Zvizdić, E., Mujkanović, A., Zelenika, P., Kalaš, Dž., (2006), Upozoravanje na mine i druga ubojita sredstva - priručnik za nastavnike osnovnih i srednjih škola, Sarajevo, Handicap International

- osnovnoj i srednjoj školi
- postignuća u učenju i usmjeravanje učenika prema srednjim školama i zvanjima i zanimanjima.

UPUTA za realizaciju Programa odjeljenjske zajednice od IV do IX razreda

U realizaciji ovog programa polazi se od najboljeg interesa za učenika i u radu je na raspolaganju njihov ukupni intelektualni potencijal i druge sposobnosti, afiniteti i znanja iz mnogih oblasti i nastavnih predmeta, brojni izvori informacija, koje je potrebno do maksimuma iskoristiti u realizaciji programskih sadržaja, te na tu osnovu dograđivati sadržaje rada odjeljenjske zajednice.

Sat odjeljenjske zajednice je specifičan i ne može se realizovati na standardan način. Učenik se ne stavlja u poziciju samo da sluša izlaganje (frontalni oblik rada), nego u radu dominira razgovor, diskusija, panel diskusija, grupni oblik rada i drugo što će u potpunosti angažovati učenika. Na ovom satu razrednik također mora učiti i od učenika, kako bi se osjetila uzajamna i uzvratna potreba za saradnjom.

Razredniku se daje puna sloboda da za neke oblasti angažuje svoga kolegu, roditelja ili drugog stručnjaka kao i da koristi sve dostupne i savremene izvore informisanja.

Na osnovu ovog programa u saradnji s profesorom pedagogije i psihologije prema potrebama učenika odjeljenja, njihovog stupnja zrelosti (ako za neke teme učenici određenog odjeljenja, razreda nisu zreli i to u njima nije prisutno, ne unositi te sadržaje kojima se može postići suprotan efekat, jer objektivno nisu u mogućnosti da ih razumiju - mogu sebi postavljati pitanja zašto se razlikuju od drugih). Razrednik će napraviti operativani plan i program rada uz kombinovanje i odabir tema za sat iz programa koje se međusobno dopunjaju.

U uvodnom dijelu svakog sata analizirat će se aktuelno stanje u odjeljenju. Uz praznike i Dan škole uslijedit će prigodna obrada, a na klasifikacijama analiza i procjena rada, i analiza školskog uspjeha i vladanja.

Kako bi se na najbolji mogući način artikulisao rad i prilagodila realizacija Programa potrebama učenika mogu se uključiti i roditelji (npr. troje roditelja).

Na prvoj sjednici nastavničkog vijeća prije početka nastavne školske godine dogovoriti se i ugraditi sadržaje *Programa o upozoravanju na mine i druga ubojita sredstva* i u nastavne predmete, pored ovog programa. Učenike je potrebno tokom školske godine na ovim satima redovne nastave, podvedeno pod sadržaj ili u sklopu teme koja se obrađuje na prihvatljiv i neopterećujući način, upozoravati i informisati u ovoj vrsti opasnosti. Dinamika će se odrediti ovisno od rizičnog područja na kojem se škola nalazi i mogućnosti doticaja s ovom vrstom opasnosti. Pred klasifikacije, raspuste ili organizovane izlete to neizostavno učiniti.

Realizacijom Programske oblasti potrebno je ostvariti sljedeće:

1. Kroz razvijanje svijesti učenike u upoznavanje, uvažavanje i poštovanje materijalnog i duhovnog, kulturnog i prirodnog nasljeđa
2. Moralni odgoj
Svijest o moralnim normama.
Izgrađuje se stav prema moralu, ubjedenjima i pozitivnim karakternih osobina ličnosti učenika
3. Aktuelna zbivanja - u korak s vremenom
Ospozobiti učenika za samostalno i kritičko dolaženje do informacija, njihovu upotrebu i interpretaciju u skladu s potrebama vremena u kojem žive
4. Kultura življenja – opredjeljenje za zdrav način života / življena

Formiranje navika kod učenika i praćenje postignutog nivoa.

Prema uzrastu učenika upotpunjaju se elementi kulturnog ponašanja.

5. Radne navike, odnos prema radu

Prema uzrastu učenika formiraju se radne navike. U tom cilju učenici se uvode u osnovne principe i metode učenja i planiranja rada i odmora.

Ospoznavanje učenika za uspješno učenje, racionalnu organizaciju učenja i praćenje sata - predavanja, korištenju udžbenika i druge literature

6. Pedagoško psihološko saznajna komponenta

Sintezom ovih saznanja dobiva se naučna cjelina činjenica koje učenik treba da usvoji u osnovnoj školi. Pri tom obratiti pažnju na način prezentiranja koji mora biti uvjerljiv, ilustrovan, životan i prilagođen uzrastu.

7. Humani odnosi

Učenici se podstiču na svakodnevne humane odnose.

Teme se obrađuju u skladu s uzrastom. One su ujedno odgojni zadaci. Odgovorni odnosi u braku, dužnosti roditelja u porodici, obaveze djece - sve u skladu s uzrastom učenika i njihovim psihofizičkim razvojem.

8. Upozoravanje na mine i druga ubojita sredstva

Zavisno od područja - zone rizika gdje se škola nalazi, u odnosu na plan planirati veći broj sati kako bi se postigla što veća zaštita djece, a efekata bio primjerena situacija jer se sadržaji obrađuju svake godine.

9. Profesionalna orijentacija

Kontinuirano praćenje razvoja učenika, informisanje, usmjeravanje i savjetovanje o izboru profesionalnog obrazovanja i ospoznavanja za obrazovni profil – zvanje / zanimanje i napredovanje u izabranoj djelatnosti.

Intencija je pružanje pomoći i profesionalnom orijentisanju / opredjeljenju za napredovanje tokom cijelog radnog vijeka. Profesionalna orijentacija uključuje razvoj i snalaženje pojedinca, njegovo pripremanje za rad, biranje vrste posla, prilagođavanje radnim uvjetima i operacijama u procesu rada uz permanentno praćenje, upoznavanje i podsticanje sklonosti i mogućnosti, te razvijanje psihofizičke sposobnosti učenika.

Usklađivanje odgojnih potreba ovisno od uzrasta učenika s njihovim interesovanjima, sposobnostima i potrebama društvene sredine.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Program može realizovati nastavnik ili profesor razredne i predmetne nastave.

ZA NASTAVNIKE, ODGAJATELJE:

Prema Članu 228. stav 2. zakona o krivičnom postupku FBiH (Službene novine FBiH broj 35/03)

Zdravstveni radnici, nastavnici, vaspitači, roditelji, staratelji, usvojitelji i druge osobe koje su ovlaštene ili dužne da pružaju zaštitu i pomoć maloljetnim osobama, da vrše nadzor, odgajanje i vaspitanje maloljetnika, a koji saznaju ili ocijene da postoji sumnja da je maloljetna osoba žrtva seksualnog, fizičkog ili nekog drugog zlostavljanja, dužni su o toj sumnji odmah obavijestiti ovlaštenu službenu osobu ili tužitelja.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu iz nastavnih predmeta navedenih u nastavnom planu i programu za VIII razred devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi nastavnici/profesori, kako je to utvrđeno nastavnim planom i programom za osnovne škole objavljenog od strane Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke UP-I-03-38-2-3647/99 za svaki predmet pojedinačno.

Pored nastavnika iz prethodnog stava, nastavu iz odgovarajućeg nastavnog predmeta mogu izvoditi i lica sa završenim I (Prvim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja (dodiplomski studij) u trajanju od najmanje tri, odnosno četiri studijske godine, sa akademskom titulom i stručnim zvanjem **Bakalaureat/Bachelor** za određenu oblast, odnosno sa završenim II (Drugim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja (postdiplomski studij), sa akademskom titulom i stručnim zvanjem **Magistra** za određenu oblast, odnosno završenim trećim ciklusom studija i naučnim zvanjem **Doktor nauka ili Doktor umjetnosti** i odgovarajućim stručnim profilom.

Ukoliko lice iz prethodnog stava u toku studija nije polagalo ispit iz pedagoško-psihološko-metodičke grupe predmeta, dužno je ove ispite položiti u roku od godinu dana od dana stupanja na posao nastavnika.

Pored nastavnika iz stava 1. i 2. nastavu iz predmeta Tehnička kultura mogu izvoditi diplomirani mašinski inženjeri s položenom pedagoško-psihološko-metodičkom grupom predmeta.

Broj: 10-38- **/12**
Goražde, **.2012.godine**

DOSTAVLJENO:
- Svim osnovnim školama
- Evidenciji

MINISTrica
Alma Delizaimović, mr.sci.